

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

HİZMET SEKTÖRÜNDE BİR ÇALIŞMA BİÇİMİ OLARAK
SPOR

Yüksek Lisans Tezi

Onur HOŞNUT

Ankara-2023

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

HİZMET SEKTÖRÜNDE BİR ÇALIŞMA BİÇİMİ OLARAK
SPOR

Yüksek Lisans Tezi

Onur HOŞNUT

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK

Ankara - 2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI

**HİZMET SEKTÖRÜNDE BİR ÇALIŞMA BİÇİMİ OLARAK
SPOR**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

İmzası

1. Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK
2. Prof. Dr. Gaye Burcu YILDIZ
3. Doç. Dr. Banu METİN

Tez Savunması Tarihi
17/11/2023

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof. Dr. Şenay GÖKBAYRAK danışmanlığında hazırladığım “**Hizmet Sektöründe Bir Çalışma Biçimi Olarak Spor (Ankara 2023)**” adlı yüksek lisans tezindeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 17/11/2023

Onur HOŞNUT

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

GİRİŞ

1

BİRİNCİ BÖLÜM: SPOR NEDİR? TANIM VE KAVRAMLAR

1. Geniş Anlamıyla Spor Nedir?	
1.1 Spor Kavramı	7
1.2 Tarih Boyunca Sporun Evrimi	10
1.2.1 Tarihsel Gelişim	12
1.2.2 Spor Endüstrisine Doğru	17
1.2.3 Spor Endüstrisinin Tanımı ve Sektörel Konumu	26
1.3 Küresel Kapitalist Ekonomide Spor	40
1.4 Spor, Sportif Çalışma Biçimleri ve Sporculuk	43

İKİNCİ BÖLÜM: SPORDA ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ

2. Sporda Çalışma İlişkileri	49
2.1 Bir Çalışma Biçimi Olarak Spor	50
2.1.1 Sportif Çalışmanın Unsurları	51
2.1.2 Sporun Çalışma Hukuku	55
2.2 Amatörlük-Profesyonellik	59
2.3 Spor Endüstrisinde İşgücü Piyasasına Bir Bakış	65
2.3.1 Spor İşgücü Piyasasının Yapısı	66
2.3.2 Spor İşgücü Piyasasında Ücret	67
2.4 Spor Endüstrisinde Emegin Metalaşması	73
2.5 Sınıfsal İlişkiler ve Örgütlülük	82
2.5.1 Spor Emekçilerinde Sınıf Bilinci	82
2.5.2 Spor Emekçilerinin Örgütlülüğü	87
2.6 Sporda İşin Düzenlenmesi	101
2.7 Sporda İş Sağlığı ve İş Güvenliği	106

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: TÜRKİYE'DEKİ SPORCULARIN HUKUKİ DURUMU VE SPORCU SÖZLEŞMELERİ

3. Türkiye'deki Sporcuların Hukuki Durumu ve Sporcu Sözleşmeleri	110
3.1 Türkiye'deki Hukuki Duruma Bakış	110
3.2 Sporcu Tip Sözleşmelerinin Karşılaştırması	111
3.2.1 Takım Sporları	111
3.2.2 Bireysel Sporlar	115
3.3 Uluslararası Örnekler ve Karşılaştırma	118

SONUÇ

121

KAYNAKÇA

126

ÖZET

138

ABSTRACT

139

EKLER

Ek – 1	TVF Tek tip sözleşme örneği	140
Ek – 2	TFF Tek tip sözleşme örneği	143
Ek – 3	TBF Tek tip sözleşme örneği	148
Ek – 4	THF Tek tip sözleşme örneği	150
Ek – 5	TTF Tek tip sözleşme örneği	155
Ek – 6	TGF Tek tip sözleşme örneği	157
Ek – 7	TAF Tek tip sözleşme örneği	159
Ek – 8	T. Boks Fed. Tek tip sözleşme örneği	161
Ek – 9	T. Halter Fed. Tek tip sözleşme örneği	162
Ek – 10	NBA Tek tip sözleşme örneği	163
Ek – 11	FA Premier League Tek tip sözleşme örneği	204

KISALTMALAR

Bkz	: Bakınız
EASE	: European Association of Sport Employers
EHFA	: European Health and Fitness Association (EuropeActive)
EC-OE	: European Confederation of Outdoor Employers
EPFL	: the Association of European Professional Football Leagues
ECA	: European Club Association
EU Athletes	: European Elite Athletes Association
FA	: Football Association - Futbol Derneği
FIBA	: Fédération Internationale de Basketball Amateur
FIFA	: Fédération Internationale de Football Association
FIFPRO	: Football Players Worldwide
FIVB	: Fédération Internationale de Volleyball
GSYH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
ILO	: International Labour Organisation – Uluslararası Çalışma Örgütü
IOC	: International Olympic Committee
MLBPA	: Major League Baseball Players Association
MLSPA	: Major League Soccer Players Association
NACE	: Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne
NCAA	: National Collegiate Athletics Association
NBA	: The National Basketball Association
NBPA	: NBA Players Association
NBRA	: National Basketball Referees Association
NFLPA	: National Football League Players Association
NHL	: National Hockey League
NHLPA	: National Hockey League Players' Association
NLRB	: National Labor Relations Board
PFA	: Professional Footballers Association
PFSTT	: Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferi Talimatı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
Spor-Emek-Sen	: Devrimci Spor Emekçileri Sendikası
TAF	: Türkiye Atletizm Federasyonu
TBF	: Türkiye Basketbol Federasyonu
TFF	: Türkiye Futbol Federasyonu
TGF	: Türkiye Güreş Federasyonu
THF	: Türkiye Hentbol Federasyonu
TMOK	: Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi
TTF	: Türkiye Tenis Federasyonu
Tüm-Emek-Sen	: Turizm Otel Spor Emekçileri Sendikası
TVF	: Türkiye Voleybol Federasyonu
UEFA	: the Union of European Football Associations
UNI-Europa Sport	: the European Services Workers Union - Sport
WNBA	: Women's National Basketball Association
WPA	: World Players Association - Dünya Sporcular Birliği
YMCA	: Young Men's Christian Association Training School

TABLÖLAR

Tablo 1:	2019 Yılında Dünyada En Çok Kazanan İlk On Sporcu	24
Tablo 2:	ABD Profesyonel Sportlarda Bazı Grev ve Lokavt Uygulamaları	98
Tablo 3:	İçeriklerine Göre Sporcu Sözleşmeleri Karşılaştırması	113

ŞEKİLLER

Şekil 1:	Spor Endüstrisinin Tanımı	28
----------	---------------------------	----

GİRİŞ

Spor, doğrudan ya da dolaylı olarak hayatımızın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu durum, sadece aktif anlamda sporla uğraşanlarla da sınırlı olmak zorunda değildir. İster sağlıklı bir yaşam amacıyla sportif etkinliklerde bulunun, ister desteklediğiniz spor kulübünün müsabakalarını izleyin veya gazetelerin spor sayfalarının takipçisi olun, spor yaşamınıza bir şekilde girmiş demektir. Kimi zaman sporun önemi, hayatınızdaki varlığından değil yokluğundan da kaynaklanabilir. Vücudun zindeliği için asgari düzeyde de olsa sportif etkinliklerde bulunmanın zorunluluğu, sporu hayatınızdan dışlamayı zorlaştırmaktadır. En geniş anlamıyla sporun hayatımızdaki yeri, insanlık tarihiyle yaşıttır. Bu anlam içerisinde, bilinçli ya da bilinçsiz yapılan, sistemlilik ve rekabet gerektirmeyen, daha çok “oyun” düzeyinde seyreden eylemler de yer almaktadır. Öyle ki bu oyun benzeri hareketlere değil sadece insanlar, neredeyse tüm hayvanlarda da rastlamak mümkündür. Bununla birlikte, böylesine bir tanımlama kuşkusuz günümüz spor anlayışı için yeterli unsurları barındırmamaktadır. Özellikle, kavramın insanlık tarihi içerisindeki seyri boyunca hiçbir dönemde, yirminci yüzyılın sonlarına doğru edindiği yeni niteliklere denk bir ilerleme kaydedilmemiştir. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde spor dünyasında önemli bir dönüşüm gözlenmiştir. Bir zamanlar gündelik kaygılarımızdan uzaklaşmak için alternatif bir uğraşken, artık gazete ve dergilerin spor sayfalarının yanı sıra ekonomi sütunlarını da işgal eden bir endüstri halini almıştır. (Leeds & Von Allmen, 2002: XV)

Kuşkusuz tarih boyunca düzenlenmiş olan birçok spor müsabakasında, sonuçta ulaşılması amaçlanan bir ödül olagelmıştır. Bununla birlikte uzak geçmişteki hiçbir

spor organizasyonu için ayrılan bütçe, günümüz spor ekonomisinin toplam ekonomi içerisinde ulaşmış olduğu oranla kıyaslanamaz. Endüstri kelimesinin yerindeliğini sınamak için, sporun pek çok boyutuyla ekonomik bir değer olarak yer aldığı Amerikan ekonomisi içerisinde sportif etkinliklere bağlı gelirlerin yıllık toplamının yaklaşık olarak 213 milyar dolar olduğunun tahmin edildiğini belirtmek anlamlı olacaktır. (Leeds&Von Allmen 2002: 4) Avrupa Birliği ekonomisi içerisinde spor hızla büyüyen bir ekonomik sektördür ve 2019 itibariyle GSYH (Gayrisafi Yurtiçi Hasıla) içindeki payı %2 ve toplam istihdam içindeki payı %3 olarak ölçülmektedir.¹ Bununla birlikte sporun bir endüstri olarak nitelendirilmeye başlamasında, ulaştığı nicel maddi büyüklüğün yanında, endüstri formunda örgütlenme gösteren aktörlerin varlığı özellikle önemlidir. Şayet bir endüstriden ve bu endüstri içerisinde yer alan aktörlerden söz ediyorsak, tanımlanan kuramsal çerçeve içerisindeki çalışma ilişkilerden de söz etmemiz kaçınılmazdır ki çalışmamızın amacı, bu noktadan hareketle spor sektöründeki çalışma ilişkilerini farklı boyutlarıyla analiz etmektir. Özellikle, gelişen spor endüstrisi içerisinde merkezi konumda bulunan emek unsurunun, daha iyi anlaşılmasına yönelik çalışmalar henüz başlangıç aşamasındadır ve konu daha ayrıntılı ele alınmaya muhtaçtır. Hâlihazırda yapılan çalışmaların birçoğu sporun ekonomik boyutlarını incelemeye çalışmışlarsa da çalışma ekonomisi ve çalışma ilişkileri sistemini ve buna bağlı olarak emek süreçlerine derinlemesine eğilen eserler maalesef azdır. Oysaki spor endüstrisinin kazandığı dinamizmin kaynağı, başta sporcular olmak üzere spor endüstrisinin çalışanlarının ortaya koyduğu emektir. Çağımızda spor endüstrisinin yarattığı ürün çeşitliliği dikkate alınacak olursa,

¹ https://ec.europa.eu/assets/eac/sport/library/documents/eu-sport-factsheet_en.pdf

bu endüstride istihdam edilen farklı niteliklere sahip işgücünün varlığı daha iyi anlaşılabilir. Bunun içine sporcuların dışında, spor malzemeleri üretiminde çalışanlardan spor tesislerinin bakımcılarına, hakemlerden sporla ilgili bürokratik örgütlerde çalışanlara kadar çok geniş bir kitleyi dâhil etmek mümkündür. Dolayısıyla, spor endüstrisinin hem sanayi hem de Hizmet sektöründe değerlendirilebilecek alt sektörlere sahip olduğu görülmektedir. Uzakdoğu ülkelerinde çok düşük ücretler karşılığında ve kimi zaman insanlık dışı çalışma koşulları içerisinde spor malzemeleri üreterek yaşamını sürdürmeye çalışan bir işçi -muhtemelen bir çocuk işçi- ile o işçi tarafından üretilen spor malzemelerini kullanarak milyon dolarlık kontratların altına imza atan bir sporcu, aslında spor endüstrisinin iki farklı kolunda yer alan emekçilerdir. Aldıkları ücretler ve yaşam koşulları açısından aralarında uçurumlar bulunsa da ikisi de spor endüstrisine yer almaktadırlar. Bununla birlikte ilki spor endüstrisinin sanayi sektöründe, ikincisi ise Hizmet sektöründe çalışmaktadır. Kuşkusuz ilkinin çalışma yaşamına ilişkin yapılacak çözümlemeler de son derece önemlidir ve değerlidir ancak bu çözümlemelerin, sanayi üretiminin diğer kollarında çalışan ve benzer çalışma koşullarına sahip çalışanlara ilişkin çözümlemelerle büyük oranda paralellik göstermektedir. Çünkü üretim süreci sonucunda ortaya çıkan, piyasada alınıp satılacak bir metadır ve emeğin, bir üretim faktörü olarak bu süreçteki rolü, kontrolü ve denetimi, farklı endüstriyel ürünlerin üretimi ile benzeşmektedir. Bununla birlikte, sportif faaliyetini bir hizmet sunumu şeklinde ortaya koyan profesyonel bir sporcunun çalışma ilişkileri dünyasındaki yerini irdelemek, bir öncekine göre yeni ve özgün bir yaklaşımdır. Buna bir de spor emekçilerinden, özellikle takım sporlarında yer alanların, takımlar arasında – yani sermaye ve üretim

araçlarına sahip olanlar – yer değiştirmeleri üzerinden artı değer yaratma olanağı eklenince, konu daha ilginç bir hal almaktadır.

Dünyada sporun birer gelişkin endüstri halini aldığı ölkelerde, henüz yakın geçmişte akademik çalışmalara konu edilmeye başlayan sporun çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri, ölkemiz akademik yaşamı açısından yeni ve incelenmeye değer bir alandır. Özellikle Türkiye’de popüler boyutuyla en çok konuşulan, tartışılan olgulardan olan spor, sığ tartışmaların ötesine geçebilen akademik bir ilgiyi hak etmektedir. Bunun yanında, spor endüstrisinin aktörlerinin emek mücadelesinin salt ücret pazarlıklarından ibaret olmaması; sosyal güvence, cinsiyet eşitliği, çocukların korunması, hukuki kazanımlar ve özellikle spor emekçilerinin örgötsel düzeyde kazanımlara erişilebilmesi için akademik çalışmaların yoğunlaşması büyük yarar sağlayacaktır. Bu çalışmaların artması, başta bu sektörün aktörlerine kendilerini sektör içinde sınıfsal olarak konumlandırmak için bir katkı sunarken, sporseverlerin de sempati duydukları spor ortamına farklı bir bakış açısıyla bakmalarına yol açacaktır. Günümüzde sporun popüler kültür içindeki yeri ne denli önemli olursa olsun, sporcuların ve diğer spor emekçilerinin çalışma yaşamındaki yerleri, sınıfsal ilişkileri, mücadeleleri, hukuk ve etik kuralları çok sık ele alınmamakta ve gündem işgal etmemektedir. Bunların daha sık dile getirilir olmasının, başta sporcular olmak üzere diğer spor emekçilerinin bilinçlenme düzeylerine katkı sunması ve böylelikle gerçek örgötlü sınıfsal mücadelede aktif şekilde yer alma eğilimlerinin artması umulmaktadır.

Bu çalışma, spor endüstrisinin tüm çalışanlarını içine alarak, çalışma ilişkilerini bütöncöl bir şekilde sorgulamayı hedefleyen, gelecekteki başka araştırmalar için bir

hazırlık olarak değeriendirilebilir. Örneğın, sporcuların önemli bir faaliyet alanı olan ve ölkelerinin temsilen yer aldıkları milli takım faaliyetleri, bu çalışmada doğrudan incelenmemiştir. Aktörlerin, yani sporcuların, kulüplerin, koçların, menajerlerin, düzenleyici örgütlerin spor endüstrisinde konumlandırılması ve bunların arasındaki ilişkilerin, çalışma ilişkilerinde nereye oturmakta olduğunu açıklık kazanmasına çalışılacaktır. Ayrıca, bu aktörlerden söz edilirken kullanılmakta olan ve terminolojinin yerindeliğı tartışılacaktır. Bu ilişkilerin açıklık kazanması, sporun sektörel konumunun da ayırt edilmesini sağlayacaktır. Bu sayede, çalışmamızın başlığında da yer alan “hizmet sektörü” ifadesinin nasıl geliştiğı de görülecektir. Bu çalışmada sporun, kendine has özellikleri olan bir çalışma biçimi olduğu ortaya konulmaya çalışılacaktır. Sporun bir çalışma biçimi olarak kabul edilmesi, bize başka tartışma alanlarını açacaktır. Sınıf bilinci, örgütlenme, sosyal güvenlik gibi kavramlar bunlardan bazılarıdır. Kavramların, sadece alan dışında yer alan kişilere açıklanması değil, bizatihi sektörün aktörlerine de açıklanması ve belki de benimsetilmesi önemlidir. Bu noktada bir eksiklik olduğunu en somut göstergesi, Türkiye’de sporcuların yıllardır bir emek örgütlenmesini benimseyememiş olmalarında, daha somut ifadesiyle bir sporcu sendikasının (var olsa da) gelişmemesinde görülebilir.

Bu çalışmada öncelikle odaklanılacak emekçiler, sporcular olacaktır. Sportif emeğin gerçekleştirilmesine katkı sunan, antrenör, yönetici ve hakemler, sporcularla olan ilişkileri çerçevesinde incelenecektir. Emek süreçleri ise, sporcuların icra ettikleri sportif faaliyetler ve bunların sonucunda, hizmet sektöründe karşılığını bulan ürünün, üretim sürecindeki kontrol ve denetim mekanizmaları bağlamında ele alınacaktır. Çalışmanın ilk bölümünde, sporun genel tanımı ve küresel kapitalist ekonomik

gelişimle birlikte kazandığı yeni anlamlar açıklanmıştır. Bunu yaparken, sporun hizmet sektörü içinde kalan boyutu açıklanmış ve genel resim içerisinde nereye oturmakta olduğu tanımlanmıştır. Bunu takiben, sporun bir çalışma biçimi olarak gelişimini açıklarken, çözümlemelerimizin merkezinde olacak sportif çalışma biçimleri ve bunun öznesi olan “sporcu” kavramı açıklanmıştır. İkinci bölümde ise bir çalışma biçimi olarak sporun ve sporculuğun, çalışma ilişkileri evrenindeki yeri incelenmiştir. Aktörler arasındaki ilişkiler, diğer sektörlerdeki aktörlerin birbirleriyle olan ilişkileriyle gösterdikleri benzerlikler ve farklılıklara; ayrıca kapsandıkları mevzuata değinilerek açıklanmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, sporun kendine özgü dinamikleri olan ve daha çok incelenmeye açık bir çalışma biçimi olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

GENİŞ ANLAMıyla SPOR NEDİR?

1.1 Spor Kavramı

Sporu tanımlamak pek de kolay değildir. Bunun nedeni sporun çok boyutlu bir olgu olmasında aranabilir. (Voigt, 1998) Sözlük anlamı ile spor kavramının kökeni, anlamı “oyun, oyalanma, işten uzaklaşma” anlamlarına gelen “desport” sözcüğüne dayanmakta ve bunun kısaltılmış hali olmaktadır (Webster Dictionary, 1965: 811). Bir tanıma göre spor, *fiziksel çaba ve yarışma gerektiren aktif boş zaman etkinliğidir*². Gerçekten de spor, boş zaman gerektiren bir uğraştır ve bu tanımla anlamını bulduğu söylenebilir (Fişek, 1980: 27). Bazı kaynaklarda spor tanımı yapılırken, kavramın kökeni ilk insanlara kadar götürülse de bu ancak, ilkel insanların sportif hareketleri andıran koşma, avlanma ya da savaşma gibi gündelik yaşam pratikleriyle olan şekli benzerlik oranınca ve tüm canlılarda izlerine rastlanabilecek bir “oyun” içgüdüğü anlamında doğruluk taşıyabilir. Zira spor, boş zamanın yanı sıra belirli bir sistemlilik içerisinde gerçekleştirilir. Bu sistemliliği de içerecek şekilde yapılan başka bir tanıma göre ise spor, *“oynaşma” güdüsünün gelişkin, örgütlü, kurallara dayalı bir uzantısıdır* (Fişek, 2003: 49).

Spor, genel olarak boş zaman etkinliklerinin bir parçası olarak değerlendirilmektedir (Gratton ve Taylor, 2000). Bu genel tanımın altında yatan

² Princeton University "sport" WordNet. Princeton University. 2010

varsayım, sportif bir etkinlikte bulunmanın önkoşulunun, yeterince boş zamana sahip bulunmanın gerekli olmasıdır. Bu varsayımın haklı sayılabilecek noktaları bulunmaktadır. Öncelikli olarak sporunun tarihi gelişiminde bunu destekleyen izleri görebilmekteyiz. Fişek (1980: 14), sporun doğuşunu neolitik devrimle –yani yeni taş teknolojinin kullanımıyla tarım ve hayvancılığın ayrışmasına karşılık gelen birinci işbölümü- ön koşullandırırken, birinci koşul olarak insanın spor yapabilmesi için gerekli olan boş zamana sahip olmasını saymaktadır.³ Üstelik boş zaman sadece spor yapanlar için değil, yapılan sportif etkinliği izleyici olarak takip etmek isteyenler için de bir gereksinimdir. Bununla birlikte karşımıza çıkan önemli bir husus, boş zamanın nasıl tanımlanacağıdır. Boş zaman kavramının bireylere göre değişebilecek görelî tanımı ve boş zaman etkinlikleri içerisinde sporun nasıl ayrıştırılacağı konusu işimizi zorlaştırmaktadır. Özellikle boş zaman etkinlikleriyle sportif etkinliklerin birbirlerine yaklaştıkları noktalarda bu ayrımı yapmak güçleşmektedir. Gratton ve Taylor (2000: 7) bu duruma örnek olarak dart ve snooker oyunlarını vermişlerdir. Her iki oyun da (hatta bunlara poker de eklenebilir) gün geçtikçe daha yaygın bir şekilde yarışmalara konu olmakta, medyada daha fazla yer almaktadır. Bununla birlikte yine bu oyunlar yoğun bir fiziksel çaba harcanmaksızın gerçekleştirilmektedir. Günümüzde bilgisayar teknolojisinin gelişimine paralel bir şekilde, dijital oyun endüstrisinin de geliştiği görülmektedir. Buna bir de çevrimiçi ve çoklu oyun altyapılarının gelişiminin

³ *Boş zamanı takip eden ikinci koşul, insanın kendisi için yetecek olandan fazlasını üretebilme yeteneğine kavuşması iken üçüncü ve en önemli koşul, bazı kişilerin üretim yapmaksızın ürün fazlasından pay almalarını sağlayan bir üretim düzeyine varılması ve ilgili bölüşüm mekanizmasının oluşturulmasıdır.*

eklenmesiyle, yeni bir tür olarak karşımızda yükselen “e-spor” kavramını düşündüğümüzde, spor ile boş zaman etkinliği ayırımında yeni bir gri alana sahip olmaktadır. E-spor, zaman içerisinde ücret elde edilebilen ve bir spor federasyonu çatısı altında, kurumsallaşan bir yapıya dönüşmüştür (Önder, 2021: 54). Diğer tarafta ise daha yoğun fiziksel çaba harcanan bazı etkinliklerin spor olarak kabul edilmesini güçleştiren yanlar bulunabilmektedir. Gratton ve Taylor (2000)’ın buna verdikleri örnek yürüyüştür.

Spor, *“bedenin dayanıklılığını, güçlülüğünü artırmayı amaç alan ve genellikle oyun, yarışma anlayışıyla yapılan bedensel etkinlikler; bireysel ya da toplu oyunlar biçiminde, bazı kurallara göre gerçekleştirilen ve genellikle yarışmalara konu olan beden hareketleri bütünü”*⁴ şeklinde de tanımlanabilir. Bu tanımların ortak paydası olarak alınabilecek unsur olarak sporun örgütlü ve kurallı bir uğraş olması ön plana çıkmaktadır (Fişek, 2003). Çağdaş sporların gerek ifa edildikleri anlarda, gerekse idari anlamda ne denli karmaşık örgütlendiklerine ve pek çok kuralla sarmalandıklarına bakarak bu unsurların varlığını kolayca saptayabiliriz. Bu örgütlülük ve kurallar, farklı spor dalları arasında ve uluslararası düzeyde oluşmuş organik bağlara sahiptir. Özellikle bir sporu lisanslı olarak yapmakta olanlar, bu tür örgütler ve kurallarla sıkı sıkıya bağlanmışlardır. Lisanslı bir sporcu ya da teknik adam olabilmek için, o sporun yönetiminden sorumlu olan resmi idari örgütün belirlemiş olduğu vasıflara sahip olmak, bunları sürdürmek, ilgili örgütün –genellikle spor federasyonunun- gözetimine girmek ve yine örgütçe tanımlanan normlar dâhilinde hareket etmek gerekmektedir. Aksi takdirde, ulusal ya da uluslararası spor örgütü tarafından tescil edilmiş bir sporcu,

⁴ <http://www.sporbilim.com/spor.html> (2006)

teknik direktör, antrenör olabilmek söz konusu değildir. Kurumsallaşmış spor alanına giriş nasıl belirli kurallar çerçevesinde mümkün olabiliyorsa, benzer şekilde sporun icrası da kendine özgü kurallar içerisinde gerçekleşmektedir. Sportif etkinliğin gerçekleştirileceği mekân, zaman, katılımcılar ve sergilenecek hareketler dizisinin tamamı kurallıdır ve denetime tabidir. Bu kurallar, belirli bir sportif etkinliğin düzenlenmesinin koşullarını sıkı sıkıya belirler. Hem bu etkinliği düzenleyecek olanları hem de katılımcıları bağlar ve bir üst otorite tarafından denetlenir. Bu üst otorite, genel adlarıyla spor federasyonları, olimpik / paralimpik komiteler, merkezi idareye bağlı kurumlar, etkinliğin düzeyine, örneğin ulusal ya da uluslararası olmasına bağlı olarak, değişiklik gösterir. Sportif etkinliğin katılımcıları olan sporcular, yer aldıkları dalın oyun kuralları çerçevesinde müsabakalara katılırlar ve buralarda da denetim, ilgili hakemler tarafından sağlanır.

Diğer bir açıdan spor, *ücret karşılığı yarışan sporcuların mesleğidir*⁵ ki çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde sıklıkla ele alacağımız haliyle, sporun profesyonel bir iş olarak gerçekleştirilmesine karşılık gelir. Sporun tarihsel evrimi, bugün ulaştığı noktada sporun nasıl bir meslek, bir çalışma biçimi haline geldiğini bize anlatmaktadır. Binyıllar önce, sportif başarının ödülü saygınlık ve buna bağlı bazı sembolik maddi ödüller iken, günümüzde spor bir geçim kaynağı olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca spor, sadece sporu aktif olarak gerçekleştirenlerin -yani sporcuların- değil, bunlara eylemlerinde yol gösteren, destek olan, olanak sağlayan pek çok kişinin de temel ekonomik uğraşdır. Bu kişilerin başında teknik direktörler,

⁵ Princeton University "sport" WordNet. Princeton University. (2010)

antrenörler, menajerler gelirken listeyi hayli uzatmak mümkündür. Bu kişiler yaptıkları sportif faaliyetin karşılığında ücret ya da benzeri kazanımlar elde etmekte, sosyal güvenceye sahip olabilmekte ve gün gelip emekliliği hak etmektedirler.

Görüldüğü üzere, spor çok boyutlu bir olgudur ve tarihsel gelişimine ve bakış açımıza bağlı olarak farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Özellikle çağımız sporu, sadece bir boş zaman etkinliği olmanın ötesinde anlamlar kazanmıştır ve siyasetten ekonomiye, eğitimden sağlığa, ticaretten küreselleşmeye kadar uzanan etkilere sahiptir. Günümüzde sporun etkilerinin bu denli büyük olması, kendisine ayrı bir önem atfedilmesine yol açmaktadır. Spor, yukarıda sayılan farklı boyutlarını ele alan çalışmaların konularına paralel olarak öne çıkan özelliklerine vurgu yapılarak, çok farklı şekillerde tanımlanabilir. Bizim çalışmamız ise sporda çalışma ilişkilerine odaklandığından, çalışmamıza yol gösterebilecek kapsayıcı bir tanımlamayı yukarıda yer alan açıklamaları biraz geliştirerek şu şekilde yapabiliriz;

Spor, ücret karşılığı yarışan sporcuların ve onların bu amaca ulaşmasında zihinsel ve bedensel katkı sağlayan diğer spor emekçilerinin mesleğidir.

1.2 Tarih Boyunca Sporun Evrimi

Antik çağlarda telaffuz edilen “spor” kelimesiyle 21.yüzyılın en sık kullanılan terimlerinden birisi olan “spor” kelimesi arasında, kapsadıkları anlam alanı açısından çok büyük farklar vardır. Spor, çağlar boyu toplumların sosyal yaşamlarına etki eden bir unsur olurken, değişime uğrayan toplumsal yaşamlar tarafından da yeniden ve yeniden yorumlanmıştır. Tarihi, neredeyse insanlık tarihiyle eş olan bu kavramın

yirminci yüzyılla ve küresel kapitalizmle birlikte yaşadığı dönüşüm ise tam anlamıyla baş döndürücüdür. Spor sadece sporcular açısından bir gelir elde etme aracı olmakla kalmamış, üretim sürecinde kontrole sahip olanların artı değer üretimine de zemin hazırlamıştır. Bu çalışmada, sporun yaşadığı bu dönüşümü takiben aldığı yeni halde, bir çalışma biçimi olarak gelişimi tartışılacaktır.

1.2.1 Tarihsel Gelişim

Yukarıda, sporun tanımını yaparken, köken olarak çok eskilere gidilebildiğini görmüştük. O kadar ki bunu sonuncunda spor tarihi, insanlık tarihi kadar eski kabul edilebilmektedir. Bununla birlikte, yine yukarıda sporun bir boş zaman etkinliği olduğunu da belirtmiştik. O halde tarihte spor için gerçek anlamda bir başlangıç saptamaya çalışırken, aynı zamanda insanların değerlendirebilecekleri boş zamanlara ne zaman sahip olmaya başladıklarını da araştırmış olmalıyız. Diğer taraftan boş zamana sahip olmak da tek başına yeterli değildir. Bunun, insanın kendine yetecek olandan fazlasını üretebilme yeteneğiyle desteklenmesi gerekir. Desteklenmelidir ki insan üretmediği dönemlerde önceden biriktirdiklerini tüketmek suretiyle yaşamsal varlığını garanti altına alabilsin. Bu ikisini tamamlayan üçüncü unsur ise bazı kişilerin üretmeksizin ürün fazlasından pay almalarına olanak tanıyacak bir bölüşüm sisteminin egemen olmasıdır (Fişek, 1980). Yerleşik tarıma geçişle mümkün olan iki unsuru destekleyen bölüşüm sistemi, kölecî sistemlerin varlığıyla gerçekleşmiştir.

Antik çağların sporları, büyük oranda ait oldukları toplumların dinsel törenlerinin ya da kahramanlık, savaş, barış gibi önemli olaylara ilişkin kutlamalarının bir parçasıydı. Bu anlamda, büyük ölçüde yılın belirli dönemlerinde gerçekleştirilen ve

kısıtlı katılıma sahip etkinliklerdi. Katılımdaki yaygın temel kısıtlar ise hür ve erkek olmaktı. Örneğin Antik Yunan Olimpiyatlarına kadınların değil katılmaları, izlemeleri dahi kısıtlanmakta ya da engellenmekteydi. Bu kısıtların gerisinde büyük ölçüde, oyunların düzenleniş gayelerini oluşturan dinsel inanışlar yatıyordu. Bu kısıtlar, düzenlenen etkinliğin adanmış olduğu tanrıya, tanrıçaya, zamana ve mekâna göre değişiklik gösterebilmektedir. Öyle ki bazılarında kadınların yer almasına kısmen izin verilebiliyordu. Örneğin Tanrıça Hera adına düzenlenen oyunlarda bakire kadınlar, “Ay Bakiresi” unvanını kazanabilmek için koşarken (Ece & Çetin, 2021), olimpiyat oyunlarına sadece erkekler katılabilmekte, katılmaya çalışan kadınlar için ise ölüm cezası öngörülmekteydi. Bu tür organizasyonların pek çoğunda gerçekleştirilen spor faaliyetleri ise temelde savaş pratiklerinin türevlerinden ibaretti. Bunlardan ilk akla gelenler güreş, disk atma, okçuluk, binicilik, atıcılık gibi sporlardır. Bu etkinlikler sadece barış dönemlerinin eğlenceleri olmakla sınırlı kalmamakta, kitleleri her an baş gösterebilecek bir savaş tehlikesine karşı da hazır tutmayı amaçlamaktaydılar.

Sporun Türk tarihindeki gelişiminde de bazı ortak noktaları yakalamak mümkündür. Günümüzde geleneksel ata sporu kabul edilen güreş, cirit, okçuluk gibi spor dalları, aslında savaş alanına ilişkin pratiklerin birer yansımasıdır. Bedenen ve zihnen savaşa hazırlanmanın bir gereği olarak yapılan sistematik antrenmanlar, Türk Kültüründe spor tarihi araştırıldığında kolayca göze çarpan bulgulardır (Güven, 1992). Yine, savaş olgusunun erkeksi doğası gereği, bu tür sporların katılımcıları büyük oranda erkekler olmuştur. Bununla birlikte, kadınların da erkekler gibi at bindiği görülebilmekte, hatta özellikle İslamiyet öncesi ve İslamiyet’in kabulünden sonraki

erken zamanlarda Türk kadınının bu tür pratikleri en az erkekler kadar yerine getirebildiklerine ilişkin kaynaklar bulunmaktadır. Bunu ifade eden en güzel örnekler, Dede Korkut Hikâyelerinde yer almaktadır. Hikâyelerde erkeklerle birlikte at binen, kılıç kullanan, kimi zaman bir erkeğe rakip olarak güreş tutan -Bamsı Beyrek ile Banı Çiçek hikâyesinde olduğu gibi- kadınlar tasvir edilmektedir. Bununla birlikte, günümüze uzanan süreçte bu geleneksel sporların temsili, uzun yıllar boyunca erkek egemenliğine geçmiştir. Ancak son yıllarda kadın sporcularımızın güreş, binicilik, eskrim, okçuluk gibi sporlarda yeniden söz sahibi olmaya başladıklarını görüyoruz.

Osmanlı Tarihinde pek çok padişahın sporun ve sporcuların hamisi olarak kabul edilmelerine yol açacak şekilde spora ilgi duyduklarına tanık olunmaktadır. Sultanlardan bir kısmı (II. Selim, II. Mahmut, II. Murat gibi) bizzat pehlivanlıklarıyla nam salarken, aynı zamanda yeni sporcuların yetişmesi için dönemlerinin spor tesisi sayılabilecek yerlerin kurulmasına ve yaşamasına imkân sağlamışlardır. Bunlara örnek olarak, I. Murat Hüdavendigâr'ın Edirne'de yaptırdığı "güreşçiler tekkesi", Sultan II. Murat'ın Manisa'da güreşçiler ve okçular için yaptırdığı tesisler, Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'un fethinden sonra okçular -bugün hala Okmeydanı adıyla anılan bölge- ve güreşçiler için yaptırdığı tesisler sayılabilir (Güven, 1992).

Spor tarihçilerinin üzerinde hemfikir oldukları bir nokta, sporun gerçek anlamda gelişmesi ve kitlesel hale gelişinin, büyük oranda Sanayi Devrimi sonrasında artan refah ile bağlantılı oluşudur (Leeds & Von Allmen 2002: 38). Bununla birlikte, Sanayi Devriminin hemen ardından sporun kitleselleştiğini iddia etmek doğru olmaz.

Çünkü Sanayi Devrimi sonrasında gelişmiş ülkelerde meydana gelen refah artışının halka yansımaları o kadar çabuk olmamış, dolayısıyla spor, görece zengin olanların bir boş zaman aktivitesi olma vasfını sürdürmüştür. Futbolun beşiği sayılan İngiltere'ye baktığımızda, futbolun ilk başlarda bazı saygın okulların öğrencileri arasında, birbirlerinden az çok farklılaşan kurallarla oynanan bir oyun olduğunu görebiliriz. Yani uzun yıllar boyunca spor, toplumun üst tabakasının bir uğraşı olarak kalmıştır (Fişek, 1980). Konunun boş zaman yanında, bir de fiziksel olanaklar boyutuna değinmek gerekmektedir. Sporun icrası için salt boş zaman yeterli olmamakta, bazı asgari fiziksel koşulların sağlanması da gerekmektedir. Bunların içine spor sahalarını, kullanılacak donanımları, üniformaları dâhil etmek mümkündür. Bunların temini ve sportif faaliyetin yapılacağı mekânın tahsisi, hem uğraş hem de maddi kaynak gerektirmiş ve sporu, ancak bu külfete katlanabileceklerin yapabileceği bir uğraş haline indirgemıştır.

On dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısına gelen dek durum değişmemiştir. Bu yıllarla birlikte, Sanayi Devriminin refahı toplumun diğer kesimlerine de yayılmaya başlamıştır. Özellikle İngiltere'de işçi sınıfı ailelerinin görece daha yüksek yaşam standartlarına erişmeleri, bu kesimlerin de boş zaman aktivitelerine zaman ayırabilmelerine imkân tanırken, futbolu da sanayi bölgeleriyle tanıştırmıştır. Fişek'in ifadesiyle İngiltere'de futbol, fabrika bacalarının gölgesinde gelişmiştir (2003: 38). Manchester, Arsenal veya Liverpool gibi kentlerde futbolun yükselişi tesadüfi değildir. İngiliz futboluyla benzerlik gösteren gelişmeler, Amerika'da da beysbol ile yaşanmış, spor güneye ve batıya yayılarak New Yorklu Yankeeler'in tekelinde olmaktan çıkmıştır. Sporun benimseyenlerin büyük çoğunluğu ise Amerikalı olduklarını

kanıtlama azmindeki yeni göçmenlerdir (Leeds & Von Allmen 2002: 39). Günümüzdeki popüler sporlardan basketbol ve voleybolun ise (o zamanki adıyla *Mintonette*), 1800'lerin sonuna yaklaşıldığında Hristiyan İşçiler Okulu (School for Christian Workers)'nın bir bölümü olan Young Men's Christian Association Training School (YMCA) çatısı altında ortaya çıktıkları görülmektedir. Kuzey Amerika kökenli bu iki spor dalından ilki olan basketbol 1891, voleybol ise 1895 yılında oynanmaya başlamışlar ve hızla kitleselleşerek ulusal sınırları aşmışlardır. Gelişmiş ülkelerden bir diğeri olan Almanya'ya bakınca da sporun işçi sınıfı tarafından kitlesel benimsenişle, çalışma sürelerinden görülen kısalmanın eşzamanlı olduğunu görmek mümkündür. (Voigt, 1998). Artan boş zaman, geniş halk kitlelerinin spora katılımına olanak tanırken, bazıları içinse tam zamanlı yeni bir uğraşın doğuşu anlamına gelmektedir. Çalışan kesimin bağrından yetişen yeni kuşak sporcuların, artan rekabet nedeniyle tam zamanlı bir çalışmanın kaçınılmaz olduğu spor sektöründe var olabilmeleri, ancak maddi anlamda desteklenmeleriyle mümkün olabilmıştır. Tüm bunların en büyük sonucu, sporun giderek profesyonelleşmesidir. Buna eşlik eden başka bir sonuç ise eskinin sporcuları olan varlıklı sınıfların, yeninin kulüp sahipleri ve yöneticileri olarak profesyonel sporu pazarlama ve bundan kazanç sağlama imkânlarına kavuşmalarıdır (Leeds & Von Allmen 2002: 39).

Spor zaman içerisinde, bir işten uzaklaşma aracıyken artık işin kendisine dönüşmüştür (Fişek, 1980: 44). Sporun bir işe dönüşmüş olması gerçeği, bu alanın da çalışma ekonomisi ve endüstri ilişkileri perspektifinden yeniden okunmasını kaçınılmaz kılmakta ve çağdaş sporun ne olduğunu daha iyi anlayabilmenin yolu spor endüstrisinin temel aktörleri arasındaki ilişkileri, spor özelinde ortaya koymaktan

geçmektedir. Küresel kapitalist ekonomik sistemin hızla gelişen, dinamik bir sektörü olan spor endüstrisi içerisinde yer alan sporcular, antrenörler, teknik direktörler, menajerler, kulüp patronları, yöneticiler, federasyonlar, ajanslar, birbirleriyle yoğun bir etkileşim içinde bulunmaktadır. Bu figürlerin pek çoğu, endüstriyel ilişkiler dünyasında birbirleriyle çalışma ilişkileri içerisinde bulunan kavram ve süreçlerle örtüşmektedir. Dolayısıyla, bunların spor endüstrisindeki kurumsallaşma süreçlerini incelemek suretiyle sporun bir çalışma biçimi olarak gelişimini de çözümlemek mümkündür. Bu çalışma, yukarıda anılan ilişkiler ağını açıklamayı hedeflemektedir.

1.2.2 Spor Endüstrisine Doğru

Spor yirminci yüzyılın başından itibaren hızla kitleselleşirken, aynı yüzyılda dünya üzerinde giderek hâkim konuma gelmeye başlayan kapitalist ekonomik sistemin etkilerinden payına düşeni almaya başlamıştır. Yeni yüzyılla birlikte farklı spor dalları çeşitlenmeye ve kurumsallaşmaya yönelirken, profesyonel oyuncuların, karşılaşmaların ve liglerin sayıları hızla artmıştır. İngiltere’de 1863 yılında kurulan “Futbol Derneği” (Football Association - FA) ilk başlarda amatör temelli örgütlenmiş ve profesyonelliğe karşı bir tutum takınmış olmasına karşın 1885’te profesyonelliği yasallaştırmış, sonrasında 1888’de profesyonel futbol ligini kurmuştur. Böylece yeni yüzyıla girerken İngiltere’de futbolun ticarileşmesinin önü açılmıştır. İngiltere’de başlayan bu süreç sonrasında önce Avrupa’ya, oradan da tüm dünyaya sıçrayacaktır ve futbolu diğer spor dalları izleyecektir. Yirminci yüzyılın ilk yarısı tamamlanırken, bugün dünyada başat konumda olan spor dallarının –futbol, basketbol, voleybol gibi-

uluslararası örgütlenmeleri gerçekleşmiştir.⁶ Kuruluşları gerçekleştirilen uluslararası spor federasyonları, hiç zaman kaybetmeden kendi dallarının küresel anlamda daha tanınır, daha rekabetçi ve daha ticari hale gelmelerini sağlamak üzere kolları sıvamışlardır. Bunların yansımaları, oyun kurallarının gelişiminde kendisini göstermiştir. Oyun kurallarında yapılan değişikliklerle, oyunların daha rekabetçi, seyir zevki ve sürati yüksek, kolay izlenebilir, reklam almaya ve dolayısıyla pazarlanmaya elverişli hale getirilmesine çalışılmıştır. İster bireysel ister takım sporlarında olsun, müsabakalarda durağan geçen zamanın azaltılmasına çalışılmış, bilet alan ya da televizyonları başında izleyenlerin ödedikleri bedele karşılık gelen marjinal faydanın yükseltilmesine çalışılmıştır. Bu faaliyetler, ulusal düzeyde örgütlenmiş olan spor federasyonlarının etkinlikleriyle eklemlenerek koordine edilmiştir.⁷ Bu örgütlü yapı çerçevesinde spor endüstrisine katılanların sayıları hızla yükselmiştir. Öyle ki bu örgütler sadece kitlelerden gelen sporcu olma talepleriyle yetinmemişler, kendileri bu talebi yaratmaya ve kitleleri sporcu olmaya teşvik etmeye başlamışlardır. Kuşkusuz bunda, yükselen ulus devleti anlayışının da etkisi vardır. Ulus devletler, benimsedikleri “beden terbiyesi” politikalarıyla genç kuşakları yetiştirmeye ve sporu kiteselleştirmeye gayret etmişlerdir. Sporun teşviki ve kiteselleştirilmesi, Türkiye örneğinde olduğu gibi, bazı ülkelerde anayasal düzeyde düzenlenmiştir. Anayasanın

⁶ Fédération Internationale de Football Association (FIFA) 1904, Fédération Internationale de Basketball Amateur (FIBA) 1932, Fédération Internationale de Volleyball (FIVB) 1947

⁷ Türkiye Futbol Federasyonu 1923, Türkiye Voleybol - Eltopu Federasyonu 1958, Türkiye Basketbol Federasyonu 1959

59. maddesi; “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder.” demektedir. Bu sürece paralel olarak, Uluslararası Olimpiyat Komitesi (International Olympic Committee – IOC)⁸ ile eklemlenecek, milli olimpiyat komiteleri oluşturulmuş ve genç kuşakların, başka ulusların gençleriyle bir yarışma ortamında yer alabilecekleri, olimpiyat oyunlarına katılım teşvik edilmiştir. Türkiye’den örnek verecek olursak, Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecine girdiği en sıkıntılı zamanlarda, 20. Yüzyılın hemen başında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (o zamanki adıyla Osmanlı Olimpiyat Cemiyeti) 1908’de kurulmuştur. Savaşla geçen yılların ardından kurulan genç Türkiye Cumhuriyeti, bu kuruma sahip çıkmıştır ve 1923’ten bu yana Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi olarak hayatına devam etmektedir.⁹ Bir kamu kurumu olmamasına karşın, Türkiye’nin ilk spor teşkilatı olan Türkiye İdman Cemiyeti İttifakı ise 1922 ila 1936 yılları arasında faaliyet göstermiş, sonrasında kendisini feshetmiştir. 1936 ila 1938 arasında faaliyet gösteren, yarı resmi Türk Spor Teşkilatı deneyiminin de sona ermesinin ardından, 1938’de Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Geçen süre zarfında, farklı bakanlıklara bağlanmış ve adı değişmiş olan bu kurum, 2011 yılından bu yana, Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı olarak ve Spor Hizmetleri Genel Müdürlüğü olarak faaliyet göstermektedir.¹⁰ Bu ve benzeri ulusal kurumların temel misyonları, ülkede spor yapanların sayısını ve niteliğini artırırken, uluslararası düzeyde de rekabetçi sporcular yetiştirmek olmuştur.

⁸ <https://olympics.com/ioc/history> (2023)

⁹ <https://www.olimpiyatkomitesi.org.tr/Detay/Hakkimizda/Tarihce/46/1> (2023)

¹⁰ <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/beden-terbiyesi-genel-mudurlugu/> (2023)

Günümüz spor endüstrisinin gelişim sürecine en önemli ivmeyi kazandıran olgu kitle iletişim araçlarının gelişmesi, ancak daha somut ifadesiyle televizyon yayıncılığıdır. Televizyonun kazandırdığı bu ivme, farklı yollarla gerçekleşmiştir. Öncelikle radyo ve televizyon, sporun kitleselleşmesine yardım etmiştir. Hitlerin, Almanya'nın yeni siyasi rejiminin propagandasını yapmak üzere önemli bir araç olarak ele aldığı ve ilk kez tamamı canlı olarak yayınlanan spor organizasyonu olan 1936 Berlin Olimpiyat Oyunları, televizyon ile sporun gelecekteki işbirlikleri açısından yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir. Televizyon sayesinde kitleler sporu, sportif etkinliğin yer aldığı oyun alanının fiziksel koşullarından bağımsız olarak evlerinde ya da başka mekânlarda takip edebilmişlerdir. Bu sayede sportif etkinliği izleyebilecek olanların sayısı, spor alanını çevreleyen tribünlerin kapasitesinin ötesine geçebilmiştir. Bugün artık gün boyunca sadece spor müsabakalarının yayını yapan televizyon kanalları, spor gazeteleri, internet siteleri veya mobil uygulamaları vardır. Televizyon ve yeni medya araçları, diğer bir yandan sporu reklâm ve tanıtım faaliyetlerinin yürütülmesi açısından etkin birer araca dönüştürmüşlerdir. Spor aracılığıyla ortaya konan disiplinli, bedensel, görsel vücut eylemlerini izlemenin sahip olduğu çekicilik sayesinde, sportif etkinliği kullanarak kitlelere ticari içerikli mesajlar iletmek sıkça kullanılır bir yöntem halini almıştır. Sporcular, spor alanları ve spor etkinliğinin bizatihi kendisi birer mesaj taşıyıcı araç olarak televizyon endüstrisinde yerlerini almaya başlamışlardır. Sporcuların formları ve spor tesisleri reklam panolarına dönüşmüş, sporcular reklam kampanyalarının aranan figürleri haline gelmiştir. Televizyon, radyo ve gazete ile başlayan bu kitleselleşme serüveni, günümüzde internetin ve dolayısıyla sosyal medyanın sağladığı

yeni mecralar ile zenginleşerek devam etmektedir. Sporcuların sosyal medyadaki takip edilme büyüklükleri, sponsor olmayı düşünecek potansiyel firmalar açısından bir belirleyen haline gelmiştir.

Bu noktada, bazı sporcuların yakın geçmişte imzalamış oldukları ve markalarını üniformalarına aktardıkları sponsorlarla olan anlaşmalarını örnek olarak verebiliriz. Dünyanın tanınmış tenis oyuncularından Novak Djokovic'in, maçlarda giymekte olduğu "Lacoste" markalı ürünler ve kullandığı raket markası olan "Head" için edindiği yıllık toplam gelir, 9 Milyon Dolar'dır¹¹. Futbol takımlarından Manchester United, 2021-2022 sezonunda forma reklamı için "TeamViewer" firması ile 47 Milyon İngiliz Poundu tutarında bir anlaşma yapmıştır.¹² Her yıl dünyanın en zengin sporcularını da kendi sıralamaları içinde açıklayan Forbes dergisinin, 2022 yılı için yapmış olduğu sıralamada, bazı sporcuların doğrudan sportif faaliyetleri sonucunda elde ettikleri ücret ya da ödül gelirlerinin, sponsorluk gelirlerinin altında olduğu açıkça görülmektedir. Buna örnek olarak, yine tenis sporundan Roger Federer'i verebiliriz. 2022 yılında tenise veda eden Federer'in, o yıl içinde katıldığı kısıtlı sayıdaki turnuvada elde ettiği ödül geliri 0,7 Milyon Dolar olurken, sponsorluk ve reklam geliri 90 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir ve onu dünyanın en çok kazanan sporcuları listesinde tutmaya devam etmiştir.

¹¹ <https://firstsportz.com/tennis-novak-djokovic-net-worth/> (2023)

¹² <https://www.statista.com/statistics/254566/manchester-united-revenue-from-kit-sponsorship/> (2023)

Spor kitleselleştikçe sporla ilişkili işlere bağlı olarak gerçekleşen ekonomik ¹³ etkinlikler çoğalmış, henüz geçen yüzyılın sonunda profesyonellik olgusuyla tanışılmışken, artık sadece spor işiyle uğraşarak artı değer üretmek ve servet biriktirmek mümkün hale gelmiştir. Bu durumun yarattığı cazibe, bireylerin sporu bir ekonomik faaliyet olarak algılamalarının önündeki engelleri kaldırmaya başlamıştır. Artık çok sayıda genç, sporcu olmayı başarılı bir gelecek hedefi olarak görmekte ve hayallerini bir yıldız olma düşüncesiyle süslemektedir. Başka bir grup ise spor ile geçim sağlamayı hedefleyen bireyleri bu hedeflerine ulaştırmak için çaba sarf ederek kendi geçimlerini sağlamaya, hatta artı değer üretmeye başlamışlardır. Bu grubun içinde spor örgütlerinin yöneticileri, antrenörler ve menajerler sayılabilir. Bu örgütlü yapı rekabet ve kar güdüleriyle hareket ederek her geçen gün büyümüş ve endüstrileşmeye başlayan sporda, emek sürecini kontrol eden taraf olmuşlardır.

Sporun günümüzde ulaştığı ekonomik boyut, pek çok geleneksel ekonomik aktivite ve endüstri ile boy ölçüşecek durumdadır. Sözünü ettiğimiz büyüklüğü daha iyi kavrayabilmek adına burada bazı sayısal verileri belirtmek yararlı olacaktır. Başta futbol olmak üzere pek çok spor dalının kitleselleşmesi anlamında çok önemli bir yere sahip olan İngiltere’de spor harcamaları, toplam tüketim harcamalarının dörtte birini oluşturmaktadır. Bu çapta bir üretim sürecini gerçekleştiren işgücü ise, İngiltere’de ki toplam istihdamın yüzde onuna karşılık gelmektedir (Gratton & Taylor, 2000: 3). 1932 - 1976 yılları arasında, düzenlendikleri şehirlere ve ülkelere maddi kayıplar verdiren

¹³ <https://www.forbes.com/sites/brettknight/2022/05/11/the-worlds-10-highest-paid-athletes-2022/?sh=d28ed6c1f6c9> (2022)

Olimpiyat Oyunlarının 1980’den itibaren yarattığı maddi kazanımların somut ifadesi, 2000 Sydney Oyunlarının Avustralya ekonomisine yaptığı katkıda görülebilir. Madden ve Crowe (1998)’un olimpiyat oyunlarının öncesinde, esnasında ve sonrasındaki analizleri çerçevesinde vardıkları sonuca göre oyunlar, Avusturalya GSMH’sine 6,1 milyar ve hane halkı harcamalarına da 2,7 milyar Avusturalya Doları katkı sağlamıştır (Madden & Crowe, 1998). Bu nedenledir ki her büyük yerel, kıtasal ya da dünya çapındaki spor organizasyonuna ev sahipliği yapabilmek için şehirler ve ülkeler birbirleriyle kıyasıya rekabet etmektedir. 2006 verileri göz önüne alındığında 390 milyar dolar olan spor endüstrisinin ABD'deki toplam büyüklüğünün, 2020 yılında 552 milyar dolara ulaştığı ve bunun içerisinde firmalar tarafından spor reklamcılığına harcanan tutarın 30 milyar doların üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. 2019 yılında, spor endüstrisinin küresel ölçekteki gelirlerinin toplamının 1.427 milyar dolar olduğu düşünüldüğünde, sadece ABD spor endüstrisi bu toplamın üçte birine yakın bir büyüklüğü karşılamaktadır.¹⁴

Sportif etkinliğin temel aktörleri olan sporcu ücretleri açısından konuyu ele aldığımızda yine hızlı bir ekonomik büyümeye tanıklık etmekteyiz. Farklı spor dallarındaki sporcu ücretlerindeki artış, bu gelişimi doğrulamaktadır. 1970’lerde Amerikan Beysbol Liginden sporcu ücreti ortalama 20 bin dolar civarındayken 2012 yılı itibariyle bu miktar 3,4 milyon dolara erişmiştir¹⁵. İngiliz Prömiyer Ligindeki bir

¹⁴ <https://www.plunkettresearch.com/statistics/Industry-Statistics-Estimated-Size-Of-The-Entire-Sports-Industry-US-2010-2020/> (2023)

¹⁵ <https://work.chron.com/average-salary-pro-baseball-player-8344.html> (2019)

futbolcunun ortalama ücreti 2006 yılında 676 bin pound iken 2018'e gelindiğinde 3 milyon pounda ulaşmıştır.¹⁶ Amerikan Buz Hokeyi Liginde (NHL) ortalama sporcu ücreti 1990'da 271 bin dolarken, günümüzde 2,78 milyon dolardır¹⁷. Dünyaca tanınan yıldız sporcuların ücretleri, verilen ortalamaları birkaç kez katlayabilecek boyuttadır. Dünyanın en çok kazanan sporcularının 2019 yılı itibariyle ilk onunun listesi aşağıda verilmiştir.¹⁸

Tablo 1 2019 Yılında Dünyada En Çok Kazanan İlk On Sporcu

SIRA	SPORCU ADI	DALI	GELİR (Milyon Dolar)
1	Lional Messi	Futbol	127
2	Cristiano Ronaldo	Futbol	109
3	Neymar	Futbol	105
4	Canelo Alvarez	Boks	94
5	Roger Federer	Tenis	93,4
6	Russel Wilson	Amerikan Futbolu	89,5
7	Aaron Rodgers	Amerikan Futbolu	89,3
8	LeBron James	Basketbol	89
9	Stephen Curry	Basketbol	79,8
10	Kevin Durant	Basketbol	65,4

¹⁶ <https://www.statista.com/statistics/675303/average-epl-salary-by-team/> (2019)

¹⁷ <https://www.statista.com/statistics/675382/average-nhl-salary-by-team/> (2019)

¹⁸ www.forbes.com (2020)

Sporcuların kazandıkları ücretler, sadece kulüplerinden aldıklarıyla veya kazandıkları ödüllerle sınırlı kalmamaya başlamıştır ve reklam gelirleri ve sponsorluklar sayesinde sporcular, hatırı sayılır kazanımlar elde etmeye başlamışlardır. Bu alanda, milyar dolarlık ödül ve sponsorluk kazanımına ulaşan ilk sporcu olan ünlü golf oyuncusu Tiger Woods başı çekmektedir. Woods, 2009 yılında 90,5 milyon dolar gelir elde etmiştir.¹⁹ Her yıl açıklanan Forbes 100 listesi incelendiğinde, çeşitli çarpıcı sonuçlara ulaşılabilmektedir. Örneğin listenin beşinci sırasında yer alan tenis oyuncusu Roger Federer'in yıllık kazancı, son 9 yıl içinde neredeyse ikiye katlanmıştır. Aynı sıralamaya 2010 yılında 43 milyon dolar ile altıncı sıradan giren Federer, 2019'a gelindiğinde bir sıra yükselmiş olmasına karşın geliri 50 milyon dolar artmıştır. Federer ile ilgili bir başka çarpıcı nokta, sporcunun gelirlerinin 7,4 milyon doları, turnuvalardan kazanılan ödül parası iken 86 milyon doları reklam ve sponsorluk gelirlerinden oluşmaktadır. Benzer durumları başka spor branşlarında da görmek mümkün iken, yan gelirlerin ödül / ücret gelirinden bu denli fazla olduğu durumlar tenis ve golf oyuncularında daha ön plandadır. Sporcu gelirlerindeki bu yüksek meblağların, cinsiyete göre dengeli dağıldığını söylemek maalesef imkânsızdır. Dünyanın en çok kazanan 100 sporcusu içindeki tek kadın sporcu, listeye altmış üçüncü sıradan girmeyi başarabilen, Amerikalı tenis oyuncusu Serena Williams'tır. Kadın tenisine damga vurmuş bir ismin bile ancak bu sıralarda kendine yer bulabildiği bir ortamda, diğer kadın sporcularının gelirlerinin, erkeklerin bir hayli altında seyrettiğini söyleyebiliriz. Yıllar içinde sağlanan artışa rağmen, kadın sporcuların gelir ortalamaları, erkek sporcuların altında kalmaktadır.

¹⁹ www.forbes.com (2020)

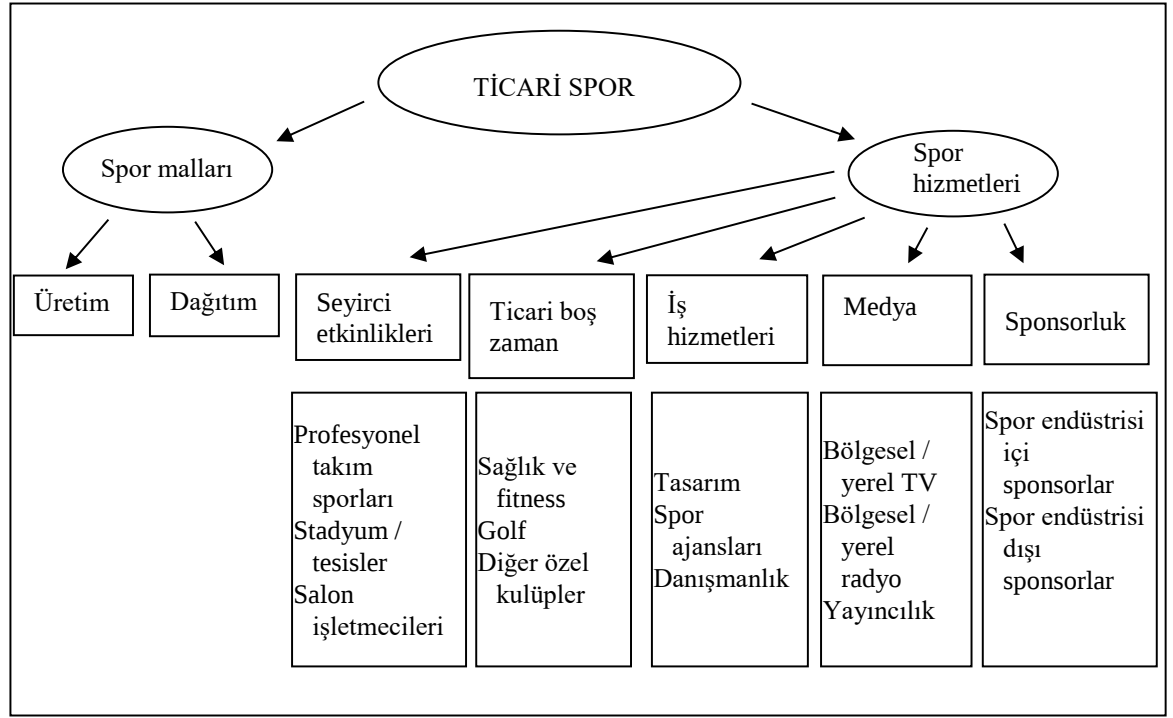
1.2.3 Spor Endüstrisinin Tanımı ve Sektörel Konumu

Kapsamı bu denli geniş olan spor endüstrisini, küresel kapitalist ekonomi içerisinde nasıl konumlandırabiliriz? Spor endüstrisini ve bu endüstri içerisindeki çalışma ilişkilerini, çalışmamızın ele aldığı boyutuyla, yani Hizmet sektörüyle sınırlandırmadan önce endüstrinin geneli hakkında bir çerçeve çizmeye çalışacağız. Spor endüstrisinin, hem sanayi hem de Hizmet sektörüyle çakışan yanları bulunmaktadır. Başta spor donanımları olmak üzere, spor etkinliklerinde kullanılmak üzere üretilen pek çok mal dünya ticaretinde önemli yere sahiptir. İnsanların spor yapmak amacıyla tükettikleri malzemelerin, gereçlerin, hatta besinlerin üretimi ve dağıtımını spor endüstrisinin sanayi sektörüyle kesiştiği alanda yer almaktadır. Bu malların üretim ve dağıtım sistemlerini oluşturan çok sayıda firma ve bunların çok sayıdaki çalışanı da bu sektörün önemli aktörleridir. Ayrıca pek çok sanayi ürünü de spor endüstrisi içerisinde doğrudan değerlendirilememesine karşın spor endüstrisinin yardımıyla reklâmını, tanıtımını veya pazarlamasını gerçekleştirmektedir. Spor etkinliklerinin başta televizyon olmak üzere görsel medyada sahip olduğu çekicilik, sanayi ürünlerinin ve hizmetlerin tanıtımı açısından büyük bir pazar yaratmaktadır. Spor etkinliklerinin gerçekleştirilebilmesi ya da bu etkinliklerde yer alacak birey ya da takımların maddi olarak desteklenmesi için sponsor olan veya reklam veren pek çok sanayi kuruluşu mevcuttur. Dünya Kupasının ana sponsoru Coca-Cola, UEFA Şampiyonlar Ligi resmi sponsoru Ford, Amerika Açık Grand Slam ayağının sponsoru Kia, Türkiye Basketbol Süper Ligi resmi sponsoru Türkiye Sigorta bu kapsamda sayılabilecek örneklerdendir. Reklam ve sponsorlukların aracılığı, kuşkusuz sadece sanayi ürünleriyle sınırlı değildir ve Hizmet sektöründe değerlendirebileceğimiz kuruluşlar da spor oyunlarının cazibesini, ürünlerinin tanıtımında kullanmaktadırlar.

Fransa Açık tenis turnuvası ana sponsoru BNP, Türkiye Futbol Süper Ligine adını veren Spor Toto, İngiliz Prömiyer Ligi sponsoru Barclay Card, UEFA Şampiyonlar Ligi'nin bir diğer sponsoru Master Card ilk anda akla gelebilecek kuruluşlardır. Bu bağlamda, spor endüstrisini sanayi ve hizmet sektörlerinin ürün tanıtım hizmetlerinin yürütüldüğü önemli bir platform olarak değerlendirebiliriz. Gratton ve Taylor (2000)'in spor endüstrisine ilişkin çizdikleri çerçeveye bu noktada değinmek, daha sonra bu çerçeve içerisinde sportif çalışmayı konumlandırmamıza ışık tutacaktır.

Gratton ve Taylor (2000), ekonomik faaliyetin ve istihdamın büyük ölçüde üretildiği, gerçek anlamda bir spor endüstrisinden söz edebilmeye, sporun **ticari sektörünün** gelişimiyle başlanabildiğini belirtmektedirler. Buna göre, spor endüstrisinde dinamizmin asıl kaynağı sporun ticari sektörüdür. Ticari sektörün karşı tarafında ise temel olarak sportif etkinliklerin örgütlenmesinden sorumlu olan **gönüllü sektör** yer almaktadır. Yerel, ulusal ve uluslararası düzeydeki spor örgütleri, federasyonlar bu gruptadır. Bununla birlikte ticari sporun, yani spor endüstrisinin altında yer alan her unsuru araştırmamıza dâhil etmemiz, bu çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Aşağıda (**Şekil 1**), çalışmamızda ele aldığımız haliyle, spor endüstrisinin ticari sektörüne ilişkin Gratton ve Taylor'ın önerdikleri model verilmiştir.

Şekil 1 Spor endüstrisinin tanımı.

Kaynak: Gratton & Taylor (2000): 143

Yukarıdaki şekilde görüldüğü üzere sporun ticari boyutu, yani spor endüstrisi iki ana sektörden oluşmaktadır. Birinci bölümde yer alan sportif malların üretimi ve dağıtımı, çalışmamızın kuramsal çerçevesine girmediğinden sadece başlık olarak verilmiştir. Sportif faaliyetin bir çalışma biçimi olarak yer aldığı Hizmet sektörü ise ayrıntılandırılmıştır. Sportif çalışanların, özellikle sporcuların, yer aldığı temel kategori “seyirci etkinlikleri”dir. Burada, modelin önerdiğine ek olarak profesyonel takım sporları unsurunu, bireysel sporları da içine alacak şekilde genişletmek mümkündür. Bu kategorideki etkinliklerin temel amacı, bir seyirci kitlesinin asıl olarak “kazanma” güdüsünde ifadesini bulan beklentilerini karşılamaya dönük ve rekabeti esas alan sportif faaliyetleri yürütmektir. Birey ya da grup halinde sporcular, teknik adamlar ve spor işletmecileri organize bir şekilde sportif faaliyetleri seyirci

kitlelerine sunarak karşılığında bir gelir elde etmeyi hedeflerler. İkinci kategori olan “ticari boş zaman” içerisinde de sportif faaliyetleri sonucunda ücret elde eden sporcular ya da işletmeciler bulunmakla birlikte, bu kategoride çalışanları diğerlerinden ayıran en önemli fark, etkinliklerinin bir rekabet güdüsü taşımasıdır. Yani bu başlık altında spor yapanlar ve yaptıranların temel amacı bir yarışma güdüsü taşımaksızın bireysel ya da kitlesel sportif faaliyetlerde bulunmaktır. İlk iki kategoriyi bir tarafta, diğer üç kategoriyi diğer tarafta toplayacak olursak, ilk grubun belirgin özelliğinin, sportif etkinliğin ve rekabetin temel olarak gerçekleşmesi olduğu görülmektedir. Diğer gruptakiler ise, ilk grupta -özellikle birinci kategoride- yer alan etkinliklerin gerçekleştirilmesine, geliştirilmesine, kitleselleştirilmesine ve pazarlanmasına aracılık edilmesi için gerekli desteği sağlamaktadırlar.

Spor endüstrisinin Hizmet sektörü içerisinde değerlendirilebilecek unsurları, sporun daha çok görsel nitelikleriyle -temasıyla- ilişkilendirilebilir. Burada üretime konu olan bizatihi spordur, sportif eylemdir, yarışmadır. Çıktı, yarışmaya dayalı bir sportif etkinliğin gerçekleştirilmesiyle meydana getirilir. Bu etkinlik bazen bir futbol karşılaşması, bazen bir artistik patinaj şampiyonasıdır. Sporun bir endüstriye dönüşme süreci içerisinde, yarışmaların takip edildiği platformlar da çeşitlenmiştir. Tüketiciler tarafından satın alınan ürün, kimi zaman spor alanlarında (stadyum, spor salonu, yarış pisti vb), kimi zaman ise bir kitle iletişim aracının başında takip edilen bir sportif etkinliğin duyumsanmasıdır. Spor izleyicileri yani tüketiciler eğlenmek, edinilecek bir başarının tatminini paylaşmak, izleyeceği estetik hareketlerden haz almak gibi muhtemel amaçlarla bir boş zaman etkinliği olarak spor karşılaşmalarını izlerler, bir hizmet satın alırlar. Bir açıdan, sportif bir etkinliği izlemek, bir sinema filmi ya da bale

gösterisi izlemekle benzeşmektedir. Her durumda, boş zamanı değerlendirmek üzere satın alınan bir hizmet bulunmaktadır. Boş zaman, kişinin çalışmakta olduğu zaman dışında kalan zamandır ve kişi bu zaman diliminde, çalışırken ihtiyaç duyacağı bedensel ve zihinsel enerjiyi yeniden üretmek üzere bazı eylemlerde bulunur. Özellikle zihinsel gücün yeniden üretilebilmesi açısından zihnin çalışma sürecinden uzaklaşarak başka konulara odaklanması yardımcı olmaktadır. Günümüzde, çalışan kitlelerin bu ihtiyaçlarının karşılanması önemli bir endüstrinin doğuşuna zemin hazırlamıştır ki o da eğlence endüstrisidir. Eğlence endüstrisi, işgücünün yeniden üretimi açısından önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir. Başta çalışanlar olmak üzere insanlar, gündelik yaşamın getirdiği her türlü yorgunluk ve gerilimden uzaklaşmak, kendi uzmanlık alanlarının haricinde başka konulara yönelmek veya kendilerini gerçekleştirmek adına boş zaman faaliyetlerinde bulunabilirler. Eğlence endüstrisi de insanların bu tür faaliyetleri gerçekleştirmelerine zemin hazırlayan ürünleri üretir ve sunar. İnsanların bu türden sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetlerin, yani eğlencenin geçmişi çok eski zamanlara uzansa da günümüze doğru gelindikçe boş zamanları bireysel veya kitlesel anlamda değerlendirmeye yönelik etkinliklerin, giderek artan oranda kapitalist üretim ilişkilerine konu olduklarına tanık olunmuştur. Bu kapsamda sahne sanatları, edebiyat, müzik, giderek gelişmeye başlayan sinema ve elbette temel konumuz spor, kapitalist üretim tarzı içerisinde ticarileşerek birer artı değer üretme aracına dönüşmüşlerdir. Metalaşan spor, tüketiciler tarafından bazen bir bilet bazense bir TV yayını olarak satın alınan bir boş zaman değerlendirme hizmetidir. Bu yönüyle spor, popüler müzik endüstrisiyle de paralel olarak, bir kültür endüstrisi halini almıştır (Rowe, 1996).

Sporun küresel kapitalizm koşullarında şekillenen yakın geçmişteki gelişimine damgasını vuran, sporun ticarileşmesi olgusudur. Sporun ticarileşmesinin doğrudan anlamı, sportif etkinliğin satın alınabilir bir ürüne dönüşmesidir. Artık spor, belirli bir fiyat üzerinden piyasaya sunulan ve tüketiciler tarafından satın alınan bir üründür. Dolayısıyla bir değişim değerine sahiptir. Tıpkı değişim değerine sahip olan ve bir ihtiyacın giderilmesi amacıyla üretilen diğer metalar (Marx, 2003: 45) gibi spor da üretim faktörlerinin bir araya gelmesiyle üretilmektedir. Bu üretim sürecinde bir kısım üretim araçlarını ellerinde bulundururken, diğer bir kısım ise sadece emek gücünü satmak suretiyle üretime katılmaktadır. Spor endüstrisinin birincil ve en önemli ürünü olan “sportif karşılaşma”nın nasıl üretildiğine bakarak bu süreci daha net kavrayabiliriz. Bir sportif karşılaşmanın meydana gelebilmesi için öncelikle karşılaşacak en az iki tarafın bulunması gereklidir. Taraflar, bir takım halinde örgütlenebilecekleri gibi tekil yarışmacıların karşılaşması da söz konusu olabilir. Her iki durumda da karşılaşacak bireylerin, yani sporcuların, bir üst örgüte bağlı olarak sportif faaliyet içerisinde bulunmaları en sık rastlanan durumdur. Bu üst örgütler spor kulüpleridir. Bireysel spor dallarından, özellikle boks gibi profesyonel olanlarda da sporcular bir kulübe bağlı olmasalar bile bir menajerlik şirketine bağlı olarak faaliyet göstermektedirler.

Spor, evrensel düzeyde (düzen ayrımı gözetmeksizin), kural olarak (özellikle takım sporlarında), spor kulüpleri aracılığıyla ve lig dediğimiz düzenli yarış programı çerçevesinde yapılır. Soruna bu açıdan yaklaşıldığında, “kulüp” adını verdiğimiz spor örgütleri, bir düzenden ötekine değişmeksizin, spor yapma-yaptırmanın temel örgütlenme-uygulama birimleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Fişek, 1980: 50-51).

Spor kulüpleri, sportif üretim sürecinde işveren konumunda bulunmaktadır. Buna bağlı olarak, üretim araçlarının denetimi ve büyük oranda mülkiyeti onlara aittir. Büyük oranda dememizin nedeni, pek çok spor dalında sportif ürünün üretildiği yerler olan salon, stadyum, yarış pisti gibi spor alanlarının mülkiyet yapılarında görülen çeşitliliktir. Gelişmiş ülkelerin pek çoğunda, spor kulüplerinin kendilerine ait spor tesislerinin karşılaşmalarda kullanılmasına sık rastlanırken, gelişmekte olan ülkelerde bu alanlara yatırım yapmadaki yüksek maliyet ve risk oranlarına bağlı olarak, genellikle ilgili spor dallarında söz sahibi olan üst kamu örgütünün – spor federasyonları, yerel yönetimler ya da devlet örgütlenmesi içindeki diğer sorumlu kurumlar - mülkiyetinde bulunan spor alanlarının kulüplere kullandırılması ön plandadır. Benzer bir durum yarışmalara hazırlık aşamasında antrenman yapılan tesisler için de geçerli olabilir. Bununla birlikte, spor tesisi işletmeciliği dünyada spor endüstrisi içerisinde giderek gelişen bir kavramdır ve kulüplerin kendilerine ait tesislere sahip olma eğilimi artmaktadır. Buna somut bir örnek olarak, Türkiye’deki en başarılı spor dallarından birisi olan voleybolda yer alan ve İstanbul’da yerleşik kulüplerden olan Eczacıbaşı, Vakıfbank, Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Sarıyer Belediyesi gibi takımların kendi salonlarını inşa ederek maçlarını bu salonlarda oynamayı tercih etmeleri gösterilebilir. İster üretim mekânı olarak spor tesisinin mülkiyeti spor kulübüne isterse bir başka örgüte ait olsun, emek süreci bağlamında düşündüğümüzde, emeğin sahibi sporcunun bu üretim ortamı hususunda kontrol ve denetimi bulunmamaktadır. Üretim ortamını, sadece fiziksel mekân bağlamında değerlendirmemek ve bu kapsama, kurumsal yapıyı da eklemek gerekir. Bu kurumsal yapı, Fişek (1980)’in de vurguladığı gibi, spor kulüpleridir. Özellikle takım sporları açısından düşünüldüğünde, dünyanın en yetenekli

futbolcusunun dahi bir spor kulübü bünyesinde yarışmalara katılmadığı takdirde, sporcu emeğini layıkıyla sergileyeceği ve bunun sonucunda gelir elde edebileceği bir platform yoktur. Sporcuların, kimi zaman sadece kulüpsüz kalmamak adına, yeni bir transfer gerçekleştirene kadar bir takımda bedelsiz ya da çok düşük bir bedel karşılığında oynadıkları vakidir (Cengiz, Işık, & Yıkılmış, 2021: 426). Dolayısıyla bu kurumlar, monopson benzeri yapılar olarak üretim sürecinde büyük bir kontrole sahiptir. Öyle ki emeğin talebini gerçekleştirirken, arzına da kısmen yön verebilmektedirler. Kulüplerin bunu yapabilecek çeşitli araçları vardır. Kulüplerin açtıkları altyapı spor okulları, daha çok gence ulaşarak, bunlar içinden daha çok sayıda yeteneğin emek piyasasına yönelmesini sağlayarak, arzı artırmaktadır. Diğer taraftan, altyapılardan yetiştirdikleri bu sporcuların bonservislerini ellerinde tutarak ve olası bir işveren değişikliğinde bedel talep ederek, emeğin hareketlilik serbestisini kısıtlamaktadırlar. Belirli bir dalda faaliyet gösteren kulüp sayısının sınırlı olması ve sporcu emeğinin uzmanlaşma gerektirmesi, sporcuların farklı spor alanlarına ve kulüplerine geçişini zorlaştırmaktadır. Diğer taraftan, kulüplerin birlikte hareket etmelerini sağlayan, lig birliği, kulüpler birliği (örneğin Türk futbolunda örgütlü, tam adıyla “Türkiye Süper Lig Profesyonel Futbol Kulüpleri Vakfı”) gibi örgütler, işverenlerin ortak kararlar almalarını kolaylaştırmaktadır.

Bireysel sporlar açısından baktığımızda, sporcu emeğini satın alan işveren konumundaki kurumların, kulüpler ya da spor organizasyonları olduğunu söyleyebiliriz. Amatör branşların büyük bir kısmında sporcular, bir spor kulübüne

bağlı olarak faaliyet göstermektedir.²⁰ Amatörlük ifadesinin burada yanıltıcı olmaması gerekir. Bu sporcular da sportif faaliyetlerini bir ekonomik uğraş olarak yapmakta ve gelir elde etmektedirler. Aksi takdirde, bu kadar rekabetçi bir şekilde bir spor uğraşı içinde olmak mümkün değildir ve bu da ancak bu işten bir gelir elde etmek suretiyle yapılabilir. Spor kulüplerinden amatör dalları bulunanlar, temel kuruluş misyonları nedeniyle, yani ülke sporuna ve gençlerin gelişimine hizmet etmek üzere bunları bünyelerinde barındırmakta ve bazen bu konuda dahi eleştirilmektedirler.²¹ Zira spor endüstrisinde doğrudan bir gelir sağlama olanağı sınırlı olan bu dallar, kimi zaman kulüplerin bütçelerinde yol açtıkları zarar haneleri ile dikkat çekmektedirler.²² Bu dalların, spor kulüpleri bünyesindeki futbol şubesinden kaynaklı sponsorluk gelirleri ve kısmen de devlet destekleri olmaksızın, rekabetçi bir şekilde var olabilmeleri zor görünmekle birlikte önemli bir misyona hizmet ettikleri ve futbol dışında kalan spor endüstrisi çalışanları için istihdam olanağı yarattıkları da bir gerçektir. Bu dallardaki

²⁰ [http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-](http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi.)

[korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi.](http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi.)

(2023)

<https://www.fenerbahce.org/club/basarilar/atletizm> (2023)

²¹ [https://www.haberturk.com/yazarlar/serdar-ali-celikler-1034/3099784-amatorleri-](https://www.haberturk.com/yazarlar/serdar-ali-celikler-1034/3099784-amatorleri-kapatma-zamani)
kapatma-zamani (2023)

²² [https://www.eurosport.com.tr/futbol/super-lig/2014-2015/fenerbahce-amator-](https://www.eurosport.com.tr/futbol/super-lig/2014-2015/fenerbahce-amator-branslarda-kuculmeye-gidebilir_sto4659830/story.shtml)
branslarda-kuculmeye-gidebilir_sto4659830/story.shtml (2023)

sporcular için bir diğer gelir olanağı, katılım sağlanan yarışmaların ödülleri ve ülkelerin başarılı sporculuğu teşvik için geliştirdikleri ödül sistemleridir. Türkiye’de bu konu, 5693 sayılı “Spor Hizmet Ve Faaliyetlerinde Üstün Başarı Gösterenlerin Ödüllendirilmesi Hakkında Yönetmelik”²³ ile düzenlenmiştir. Buna göre, yönetmelikle tanımlanan dallarda ve derecelerde, bireysel veya takım olarak başarılı sağlayanlara ilgili ödüller verilir. Elbette bu ödüllerin, marjinal değerinin amatör sporcular için daha yüksek olacağını söyleyebiliriz.

Spor kulüpleri, üretimi gerçekleştirmek üzere sermayeyi sağlayan taraftır. Kulübün örgütlenme şekline ve kurumsal statüsüne bağlı olarak sermayeyi sağlama kaynakları değişiklik gösterebilmektedir. Bir kamu kurumuna ait bir spor kulübünde bu sermaye tamamen kamusal kaynaktan sağlanıyor olabilir. Örneğin bir belediye tarafından oluşturulmuş bir yerel spor kulübünde bu kaynak büyük oranda belediyenin olanaklarıyla karşılanırken, bir dernek olarak örgütlenen kulüpte sermayenin temelinde üyelik aidatları vardır. Bir kamu bankasına ait bir spor kulübü, bankanın ticari faaliyetleri sonucu elde ettiği gelirin bir bölümünü sermaye olarak kullanabilmektedir. Buna örnek olarak voleybolda faaliyet gösteren Vakıfbank, Halkbank ve Ziraat Bankkart takımlarını gösterebiliriz. Anonim şirket olarak faaliyetini gösteren bir futbol kulübü (ya da daha doğru ifadeyle futbol şirketi)

²³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.2010956.pdf> (2023)

sermayesini hisse satışları ile elde edebilmektedir.²⁴ Yayın hakları, ürün satışları, bilet gelirleri, isim hakları gibi gelirler de ekonomik güce katkı sağlamaktadır.

Spor endüstrisi kavramının içerisine dâhil edilebilecek unsurların sayısı, **Şekil 1'** de görüldüğü üzere çok çeşitlidir. Spor kulüpleri, menajerlik şirketleri (ajanslar), spor ürünleri üretimi ve pazarlaması, sponsorlar, reklamcılar, medya ve daha nice sporla ilişkili ticari faaliyet bu çerçevede değerlendirilebilir. Endüstri içerisinde yer alan bir grup unsurun temel görevi, sportif görselliğin kitlelere taşınmasına ya da sportif görsellik aracılığıyla başka mesajların iletilmesine aracılık etmektir. Medya kuruluşları ve sponsorlar bu kapsamdadır. Bunun kaynağı, spor organizasyonlarının çekiciliğidir (Ekmekçi, 2013: 99). Sporun kitleselleşmesinde büyük rolü olan başta televizyon ve diğer medya araçları, sportif etkinliğini takip etme eylemini, spor salonları veya stadyumlara bağımlı kalmaktan çıkarmıştır. Burada karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Sportif ürünleri üretenler, ürünlerinin pazarlanması için yeni platformlara kavuşurken, medya araçlarını kullanarak eğlence endüstrisinde bir başka tür üretimi gerçekleştirenler, kendi üretimleri için gerekli görsel girdiyi edinmiş olmaktadır. Benzer bir ilişki sponsorlar ile spor üreticileri arasında bulunmaktadır. Sponsorların temel amacı, pazarlanmasına çalıştıkları herhangi bir ürünün ya da bir üretici olarak kendilerinin tanıtımını yapmaktır. Bu noktada, sportif ürünlerin kitleler üzerindeki cezbedici etkisinin çekim alanına girerek sportif görsellikle taşınan mesajlara kendi mesajlarını da ilâştirirler. Spor üreticileri ise sponsorlara sağladıkları

²⁴ https://bigpara.hurriyet.com.tr/borsa/haber/besiktas-halka-aciliyor_ID402563/

bu imtiyaz sonucunda edindikleri maddi kazanımları, sportif üretim sürecinde girdi olarak kullanırlar. Örneğin, takımlarına yeni bir sporcu transfer etmek ya da tesis yatırımı yapmak gibi.

Spor endüstrisi içerisinde sayılan diğer unsurlara da kısaca değinecek olursak, iş hizmetleri başlığı altında yer alan tasarımcıların, danışmanların ve ajansların temel amaçları, sportif ürünün daha nitelikli ortaya çıkabilmesi ve bunun sonucunda spor karşılaşmasının öz gayesi olan başarıya ulaşılabilmesi için üretim sürecinin etkinliğinin artırılmasına katkı sağlamaktır. Bu grupta yer alanlar, sportif üretim sürecindeki girdilerin geliştirilmesine yardımcı olurlar. Örneğin tasarımcılar, sportif üretim sürecinde kullanılan araç, gereç ya da mekânları şekillendirerek daha rekabetçi hale getirirler. Burada özellikle üzerinde durulması gereken unsur, daha sonra ayrıntılı olarak değinilecek olan, ajanslardır. Ajanslar -ya da Türkiye’de bunun yerine kullanıldığı anlamıyla menajerler- sportif üretim sürecinin en önemli girdisi olan spor işgücü ile özel olarak ilgilidirler. Menajerlerin temel amacı, sportif emek ile bunların işverenleri olan kulüpleri, karşılıklı menfaatlerin maksimize edildiği noktada buluşturmaktır. Elbette bu ancak ideal bir durumdur ve karşılıklı menfaatlerin aynı anda maksimize edilmesi çok kolay olamamaktadır. Zira diğer endüstri dallarında görülen işçi ile işveren arasında, işveren lehine olan eşitsiz durum, spor endüstrisinde de karşımıza çıkmaktadır. Buna bir de spor emekçilerinin – özellikle Türkiye’de- örgütlülük düzeylerindeki düşüklük eklenince, denge iyice işveren lehine bozulmaktadır. Menajerler ücret pazarlığında sporcuyu temsil edebilecekleri gibi kulübü de temsil edebilmektedirler. Buna bağlı olarak da temsil ettikleri taraftan, yaptıkları hizmetin bedelini talep etmektedirler. Mevzuat bu işlemin ücretsiz

yapılabilmesine cevaz vermiş olsa da fiili durumda bunun ücret karşılığı yapılması yaygındır. Bir benzeri, kültür – sanat endüstrisinde de görülen bu menajerlik kurumu, spor endüstrisi için artık rutinleşmiş bir aktörü ifade etmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti tarafından 1937 yılından itibaren kullanılmaya başlanan ve 1997 yılında yerini “Kuzey Amerika Endüstri Sınıflandırma Sistemi”ne bırakan “Standart Endüstriyel Sınıflandırma”, yukarıdaki modelde incelediğimiz anlamıyla ticari sporu Hizmet sektörünün altında konumlandırmaktadır.

²⁵ Günümüze gelindikçe yaşanan sektörel çeşitlenmeye paralel olarak kodlama sisteminde de bazı ayarlamalara gidilmiştir. Yeni sistemde ticari sporun konumu, “Sanat, Eğlence ve Rekreasyon” endüstrisi altında bulunmaktadır.²⁶ Amerikan Çalışma Bakanlığının SIC kod sistemini esas alarak hazırladığı bölümlendirmede ise ticari sporun yeri, benzer şekilde, “Hizmet” bölümünün altında “79 - Eğlence ve Rekreasyon Hizmetleri” ana grubu altındadır.²⁷ Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)’nun meslek türlerine ilişkin sınıflandırmasına göz attığımızda sporcuların ve sporla ilgili diğer meslek türlerinin, “342 – Spor ve Fitness İşçileri” alt bölümünde yer aldığını görmekteyiz.²⁸ Bu meslek grubunun tanımına göre, *spor ve fitness çalışanları*,

²⁵ The Standard Industrial Classification (SIC) code: 7997 - Services-Membership Sports & Recreation Clubs

²⁶ The North American Industry Classification System (NAICS) code: 71-Arts, Entertainment, and Recreation

²⁷ <https://www.osha.gov/data/sic-manual/major-group-79> (2023)

²⁸ <https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/docs/d1a.pdf>: 19 (2023)

finansal kazanç için spor etkinliklerine hazırlanır ve bu etkinliklerde rekabet eder, amatör ve profesyonel sporcuları performansı artırmak, spora katılımı ve standartları teşvik etmek için eğitir, spor etkinlikleri düzenler ve yönetir ve çeşitli egzersiz biçimleri ve diğer eğlence etkinlikleri için yönlendirme, eğitim ve denetim sağlar.

Görev tanımları şunları içerir;

Rekabetçi spor etkinliklerine katılmak; sporda yetenek ve bilgi geliştirmek için spor eğitimi yürütmek; spor müsabakalarının yürütülmesine ilişkin kuralları derlemek ve bu müsabakaların ilerleyişini kontrol etmek; uygulama oturumlarını planlamak, organize etmek ve yürütmek; fitness programlarının geliştirilmesi ve tasarlanması; çeşitli fitness aktivitelerinde grup egzersiz dersleri ve kişisel eğitim vermek; sporu ve spor becerilerini geliştirmeyi teşvik etmek ve gençlerin spora katılımını denetlemek.

342 Spor ve Fitness Çalışanları ana başlığı altında, 3421 kod numarasını sadece sporculara tahsis etmiş; diğer ilgili meslekler olan, spor antrenörleri, eğitmenler ve yetkililer 3422 ve fitness ve rekreasyon eğitmenleri ve program liderleri 3423 kod numaraları altında toplamıştır. Bu sınıflandırma içindeki sporcu tanımına göre; “*Sporcular ve spor oyuncularını rekabetçi spor etkinliklerine katılırlar. Seçtikleri spor dalında bireysel olarak veya bir takımın parçası olarak antrenman yapar ve yarışır*lar” (2008:20).

Benzer şekilde spor etkinlikleri, Avrupa Birliği'nde ekonomik faaliyetlerin istatistiki sınıflandırılmasını ifade eden NACE (Nomenclature des Activités Économiques dans la Communauté Européenne) kodları içinde, “Sanat, Eğlence ve

Rekreasyon” başlıklı R Bölümü altında, 93 kodlu “Spor faaliyetleri ile eğlence ve rekreasyon faaliyetleri” grubunda, 93.1 “Spor etkinlikleri” kodu ile yer almaktadır.²⁹

Spor endüstrisinin konumlandırılması çabamızda bize ışık tutacak bir başka referans, Türkiye’de örgütlü iki spor sendikası olan Devrimci Spor Emekçileri Sendikası (Spor-Emek-Sen) ve Turizm Otel Spor Emekçileri Sendikası (Tüm-Emek-Sen)’nın, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının sendika işkolları sınıflandırmasına, “Konaklama ve Eğlence İşleri” başlığından dâhil olmasıdır. Dolayısıyla bakanlık, konusu bakımından spor endüstrisini, eğlence işleri başlığı altında sınıflandırmaktadır ki bu da hem ILO hem de Amerikan Çalışma Bakanlığı ile paralellik göstermektedir.

Yukarıdaki modelleme ve sportif çalışma biçimlerinin endüstri sınıflandırmaları içerisindeki konumu çerçevesinde, bu çalışmada ele alındığı anlamıyla spor endüstrisinin yerini şu şekilde belirleyebiliriz; **spor, hizmet sektöründe eğlence endüstrisi içerisinde bir endüstri koludur.**

1.3 Küresel Kapitalist Ekonomide Spor

Sporun, kapitalist üretim ilişkilerinin konusu haline gelmesi, yirminci yüzyılın ortalarına rastlamaktadır. Özellikle 1960’ların sonlarından itibaren sporla ilgili

²⁹ <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015->

işletmelerin, sportif ürünleri üreten ve pazarlayan firmaların büyümeye başladıklarına tanık oluyoruz. Ancak gerçek anlamda bir spor endüstrisinden söz etmemize yol açan gelişmelerin hız kazandığı yıllar 1980’li yıllardır. Bu yıllar aynı zamanda hem soğuk savaşın devam ettiğı hem de neo-liberal ekonomilerin, dünya çapında yükselişe geçtiğı yıllardır ve spor da bu yükselişte, kapitalizm için yeni sektörler, yeni pazarlar sağlanmasında konu edilmiştir. Soğuk savaş yıllarındaki artan rekabetin de sporun yükselişine katkı sunduğı söylenebilir (Ekmekçi, 2013: 105). Bu yılları takiben, profesyonel spor kulüpleri, birer birer ticari işletmelere dönüşmeye başlamış, sporla ilişkili ürün ve hizmetlerden elde edilen hâsıla katlanmıştır. Bu süreçte başı, en popüler spor olan futbol, futbolda ise İngiliz kulüpleri çekmiştir. Bunun Türkiye’deki ilk örneğı, 1989 yılında şirketleşen Malatya Spordur ki sonradan Malatya Spor. A.Ş. adını almıştır (Sunay, 2004: 73). Bu adımın, Türkiye’de neo-liberal politikaların öncüsü olan Turgut Özal’ın memleketinden atılmış olması manidardır. Bu akıma, Türkiye’de, başta üç büyükler olmak üzere, birçok spor kulübü ayak uydurmuştur. Artık büyük kulüpler profesyonel yöneticilerce yönetilen, hisse senedi arz edip uluslararası borsalarda bu senetleri işlem gören, gelir elde etmek için sınaî ürünler üretip pazarlayan anonim şirketlere dönüşmüştür. Günümüze doğru gelindikçe, bu eğilimlerin hız kazandığı izlenmektedir. Kuruldukları yıllarda yerel özelliklere sahip örgütlenmeler olan spor kulüpleri, küresel dünyanın yeni zenginleri tarafından birer yatırım aracı olarak satın alınmaktadır. Buna en belirgin örnekler, dolar milyarderi Rus ya da Arap iş adamları tarafından satın alınan köklü İngiliz futbol kulüpleridir.

Fişek (2003)’in de belirttiğı gibi spor, yapıldığı toplumun tüm çelişki ve özelliklerini yansıtan bir aynadır. Günümüz toplumlarının ekonomik hayatlarına

damgasını vuran en büyük olgunun kapitalizm olduğu gerçeğinden hareketle sporun da bundan nasibini almış olduğunu kestirebiliriz. Nitekim artık profesyonel sportif faaliyetlerin, emeğin kontrolü bağlamında, kapitalist üretim tarzında herhangi bir başka üretim sürecinden çok da ayrılık göstermediği bir gerçektir. Spor, kar amacıyla hareket eden küresel sermayenin bir yatırım aracına dönüşmüştür (Çırka, 2014: 134). Ancak spordaki emek süreçlerini ilginç kılan unsurlar da vardır. Bunun başında, emeğin istihdam sağlayıcılar arasındaki yer değişiminin de bir değer üretme potansiyeline sahip olmasıdır. Bunun somut karşılığını, profesyonel sporcuların transfer süreçlerinde ortaya çıkan bonservis ve benzer değerlerde görmek mümkündür. Bir diğer ilginç yan ise profesyonel sporcu emeğinin, spor dallarının büyük bölümünde, ancak çocukluk çağından itibaren yoğun bir uğraş içinde olunursa elit düzeyde bir sporculuğa varabilmesidir. Bu de emek üzerindeki denetimi, henüz spor emekçisinin reşit dahi olmadığı yaşlara taşıyabilmektedir. Jimnastik gibi dallar düşünüldüğünde, bir sporcunun yetiştirilmesi için okul öncesi zamanlardan başlayan bir alt yapı hazırlığı gerekmektedir ve bu da ancak ebeveyn rızası ile başlayabilir. Özellikle popüler spor dallarında, çocukları için parlak bir gelecek beklentisi olan aileler, henüz küçük yaşlardan itibaren çocuklarını ilgili spor dallarına yönlendirebilmekte ve emek üzerindeki kontrolü, kulüplere ve antrenörlere devredebilmektedirler.

Sporun bir çalışma biçimi olarak hızlı dönüşümünde, kapitalizm ile küreselleşmeyi birlikte değerlendirmekte yarar vardır. Küreselleşme, medya olanaklarının ilerlemesini de ardına alarak, spor etkinliklerinin ve sporcuların kendi uluslarının ötesinde tanınmasına ve takip edilmesine olanak tanırken, yeni pazarlara

erişime ve bunun sonucunda ekonomik büyümeye katkı sunmuştur. Sportif etkinliklerin daha sık ve uluslararası boyutlarda düzenlenmesi, TV ve internet tabanlı yayınların, sporu dünyanın hemen hemen her yerinden izlenebilir kılması, tanınmış sporcu ve kurum markalarını taşıyan spor malzemelerinin küresel düzeyde pazarlanması ve sporcuların uluslararası transferlerinin artması, küreselleşmenin spor endüstrisine yansımalarından ilk akla gelenlerdir. Bu dönüşümde de başat olan futbol olmuş ve soğuk savaş döneminde dahi sınırları aşabilmeyi başarmıştır. Futbol ekonomisinin öncülüğü, diğer spor dalları için kapıyı aralamıştır. Tabiri caizse futbol, küreselleşmenin ilk örneği olmuştur (Boniface, 2007).

1.4 Spor, Sportif Çalışma Biçimleri ve Sporculuk

Spor endüstrisi içerisinde istihdam biçimlerini tanımlamanın bazı zorlukları bulunmaktadır. Bu zorlukların başında sporu ve spor işini tanımlamakta karşılaşılan zorluklar gelmektedir. Çağımız spor endüstrisinin karmaşık yapısı içerisinde pek çok ekonomik faaliyet iç içe geçmiştir ve bu faaliyetleri tek tek tanımlamak ve bir spor endüstrisi modeli içerisinde yerli yerlerine oturtmak çok da kolay değildir. Söz konusu ettiğimiz endüstride milyon dolarlık transfer ücretleriyle sürekli göz önde olan sporculardan, bunlar için gerekli mesleki üniformaları son derece kıt ekonomik getiriler karşılığında üretmek üzere istihdam edilen işçiler ya da devletlerin spor sektörünü düzenlemek adına örgütlediği kurumsal yapılarda devlet memuru olarak çalışanlar ve daha niceleri yer almaktadır. Diğer bir önemli zorluk ise endüstrinin her türlü alt katmanına ilişkin sağlıklı nicel veriyi derlemektedir. Sporun ekonomik boyutlarının ölçümlenmesi çalışmalarının geçmişi çok eski değildir. Bu çalışmaların

olgunlaşabilmesi için, öncelikle sporun bir ekonomik değer üretme aracı olarak gelişmesi, sonrasında bu alana yönelik oluşan bir farkındalığı takiben, alana ilişkin verilerin derlenmesini beklemek gerekecektir. Üstelik mevcut verilerin gerçek ekonomik değerleri ne ölçüde yansıttığı da tartışmalıdır. Zira spor endüstrisinin gerek amatör gerekse profesyonel geçmişine yönelik istatistik veriler - özellikle istihdama ilişkin olanlar - sınırlıdır (Andreff, Szymanski, 2006: 154). Bu nedenle yapılacak ilk iş, sportif çalışma biçiminin biçimlerinin odak noktasında yer aktif sporculuğu diğerlerinden ayırıştırarak incelemek ve bunu da mümkün olan en sağlıklı nicel verilerle yapabilmektir.

Kahn (2000)'ın deyimiyle, spor işinin eşsiz bir özelliği vardır. Bu özellik, profesyonel sporculara ilişkin muazzam derecede veriye sahip olmamızdır. Sporcuların kariyer gelişimlerini izlemek, her bir müsabakadaki performanslarını son derece ayrıntılı bir şekilde ölçümlemek, her endüstri için mümkün olmayan bir veri havuzundan yararlanmakla spor endüstrisinde olasıdır.

Spor işinin gerçekleştirilmesi, diğer endüstri kollarıyla benzeşir şekilde, belirli bir işbölümünü gerektirir. Bu işbölümü içerisinde yer alan özneler, spor işinin asıl ürünü olan “yarışma”nın örgütlenmesinde, gerçekleştirilmesinde ve pazara sunulmasında görev alırlar. İlerleyen bölümlerde spor hukukunu ele alırken daha ayrıntılı değineceğimiz bu gerçek özneler; sporcular, teknik direktörler, antrenörler, hakemler, menajerler, profesyonel yöneticiler, gözlemciler ve idari görevlerde bulunan diğer kişilerdir (Sarıbrahimoğlu, 2002). Burada sayılanlara ek olarak, sportif etkinliklerin hayata geçirilmesinde önemli yerleri olan tüzel kişiler (kulüpler,

federasyonlar gibi) de bulunmaktadır ki sportif yarışma sürecinde ortaya fiili emeklerini koyanları açıklamaya çalışacağımız bu bölümde, tüzel kişilere, sporcularla olan etkileşimleri bağlamında yer vereceğiz.

Yukarıda sporun gerçek özneleri olarak sayılanların ortak özelliği, bir spor karşılaşmasının gerçekleştirilmesi işini, tam zamanlı ya da kısmi zamanlı olarak ve bir ücret karşılığı çalışarak gerçekleştirmeleridir. Bu eylemlerin tamamını kapsayacak bir kavram olarak “sportif çalışma” kavramını kullanmayı uygun görüyoruz. Sportif çalışmanın unsurlarını yukarıdaki tanım çerçevesinde açıklamaya çalışalım. Öncelikli sportif çalışmanın amacı, bir spor yarışmasını gerçekleştirmektir. Tüm öznelerin ortak amacı, yarışmanın kotarılmasıdır. Bununla birlikte, yarışmada yarışan taraflar olarak yer alan sporcu, teknik direktör, antrenör ve kulüp yöneticilerinin öncelikli amaçları, yarışmanın sadece gerçekleştirilmesinin ötesinde bir başarı sağlayarak karşılaşmalardan galip ayrılmaktır. Bu öznelerin sportif çalışma faaliyeti içerisindeki varlık nedeni, yarışmalarda elde edilecek başarıda aranmalıdır. Buna bağlı olarak, sportif çalışma sonucunda elde edebilecekleri maddi ve manevi menfaatler de başarıyla doğru orantılı olacaktır. (Elbette, başarısızlık sonucu elde edilebilecek maddi menfaatlerin de var olduğu düşünülebilir ancak illegal temelli bu kazanımları göz ardı etmek durumundayız.) Sportif çalışma biçimlerinin diğer özneleri olan hakemler, gözlemciler, menajerler ve yarışmaların düzenlenmesinde görev alan diğer idari personelin emeklerinin karşılıkları olarak elde edecekleri kazanımlar, yarışan tarafların herhangi birinin başarısından bağımsız olarak gerçekleşir. Bunlardan sadece, sporcuların sözleşme işlemlerinde aracılık eden menajerlerin kazançlarını dolaylı olarak başarıyla oranlamak mümkün görünse de bu ancak sporcunun ilerleyen

zamanlarda daha iyi şartlarda bir sözleşme imzalamasına olanak tanıyacağı varsayımı altında mümkündür. Ayrıca, hakem, gözlemci ve diğer idari görevlilerin ücretleri, kazançları performansları ile orantılı olarak şekillenen ilk grup çalışanların tersine önceden belirlenmiştir ve zaman içerisinde çok büyük değişimler göstermemektedir.

Yukarıda yaptığımız sınıflandırma içerisinde, sporcuları ve onlarla birlikte sportif etkinliklerde başarı için yarışmak üzere işbirliği yapanları bir kategoride değerlendirmiş, diğer kategoriye ise amaçları yarışmalarda başarı sağlamak olmamasına karşın sportif etkinliğin içerisinde yer almak suretiyle ücret geliri elde edenleri koymuştuk.

Buradan hareketle, ilgimizi sportif çalışmanın başroldeki öznelere, yani sporculara doğru kaydırabiliriz. Bu çalışmada ele aldığımız anlamıyla sporculuk, yarışmaya dayalı bir sportif etkinlikte, zihinsel ve fiziksel işgücünü ortaya koyarak bireysel ya da grup halinde başarı için çaba sarf etmektir. Kuşku yoktur ki spor endüstrisi içerisinde üretilen spor işinin en büyük kahramanları sporculardır. Sistemin tam da merkezinde yer aldıkları için, spor endüstrisindeki çalışma ilişkilerini incelemeyi amaç edinen çalışmamızın da ilgi odağını onlar oluşturmaktadır. Dolayısıyla, sportif çalışma biçimleri içerisinde yer alan diğer tanımlamalar, sporcularla olan ilişkilerine atfen ele alınmaya çalışılacaktır.

Sportif etkinliğin öznesi olan sporcunun sosyal konumu, büyük ölçüde yaşadığı çağın ve toplumun genel karakterine uygun olarak şekillenmiştir. Antik Yunan'da düzenlenen olimpiyatlara baktığımızda, katılımcıların hür ve erkek bireyler olduklarını

görüyoruz. O dönemin sporu, amatörlük esasına dayanmaktaydı. Romalıların kanlı oyunlarda ise spor, esas olarak aristokratları eğlendirmek üzere köle gladyatörlerce ifa edilen bir eğlenceydi. Günümüzde sporcular aristokrat ya da köle değiller ve tamamen farklı bir sosyal sınıfla ilişkilendirilebilirler ki bu da işçi sınıfıdır. ILO tarafından belirlenen sınıflandırmasında, sporculuğun 3421 koduyla, başlı başına bir meslek olarak tanımlandığını, yukarıda belirtmiştik. Buna göre sporcunun görevlerinin şunları içerdiği belirtilmiştir:³⁰

- (a) rekabetçi spor etkinliklerine katılmak;
- (b) gerekli uygunluk standardını korumak için düzenli uygulama ve eğitim oturumlarına katılmak ve özel eğitim almak;
- (c) spor tanıtım faaliyetleri ve medya röportajları yapmak;
- (d) belirli bir sporda yüksek derecede uzmanlığa sahip olmak;
- (e) antrenörlere danışarak stratejilere karar vermek;
- (f) mekânlardaki diğer yarışmacıları ve koşulları değerlendirmek;
- (g) spor etkinliklerinde yarışmak;
- (h) belirli bir sporla ilgili kural ve düzenlemelere bağlı kalmak.

Sporcu emeği, ücretli emek içerisinde yer almaktadır. Sporcuların da emek güçlerinden başka satacak şeyleri yoktur. (Bunu söylerken, kendi isimlerine ürettikleri veya üretilmesine izin verdikleri sportif ürünleri pazarlayarak servetlerine servet ekleyenleri müstesna tutuyoruz) Bir emekçi olarak sporcuyu ele aldıktan sonra, üretim sürecinin en önemli unsuru olan emek ile diğer aktörler arasındaki çalışma ilişkilerine değinmenin yeridir.

³⁰ <https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/docs/d1a.pdf>: s. 20 (2023)

İKİNCİ BÖLÜM:

SPORDA ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ

2. Sporda Çalışma İlişkileri

Sporda çalışma ilişkilerine olan ilgi, sporun ekonomik boyutuna olan ilginin gelişimiyle paralellik göstermektedir. Öyle ki giderek artan tribün gelirleri, sporcu ücretleri, yayın hakkı ve diğer lisans gelirleri gün geçtikçe spor ekonomisi hakkında daha çok konuşulmasına yol açarken, spor endüstrisinin baş aktörlerinin endüstri içerisindeki çalışma ilişkileri de dikkat çekmeye başlamıştır. Bu ilginin sınırı, yıldız sporcuların astronomik ücretlerinin spor haberlerine ya da özel hayatlarının magazin basınına sık sık konu edilmesinin ötesine geçerek, akademik bir kimlik de kazanmıştır. Özellikle sporda ayrımcılık, örgütlenme, doping gibi pek çok konu daha dikkatle tartışılmaya başlanmıştır (Rosan & Sanderson, 2000: 2). Spor ekonomisi üzerine derlenen verilerin, ortaya konan istatistiklerin ve bunlardan çıkarsamalar yapmak suretiyle hazırlanan çalışmaların sayısı artarken, bu çalışmaların içerisinde sporun çalışma ekonomisine ayrılan bölümler de belirginleşmeye başlamıştır. Ne var ki sporun çalışma ekonomisini doğrudan ele alan çalışmaların sayısı dünya literatüründe henüz azken, Türkiye’de neredeyse yok denecek seviyedeydi. Son 10 yıl içinde dünyada ve Türkiye’de bu alanda üretilen bilimsel çalışmaların sayısında artış kaydedilmesi sevindiricidir. Türkiye’de, spor yönetimini alanında hala en önemli kaynak eserlerden olan, Kurthan Fişek’in “Spor Yönetimi” ve sporu, var olduğu toplumun tüm ilişki ve çelişkilerini yansıtan bir ayna olarak ele aldığı “Sporun Anatomisi”, bu alandaki öncü eserlerdir. 2000’lerle birlikte bu alandaki akademik

Çalışmaların artmaya başladığını görmekteyiz. Ufuk Aydın'ın sporda örgütlenmeye ilişkin alışmaları (2007, 2009, 2017); Sunay (2004), İnal (2008) ve Ekmekçi (2013)'nin sporu küreselleşme bağlamında inceleyen çalışmaları; sporun hukuki ilişkilerini ele alan, Sarıbrahimoğlu, Bakanay, Tekin (2002) ve Petek, Ertaş (2017)'in çalışmaları göze çarpmaktadır. Gün geçtikçe profesyonelleşen ve ticari boyutu belirginleşen lkemiz spor endüstrisi göz önüne alındığında, bu alanda yapılacak çalışmalara duyulan ihtiyaç da anlaşılabilir. Sporun alışma ekonomisinin irdelenmesi, spor endüstrisinin işleyişini anlamaya ve açıklamaya çalışan dışarıdan bireylerin yanı sıra başta bu endüstriyi var eden bireyler olan sporcular olmak üzere diğer tüm unsurlar açısından da yaşamsal öneme sahiptir.

2.1 Bir alışma Biçimi Olarak Spor

Sporun bir çalışma biçimi olup olmadığını sınamak için, öncelikle çalışmanın genel olarak tanımlanması ve bu tanım içerisinde yer alacak unsurların, sportif etkinlikler sonucu ortaya çıkan süreçte görülüp görülmediğini saptamak yol gösterici olacaktır. O halde, çalışma nedir? Çalışma kavramının kapsamını dar veya geniş tutarak pek çok şekilde tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte çalışmamızda ele alacağımız anlamıyla çalışma kavramını Talas'ın ifadeleriyle (1990) tanımlayacak olursak; *alışma, insanların yaşamlarını sürdürebilmek için, gereksinimlerini tatmin amacıyla bir ücret karşılığında bedensel veya düşünsel emek güçlerini satmaları sürecidir*. Bu tanım, bir sonraki alt bölümde ayrıntılı olarak irdedeceğimiz unsurların bir bileşenini bize sunmaktadır.

2.1.1 Sportif Çalışmanın Unsurları

Günümüz spor endüstrisinde ortaya konan profesyonel sportif emeğin, yukarıda yer alan tanımdaki unsurları ne ölçüde taşıdığını incelemeye çalışalım. Tanımın ilk unsuru, çalışmanın amacını bize sunmaktadır. Bu amaç, insanların yaşamlarını sürdürme güdüsüdür. Çalışma sonucunda ele geçecek maddi karşılık, bireylerin temel yaşamsal gereksinimlerin karşılanması için ana kaynağı teşkil etmektedir. Sportif çalışma sonucunda bir maddi kazanım elde eden başta profesyonel sporcuların ve diğer spor çalışanlarının da öncelikli amacı elbette yaşamlarını kazanabilmektir. Sporun tarihsel gelişimindeki en önemli aşama da zaten bu noktada yaşanmıştır. Modern sporu farklılaştıran en belirgin özellik, sporun sadece bir boş zaman değerlendirme etkinliği olmaktan çıkarak ekonomik bir uğraş halini almasıdır. Antik Olimpiyatların amatör atletleri için söz konusu olamayan böylesine bir süreç, 20. Yüzyılda sadece sporla uğraşmak suretiyle yaşamlarını sürdüren profesyonellerin sayısında yaşanan hızlı değişimde ifadesini bulmuştur. Bu değişimin itici gücü, kapitalist ekonomi etkisi altında sporun ticarileşmesi ve bir değer üretim mekanizmasına dönüşmesidir. Buradaki emek süreci, hedeflenen artı-değer üretimi için kuşkusuz insan gücüne ihtiyaç duyacaktır (Marx, 2003: 166) ki bu da profesyonel sporculuğu beraberinde getirecektir. Aranan işgücünün kaynağı bellidir. Proleterleşen kitlelerden yetişen genç kuşaklar, popüler bir sporcu olarak farklı ve arzulanan bir hayata, yani sosyolojik anlamda dikey hareketliliğe geçiş bileti olarak spora yöneleceklerdir. Spor işverenleri, hem rekabet edebilirliklerini yükseltmek hem de işgücü arzının artışıını desteklemek için yeni sporcuların sektöre katılımını teşvik ederler. Bunu, yerleşik oldukları şehir ya da ülkede açacakları altyapı spor okulları

şeklinde yerel kaynaklarla yapabilecekleri gibi, kapitalist kalkınma modellerinin nitelikli istihdam olanakları yaratamadığı başka ülkelerden gelen ulus ötesi kaynaklarla da yapabilirler. Bunun için en belirgin örnek Afrika ülkeleridir. Emperyalist sömürgeciliğin en derin sonuçlarını yaşamış bu kıtanın ülkeleri, şimdi de küresel kapitalizmin dönüştürdüğü spor endüstrisine iş gücü arz etmektedir ve spor bağlamında bir neo-kolonyal dönem yaşanmaktadır (Darby, P. & Akindes, G. & Kirwin, M. (2007: 144). Yerel düzeyde nitelikli iş bulma olanaklarından yoksun genç kitleler spora yönelmekte veya yönlendirilmekte, bu da bir kariyer fırsatı olarak gençlere ve ailelerine cazip gelmektedir. Darby (vd, 2007), Afrika'nın doğal kaynaklarının yanında, futbol özelinde insan kaynaklarının da sömürülmesinin başlangıcını kolonyal döneme kadar götürmekte ve günümüzde bunun, Avrupalı kulüplerle organik bağları olan futbol akademileri aracılığıyla nasıl işlediğini tartışmaktadır (2007:149). Bu mekanizmayı, küresel spor endüstrisinde emeğin metalaşması başlığı altında daha ayrıntılı ele alacağız.

Yukarıda yer alan çalışma tanımında göze çarpan ikinci unsur, çalışmanın bir ücret karşılığında gerçekleştirilmesidir. Sportif çalışma ile ücret bağıntısını incelemeden önce ücret tanımını yapmakta yarar görüyoruz. En genel tanımıyla ücret, çalışanın gördüğü işin karşılığı olarak işveren tarafından çalışana sağlanan para veya ayni ödemelerden meydana gelen gelirdir. 4857 sayılı İş Kanununun 32. maddesinde ifade edildiği üzere; “*Genel anlamda ücret bir kimseye bir iş karşılığında işveren veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.*” Dolayısıyla ücretin bir iş karşılığında ödenmesi, işveren ya da üçüncü kişiler tarafından ödenmesi ve para olarak ödenmesi şeklinde üç unsuru vardır. Sporcular, yaptıkları iş olan sportif

etkinlikler karşılığında bir ücrete hak etmektedirler. Bu ücret, işveren konumunda olan spor kulüplerince ya da bağlı oldukları spor örgütlerince ödenmektedir. Yani ücreti ödeyen kimi zaman doğrudan işverenken, kimi zaman üçüncü kişiler olmaktadır. Sporcuların kazanımları, tanımın son unsurunda yer aldığı şekliyle para ile ödenmektedir. Sonuç olarak, sporcuların sergiledikleri etkinlik sonucunda elde ettikleri maddi kazanım ücret tanımıyla örtüşmektedir.

Kuşkusuz amatör spor ve sporculuk tamamen yok olmamıştır. Bununla birlikte profesyonel sporculuk iki yönlü gelişmiştir. Birinci boyutta, profesyonel olarak sportif faaliyette bulunanlar yaygınlaşmıştır, sporcu sayısı artmıştır. İkinci boyutta ise sportif faaliyette bulunanların elde ettikleri maddi kazanımlar, başta ücretler olmak üzere artmıştır (Kahn, 2000: 80). Bu sürecin başını gelişmiş ülkeler çekmekle birlikte tüm dünyada benzer gelişmeler gözlenmiştir.

Günümüz sporcularının maddi kazanımları, sadece ücretleriyle sınırlı değildir. Bu noktada, sportif çalışanların maddi kazançlarına ek olarak sayılabilecek gelirlerin bir kısmı, örneğin başarı primleri ya da ödülleri, diğer çalışanlarla paralellik arz edecek şekilde *ücret dışı kazanç* olarak adlandırılabilirken, diğer bir kısmı bu tanımlamanın da dışında yer almaktadır. Şöyle ki; farklı dallarda faaliyet gösteren pek çok sporcunun ya da teknik adamın kişisel sponsorları aracılığıyla ya da reklâmlarda yer almaları sonucunda elde ettikleri gelirler hatırı sayılır boyutlara ulaşmıştır. (Yukarıda Forbes listesine değinilmişti.) Bu kazançlar sportif çalışmanın doğrudan sonucu olmasalar da genel olarak başarılı bireylere sunulan olanaklar olmaları nedeniyle ve başarının da yine sportif çalışma sonucu elde edildiği düşünüldüğüne, çalışmayla

ilişkilendirilebilecek gelirlerdir. Bununla birlikte, diğer çalışan kitlelerin, elde ettikleri maddi kazançlarından ücret kapsamına girmeyen bölümü tanımlarken kullanılan *ücret dışı kazançlarla* tanımına uymamaktadır. Sportif faaliyetle uğraşanların ücret dışı kazanç olarak adlandırılabilir gelirlerinin başında, sportif başarı sonucunda elde edilmesi muhtemel *prim* gelirleri gelmektedir. Prim gelirleri başarı kıstaslarına göre önceden tanımlanmış olabileceği gibi³¹ bazı durumlarda kulüpler ve/veya yöneticiler tarafından sürpriz bir ödül olarak, önceden tanımlanmaksızın dağıtılabilmektedir. Buna ek olarak, sporcular için yapılan sosyal güvenlik ödemeleri ile sağlık harcamaları da bu kapsama sokulabilir. Dikkat edilirse, ücret dışı kazançların diğer tüm çalışma biçimlerinde olduğu gibi sportif çalışmada da çalışanları istihdam edenler tarafından karşılanmakta olduğu görülebilir. Oysaki sponsorluklar veya reklâm gelirleri, sportif çalışanları istihdam edenlerin sunduğu maddi katkılarından bağımsızdır, dışsaldır.

Çalışma tanımının son unsuru ise çalışanların bedensel veya düşünsel emek güçlerini satmalarıdır. Sporcuların gerçekleştirdikleri etkinliklerin içerisinde bedensel ve düşünsel emeğin birlikte var olduğu açıkça görülebilir. Sporun doğası gereği bedensel etkinlik daha yoğun gerçekleşiyor gibi görünse de sportif başarıya ulaşmanın, düşünsel kapasiteyi etkin kullanmaktan geçtiği de bir gerçektir. Hangi spor dalında olursa olsun ancak zekâ ile harmanlanmış bir bedensel emek başarıyı yakalayabilir. Teknik ve taktik beceriler birbirlerini tamamlayan unsurlardır. Tüm bunların sonucunda şu noktaya varılabilir ki bir sporcudan beklenen, aldığı ücret karşılığında

³¹ Örneğin, galibiyet başına ya da bir turnuvada geçilen her tur için dağıtılması vaat edilen bir miktar para veya hediye edilecek bir çeşit maddi kazanç.

ortaya sadece fiziksel kapasitesini değil, entelektüel sermayesini de koymasdır. Sporcular, işverenlerinin ulaşmaya çalıştığı nihai hedefe yönelik olarak bedensel ve düşünsel emek güçlerini satmaktadırlar.

2.1.2 Sporun Çalışma Hukuku

Sosyal hayatın her alanını düzenleyen hukuk kuralları, sporun bir çalışma biçimi olarak ifa edildiği noktada da devrededirler. Özellikle günümüzde sporun ulaştığı ticari ve ekonomik boyut göz önüne alındığında, hukuk kurallarına başvurma kaçınılmaz olduğu alanlar kolayca saptanabilir. Sporcuların ve teknik adamların tescil ve transfer işlemleri, sosyal güvenceleri; kulüplerin lisans ve yayın haklarının kullanılması, reklam ve sponsorluklar; spor etkinliklerini düzenlemeyi üstlenenlerin sorumlulukları, resmi ya da özel spor örgütlerinin görev ve sorumlulukları gibi pek çok alanda hukuksal düzenlemeler yapılmıştır ve yapılmaktadır. Bu düzenlemelerin birinci boyutu ulusal (yerel) düzeyde iken, spor endüstrisinin küreselleşmesinin doğal bir sonucu olarak uluslararası hukuki düzenlemeler konunun ikinci boyutunu oluşturmaktadır. Düzenlemeler anayasal düzeyden, spor federasyonlarının yayımladıkları yönergelere kadar çok farklı düzeyde gerçekleşebilmektedir. Olası hukuki bir çatışma durumunda, yerel mahkemeler veya uluslararası tahkim organlarına başvurulmaktadır.

Sporun doğasında yer alan “adil yarışma” ruhu, spor endüstrisi açısından hukuk kurallarını bir kez daha önemli hale getirmektedir. Öyle ki kurallı bir yarışma biçimi olan spora ilişkin hukuk normlarının oluşmasının temelini İ.Ö. 900'lere götürmek mümkündür (Fişek, 1980: 95). Çağımız spor endüstrisini ulusal ve

uluslararası boyutta düzenleyen normlar, hukukun birçok disipliniyle kesişmektedir. Sporcular başta olmak üzere sportif yarışma faaliyeti içerisinde yer alan diğer aktörlerin spor kulüpleriyle, ulusal ve uluslararası federasyonlarla, devletle ve birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen kuralların idare hukukunun, ticaret ve şirketler hukukunun, medeni hukukun, ceza hukukunun, yurttaşlık hukukunun ve bizi en çok ilgilendiren boyutuyla iş hukukunun alanına girdiklerini görmekteyiz (Fişek, 1980: 94). Bunların yanında, artık halka açık şirketler olarak da örgütlenebilen spor kulüplerinin tabi oldukları sermaye piyasası hukukunu da listeye ekleyebiliriz.

Sporculuğun ve diğer sportif faaliyetlerin bir kulübe, yani bir işverene bağlı olarak ifa edilmesi, bu mesleği yürütenlerle onları istihdam edenler arasında bir çalışan-işveren ilişkisi doğurmaktadır. Bu ilişkinin varlığı, spor endüstrisinin çalışanları, işverenleri ve devlet arasında cereyan edecek iş, sosyal güvenlik, örgütlenme ve toplu pazarlık ile ilgili konuları düzenleyen hukuk kurallarını beraberinde getirmektedir. Buna ilaveten, sporu bir spor kulübüne bağlı olmaksızın, yani kendi nam ve hesabına gerçekleştirmek suretiyle mesleklerini ifa eden profesyonel sporcular da bulunmaktadır. Ne var ki bu sporcuların mesleklerini gerçekleştirebilmeleri, spor yarışmalarını düzenleyen örgütlerle bir sözleşme ilişkisine girmelerine bağlıdır. Bu durumlarda sporcu ile organizatör kurum arasında bir işçi-işveren ilişkisi doğmasa da sözleşmeden doğan karşılıklı hak ve borçlar söz konusudur. Bu ikinci duruma örnek olarak, WTA (World Tennis Association) Dünya Turunda yarışan tenisçiler ya da Plaj Voleybolu Dünya Turunda yer alan voleybolcular gösterilebilir. Bununla birlikte, birince grupta yer alan sportif çalışma ilişkilerinin başatlığı ve spor endüstrisinde çalışma hukukunun kurumsallaşmasının daha iyi

açıklanabilmesi amacıyla dikkatimizi, çalışan - işveren ilişkisi içerisinde yer alan boyuta yöneltiyoruz.

Spor yarışmalarına ilişkin hukuksal düzenlemelerin kökeninin binyıllar öncesine uzandığını belirtmiştik. Sporculuğun giderek bir meslek halini alması ile sporcuların başta olmak üzere diğer sportif çalışanların çalışma esaslarını merkez olarak düzenlemelerde bulunan hukuk normları gerekli hale gelmiştir. Spor Hukuku ve bunun bir uzamı olarak Sporun Çalışma Hukuku, spor endüstrisinin aktörleri arasındaki ilişkilerin hukuksal çerçevesini çizmektedir. Sporun çalışma hukukunun kapsamı içerisine ise spor iş hukuku, sporda örgütlenme hukuku, toplu sözleşme, grev ve lokavt hukuku, sosyal güvenlik hukuku gibi alt başlıklar girmektedir (Aydın & Etcı, 2017; Küçükgüngör, 1998).

Türkiye’deki durumu ele alacak olursak, profesyonel sporcuların işverenleriyle (kulüpleriyle) yapmış oldukları sözleşme, İş Kanunu kapsamında değerlendirilen bir iş sözleşmesi değil, Borçlar Kanunu’ nun 393 ve izleyen maddelerine göre düzenlenen bir “Hizmet Akdi”dir. Sporcular, İş Kanununun 4. maddesi (g) fıkrasına göre, kanunun uygulanacağı kapsamdan müstesnadır. Yani sporcuların çalışma ilişkilerinden kaynaklanan hakları ve borçları, Borçlar Kanunu ile düzenlenmektedir ve İş Kanunu kendilerine uygulanmamaktadır (Küçükgüngör, 1998:8). Buna ek olarak, profesyonel futbolcuların kulüpleriyle aralarındaki çalışma ilişkileri, 3813 sayılı Türkiye Futbol Federasyonu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanuna dayanılarak çıkarılmış Profesyonel Futbol Talimatı ile düzenlenmektedir (Petek,

2002). Spor endüstrisinin önemli aktörlerinden olan profesyonel antrenörler ise Yargıtay kararıyla İş Kanunu kapsamında değerlendirilmiştir (Çelik,2003: 66-67).

Sporcuların İş Kanunundan müstesna tutulmasının çeşitli gerekçeleri sayılabilir. Geçmişteki iş kanunları ve yürürlükte olan 4857 sayılı iş kanunu, kanun kapsamına giren çalışanlar bakımından sporcuları net bir şekilde kapsam dışı bırakmıştır. Bunun gerekçesi olarak, çalışma süreleri, izinler, kıdem ve ihbar tazminatları gibi uygulamaların, sporcuların işverenleri ile kurdukları iş ilişkilerine uymaması gösterilebilir³². Konuyu biraz daha açacak olursak, sporcuların işverenleri olan kulüplere ve kulüplerin de sporculara karşı olan hak ve borçları, iş kanunu kapsamındaki işçi-işveren ilişkisine temelde benzeşmekle birlikte bazı dikkat çekici farklılıklara sahiptir. İş kanunu kapsamında düzenlenen bir işçi-işveren ilişkisinde görebileceğimiz, hizmet akdinin feshi ve kıdem tazminatı uygulamaları, sporcunun işvereni ile olan ilişkisinde uygulanabilir görülmemektedir (Küçükgüngör, 1998:9). Bu boşluğu, spor federasyonlarının çıkarmış olduğu talimatlar doldurmaktadır ve fesih hakları ve koşulları talimatlarla düzenlenmektedir. Benzer şekilde, hafta tatili, yıllık izin, çalışma süreleri gibi kavramlar da sporun kendine özgü yapısı nedeniyle iş kanunu ile düzenlenebilecek bir yapıda görülmemiştir. Pek çok çalışan için dinlenme zamanı olan hafta sonları, sporcuların büyük oranda çalışarak geçirdikleri sürelerdir. Sporcunun çalışma sürelerini oluşturan antrenman ve müsabaka süreleri de dönemlere

³² <https://www.sporhukuku.org.tr/2018/06/27/profesyonel-sporcularin-is-kanunu-karsisinda-durumu/> (2023)

ve spor dallarına göre değişkenlik göstermekte, dolayısıyla iş kanununun tanımladığı haftalık çalışma süreleri tanımının dışında kalmaktadır.

Bir sporcunun, amatör ya da profesyonel olsun, bir spor dalında resmi bir müsabakada görev alabilmesi için, müsabakanın düzeyine göre ulusal ya da uluslararası bir sporcu lisansına sahip olması gerekmektedir. Bu lisanslar bir kere edinilmekle kalmamakla ve belirli periyotlarda, talep edilen koşulları sağlamak şartıyla (sağlık, etkinlik, ücret gibi) yenilenmektedir. Lisanslı olmayan bir sporcunun, değil profesyonel, amatör dallarda dahi resmi faaliyetlere katılmasına izin verilmemektedir. İlgili spor federasyonları, kendi dallarında faaliyet gösterecek sporcuların lisans, vize ve transfer işlemlerini çıkardıkları talimatlarla düzenlerler.³³ Dolayısıyla bir sporcunun spor iş gücü piyasasına emek arzı, sıkı kurallara tabidir ve sadece o piyasaya girişı değil, orada kalmanın ve piyasa içindeki hareketliliğin de koşullarını da belirlemektedir.

2.2 Amatörlük-Profesyonellik

Kelime anlamıyla amatör kavramı; bir işi para kazanmak için değil, yalnız zevki için yapan (kimse), hevesli, özengen, profesyonel karşıtı demektir.³⁴ Amatörlüğü

³³ <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Profesyonel->

Futbolcularin-Statusu-ve-Transferleri-Talimati.pdf (2023)

https://tvf.org.tr/_dosyalar/Talimatlar/Sporcu_Lisans/Turkiye_Voleybol_Federasyonu_Sporcu_Lisans_Vize_ve_Transfer_Talimati.pdf (2023)

³⁴ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük

en genel hatlarıyla çizen ve profesyonellikle bir karşıtlık ilişkisi içerisinde değerlendirilen bu tanım, büyük ölçüde doğrudur. Tanıma ek olarak, bir sporun amatör olarak yapılış gayelerinin içerisinde dinlenme, sağlık, eğlence ve rekreasyonu da katabiliriz. Sportif faaliyetlerin örgütlü biçimde gerçekleştirilmeye başlandığı dönemlerden günümüze kadar geçen yüzyıllar boyunca spor etkinliklerine damgasını vuran ilke amatörlük olmuştur ve günümüzde de amatör sporcular ve amatör spor örgütleri mevcuttur. Amatörlük, profesyonel spor yaşamına geçişten önceki bir safha, spor yaşamına atılan ilk adım olmasının yanı sıra tüm sportif yaşamı geçirmek için de tercih edilebilmektedir. Dünyanın en büyük spor organizasyonu olan olimpiyatlara katılan sporcuların büyük çoğunluğunu amatörler oluşturmaktadır. Bununla birlikte amatörlük ilkesinin hâkim olduğu alan giderek daralmaktadır. Bu tezin hazırlandığı sırada yaşanan güncel tartışmalardan birisi, Ulusal Kolej Atletizm Birliği (National Collegiate Athletics Association - NCAA) Basketbol Ligi oyuncularının, işçi kabul edilmeleri ve ücret talebi için seslerini yükseltmeleri ve konunun, Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu (The National Labor Relations Board National) gündemine taşınmasıdır.³⁵ Kolej basketbol ve futbol oyuncularından 1. Liglerde yer alanlarının, artık önemli bir ekonomik büyüklüğe ulaşmış olan kolej liglerinde sadece öğrenci statüsünde değil birer ücretli çalışan olarak yer alma talepleri, amatörden profesyonele doğru yaşanan dönüşümün en yakın tarihli örneklerindendir.³⁶

³⁵ <https://www.usatoday.com/story/sports/college/2023/05/18/usc-ncaa-pac-12-complaint-national-labor-relations-board/70233988007/> (2023)

³⁶ <https://www.si.com/college/2022/12/15/nlrb-college-athletes-employees-pursuit>

Yukarıdaki tanım üzere, amatörlükle profesyonellik arasındaki karşılığın temel kaynağı, profesyonellerin eylemleri sonucunda maddi kazançlarının olmasıdır. Çağdaş sporun, rekabet edebilirliği sürdürebilmek için disiplinli ve tam zamanlı bir çalışma gerektirmesi, bu alanda çalışacakların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için bir ücret almalarını kaçınılmaz kılmaktadır ve buraya kadar bir terslik söz konusu değildir. Ne var ki asıl çelişki, halen amatör sıfatı altında spor yapıyor gözükmekle bir yandan da çoğu profesyonel sporcudan daha fazla kazançlar elde edebilen sporcuların bulunmasıdır. Görünüşte amatör statüsündeki sporcuların bir kısmı seyahat ödenekleri adı altında, diğer bir kısmı da öğrenci bursu görünümünde kazançlar elde edebilmektedirler. Veya sporcular, Türkiye gibi, kamu kuruluşlarının sahipliğinde veya koordinasyonunda çok sayıda spor kulübü bulunan ülkelerde, o kuruluşlarda çalışıyormuş gibi gösterilerek para kazanabilmektedirler (Fişek, 1980). Böyle olunca da amatör ve profesyonel ayrımı, suni bir ayrım olmanın ötesine geçememektedir (Fişek, 2003).

Amatör spor anlayışının kalesi olan Olimpiyat Oyunlarının surlarında dahi artık gedikler açılmıştır. Dünya Savaşları ve bunları takiben soğuk savaş yıllarında, olimpiyatlar sadece spor karşılaşmalarına değil aynı zamanda politik çekişmelere de sahne olmuştur. Bunlar içerisinde ilk akla gelenler olarak, 1936 “Nazi” Olimpiyatlarını, 1976’da Afrika ülkelerinin boykotlarını, 1980’de Amerikalıların Moskova Oyunlarını, 1984’te ise buna cevaben Rusların Los Angeles Oyunlarını boykot edişlerini sayabiliriz. Olimpiyatların önemli itibar kaybına uğradığı bu gelişmeler, Uluslararası Olimpiyat Komitesinin 1988 Seul Oyunlarının kapılarını profesyonel atletlere açmasıyla, geride bırakılmaya ve Olimpiyatlara yönelik ilgi

azalışına dur denmeye çalışılmıştır (Leeds & Von Allmen 2002). Bu girişimin büyük ölçüde başarıya ulaştığını söyleyebilir ve bunun bir göstergesi olarak 1980’de Samaranch, Uluslararası Olimpiyat Komitesinin başına gelirken Komitenin kasasında 500.000 dolar bulunduğunu, buna karşın 1997–2000 dönemi televizyon hakkı gelirlerinden Komitenin kasasına giren miktarın yaklaşık 3,5 milyar dolar olduğunu gösterebiliriz. Elbette bu finansal büyüme, beraberinde bir dizi etik tartışmasını da getirmiştir. Sadece IOC’nin değil, UEFA ve FIFA gibi büyük spor örgütlerinin üst yöneticilerinin adları, tartışmalar, soruşturmalar ve istifalarla anılmıştır.

Profesyonelleşme, sporun ticarileşmesinin kaçınılmaz sonuçlarından birisidir. Talimciler (2008: 104)’e göre profesyonelleşme sürecinde oyuncular, takımlar, oyunun oynandığı alanlar, takımların yönetim biçimleri ve yöneticileri de değişmiştir. Küresel kapitalizm ekseninde, hayatın her alanında yaşanan metalaşma, spora ait bütün değerleri de yeniden yorumlamıştır. Ticaretin doğasında bulunan rekabet olgusunun spora yansması, daha güçlü rekabet için daha çok çalışma, daha çok çalışabilmek için de tüm vaktin spora ayrılmasıdır. Bunu sadece sportif emeğin rekabetçi bir şekilde ortaya konduğu müsabaka anlarında gerçekleşen çalışma süreleri olarak da değerlendirmemek gerekir. Günümüz profesyonel sporcularının antrenman ve müsabaka programları kadar özel hayatları da sıkı bir kontrole tabidir (Küçükgüngör, 1998: 8). Sporcunun ne yediği, içtiği, uykusu, ne zaman konuşup ne zaman susması gerektiği³⁷ ve dahi ailesiyle olan ilişkileri dahi denetlenmektedir. Tüm

³⁷ <https://www.mynet.com/fenerbahceden-tumere-konusma-yasagi-110100216628>

bunların gerçekleştirilmesi için profesyonel disiplin içerisinde tüm yaşam pratiklerinin kurgulanması söz konusudur. Müsabakalar öncesi kampa alınan sporcuların, aileleri de dâhil olmak üzere, dış dünya ile etkileşimlerinin azaltılmasına ve sadece müsabakaya odaklanmalarının sağlanmasına çalışılmaktadır.³⁸ Öyle ki bu tür sınırlamalara seyahat, konaklama, eğlenme ve dahi cinsel yaşam konu edilebilmektedir (Kızılkaya, 2019: 31). Sporcuların, işverenlerce tek taraflı olarak belirlenen ve önceden sporculara tebliğ edilmek durumunda olan disiplin kurallarını ihlalleri halinde, maddi cezai yaptırımlar uygulanmaktadır (Tutar, 2022: 28).

Profesyonel tanımı konusunda kesin bir yargıya varmak zor olmakla birlikte (Aydın, 2017: 1875) Türk Dil Kurumu sözlüğüne göre, bir işi para kazanmak amacıyla yapan kişi ve amatörün zıddı olarak tanımlanmaktadır.³⁹ Spor işi bağlamında düşününce sporcular, antrenörler, fizyoterapistler ve hatta kısmen hakemlerin dahi profesyonel olarak çalıştıklarını görmekteyiz. Profesyonel olan, sporcular olabileceği gibi spor dalları da olabilmektedir (Tutar, 2022: 15). Tahmin edilebileceği üzere, hem dünyada hem Türkiye’de ilk profesyonelleşen ve profesyonel spor dalı deyince ilk akla gelen futboldur. Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferi Talimatı (PFSTT), Türkiye’de bu alandaki yegâne hukuksal çerçevedir. Bununla birlikte, sporcular

<https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2011/08/08/millilere-konusma-yasagi/amp>
(2023)

³⁸ <https://www.fenerbahce.org/haberler/futbol/2023/5/futbol-a-takimimiz-kampa-girdi-tr> (2023)

³⁹ <https://sozluk.gov.tr/> (2023)

amatör sayılan bir spor dalında dahi faaliyet gösteriyor olsalar, bu uğraşı bir ücret karşılığında yapıyorlarsa, profesyonel sayılmaktadırlar. Ücretin aldığı isimler ise maaş, prim, maç başı gibi farklılık gösterebilmektedir (Aydın, 2007: 21).

Sporculuk, Spor Adamlığı ve Diğer Spor İşçiliği, Uluslararası Çalışma Örgütü'nün İstatistik Bürosu tarafından ilk kez 1958 yılında ilan edilen “Mesleklerin Uluslararası Standart Sınıflandırılması- ISCO 58”de, “Hizmet, Spor ve Dinlence İşçileri” ana bölümü altında yer alan birer profesyonel çalışma şekli olarak ortaya konmuştu. Profesyonel Sporculuk burada 3475 kod numarası ile yer alırken, en son güncellenmesi 2007 yılında gerçekleştirilen ve ISCO 08 olarak ilan edilen sınıflandırma doğrultusunda 3421 kod numarası ile listelenmektedir.⁴⁰ Bu değişimde dikkat çeken, ISCO 58’de bir meslek biçimi olarak profesyonel sporculuğun altında sadece aktif sporculuk - atletler - yer almamıştır. Sporculuk geniş anlamıyla ele alınmıştır ve bunun içerisine aktif sporcular - atletler- , spor adamları ve rekabetçi spor etkinliklerinde yer alan, spor eğitimini yönlendiren, spor etkinlikleriyle ilgili resmi kuralları uygulayan ve bu etkinliklerin gerçekleştirilmesini kontrol eden sporla ilgili diğer kişiler yer almaktadır. Ancak ISCO 08, 342 Spor ve Fitness Çalışanları ana başlığı altında, 3421 kod numarasını sadece sporculara tahsis etmiş; diğer ilgili meslekleri ise 3422 ve 3423 kod numaraları altında toplamıştır. Biz çalışmamızda, spor endüstrisinde ücret karşılığı çalışanlara, yani profesyonel sporculara (3421 kodlu) odaklanarak devam edeceğiz. Profesyonel sporcuların birer çalışan olarak, işverenlerle

⁴⁰ <https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/docs/groupdefn08.pdf> (2023)

buluşacağı yer ise sporun işgücü piyasası olacak ve ücret ve çalışma koşullarına ilişkin müzakereler burada cereyan edecektir.

2.3 Spor Endüstrisinde İşgücü Piyasasına Bir Bakış

İşgücü Piyasası kavramı, işgücü satıcılarının ve alıcılarının fiyatları ve işgücü hizmetlerinin dağılımını belirlemek üzere bir araya geldikleri soyut, analitik bir kurgudur. İşgücü hizmetlerinin alıcılarının ve satıcılarının, değişim ilişkisi içerisine girdikleri ortamı ifade etmek üzere kullanılır. Bu değişim, ilke olarak gönüllülük esasına dayanır ve bir tarafın, diğer taraf üzerinde zorlayıcı bir etkisi bulunmamaktadır (Elliott, 1997: 4). Bir başka ifadeyle işgücü piyasası, işgücü arzı ile talebinin buluşma imkânı bulduğu soyut zemindir. İşgücü arzı, bireylerin her ücret düzeyi için arz etmeye hazır oldukları işgücü miktarını ifade ederken, işgücü talebi ise bir firmanın ya da ekonominin tümünün üretim için talep ettikleri işgücü miktarıdır. Arz ile talep, piyasada buluşarak dengeye doğru bir eğilim sergilerler. Denge noktasında ise talep edilen işgücü ile arz edilen işgücü eşitlenir. Kuşkusuz bu tanımlama işgücü piyasası hakkında ancak genel bir teorik çerçeveyi resmetmektedir. İşgücü piyasalarında arz ve talebin kolayca dengeye gelmeleri, her zaman rastlanır bir süreç değildir ve çoğu zaman aksaklıklar görülür. Bu bölümde işgücü piyasalarının yapısına ilişkin ayrıntılı kuramsal açıklamalara girmeksizin, spor işgücü piyasasında incelememizi derinleştirmeye çalışacağız.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki spor endüstrisini kavrayabilmenin yolu, sporcuların yer aldığı işgücü piyasasını anlayabilmekten geçer. Bunun nedeni, spor

işgücü piyasasında emeğin arzına ve talebine ilişkin özel durumların bulunmasıdır. İlerleyen bölümlerde, bunlar ayrıntılandırılmaya çalışılacaktır.

2.3.1 Spor İşgücü Piyasasının Yapısı

Sporda işgücü piyasası konusu, spor ekonomisi üzerine yapılan çalışmalarının önemli bir bölümüdür ve son derece ilgi çekicidir. Bu önemin nedeni, spor işgücü piyasalarının kendine has özelliklerinde yatmaktadır. Spor işgücü piyasasında, özellikle profesyonel takım sporları söz konusu olduğunda, ürün ve işgücü piyasası arasında göze çarpan güçlü bağ, spor ekonomisi çalışmalarında işgücü piyasası çözümlemelerinin yerini kritik bir noktaya taşımaktadır (Leeds&Von Allmen,2002: 98).

İşgücüne olan talep, türetilmiş bir taleptir çünkü emeğin ürettiği nihai ürüne bağlıdır. Spor işgücü piyasaları da aynı özelliği yansıtmaktadır çünkü sporculara olan talebi belirleyen, seyircilerin sportif ürüne gösterdikleri ilgidir (Leeds&Von Allmen, 2002: 56). Bununla birlikte, bir spor etkinliğinin takip edilirliğinin artması, ancak uzun vadede süreklilik gösterirse işgücü talebine yansımaktadır. Bir spor dalı giderek popüler hale gelirse, o spor dalında faaliyet gösterecek bireylere olan ihtiyaç da artacaktır. Bu ihtiyaç sadece niceliksel değil, aynı zamanda niteliksel artışı da tetikleyecektir. Yani, daha fazla sporcuya ihtiyaç duyulmasının ötesinde daha yetenekli sporcuların da aranmasını getirecektir. Spor örgütleri ve işveren konumundaki kulüpler, sportif emek arzının artırılması için çeşitli önlemler alırlar. Örneğin, spor federasyonlarınca ve kulüplerce açılan spor okullarıyla daha çok genç sporcu adayına ulaşılmaya çalışılmakta, gelecekteki sporcuların seçileceği aday

havuzu genişletilmeye çalışılmaktadır. Kuşkusuz bu çabadan en çok yarar görecektir. Olanlar yine sportif emeği talep eden işverenler olmaktadır. Çünkü talep artışıyla birlikte yükselme eğilimine giren sporcu ücretleri, sportif emek arzının artmasıyla düşüşe geçecektir.

Sportif emek yüksek uzmanlaşma gerektirir. Bu nedenle spor işgücü piyasası, yüksek vasıflı işgücünün arz ve talep edildiği bir piyasadır. Spor işgücünün karşı karşıya bulundukları işverenler ise çoğunlukla bir “monopson” (tek alıcı) olarak nitelendirilebilir çünkü birlikte hareket eden ve küçük bir grupturlar (Kahn, 2000: 76). Sportif emeğin yüksek uzmanlaşma seviyesi, ancak belirli işverenlere emek gücünü satma kısıdını beraberinde getirmektedir. Burada belirleyici olan, sportif branşlaşma olmaktadır. Örneğin bir voleybolcunun işgücünü satın alacak olan yine bir voleybol kulübü olacaktır. Böyle bir talebin gerçekleşmediği durumlarda, sporcunun emeğini arz edebileceği başka bir dal bulması neredeyse imkânsızdır. Sporcu emeğinin, bağlı olduğu kulüpten bir başka kulübe hareketinin kısıtlandığı, ABD profesyonel spor dallarında 1976’ya kadar etkisini gösteren “tedbir maddesi (reserve clause)” veya halen geçerli olan bonservis gibi düzenlemeler düşünülürse, bu durumların hepsi sporcuların serbest sözleşme imzalama hakkını kısıtlayan ve dolayısıyla ücretlerini baskılama potansiyeline sahip unsurlar olarak belirir.

2.3.2 Sporda Ücret

Genel tanımıyla ücret, emeğin karşılığıdır ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında da bu şekilde ifadesini bulmuştur (Md. 55). 4857 sayılı İş Kanununun 32. maddesine göre ise “genel anlamda ücret, bir kimseye bir iş karşılığında işveren

veya üçüncü kişiler tarafından sağlanan ve para ile ödenen tutardır.” 6098 sayılı Borçlar Kanunu, 393. Maddesinde genel hizmet sözleşmesini tanımlarken, işverenin işçiye zamana veya yapılan işe göre ücret ödeme yükümlülüğüne yer vermiştir. Benzer şekilde, işçinin de işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmesini, ücretin hak edilmesinin ön koşulu saymıştır. Ücret, Borçlar Kanununda işverenin borçları arasında ilk sırada yer almaktadır.

Yukarıda, sportif çalışmanın unsurlarını açıklarken bir giriş yaptığımız sporda ücret konusu, son derece ilginç ve tartışmalara açık bir konudur. Bir çalışan olarak sporcular, kulüplerinden transfer ücreti, aylık ücret, maç başına ücret, prim gibi isimlerle ücret alırlar ve bu da onların profesyonel sporcu olarak kabul edilmesini sağlar (Aydın, 2007: 21-24). Bununla birlikte, spor endüstrisinde sporcuların ücretleri arasında büyük bir heterojenlik ve çarpıklık bulunmaktadır. Bu çarpıklığın birinci boyutu, farklı spor dalları arasında ifadesini bulurken diğer boyut ise aynı spor dalında faaliyet gösterenler arasında görülmektedir. Farklılıkları yaratan etkenlerin ilk sırasında, spor dalına yönelik ilginin boyutu gelmektedir. Bir spor dalına yönelik izleyici, taraftar ve bunlara paralel olarak medya ilgisi ne denli yüksek olursa, o spor dalında faaliyet gösterenlerin ücretlerinin de görece o denli yüksek olması beklenebilir. Bununla birlikte, bir spor dalına gösterilen ilginin yer ve zaman boyutunda bir genellik arz etmesi gerekmez. Bir spor dalı dünyanın bir ülkesinde çok popülerken, bir başka ülkede taraftar bulmakta yoksunluk yaşayabilir. Benzer şekilde zaman da spor dallarına duyulan ilgiyi değiştirebilir. Bu iki durum açısından da futbolun (Avrupa futbolu) Amerika Birleşik Devletleri’ndeki gelişimi örnek gösterilebilir. ABD’de futbol, Avrupa ve Latin Amerika’ya kıyasla çok da popüler

olmayan bir spordur. Bununla birlikte, özellikle 1994 Dünya Kupasının ardından ciddi bir yükselişe geçmiş ve ciddi seyirci kitlelerine ulaşmaya başlamıştır. Bu gelişimin sporu ücretlerindeki yükseliş eğilimine yansımaları gösteren en çarpıcı örnek ise dünyanın en önemli futbol yıldızlarından David Beckham'ın 5 yıl için 250 milyon\$ karşılığında Los Angeles Galaxy takımına transferidir. Yukarıda, bir spor dalına duyulan ilginin ücretlerle gösterebileceği doğru orantıdan söz ettik. Benzer bir orantı mikro düzeyde, belirli bir sporcuya duyulan ilgiyle o sporcunun ücret geliri arasında kurulabilir. Taraftarların ve medyanın ilgi odağında olan sporcular –ki bunlar genellikle yıldız oyuncular olarak da adlandırılırlar- kendileriyle benzer hatta aynı işi yapmakta olan sporcu meslektaşlarından daha yüksek ücret geliri elde etmektedirler. Bunun bir sonucu olarak, “eşit işe eşit ücret” prensibinin spor endüstrisinde çoğu zaman işlemediğini gözleyebiliriz. Takım sporları incelendiğinde bu çarpıklık daha kolay anlaşılabilir. Türkiye’den bir örnekle konuya açıklık getirmeye çalışalım. Türkiye Süper Ligi futbol takımlarımızdan Fenerbahçe (A.Ş.)’nin 2022-2023 sezonu için açıkladığı futbolcu ücretlerini incelediğimizde, en yüksek ücreti yıllık 49,9 milyon TL ile Michy Batshuayi’nin aldığını görürken, takım içinde aynı görev tanımı ile bulunan Enner Valencia’nın 31,6 milyon TL, Joshua King’in 29,2 milyon TL ve genç oyuncu Melih Bostan’ın 85,2 bin TL almakta olduğunu görmekteyiz.⁴¹

Dünya üzerinde çok az çalışma biçimi vardır ki mesleki hiyerarşide üst basamaklarda olanlar, astlarından daha az ücret elde etsinler. Spor endüstrisi açısından

⁴¹ <https://salarysport.com/tr/football/turkish-super-league/fenerbah%C3%A7e-a.%C5%9F./> (2023)

bu durum neredeyse genel geçer kabul edilebilir. Hemen her dalda yer alan profesyonel sporcular, bireysel spor ya da takım sporu olması fark etmeksizin, kendilerini yetiştiren, teknik direktif veren veya idari sorumluluklara sahip olan üstlerinden daha yüksek ücretlerle istihdam edilmektedirler. Günümüz popüler sporlarının sahip olduğu reklam ve sponsorluk olanakları sayesinde elde edilen ek gelirler de buna eklenince, çarpıklık daha da artabilmektedir.

Sporda ücret dengesizliğinin bir başka boyutu ise hiyerarşik anlamda eşit konumda olan sporcular arasında söz konusudur. Bu durum takım sporları açısından daha anlamlıdır. Şöyle ki aynı takım içerisinde aynı amaç için ter döken iki sporcunun -takım içerisindeki kıdemlerinin ve görevlerinin de eşit olduğu varsayımı altında dahi- aldıkları ücretler arasında ciddi farklar bulunabilmektedir. Bu çarpıklığın en sık görüldüğü durumlar, “yıldız” oyunculara somutlaşmaktadır. Takım sporları içerisinde yıldız olarak tabir edilen ve özellikle taraftarların ilgisini cezbetmede önceliği olan oyuncular, aynı önceliği ücretlerinde de yaşamaktadırlar. Kulüpler, bu tür oyuncular için ücret konusunda daha cömert davranmaktadır zira bu oyuncuların, takımların izlenirliğini gerek spor alanlarında gerekse yayın platformlarında artırıcı etkilerinin yanında, forma ve logolu ürün satışı gibi doğrudan ticari faaliyetlerine de katkıları bulunmaktadır. Özellikle, yüksek başarı peşindeki takımların bu hedeflerine ek olarak arzuladıkları popülerlik, taraftar ilgisi, medyatik ilgi gibi yan amaçlar, bu tür takımların bünyelerinde en az bir yıldız oyuncunun bulunmasını bir anlamda zorunlu kılmaktadır. Geçtiğimiz yıl, 38 yaşındayken Suudi Arabistan’ın Al Nassr takımına

yıllık 75 milyon Avro karşılığında transfer olan Cristiano Ronaldo bunun en yakın örneğidir.⁴²

Kuşkusuz spor tarihi boyunca ücret bağlamında en büyük adaletsizlik, kadın ve erkek sporcuların ücret gelirlerinde görülmüştür. Bu eşitsizliğin halen her spor dalı için giderilmiş olduğunu söylemek de mümkün değildir.⁴³ Spor sermayesinin bu çarpıklığı savunmak için en büyük savı, kadın sporcularca gerçekleştirilen sportif etkinliklerin, erkeklerinkiler kadar ilgi çekici olmadığı ve dolayısıyla, daha az gelir üretme potansiyeline sahip olduğudur.⁴⁴ Bunun gerisinde de erkeklerce icra edilen müsabakalarda daha çok güç sarf edildiği ve rekabet ile mücadelenin daha çetin olduğu

⁴² <https://tr.euronews.com/2022/12/30/ronaldo-suudi-al-nassr-takimiyla-75-milyon-dolarlik-sozlesme-imzaladi#:~:text=Ronaldo%2C%20Suudi%20Al%20Nassr%20tak%C4%B1m%C4%B1yla%2075%20milyon%20dolarl%C4%B1k%20s%C3%B6zle%C5%9Fme%20imzalad%C4%B1,-Cristiano%20Ronaldo%20%2D%20%C2%A9&text=Portekizli%20y%C4%B1ld%C4%B1z%20futbolcu%20Cristiano%20Ronaldo,dolarl%C4%B1k%20bir%20s%C3%B6zle%C5%9Fme%20imzalad%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20bildirildi.>

⁴³ <https://blog.gitnux.com/gender-pay-gap-in-sports-statistics/> (2023)

⁴⁴ <https://www.mgmt.ucl.ac.uk/news/gender-equality-sports-%E2%80%93-why-gender-equal-pay-so-hard-achieve-sport> (2023)

gizli varsayımı yatmaktadır⁴⁵. Dünya tenisinin zirvesindeki mücadeleler olan Grand Slam turnuvalarında, erkek ve kadın sporcuların aldıkları ödül paraları uzun yıllar erkekler lehine farklı seyretmiş ve bu durum 1973 Amerika Açık Turnuvasına katılmayı boykot etmekle tehdit eden ve bir başka ünlü erkek tenisçi olan Bobby Riggs'e meydan okuyarak, yaptıkları maçı kazanan Billie Jean King'in ısrarlı çabalarıyla, öncelikle Amerika Açık özelinde eşitlenmiştir.⁴⁶ Tenisin en prestijli turnuvası kabul edilen Wimbledon içinse bu eşitlik ancak 2007 senesinde sağlanabilmiştir. Ne var ki "Grand Slam"ler düzeyinde sağlanan bu eşitlik, tüm turnuvalara yansımamıştır ve WTA ve ATP turnuvaları için ödenen ödül paralarında hala farklılıklar vardır. Bu durumun elbette sadece tenisle sınırlı olduğunu söyleyemeyiz. Halen kadın basketbolu, futbolu, voleybolu gibi takım sporları ile bireysel dallar açısından, erkek sporcu ücretleri ve ücret dışı gelirlerinde (Forbes bu ayrımı saha içi ve dışı gelirler olarak yansıtmaktadır) önemli farklar bulunmaktadır. Forbes'un en çok kazanan sporculara dair yayımladığı listede, hem ücret geliri hem de ücret dışı gelirleri sıralamasında, kadınlar erkeklerin hayli gerisindedir.⁴⁷

⁴⁵ *"Kadınlar erkeklerin oynadığının yaklaşık yüzde yirmi beşi kadar oynuyor, bu yüzden erkeklerin aldığı paranın yaklaşık yüzde yirmi beşini almalılar."* Bobby Riggs (Eski Tenis Oyuncusu), 1973.

⁴⁶ <https://www.cnn.com/2019/09/11/despite-equal-grand-slam-tournament-prizes-tennis-still-has-a-pay-gap.html> (2019)

⁴⁷ <https://www.forbes.com/lists/athletes/?sh=16c7faa85b7e>

Spor endüstrisinin egemenleri, yani sermayedarlar, sportif başarı için kutsadıkları rekabet kavramını, sporcu ücretleri söz konusu olduğunda uzun yıllar sınırlama eğiliminde olmuşlardır. Spor kulüplerinin finansal yapılarını tehdit edeceği gerekçesiyle ve kulüpler arasında sözde bir rekabet edilebilirlik ortamı yaratmanın yolunu, sporcu ücretlerini baskılamaktan geçirmişleridir. Amerikalı sporcuların, bir takımdan diğerine özgürce transfer olmaları 1976 yılında devreye giren “free agency” kuralına değin mümkün olamamış (Kahn, 2000: 80), ancak ve ancak oyuncu emeğini kontrolünde tutan kulübün iznine bağlanmıştır. Bu tarihten kısa bir süre sonra, baskılama yolunu yeni bir uygulama ile sporcu ücretlerine bir tavan getirerek bulmaya çalışmışlardır. 1984-85 sezonunda basketbol ile başlayan ücret tavanı uygulaması, daha sonra Amerikan futbolu, hokey ve beysbola da sirayet etmiştir (Staudohar, 1998: 3). Profesyonel sporun kalesi ABD’de “Salary cap” veya “wage cap” kavramlarıyla ifade edilen bu tavan, görece büyük bütçeli takımların, transfer ve sporcu ücretlerini çok yukarılara çekerek, düşük bütçeli takımların rekabet dezavantajı yaşamalarına karşı bir önlem olarak sunulmuş olsa da aslında egemenlerin, kendi aralarında oluşturdukları tröst benzeri oluşumlarla, ücret seviyesini baskılamasının bir aracıdır. Her alanda rekabeti ve serbestiyi öven, hâkim neo-liberal politikaların, küresel kapitalizmin karlılığını sınırlayacak spor emekçi ücretlerinde, aynı açık görüşlülüğe sahip olmadığı aşîkârdır. Oysaki sözleşme serbestisi ilkesinin egemen olduğu bir emek piyasasında, sporcular istedikleri ücretlere imza atabilmelidir.

Yukarıda, sporcu emeğine karşılık ödenecek ücrete ilişkin genel düzenlemeler ve spor endüstrisinin küresel kapitalizm koşulları altında şekillenirken, ücret kavramını yorumlayışına ilişkin açıklamalara yer verdik. Aslında ücret kavramını ele

alırken belki de en önemli varsayım, bu ücretin ödeneceğidir. Ne yazık ki bu varsayım her zaman doğru çıkmamaktadır. Aydın (vd, 2017: 1886) yaptıkları araştırmada, katılan futbolcuların sadece %17’si, “ücretler zamanında ödenmiyor” sorusuna katılmadıklarını söyleyebilmiştir. Bu da ciddi bir ödeme düzensizliğinin işaretidir. Ekonomik büyüklüğü ve gelirleri, diğer tüm dallara göre fazla olan futbolda dahi bu aksaklıklar yaşanabiliyorken, diğer dallarda da benzer durumların yaşanabileceğini öngörmek mümkündür.

2.4 Spor Endüstrisinde Emeğin Metalaşması

Günümüzde sporun bir endüstri olarak ifade edilebilmesine haklılık payı veren bir başka gerçeğin, spor kulüplerinin birer kapitalist işletmeye, sporcuların ise ücretli emeğe dönüşmüş olması olduğunu daha önce de ortaya koymuştuk. Bununla birlikte, sporcu emeğini farklılaştıran önemli bir özellik olarak, bizatihi kendisinin de bir değişim değerini de ihtiva ediyor olmasını gösterebiliriz. Bu gerçek, daha çok bir kulübe bağlı olarak çalışmakta olan sporcular için söz konusu olmaktadır.

Konuyu açıklamadan önce, emeğin metalaşması olgusuna da değinmek gerekir. Kavramın içerisinde yer alan “metalaşma”nın Marxist kuramdaki karşılığı, metaların üretilmesinin ardındaki amacın, üretenler tarafından kullanılmaları değil değişim olduğudur. Bu değişim metaların pazarda alınıp satılmasını ifade etmektedir. Böylece üretim ilişkilerinde yeni bir dönemin başladığını göstermektedir. Üretim ile hedeflenen, işçi emeğinden dönüştürülerek yaratılan metanın pazara sunulması ve ortaya çıkan değişim değerinin, işçinin emeğini yeniden sunmasına yetecek bir

kadarının işçiye ödenmesinin (yani ücretin) ardından, aradaki farka üretim araçlarını kontrol edenlerce (yani kapitalist sermayedarca) el konmasıdır. İşçinin emek gücü, üretilen ürüne dönüşmektedir ve bu da emek gücü için işçiye ödenen bedelden daha fazlası bir bedele satılarak, aradaki artı-değere sermaye sahibi tarafından el konulmaktadır (Selik, 1982: 45).

Çalışmamızda emeğin metalaşması kavramı, Marxist kuramdaki geleneksel anlamının yanında farklı bir boyutu da içerecek şekilde kullanılmıştır. Söz konusu olan emeğin, üretimin diğer unsurları gibi, piyasa koşulları içerisinde alınıp satılabilmesidir. Söz konusu olan bir sporcu emeği olduğunda bu durum daha da belirginleşmektedir zira spor endüstrisinde bunun üzerine kurulu bir transfer piyasası, hatta borsası, bulunmaktadır. Spor endüstrisi dışında kalan pek çok endüstride, çalışanların üretici firmalar arasında geçişler yapmasına sık rastlanmakla birlikte, bu hareketliliği sağlayan en temel unsur, işten çıkarılmak suretiyle ayrılmaları dışarıda tutarsak, çalışanların elde etmeyi umdukları daha yüksek seviyede ücret gelirleri ya da çalışma koşullarıdır. Buradaki hareketlilikte asıl olan, çalışanın kendi iradesiyle ve bir kariyer hedefi doğrultusunda kendisi için daha iyi olacağını düşündüğü çalışma ortamını seçmesidir bundan çıkar sağlayacak olan da birinci derecede kendisidir. Bununla birlikte, çalışanın bu hareketliliği sonucunda eski işverenin edineceği doğrudan bir çıkar olmamakla birlikte, ancak çalışanın iş mevzuatına aykırı davrandığı haller⁴⁸ ile iş sözleşmesinde önceden belirlenmiş ayrılma hükümlerinin gerektireceği tazmin zorunluluklarının bulunması halinde, işverenin maddi bir kazancı gündeme

⁴⁸ Bkz. 4857 sayılı İş Kanunu'nun, iş akdinin feshini düzenleyen ilgili hükümleri.

gelebilir. Spor endüstrisi için ise durum çok farklıdır. Spor çalışanlarının, ağırlıklı sporcular olmakla birlikte antrenörlerin de, bir işverenden bir diğer işverene transfer olmaları çok sık rastlanır bir durumdur ve bu hareketliliğin spor endüstrisi içerisinde bir çeşit üretime karşılık geldiğini söylemek yanlış olmaz.

Spor emeğinin, işverenleri açısından ekonomik değeri, sadece müsabakalarda yer alarak seyirci, reklam ya da benzeri diğer gelirlerinin artışına yol açmaktan ibaret değildir. Sporcu, kimi zaman da spor piyasasında bir ürün konumuna gelmektedir. Ürün konumuna gelmesi demek, birilerinin spor emeğinin üretiminden veya yer değiştirmesinden kazanç sağlıyor demektir. Düşünüldüğünde yadırganabilecek bu süreç, özellikle futbol liglerine ara verilen dönemlerde, spor medyasının gündemini önemli ölçüde işgal eden transfer haberleri, buna özgü TV programları veya internet siteleri⁴⁹ aracılığıyla, hepimizin gözleri önünde yaşanmaktadır ve normalleşmektedir.

Kulüplerin altyapılarına kabul edildikten sonra bir seçme ve eğitim sürecine tabi tutulan profesyonelliğe aday sporcuların, profesyonel kariyerlerinde atacakları ilk adıma sıra geldiğinde karşılarında iki seçenek bulunmaktadır. Kendi kulüplerinin ilgili dallarında ihtiyaç duyulması ve kendilerine görev verilmesi halinde kulüplerinde kalmak veya sporcu ihtiyacı içerisindeki başka kulüplerin bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere “satılarak” veya “kiralananarak” kariyerlerine başka kulüplerde devam etmek. Kuşkusuz bir sporcunun satılması ya da kiralanması, günümüz hukuk sistemi içerisinde karşılığını bulan ifadeler değildir zira bir insanın, satım ya da kiralama

⁴⁹ <https://www.transfermarkt.com.tr/> (2023)

sözleşmesine konu edilmesi hukuken mümkün olamaz. Söz konusu olan, kulübün sporcudan spor yapmasını isteme hakkını başka bir kulübe devretmesidir (Petek, 2002: 370). Ne var ki satış ya da kiralama işlemlerinde, alışverişe konu edilen sporcunun iradesinin kimi zaman dikkate dahi alınmadığı gerçeğinden hareketle, bu kelimelerin fazla abartılı olmadığını söyleyebiliriz.

Kulüplerin, sporcular üzerinden bir değişim değeri yaratabilmesine olanak tanıyan araçlardan belki de en önemlisi, bonservis düzenlemesidir. Bu ifadeden hareketle, bonservisi bir kölelik beratı olarak da algılamamak gerekir. Bonservis, aslında mantıklı gerekçelere sahip bir uygulamadır ve profesyonel sporcunun belirli süreli iş akdi devam ederken, daha iyi bir teklif karşılığında eski işvereni bırakmamasını garanti altına alır. Oxford sözlüğüne göre, Fransızca kökenli olan ve kelime anlamı “bir kimseye, çalıştığı işyerinden ayrılırken verilen ve çalıştığı süre içinde görevini iyi yaptığını belirten belge” olan bonservis, profesyonel sporda farklı bir anlama karşılık gelmektedir. En genel anlamıyla, profesyonel sporcuların bir kulüp ile sözleşmesi devam ederken başka bir kulüp ile transfer görüşmesi yapabilmesi ve muhtemel bir transfere izin verilmesi anlamını taşır. Bonservis bedeli ise böyle bir görüşmenin olumlu sonuçlanması durumunda, yeni kulüpçe eski kulübe ödenecek sözleşme fesih tazminatıdır.

Altyapıdan sporcu yetiştiren kulüplerin, bu sporcular profesyonelliğe adım atarken şayet başka bir kulübe gitmeleri söz konusuysa, talep edecekleri yetiştirme tazminatı, onların bu sporcuları yetiştirmek üzere harcadıkları maddi ve manevi değerlere bir karşılık anlamı taşır. Veya kulüp sporcuyu kendisi yetiştirmemiş ancak

bünyesine dâhil ettikten sonra sporcunun gelişimine belli oranlarda katkı sağlamış olabilir. Bu durumda da kulübün sporcuya sağlamış bulunduğu imkânlarla karşılık olarak, sporcu başka bir kulübe transfer olduğu takdirde karşı taraftan bunları talep etmesi, adilane gözükmektedir. Bununla birlikte uygulamada bonservis bedelleri, insan sermayesine yapılan bu türden yatırımlara karşılık gelebilecek miktarların çok üzerine çıkmış ve kulüplerin sporcu değiş tokuşundan artı değer yaratabilmesine imkân tanır hale gelmiştir.

Uygulamada bu durum uzun bir süre boyunca kulüplerin, sporcu emeği üzerindeki kontrolünü artıran ve haksız kazanç elde etmelerine yol açan bir uygulama olarak sürmüştür. Bununla birlikte 1995 yılına gelindiğinde, kamuoyunda “Bosman Kararları”⁵⁰ olarak bilinen, Avrupa Adalet Divanının aldığı bir dizi karara bağlı olarak, sporcuların kulüpleriyle olan sözleşmeleri sona erdikten sonra Avrupa Birliği ya da Avrupa Ekonomik Alanına dâhil ülkelerde bulunan kulüplerden bir diğerine transfer olmaları halinde, bir bonservis bedeli talep edilemeyeceği hükme bağlanmıştır. FIFA

⁵⁰ Jean-Marc Bosman, Belçikalı bir futbolcudur. 1990 yılında, kulübüyle sözleşmesi sona ermiş olmasına karşın kendisi için talep edilen yüksek bonservis bedeli nedeniyle, daha iyi koşullarda gerçekleştirebileceği bir transfer imkânından yoksun bırakılmış, aynı zamanda kulübüyle daha düşük ücrette sözleşme yapmaya zorlanırken, bu sözleşmeye imza atmamış olması nedeniyle kadro dışı bırakılarak cezalandırılmıştır. Bosman bu hukuk dışılığı, 1990 yılında Avrupa Adalet Divanına taşımış, 5 yıl süren hukuk mücadelesinin ardından davasında haklı çıkmış ve yukarıda söz edilen kararların alınmasına neden olmuştur.

ve UEFA'nın buna paralel yaptıkları düzenlemeleri takiben, üye federasyonlar da kendi mevzuatlarını düzenlemişlerdir. Örneğin, yetiştirme tazminatının bir futbolcunun 23 yaşını doldurana değin söz konusu olabileceği, Profesyonel Futbol ve Transfer Talimatına girmiştir.⁵¹ Yine de kulüpler, kendilerine yeni çıkar yollar bulabilmektedirler. Sporcunun bir kulüpte çok da uzun kalamayacağı varsayımından hareketle, sporcularla yapılan sözleşme süreleri uzun tutulmak suretiyle bu avantajlı konum korunmaya çalışılmaktadır. Bu uzun süre zarfında gelişebilecek bir kulüp değişikliği ihtimali, sporcunun lisansını elinde bulunduran kulüp için bir bonservis geliri elde etme olanağı yaratmaktadır. Öyle ki artık kulüpler, sporcunun kendilerinden bir başka kulübe transferi bir yana, gidilen yeni kulüpten üçüncü bir kulübe transfer olması halinde dahi kendileri için bir gelir oranı öngören hükümleri, transfer sözleşmelerine ekleyebilmektedir.⁵²

Küreselleşen spor endüstrisinde metalaşan emeğin, işverenlerin menfaati söz konusu olduğu zaman hızla yer değiştirmesi kolaylaştırılır. Kendi arzusu ile bir iş arama çabasında olan bir sporcu ya da genel olarak bir emekçi, ulus ötesi emek piyasalarına girmeye çalışırken türlü türlü engellerle karşılaşırken, konu transfer edilecek elit bir sporcu olduğunda kapılar açılır (İnal, 2008:41). Benzer bir durum vatandaşlık geçişlerinde de yaşanır. Yine bir milli takım ya da kulüp takımına

⁵¹ <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Profesyonel-Futbolcularin-Statusu-ve-Transferleri-Talimati.pdf> (2023)

⁵² <https://www.ensonhaber.com/kralspor/transfer-dosyasi/arda-gulerin-transfer-hakmini-satan-genclerbirligi-firsati-kacirdi> (2023)

kazandırılmak istenen, farklı bir milletten sporcu söz konusu olunca, sıradan bir kişinin vatandaşlık geçiş başvurusundan çok daha farklı muamele görür ve tez zamanda bu sporcunun o ülkeye kazandırılması için tüm kişi ve kurumlar seferber olur.⁵³ Bu tür vatandaşlık geçişleri, medyanın süslemeli sunuşuyla birlikte kamuoyunda hüsnükabul görür. Bu sayede, belki aynı ülkeden başka bir kişinin kendi ülkelerinde çalışmasına ve dahi ülkelerinin vatandaşlığına geçişine tepki verecek kitleler, aynı tepkiyi bu sporculara göstermezler. Spor emek göçünde başı, tahmin edileceği üzere futbol çekmektedir ve Afrika ve Güney Amerika ülkeleri, göç veren ülkeler olarak öne çıkmaktadır (İnal, 2008: 46). Spor dallarına bağlı olarak, göç veren ülkelere değişebilmektedir. Örneğin, basketbol açısından ABD başı çekerken, voleybol açısından Slav ülkelerinin ağırlığı olabilmektedir. (İnal, age) Göçmen sporcuların, gittikleri ülkelerin liglerinde hangi statüde oynayacakları, örneğin bir müsabakada en fazla kaç oyuncuya yer verilebileceği gibi tartışmalar, spor gündemini işgal etmektedir. Yukarıda andığımız Bosman kararlarının da gerek futbolcuların AB içinde serbest dolaşımın kapısını açması gerekse başta Afrika olmak üzere, diğer ülkelere Avrupa liglerine sporcu hareketliliğini hızlandırması, spor emek göçünün artışına zemin hazırlamıştır (İnal, 2008:51). Bu bağlamda, başta sporcular lehine görünen bir düzenlemenin, spor kulüpleri lehine dönüşmesinden söz etmek mümkündür.

Metalaşan sporcu emeğinin alınıp satılmasında ya da kiralanmasında, spor ajanslarının veya genel olarak kullanılan adıyla menajerlerin önemli bir işlevi vardır.

⁵³ <https://www.fenerbahce.org/haberler/voleybol-kadin/2021/4/voleybolcumuz-melissa-vargas-turk-vatandasi-oldu> (2023)

Takımların ihtiyacı olan sporcuları, ulusal ve uluslararası spor iş gücü piyasalarında tarayıp bulan menajerler, bu oyuncuların transferlerinde temsil ettikleri taraf ya da tarafların her ikisinden birden elde edecekleri bir menfaat karşılığında hizmet görürler.

20. Yüzyılın ikinci yarısıyla birlikte diğer sektörlerdeki uzman işgücü için, istihdama aracılık eden insan kaynakları özel danışmanlık kurumlarının geliştiklerini ve yeni esnek çalışma modelleriyle birlikte, işgücü piyasasında bir aktör olarak var olmaya başladıklarını görmekteyiz.⁵⁴ Menajerler de bu kurumların işlevine yakın bir görevi spor sektöründe yerine getirmektedirler. Bu hizmetlerinden ötürü de gerek kulüplerden gerekse sporcuların ücretlerinden, hatırı sayılır komisyonlar almaktadırlar. Çıkış noktası, futbolun beşiği İngiltere olan menajerlik kurumu, günümüzde çoğu ülkede ve spor dalında, İngiltere'deki anlamından farklı olarak ama yaygın şekilde faaliyet göstermektedir. İngiltere'deki örnekle diğer uygulanış şekilleri arasındaki temel fark, bu ülkede menajerlerin, teknik direktörlük ile transfer pazarlığı yetkilerinin birlikte var olmasıdır. Yaygın olarak ise menajerler, bağımsız ajanlar olarak spor endüstrisinde bireysel ya da kurumsal düzeyde çalışmaktadırlar. Menajerlerin ulusal ve uluslararası faaliyetleri, o düzeydeki yetkili spor örgütünün çıkardığı mevzuat ile belirlenir. Türkiye'de buna ilişkin örnek mevzuat olarak, Futbol Menajerleri ile Çalışma Talimatıdır.⁵⁵ (eski adı Futbolcu Temsilcileri Talimatı) Hemen hemen tüm spor dallarında menajerlik faaliyeti yapılabilmeyle birlikte kuşkusuz, transferlere konu olan

⁵⁴ <https://weceurope.org/private-employment-industry/> (2023)

⁵⁵ <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbol-Menajerleri-ile-Calisma-Talimati.pdf> (2023)

maddi büyüklük arttıkça, menajerlerin verecekleri hizmetler karşılığında alacakları komisyonlar ve bu alanda faaliyet gösterme motivasyonu da artacaktır.

Aydın (vd, 2017: 1906)'ın çalışmasından yine istifade ederek, çalışmaya katılan futbolcuların yarısından azının menajerlik sisteminin futbolcu lehine çalıştığını ifade ettiklerini ve bunu deneyimli futbolcuların daha büyük oranda dile getirdiklerini söyleyebiliriz. Bununla birlikte, menajerlerin ifa ettikleri görevin, özellikle bu endüstride tutunmaya çalışan genç emekçileri, işverenler karşısında layıkıyla temsil etmek ve doğru yönlendirmek boyutuyla önemli kabul edilmesi gerektiğini vurgulamak isteriz. Bunun layıkıyla yapılmadığı veya daha kötü bir ihtimalle, istismar edildiği hallerde ise özellikle umut taşıyan genç sporcuların gelecekleri için risk oluşturabilmektedir. Bununla mücadele için, profesyonel futbolcuların dünyada çapında örgütlü çatı sendikası olan FIFPRO (Football Players Worldwide) öncülüğünde ve ILO işbirliğiyle, geçmiş yıldız futbolculardan Didier Drogba Vakfı'nın⁵⁶ desteklediği, “sahte menajerlikle mücadele” girişimi başlatılmıştır.⁵⁷ FIFPRO Afrika Bölümü, bu girişimde başı çekmektedir zira bu kapsamda en büyük mağduriyetler, genellikle Afrikalı genç futbolcular özelinde yaşanmaktadır.⁵⁸

⁵⁶ <https://www.didierdrogbafoundation.org/en/our-mission> (2023)

⁵⁷ https://fifpro.org/media/mz4bdm0p/ilo_didier-drogba_fifpro.pdf (2023)

⁵⁸ <https://fifpro.org/en/supporting-players/safe-working-environments/fake-agents/didier-drogba-we-have-to-educate-players-about-fake-agents> (2023)

Tenis gibi bireysel sporlarda ise menajerler, sporcunun katılacağı turnuva organizasyonlarını planlamak ve bu kurumlarla yapılacak sözleşme süreçlerinde sporcu adına hareket etmek, reklam, sponsorluk ve halkla ilişkilerini yönetmek gibi görevleri üstlenmektedirler.

2.5 Sınıfsal İlişkiler ve Örgütlülük

2.5.1 Spor Emekçilerinde Sınıf Bilinci

Sınıf, genellikle, aynı ekonomik güce sahip olan, yaşam tarzları birbirine uygun, kendilerini aynı durumda gören ve belirli bilinç düzeyine erişen, ortak çıkarları olan insanlardan oluşmuş topluluğu denir (Kızılcelik & Erdem, 1996: 501). Sporun, kitlesel bir uğraş haline dönüşmesinde ve profesyonelleşmesinde, işçi sınıfının rolüne yukarıdaki paragraflarda değinmiştik. İşçi sınıfının bu süreçteki rolü, tarihin sayfalarıyla sınırlı değildir. Günümüz spor endüstrisinin işgücü kaynağının büyük bölümünü alt ve orta sınıf ailelerden gelenler oluşturmaktadır. Spor endüstrisinin ulaştığı baş döndürücü ekonomik büyüklük sonucunda sporculara sunduğu olanakların da hatırı sayılır boyuta ulaşması, özellikle düşük gelir gruplarında yer alan genç kuşaklar için büyük bir çekiciliğe sahiptir. Yıldız sporcular olarak medyada pırıltılı yaşamları sıkça sergilenen pek çok sporcunun kökeninin dar gelirli işçi veya göçmen aileleri olması elbette tesadüf değildir. Futbolun efsane isimleri Pele, Maradona; kadın tenisinin uzun bir dönemine damgalarını vuran Williams kardeşler⁵⁹; eski NBA (The National Basketball Association) yıldızları Kobe Bryant, Shaquael O'Neil bu

⁵⁹ Aynı zamanda koçları olan babalarının deyimiyle “Gettonun Külkedileri”

tanımlamaya girebilecek önemli yıldızlardandır. Spor, pek çok genç –hatta çocuk- ve onların aileleri açısından makûs talihlerinden bir kurtuluş umududur. Hal böyle olunca, her geçen gün daha çok aile çocuklarını spor yapmaya, dahası profesyonel sporcu olmaya yönlendirmektedir. Sporcu kitlelerindeki azınlık bölümü ise sporculuk kariyerinde belirli bir seviyenin üzerine ulaşmış sporcu ailelerinin, kendileri gibi spora yönlendirdikleri çocuklarının ve bazı “zengin sporu” denebilecek dallarda, kendi bireysel finansal olanaklarından da destek almak suretiyle etkinlik gösteren sporcuların oluşturduğunu görmekteyiz. Özellikle motor sporları, binicilik, yatçılık, golf gibi spor dallarında sözü edilen azınlığın sıklıkla yer aldığı gözlenmektedir. Kuşkusuz bunun temelinde, bu sporları yapabilmek için gerekli olan teknik olanaklara sahip olmanın bedelinin ödenebilmesin belirli bir maddi gelişkinliğe ulaşmakla doğru orantılı olması yatmaktadır. Bununla birlikte, geçmişten günümüze “zengin sporu” olarak adlandırıla gelen birçok spor dalının da giderek bu unvanlarını kaybetmeye başladıkları, yani kitleselleşerek orta sınıf gençleri tarafından da gerçekleştirilir hale geldiklerini görmekteyiz.

Modern spor örgütleri, ihtiyaç duydukları sporcuları sağlayacak potansiyeli genişletebilmek için orta ve alt sınıf genç kuşaklarını bu türden sporlarla buluşturacak organizasyonlar düzenlemektedirler. Spor kulüplerinin alt yapı kolları, kimi zaman ait oldukları ülke genelini kimi zamansa sınırları ötesini tarayarak çeşitli dallarda yetiştirilmek üzere genç - hatta çocuk - sporcu adaylarını bünyelerine katmaktadırlar. Birçok genç ve onların aileleri için bu organizasyonlar aracılığıyla spor endüstrisindeki bir kariyerin temellerini atmak, dikey sosyal hareketlilik için altın bir fırsat değerindedir. Bu şekilde yakalanan bir şans iyi kullanarak kariyer

basamaklarında yükselen ve hatırı sayılır bir yaşam konforuna ulaşan bir sporcunun, bilinç olarak sınıfsal geçmişiyle olan bağlarını koruduğunu söylemek güç olsa da aslen hala bir işçi olarak yapmış olduğu sınıfsal hareketlilik yatay kabul edilebilir.

Proleterleşme kavramı, kendisini yapılan işin değersizleşmesi, aynılaşması, sermayenin denetimine girmesi ve niteliksizleşmesi olarak gösterir. (Braverman, 2008: 77) Sportif emek açısından, böyle bir dönüşümün ne oranda gerçekleştiğine bakabiliriz. Konuyu yine küresel kapitalizmden en çok nasibini alan futbol dalı ekseninde değerlendirelim. Futbolun Fişek (2003)'in deyiimiyle fabrika bacaları gölgesinde yükseldiğini ve bunda da işçi sınıfın rol oynadığını söylemiştik. O dönemin sanayi kesimi işçi sınıfı, proleterleşme kavramının gözlemlendiği grup olsa da spor kulüplerindeki, etkinlikleri açısından düşünüldüğünde, günümüzdeki bir futbolcunun, kendi kulübü üzerinde sahip olduğu etkiden daha fazla etki ve kontrole sahiptiler. Kuruluşlarında ve yönetimlerinde rol aldıkları kulüplerdeki etkilerini zaman içinde kaybeden, işçi kökenli sporcular, deyim yerindeyse iki kere proleterleşmişlerdir.

Sporcular arasındaki sınıfsal yabancılaşmanın bir boyutunu ise sporcuların kendi içlerinde, birbirlerine yabancılaşmaları olarak görmekteyiz. Şöyle ki sporcular, aynı ya da farklı dallardan olsun, birer sporcu olarak diğer meslektaşlarının sorunlarına, kaygılarına ve fikirlerine kayıtsız kalabilmekte, bir sporcu “ortak” paydasında toplanmaktan uzaklaşabilmektedirler. Türkiye’deki spor alanında örgütlenmiş sendikaların üyelik sayılarının düşük olması (30’un altında) da dayanışma

kültürünün eksikliğinin bir belirtisidir.⁶⁰ Aydın (vd, 2017)’nin çalışmasında futbolculara yönelmiş olduğu “*Bir futbolcu olarak diğer takım oyuncularına yönelik adaletsiz davranışlar beni etkiler*” sorusuna evet diyenler, ancak %53, 4’e ulaşmıştır. (s. 1889) Kanımızca bunda en büyük etkenlerden birisi, sporcuların kariyerlerinin üst basamaklarına tırmandıkları süre içerisinde, aynı zamanda kendi sınıfsal konumlarına ve endüstri içerisinde birlikte var oldukları diğer sporcuların sorunlarına da yabancılaşıyor olmalarıdır. Bu yabancılaşmaya ilişkin en çarpıcı örneklerden birisi ise evrensel spor ve sporculuk anlayışını en iyi temsil ettiği iddia edilen olimpiyatlarda yaşanmaktadır. Olimpik sporcuların, dünyanın en büyük spor organizasyonunun eşit birer parçası olarak yarışmalar boyunca kaldıkları olimpiyat köyünde, eşit şartlar altında konaklamalarını beklemek doğaldır. Bununla birlikte çok iyimser bir beklentidir. Amerikan Basketbol Takımı –ya da popüler ismiyle Rüya Takımı- gibi şöhretler topluluğu olan sporcu grupları, bu iyimser beklentiyi boşa çıkararak en lüks otellere yerleşmektedirler. Buna karşın daha fakir ülkelerin sporcuları, olimpiyat köyünde ve çoğunlukla birkaç kişi bir oda içerisinde konaklamaktadır (Simson&Jennings,1994: 315). Benzer bir yabancılaşma süreci, aynı liglerde sportif faaliyet gösteren takım sporcularının, başka takımların sporcularının yaşadıkları finansal sorunlar karşısındaki tepkisizliklerinde de kendisini göstermektedir. Aynı futbol ligi içinde yer alan takımlardan biri ya da birkaçı ciddi maddi darboğazlar içinde sporcularına karşı mali yükümlülüklerini yerine getiremezken⁶¹, görece iyi durumda

⁶⁰ https://www.csgeb.gov.tr/media/90468/ocak_2023-isci.pdf (2023)

⁶¹ <https://www.fanatik.com.tr/galatasaray/galatasarayda-maas-krizi-kulube-ihtar-cekti-2309080> (2023)

olan kulüplerin sporcularının diğer meslektaşlarıyla dayanışmak adına yaptıkları bir eylem ya da çağrı ile karşılaşılmamaktadır.

Astronomik transfer ücretleri ve gelirler, reklam kampanyaları, şöhret ve beraberinde getirdikleri, sporcuların başlarını döndürecek boyutlara ulaşmıştır. Bunların devamlılığını sağlamak, kuşkusuz başarıyla bağlantılı olduğu kadar, spor endüstrisinin işverenleriyle de iyi geçinmeye bağlıdır. Dolayısıyla, bu gelir olanaklarından yararlanma arzusu ve bu süreci yönetmekte aracı olan menajerlerin çabaları, sporcuları kendi ait oldukları sınıfa değil, çoğunlukla iyi geçinmek durumunda hissettikleri sınıfa yaklaştırmaktadır. Bununla birlikte, uzun vadeli ve profesyonel spor endüstrisinin işçilerinin geneline yayılacak bir refah artışı için, örgütlü mücadele, bunun için de dayanışma bilincinin gelişmesi ön koşuldur.

2.5.2 Spor Emekçilerinde Örgütlülük

Sporcuların kendi aralarında örgütlenmeleri, dünya geneline baktığımızda sınırlı da olsa görülür bir şeydir. Bu örgütler dernekler, birlikler ve sendikalar. Örgütlenmenin ilk adımları Avrupa’da, İngiliz futbolunda Profesyonel Futbolcular Birliğiyle (PFA, 1907)⁶² 20. yüzyılın başına; ABD’de de 20. yüzyılın ortasına kadar uzanmaktadır. Bununla birlikte bu örgütlerin, dünya spor endüstrisine bakıldığında birer iş mücadelesi aracı olarak her ülkede benzer ölçüde başarılı olduklarını söylemek güçtür. Sporcu sendikalarının (veya birliklerinin) görüldüğü ve görece etkin olduğu

⁶² <https://www.thepfa.com/> (2023)

ABD, İngiltere, Hollanda ve birkaç Avrupa ülkesi dışında, spor endüstrisinde sendikalaşma oranlarının düşük kaldığı gözlenmektedir. Öyle ki görece yüksek olarak referans verdiğimiz ABD’de dahi sporcu sendikalarının var olduğu “Sanat, tasarım, eğlence, spor ve medya” işkolunda sendikalaşma oranı, profesyonel sporcularla birlikte diğer endüstri çalışanlarını da içermesine karşın, 2022 yılında %8 seviyesindedir.⁶³ Yine bu kısıtlı sayıdaki ülke dışında, grev gibi sendikal mücadeleler sonucunda imzalanmış toplu sözleşmeler ve buna bağlı (asgari) ücret artışı, çalışma koşullarının iyileştirilmesi gibi kazanımlar yaygın değildir. Buna bir de spor dallarının her birinin kendine özgü özellikleri ve sporcuların hak ve yükümlülüklerinin çeşitliliği, istihdam koşullarını daha da karmaşık hale getirmesi eklenince, örgütlenme daha zor bir hal almaktadır. (Matuszak, 2022) Avrupa Birliği tarafından desteklenen ve Avrupa Spor ve İstihdam Gözlemcisi (European Observatoire of Sport and Employment) tarafından Aralık 2022’de yayımlanan, “*Avrupa Araştırma Raporu Avrupa Spor ve Fiziksel Aktivite İşgücü Piyasası İstatistikleri - European Research Report The European Sport And Physical Activity Labour Market Statistics*”e göre, şu anda AB’de (Birleşik Krallık da dâhil) mesleği spor ve fitness olan 971.612 kişi bulunmaktadır. Bu sayı, 10 yıllık dönemde %21,6’lık bir büyümeyi temsil etmektedir. Spor ve fitness çalışanlarının % 8,4’ü sporculardır ve son 10 yıl içinde sporcu yüzdesi %6,6’dan bu orana yükselmiştir.⁶⁴ Peki, bu sporcuların Avrupa’daki örgütlenme durumu nasıldır?

⁶³ <https://www.bls.gov/news.release/pdf/union2.pdf> (2023)

⁶⁴ <https://projects.eose.org/wp-content/uploads/2023/02/European-Research-Report-2022.pdf> s.7 (2023)

Öncelikle, örgütlenme ile kastetmekte olduğumuz sadece sendikal örgütlenme değildir ve birlikte, dernekler ya da hibrit yapıları da içeren geniş bir anlam ile kullanılmaktadır. Zira örgütlenme düzeylerine ilişkin yapılan çalışmalar da sporcuların (veya spor işverenlerinin) oluşturdukları, dayanışma amaçlı tüm örgütleri kapsamaktadır. Avrupa birliği tarafından 2013 yılında Eurofound⁶⁵ (Avrupa Yaşam ve Çalışma Koşulların İyileştirme Vakfı - European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions) aracılığıyla hazırlatılan rapor, Avrupa’da sosyal diyalogun spor ve aktif dinlenme endüstrisindeki sosyal tarafların hazırlık durumlarını ele almayı hedeflemektedir. (Avrupa Sosyal Ortak Kuruluşlarının Temsil Edilebilirliği: Spor ve Aktif Boş Zaman Endüstrisi - Representativeness of the European Social Partner Organisations: Sport and Active Leisure Industry)⁶⁶ Zira sosyal diyalog, ancak diyalog kurmaya hazır sosyal tarafların varlığı ve temsil edilebilirliği ile mümkün olabilecektir. *Sosyal diyalog, toplumdaki farklı aktörlerin (işçileri ve işverenleri temsil eden “sosyal ortaklar”) politikalar ve faaliyetler üzerinde birlikte çalışmak üzere anlaşmaya vardıkları bir müzakere sürecidir.*⁶⁷ Karşılıklı olarak kararlaştırılmıştır ve toplu pazarlık hakkı ile örgütlenme özgürlüğüne dayanmaktadır. Sporcuları ve spor işverenlerini, ulusal ve ulus ötesinde, Avrupa düzeyinde, temsil edecek kurumların varlığı, spor sektöründe çalışma ilişkilerinin aktörlerinin birbirleriyle sosyal diyalogu geliştirmelerine zemin hazırlayacaktır.

⁶⁵ <https://www.eurofound.europa.eu/about-eurofound> (2023)

⁶⁶ <http://ec-oe.eu/wp-content/uploads/2017/09/Eurofound.pdf> (2023)

⁶⁷ <https://www.easesport.eu/main-outcomes-of-social-dialogue-in-professional-sports/> (2023)

Bununla birlikte, sektörün her iki tarafında da hem ulusal hem de Avrupa düzeyinde bir parçalanmışlık vardır.⁶⁸ Avrupa Birliği'nin, spor endüstrisindeki çalışma ilişkilerini düzenlemeye yönelik sektörel sosyal diyalog arayışları, dikkatini spor alanına yöneltmeye başladığı 1990'larla birlikte gelişmiştir (Pierre & Buisine, 2013). Sosyal diyalog çerçevesinde işveren tarafını Avrupa düzeyinde temsil edecek çatı örgüt olarak Avrupa Spor İşverenleri Birliği (European Association of Sport Employers – EASE) 2003 yılında kurulmuştur. Bu tarihten önce, Avrupa'da sadece üç ülkede –Fransa, İsveç ve Hollanda- spor alanında toplu sözleşmeler imzalanmıştır.⁶⁹ Eurofound 2013 raporuna göre, spor sektörünün karmaşık organizasyon yapısı ve birçok ülkede güçlü, köklü sektörel sosyal ortakların bulunmaması nedeniyle, endüstriyel ilişkiler AB'ye üye devletler genelinde nispeten zayıf gelişme gösterme eğilimindedir. Avrupa Komisyonu tarafından TFEU (Treaty on the Functioning of the European Union)'nun 154. Maddesi⁷⁰ uyarınca danışılacak sosyal ortak kuruluşları olarak listelenen spor ve aktif eğlence kuruluşları, çalışanları temsilen the European Services Workers Union - UNI-Europa Sport⁷¹, European Elite Athletes Association -

⁶⁸https://www.active-leisure-alliance.eu/sites/default/files/sites/active-leisure-alliance.eu/files/documents/Eurofound_summary.pdf S. 1(2023)

⁶⁹ <https://www.easesport.eu/about-ease/our-mission/> (2023)

⁷⁰ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=522&langId=en> (2023)

⁷¹ <https://www.essa-sport.eu/project/uni-europa-sport/> (2023)

EU Athletes⁷² ve FIFPro⁷³ ve işverenleri temsilen EASE⁷⁴, European Health and Fitness Association - EHFA (yeni adıyla EuropeActive)⁷⁵, European Confederation of Outdoor Employers - EC-OE⁷⁶, the Association of European Professional Football Leagues - EPFL⁷⁷ ve European Club Association - ECA⁷⁸'dır (2013:2). Bu kuruluşlar, sektörel sosyal diyalog yaklaşımı içerisinde, işçi ve işveren tarafları olarak diyalog geliştirebilmekte, toplu pazarlıklar yürütebilmekte ve ortak projelere imza atabilmektedirler. Sporda sosyal diyalog, işverenler ve işçiler arasında çalışma koşullarına ilişkin iki yönlü ve genel bilgi alışverişine ek olarak, çalışma ve istihdamla ilgili konular ve süreçler hakkında karşılıklı anlaşmalara varılmasını içerir. Taraflardan hiçbirisi tek taraflı karar alma yetkisine sahip değildir. Sosyal diyalog, ortaklar arasındaki müzakere sürecinde eşit hak ve yükümlülükler gerektirir ve aktörlerin karşılıklı olarak tanınmasından kaynaklanan veri alışverişi, süreklilik ve düzenlilik arz eder. Sosyal diyalogda yer alan aktörler, kendi hedef kitlelerini yeterli düzeyde temsil edilebilir olmalıdır. Profesyonel sportlardaki doğal sosyal taraflar, oyuncu birliklerini (işçi tarafı) ve kulüp birliklerini (işveren tarafı) kapsarken, federasyonlar ve sendika birlikleri dâhil, ancak bunlarla sınırlı olmamak üzere,

⁷² <https://euathletes.org/> (2023)

⁷³ <https://fifpro.org/en/> (2023)

⁷⁴ <https://www.easesport.eu/> (2023)

⁷⁵ <https://www.europeactive.eu/> (2023)

⁷⁶ <https://ec-oe.eu/> (2023)

⁷⁷ <https://europeanleagues.com/> (2023)

⁷⁸ <https://www.ecaeurope.com/> (2023)

profesyonel spor sisteminin diğer aktörlerini de içerebilir.⁷⁹ Böylece spor sektöründeki sosyal diyalogun tedricen oluşumu, Avrupa yönetişimi açısından spor sektöründe bir atılımı işaret etmektedir (Pierre & Buisine, 2013). Bununla birlikte, sosyal diyalogun henüz dünya genelinde spor sektöründe yaygın bir uygulama olduğunu söylemek güçtür. Sporcu örgütleri, hala birçok engelle karşı karşıyadır. Dünya Sporcular Birliği (World Players Association) WPA'nın 2023 yılında yayımladığı “Örgütlenme Hakkı – Right 2 Organize” raporuna göre⁸⁰, sporcu birliklerinin %30'u açısından, sporcuların işçi statüsünün reddedilmesi büyük bir engeldir. Bunu, sendika karşıtı davranış kültürü (%29) ve spora özgü yasalar ve engeller (%27) takip etmektedir. (2023:8) Yine de ilerleme umut vericidir ve günümüzde OECD ülkelerine bakıldığında endüstri kollarının çoğunda görülen sendikasızlaşma eğilimi, spor endüstrisinde tersine, yani olumlu yönde ilerlemektedir (Barry, Skinner, Engelberg, 2016:3).

Sporcuların ve diğer sportif çalışanların örgütlenme hakları açısından Türkiye'deki durumu ele alalım. Bilindiği üzere, sendikal örgütlenme hakkı Anayasanın 51. maddesi ile güvence altına alınmış bir haktır. Konuyla ilgili kanun ise 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunudur. Kanun, 3. maddesi ile sendikalar ve konfederasyonlar için kuruluş serbestisi getirirken, 6. maddesi ile de “Fiil ehliyetine sahip ve fiilen çalışan gerçek veya tüzel kişiler sendika kurma hakkına

⁷⁹ <https://www.easesport.eu/main-outcomes-of-social-dialogue-in-professional-sports/>
(2023)

⁸⁰ https://uniglobalunion.org/wp-content/uploads/WPA-R2O-Report_Digital-2.pdf
(2023)

sahiptir” demektedir. Profesyonel sporcuların da hizmet akdine dayanarak çalışan kişiler olduğu gerçeğinden hareketle, sendikal örgütler kurabileceklerini ya da bunlara üye olabileceklerini söyleyebiliriz. Yani Türkiye’de profesyonel sporcuların ve diğer profesyonel sportif çalışanların sendikal örgütler kurmalarının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır. Türkiye’deki mevcut mevzuat gereği sendikal örgütlenmeler ancak işkolu esasına göre oluşturulabilmektedir. Sporculuk ise temelde bir meslektir. Ne var ki meslek esasına dayalı sendikal yapılar oluşturmak, kanunen mümkün değildir. Bunun yerine sporcular, diğer sanayi ve hizmet sektörlerinde olduğu gibi işkolu esasına göre oluşturulacak sendikalara üye olabilir. Bu noktada akla gelen soru, sporcu sendikalarının hangi işkolunda örgütleneceğidir. Türkiye’de sendikaların örgütlenecekleri işkollarının kapsamını belirleme yetkisi, 6356 sayılı kanun gereğince Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının yetkisi altındadır. Mevcut duruma bakıldığında Bakanlığın, sportif faaliyetlerin 25 numaralı işkolu olan “Konaklama ve Eğlence İşkolu”na girdiğine hükmettiğini görmekteyiz. Sporun, eğlence endüstrisinin bir alt endüstrisi olduğu yönündeki değerlendirmelerimizi hatırladığımızda, Bakanlığın bu tespitini yerinde bulabiliriz. 2022 yılı başında yayımlanan son istatistiklere göre, spor alanında örgütlü tek sendika olarak **Turizm Otel Spor Emekçileri Sendikası / Tüm-Emek-Sen (eski Spor-Sen)** kalmıştır ve **Konaklama ve Eğlence İşleri** işkolu altında örgütlenmiş olup üye sayısı “14”tür⁸¹. Spor

⁸¹ Kaynak: 22 Temmuz 2022 tarihli ve 31900 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu gereğince; İşkollarındaki İşçi Sayıları ve Sendikaların Üye Sayılarına İlişkin 2022 Ocak Ayı İstatistikleri Hakkında Tebliğ

sendikacılığının, geçen bu kadar yılda gelebildiği noktada – ve sendikanın son tüzüğüne göre diğer sektörlerden de üye aldığı varsayımıyla – henüz bir futbol takımını yedekleriyle birlikte oluşturacak kadar dahi üyeye sahip olamadığını görmek üzücüdür.

Türkiye’de profesyonel spor, futbolun başat konumuyla yol almaktadır. Basketbolun, voleybolun ve diğer pek çok spor dalının yükselişe geçen popülerliklerine rağmen futbolun diğer dallara oranla eşitsiz gelişimi sürmektedir. Konunun ekonomik boyutu bir yana, sadece çeşitli spor dallarında yer alan sporcu sayısını futbolla karşılaştırmak dahi futbolun başatlığını ortaya koymaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre 2002-2003 sezonunda Türkiye’deki lisanslı futbolcu sayısı yaklaşık 196 bin iken (ve günümüzde bu sayının 250 bini geçtiği tahmin ediliyorken) diğer tüm spor dallarında yer alan sporcuların toplamı 206 bin civarındadır.⁸² Türkiye’de televizyon yayın haklarından en çok faydalanan dal yine futboldur.⁸³ Buna ek olarak transfer ücretlerinin ve bonservis bedellerinin yüksekliği, lisanslı ürün satışı, bahis oyunları gelirleri gibi önemli özelliklere sahiptir. Tüm bunları burada anmamızın nedeni, ülkemiz açısından futbolun bir spor endüstrisi

⁸² Kaynak: TÜİK

⁸³ <https://www.birgun.net/haber/super-lig-in-yayin-haklari-icin-odenecek-ucet-belli-oldu-393093> (2023) “*Spor Toto Süper Lig ve Spor Toto 1. Lig yayın hakları için 2022-2023 ve 2023-2024 sezonlarını kapsayan 2 yıllık uzatma sözleşmesi TFF ile Digiturk arasında imzalandı. TFF Başkanı Mehmet Büyükekşi, anlaşmanın 2 milyar 250 milyon TL üzerinden yapıldığını duyurdu.*”

tanımlamasına en yakın dal olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla, spor endüstrisi içerisinde çalışma ilişkilerinin kurumsallaşmasını araştırırken, öne çıkan dal olan futbola öncelikle bakmak yararlı olacaktır.

Dünyada olduğu gibi Türkiye’de de futbolcular, spor endüstrisinin en göz önündeki çalışanlarıdır. Özellikle Süper Lig oyuncularının kazandıkları servet değerindeki transfer ücretleri, transferlerinde gündeme gelen bonservis bedelleri, gittikleri takımlarla, taraftarlarla, medyayla olan ilişkileri sürekli izlenmektedir. Bu derece ilgi odağı olan sporcuların, kendi güncel ve gelecek çalışma koşulları ile meslektaşlarının konumlarına olan duyarlılıkları ne düzeydedir? Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki futbolcular, spor endüstrisinin –ve alt endüstrisi olan futbolun– çalışanlarıdır. Futbolcuları istihdam edenler ise dernek ya da şirket olarak örgütlenmiş kulüplerdir. Kulüplerin yanında ligler de futbolcunun istihdam koşulları üzerinde, yönetim ve disiplin yetkisini kullanarak söz sahibidir (Aydın, 2007:23). Diğer profesyonel veya yarı profesyonel spor dallarında da bu tanımlama geçerlidir. Çalışma ilişkilerinin diğer alanlarında olduğu gibi futbol (ve daha geniş bir çerçevede spor) endüstrisinde de iş uyuşmazlıklarının çıkması, bunların iş mücadelesine dönüşmesini beklemek anlamsız değildir. Nitekim dünya spor endüstrisinde, sadece futbol ile sınırlı kalmayacak şekilde, bu türden iş mücadelelerine rastlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletlerinde 1950’lerle birlikte futbol, basketbol, beysbol, buz hokeyi gibi en popüler spor dallarında örgütlenmeye başlayan sendikalar, kulüp sahipleriyle önemli iş mücadelelerine girişmişlerdir (Leeds & Von Allmen,2002: 298). Ne var ki Türkiye’de, futbol endüstrisinde bir iş mücadelesine gidecek zemini hazırlamak üzere güç kazanabilmiş herhangi bir sendika bulunmamaktadır. Geçmişte kurulan ve halen

varlıklarını butik düzeyde sürdüren sendikalar, maalesef böyle bir mücadelenin fitilini ateşleyecek güce ulaşamamışlardır.

Türkiye’de bir futbolcu sendikasının gerekliliği üzerinde uzun zamandır durulmaktadır.⁸⁴ Futbolcuların, kulüplerin kendileri üzerinde oluşturdıkları baskıdan ve tahakkümden söz ettikleri, ender rastlanır bir durum değildir. Ne var ki konu, kendi geleceklerini ilgilendiren bir sendikal örgütlenmenin etrafında toplanmaya gelince, sesler fazla gür çıkmamaktadır. Bu konuda ilk girişimin tarihi 1965’e gitse de geçen yıllarda kat edilen yol fazla uzun değildir (Aydın, 2009). O dönemde İtalya’da futbol oynadıktan sonra Türkiye’ye dönen Şükrü Gülesin’in kuruluşuna ön ayak olduğu “Türkiye Profesyonel Futbolcular Sendikası”nın ömrü kısa olmuştur. Adını önce “Türkiye Profesyonel Futbolcular, Antrenörler, Menajerler ve Monitörler Sendikası” olarak değiştiren örgüt, 1975’te “Futbol-İş” adını almışsa da 1984’te tarihe karışmıştır. Takip eden 1970’li yıllarda kurulan Türkiye Amatör Sporcular Derneği de çok yaşayamamıştır. Bununla birlikte, o dernekte görev alan önemli isimler olan Şenol Güneş, Metin Kurt, Fikret Ünlü bugün de futbolcuların (ve sporcuların) sendikal örgütler kurmaları yönündeki görüşlerini en yüksek sesle dile getirmişlerdir. Ne yazık ki Metin Kurt’un ve Fikret Ünlü’nün ömürleri, bu sendikaların olgun bir şekilde var olduklarını görmeye yetmemiştir. Şenol Güneş’in ise yakın tarihte bu

⁸⁴ Ülkemizde futbolcu sendikası kurulması fikrini belki de ilk ortaya atan sporcu olan Metin Kurt, 1971 yılında başladığı ve uğruna pek çok bedel ödediği mücadelesini uzun yıllar sürdürmüş, bu konuda yeterince istekli olmayan genç sporculara da örnek teşkil etmiş ve kısa süre önce aramızdan ayrılmıştır.

gündem çerçevesinde bir girişimi ya da beyanatı olmamıştır. Profesyonel futbolcuların bir sendika çatısı olmasa da bir sivil toplum kuruluşu altında toplanabilmeleri 1992 yılında gerçekleşerek, Türkiye Profesyonel Futbolcular Derneği kurulmuş ve 2019 yılında da dernek FIFPRO üyesi olmuştur.

Spor sendikalarının dünyadaki konumuna bakmak ve Türkiye’deki durumla bir kıyaslamaya gitmek aydınlatıcı olacaktır. Spor endüstrisinin örgütlendiği pek çok farklı dalla dünya spor ekonomisi içerisinde en büyük paya sahip Amerika Birleşik Devletlerinde, sporcuların sendikal örgütler oluşturabilmelerine olanak tanıyan yasal temel 1967 yılında atılmıştır. 1935’te kurulan ve ABD’de iş hukuku, toplu sözleşmeler ve sendikacılık alanındaki üst kamu otoritesi olan Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu (National Labor Relations Board – NLRB) tarafından, oyuncuların sendika ya da dernek kurmaları haklarına sahip oldukları o tarihte kabul edilmiştir. Sporcular, kurdukları sendikalar - Major League Baseball Players Association (MLBPA), Major League Soccer Players Association. National Football League Players Association (NFLPA), National Hockey League Players' Association (NHLPA), NBA Players Association (NBPA) vd - sayesinde mücadele araçlarına sahip olmuş ve sporda çalışma koşullarını iyileştirmeye yönelik adımlar atmışlardır (Matuszak, 2022: 70). Amerikalı ve Avrupalı sporcu sendikalarının yürütmüş oldukları toplu pazarlıklar, daha çok çalışma koşulları, sigorta, emeklilik gibi başlıklara odaklanmış ve ücret konusu sporcuların menajerleri aracılığıyla, kulüplerle olan bireysel pazarlıkları ile belirlenmiştir. Ayrıca Avrupa’ya kıyasla daha çok Amerika’da, asgari ücret, bireysel ücret tavanları, ödeme kısıtlamaları gibi başlıklarda da yürütülmüştür (Rosen & Sanderson, 2001: 63,64).

ABD’li sporcuların örgütlü mücadelesinde muhatapları, ilgili liglerin yönetimleri olmaktadır. Yürütülen toplu pazarlıklar, lig yöneticileri ile sporcu örgütü temsilcileri arasında gerçekleşmektedir. Bu süreçte her iki tarafın da iş mücadelesi araçları vardır. Pazarlıkların tıkanıp noktada sporcu sendikalarının greve gitme ihtimali olduğu gibi lig yönetimlerinin de lokavt kararı alması mümkündür. Görüşmelerin bir sonuca ulaşmadığı durumlarda, alışlagelen lig takvimlerinin geciktiği ve maçların oynanamadığı yıllar olmuştur.⁸⁵ Bununla birlikte, başta sporun bir boş zaman etkinliği olması ve alıcısı olan kitlenin, farklı boş zaman etkinlikleri ile bu boşluğu telafi edebilmesi nedeniyle, grev ve lokavtların yerel ekonomiler üzerinde fazla bir olumsuz etki yapmadığı gözlenmiştir (Coates & Humphreys, 2001). Aşağıdaki tabloda, ABD’de ilgiyle takip edilen üç spor dalında, zaman içinde gerçekleşmiş bazı grev ve lokavtlara yer verilmiştir.

Tablo 2 ABD Profesyonel Sportlarda Bazı Grev ve Lokavt Uygulamaları

Lig	Yıl(lar)	Grev/Lokavt
NFL	1982	Grev
NFL	1987	Grev
NHL	1992	Grev
NBA	1998-1999	Lokavt
NHL	2004-2005	Lokavt
NFL	2011	Lokavt
NHL	2012-2013	Lokavt

⁸⁵ <https://keepingscore.blogs.time.com/2011/03/04/top-10-u-s-sports-strikes-and-lockouts/slide/the-1992-hockey-strike/> (2023)

NBA: The National Basketball Association

NFL: The National Football League

NHL: The National Hockey League

(Daha ayrıntılı bilgi için, U.S. Bureau of Labor Statistics'teki “sport strike” anahtar kelimeleriyle yapılacak taramadan yararlanılabilir.⁸⁶)

Sporcu sendikalarının üye sayıları, ABD Çalışma İstatistikleri Bürosunun sınıflandırmasında “Sanat, tasarım, eğlence, spor ve medya meslekleri (Arts, design, entertainment, sports, and media occupations)” kategorisi altında raporlanmaktadır. Diğer sektörlerin de yer aldığı bu kategorideki sendikalaşma oranlarının 2020 ve 2021'deki durumlarına baktığımızda, bu sektördeki toplam 2,1 milyon çalışanın 2020'de % 6,2'sinin; 2021'de ise bir miktar artışla % 7,1'inin bir sendikaya ya da benzeri bir örgüte üye olduklarını görüyoruz.⁸⁷ 2022 yılında ancak %8'e ulaşan bu oran, genel toplam içinde yaklaşık 149 bin çalışana karşılık gelmektedir ki bu sınıflandırma içinde sporcuların ne kadar ağırlığa sahip olduğu net görülememektedir. Bununla birlikte, üyelik oranının düşük olduğu söylenebilir.

ABD'de sporcuların sadece özlük hakları ile ilgili mücadeleler için değil, dayanışma anlamıyla da maçlarda oynamaya ara verdikleri durumlar olmuştur. Bu

⁸⁶ <https://data.bls.gov/search/query/results?q=sport%20strike> (2023)

⁸⁷ https://www.bls.gov/news.release/archives/union2_01202022.htm#union_a03.f.1
(2023)

dayanışma konularının en önemlisi, ırkçılığa karşı tepki göstermektir. 2020 yılında siyahi Jacob Blake'in polislerce öldürülmesini protesto eden NBA takımı Milwaukee Bucks'ı takip eden diğer NBA ve WNBA (Women's National Basketball Association) takımlarına, beysbol ve futbolun eklenmesiyle maçlara ara verilmiştir.⁸⁸ Bununla birlikte, ırkçılığa karşı bu tepkinin, siyasi iktidar tarafından hoş karşılanmadığı, "anlamsız ve şaşılca" bulunduğu ve sporcuların politik örgüt gibi davranmalarının iyi bir şey olmadığı en üst düzeyde dile getirilmiştir.⁸⁹ Bu durum, ABD gibi sporcu örgütlenmelerinin görece yüksek olduğu ülkelerde bile örgütlü mücadeleye aslında nasıl bakılmakta olduğunu gösteren çarpıcı bir örnektir. Yakın geçmişte, Avrupa'da sporcu ve işveren örgütlerinin bir dayanışma tutumu sergiledikleri en belirgin olay, Rusya – Ukrayna savaşı olmuştur. Ukrayna lehine görüşlerini açıklayan örgütler, Rusya'nın saldırısını kınamış ve Ukrayna halkına sporcularına destek beyan etmişlerdir.⁹⁰

Türkiye'de profesyonel futbolcuların çalışma koşulları ve örgütlenme eğilimlerini anlamak amacıyla, Aydın ve diğer yazarlar (2017) tarafından yürütülen çalışma, futbolcuların çalışma koşullarının birçok unsuruyla birlikte örgütlenme

⁸⁸ <https://www.thestrikewave.com/original-content/nba-and-labor-movement> (2023)

⁸⁹ <https://www.forbes.com/sites/alisondurkee/2020/08/27/white-house-aides-jared-kushner-react-to-nba-strike-jacob-blake-absurd-and-silly/?sh=68d8c7283e7f>
(2023)

⁹⁰ <https://fifpro.org/en/supporting-players/safe-working-environments/human-rights/fifpro-statement-on-russia-s-invasion-of-ukraine/> (2023)

düşüncesine bakışlarını da ortaya koymaktadır. Çalışmaya göre, ankete katılan futbolcuların %64,2'si kurulacak bir sendikaya olumlu bakmaktadır. Katılımcıların %30,2'si bu konuda fikrinin olmadığını belirtirken, geriye kalan çok küçük bir kesim sendika kurulması konusunda olumsuz görüş bildirmiştir. Bu yanıtlar, yaş değişkenine göre incelendiğinde anlamlı bir farklılık göstermemiştir (Aydın vd, 2017: 1901). Çalışmada dile getirilen bu olumlu tablonun, gerçek hayata yansımamakta olduğu, halen bu sektörde örgütlü olan sendikanın üye sayılarına bakılarak söylenebilir. Aydın ve arkadaşlarının yürüttüğü araştırma, futbolcular tarafından dile getirilmiş olan, yönetici ve antrenörlerin adaletsiz tutumları, çalışma ortamlarının (tesisler ve sosyal olanaklar anlamında) yetersizliği, yabancıların daha fazla kayırılması ve menajerlik sistemindeki adaletsizlikler gibi başlıkların çözümlenmesinde, futbolcuların ve daha genel olarak sporcuların sendika çatısı altında örgütlenmelerinin etkili olacağı belirtilmektedir (Aydın vd, 2017: 1907). Bu görüşe katılmakla birlikte, sporcuların sendikal oluşumlara karşı ifade ettikleri bu olumlu tutumun, üyelik ve örgütlü mücadele sahasına neden yansımadağının da araştırılmasının yararlı olacağı kanaatindeyiz. Türkiye’de ve dünyada sendikal üyeliklerde yaşanan düşüş eğiliminin, henüz hiç olgunlaşmamış sporcu sendikacılığına da olumsuz yansıtacağı açık bir gerçekliktir. Bununla birlikte, örgütlülüğün yok denecek kadar az olmasının, salt bu düşüş eğilimiyle açıklanması mümkün görünmemektedir.

2.6 Sporda İşin Düzenlenmesi

Yukarıda, sporcuların iş kanunu kapsamı dışında bırakılmış olduğunu ve bunun da çeşitli gerekçelerinin olduğunu belirtmiştik. Bu gerekçelerin en belirgin görüldüğü nokta, işin düzenlenmesi başlığındadır. Tanım olarak işin düzenlenmesi, üretime

ilişkin unsurların organizasyonunu ifade etmektedir. 4857 sayılı iş kanununda, işin düzenlenmesi başlığı altında çalışma süreleri ve zaman planlamasına ilişkin diğer hükümlere yer verilmiştir. Sportif çalışmanın doğası gereği, günlük mesai saati, hafta sonu tatili, gece çalışma, çalışmanın başlangıç ve bitiş zamanları gibi düzenlemeler, burada yer almakta olan sınırlarla örtüşmemektedir. Sporcuların müsabakalarda ve müsabaka dışı zamanlarda da antrenman ve hazırlık için harcadıkları emek, çalışma faaliyetinin bir parçasıdır. Ancak yer ve zaman olarak, klasik bir çalışma süresi ve mekânı sınırlılıklarıyla örtüşmemektedir. Müsabakaların zamanlarının çoğu zaman, bu işin alıcısı konumunda olan ve bunu bir rekreasyon faaliyeti olarak gerçekleştirenlerin boş zamanlarına, yani akşamlara ya da hafta sonlarına denk geldiği düşünülürse, çalışma süreleri bakımından işin düzenlenmesi hükümleri sporcular için karşılıksız kalmaktadır. Spor işinin alıcısı kitleler için genel olarak boş zaman kabul edilebilecek hafta sonları tatilleri, endüstrileşen sporda ürünün pazarlanması için yeterli gelmemeye başlamış, etkinlikler hafta içlerine ve akşam saatlerine de planlanmaya başlanmıştır. Türkiye Futbol Süper Ligi için yaşanan gelişime baktığımızda, önceleri sadece hafta sonu tatillerinde oynanan lig maçları, zaman içinde önce cumadan pazara, sonrasında ise cumadan pazartesiye planlanmaya ve böylece haftanın yarısından fazlasında oynanmaya başlamıştır. Medya sermayedarlarının yatırımları olan yayıncı kuruluşlar, hem dünyada hem Türkiye’de, kendi yayın akışlarına uygun olacak şekilde maçların saatlerinin dahi belirleyenleri olabilmekteyken, (Ekmekçi vd, 2013: 110) takımlara spor malzemesi tedarik eden ve aynı zamanda küresel spor endüstrisinde büyük ürün satış cirolarına sahip şirketler, milli takımların forma renklerinin belirlenmesine dahi karışabilmektedirler (Talimciler, 2008: 102).

Sporcunun emek sarf ettiği spor dalının oyun kurallarına göre, çalışma süreleri farklılık gösterebilmektedir. Bu da sporcunun bazı spor dallarında müsabaka başına geçirdiği ve dolayısıyla emek harcadığı zamanın her zaman aynı olmadığı anlamına gelir. Örneğin bir tenis müsabakasında bunu net olarak görebiliriz. Tenis müsabakaları bireysel ( iftler müsabakalarını da bu kategoriye dâhil ediyoruz) yarışma ve eleme usulü ile ilerleyen turnuvalar şeklinde oynanmaktadır. Bir  st tura geçmek için rakibiniz ile yapacağınız ma , elde edilecek oyun, sayı ve setlere bağlı olduğundan, gerekli kazanılmış setleri ne kadar sürede tamamlayacağınız öngörülememektedir. Bu nedenle, aynı düzeydeki bir maç 1 saatte tamamlanabileceği gibi bir diğeri 5 saat sürebilir. (Tenis için tarihi rekor 11 saat 5 dakikadır). Benzer durumları, kazanılmış set üzerinden oynanan müsabakalarda görmekteyiz. Takım sporları açısından düşününce buna en tipik örnek voleyboldur. Bununla birlikte, kazanılmış ma a bağlı olarak edinilecek ücret, s reden bağımsız hesaplanmaktadır. Kimi spor dallarında müsabaka başına emek sarf edilen süre değişirken kimi dallarda da müsabakaların yıl içinde gerçekleştiği takvimde değişiklikler olabilmektedir. Tahmin edilebileceği üzere bu değişiklik, sporcular aleyhine ve müsabakaları organize eden kurum ve kuruluşların lehinedir. Bunun en belirgin yansıması yine futbolda görünmektedir. Bu durumun, futbolcuların sağlıklarına ve esenliklerine yaptığı olumsuz etkilere dikkat çekmek isteyen FIFPRO, futbolcuların üzerindeki baskıyı yayımladığı raporla ifade etmeye  alıřırken⁹¹, birbiriyle çakışan müsabaka takvimi değişiklikleri yapılırken, futbolcuların bu konuda söz sahibi olmadığını da vurgulamaktadır (2023: 25).

⁹¹ https://fifpro.org/media/qa5pkwep/fifpro_pwm2023_final.pdf (2023)

İşin mekân boyutunda düzenlenmesinde de benzer bir durum vardır. Spor müsabakalarının doğası gereği, sporcular farklı şehirlere, ülkelere seyahat edebilmekte ve mesleklerini icra etmektedirler. Benzer şekilde, müsabakalara hazırlık süreçlerini farklı mekânlarda gerçekleştirebilmekte ve özellikle sezon dışında, yaz veya kış döneminde verilen lig aralarını değerlendirmek isteyen takımlar, farklı şehir ya da ülkelere kamp yapmak üzere gitmektedir. Daha rekabetçi sporcuların gelişimi için yapılan bu kamplar, ailelerden ayrı geçen zamanlar demektir. Aydın vd (2017: 1888)'nin araştırmaları, futbolcuların %42,5'inin bu süreleri uzun bulduklarını gösterirken, 24,2'si bu görüşe katılmadıklarını, yüzde 33,2'si ise ne katıldıklarını ne de katılmadıklarını belirtmişlerdir. Diğer meslek dallarında da kimi zaman çalışma kimi zaman da hizmet içi eğitim ve benzeri amaçlarla, ikamet edilen yer haricinde bir yerde bulunmak söz konusu olabilmekle birlikte sporcular için bu bir rutin durumundadır.

Sporcuların Türkiye'de geçerli mevzuat çerçevesinde, iş kanununun dışında bırakılmış olmaları, iş kanununda yer alan işin düzenlenmesine ilişkin hükümlerinin sporculara uygulanamayacağı anlamına gelir. Zira hafta sonu tatili, uzaktan çalışma, esnek çalışma, yıllık izin gibi kavramların, sporda yerli yerine oturmamakta olduğunu görmekteyiz. Türkiye'deki profesyonel spor dalı olan futbol, öncelikle Türkiye Futbol Federasyonu (TFF) tarafından çıkarılan talimatlarla ve genel hükümler açısından da Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca düzenlenmektedir. Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu ve İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu diğer ilgili kanunlar olup, TFF tarafından çıkarılan talimatlar, profesyonel futbolcuların çalışma ilişkilerindeki uygulamaları belirleyen düzenlemelerdir (Aydın vd, 2017: 1877).

Sporda işin düzenlenmesine ilişkin ayrıntılı bir mevzuatın bulunmadığı ya da bu mevzuata ilişkin denetimin sıkıca sağlanmadığı hallerde, yasal koruma şemsiyesinin dışında kalmanın, sporcular açısından bir emek istismarına dönüşmemesi için, kulüplerle veya spor örgütleriyle imzalanacak sözleşmelerde sporcu lehine koruyucu hükümler yer almalıdır. Bunun da kendiliğinden olamayacağı düşünülürse, ancak bilinçli ve örgütlü bir direnç ile bu koşulların işverenlerce benimsenmesinin sağlanabileceğini söyleyebiliriz. Sporculuğun etkin bir performansla yapıldığı genç yaşlarda profesyonelleşen ve büyük oranda antrenman ve maçlarına odaklanan gençlerin, henüz kendi çalışma koşullarına ilişkin hukuki müzakerelerin teknik boyutuna vakıf olmaksızın imzaladıkları sözleşmelerle kendilerini bağladıkları görülmektedir. Bu yönüyle genç sporcular, kulüplerin ve menajerlerin insafına kalmış durumdadır. Sporcuların kendi çalışma koşulları üzerinde daha çok söz sahibi olabilmeleri, belirli bir gelir seviyesine ulaşarak, imzalayacakları sözleşmeler öncesinde kendi çalışma koşulları üzerinde olumlu yönde pazarlık edebilecek kişi ya da kurumlardan destek almalarıyla mümkün olmaktadır (Matuszak, 2022: 68). Son yıllarda, ILO da sporcuların çalışma koşullarının, insana yaraşır şekilde düzenlenmesine vurgu yapan raporlar yayımlamış⁹² ve spor işçi ve işveren örgütleriyle birlikte çalışmalar yürütmüştür.⁹³

⁹² https://uniglobalunion.org/news_media/uploads/2020/01/ilo_gd_report_.pdf (2023)

⁹³ <https://uniglobalunion.org/news/ilo-affirms-athletes-must-be-protected-by-fundamental-principles-and-rights-at-work/> (2023)

ILO tarafından yayımlanan “Spor Dünyasında İnsana Yaraşır Çalışma - Decent Work in the World of Sport” (2019) raporu, sporcuların çalışma yaşamlarında sıklıkla karşılaştıkları riskleri şu şekilde saptamıştır:⁹⁴

- *Yetersiz temsil*
- *Olağan iş yeri korumalarına erişimlerini kısıtlayan gizli istihdam*
- *Özellikle cinsiyet ve ırk temelinde yaygın ayrımcılık*
- *Yaygın taciz ve istismar vakaları*
- *Ücretlerin geç ödenmesi ve uygulanamaz sözleşmeler*
- *Beyin sarsıntısı, oyun ve antrenman yüklerindeki tehlikeli talepler ve artan zihinsel sağlık ve sosyal refah sorunları dâhil olmak üzere çeşitli iş sağlığı ve güvenliği riskleri*
- *İş ve insan hakları uyumsuzluklarının uygun çözümünde etkili hukuk yollarına erişim eksikliği*

Sporun bir çalışma biçimi olarak kabul edilmesi ve ILO’nun bu sürece artan oranda katılmaya başlaması sevindiricidir. Sorunlara ilişkin teşhisler konduğuna göre, artık işin insanca düzenlenmesine ilişkin somut ve etkili adımlar atmanın zamanıdır.

2.7 Sporda İş Sağlığı ve İş Güvenliği

Faal sporculuk dönemi, gerek kamu gerekse özel olsun dünya genelindeki diğer sektörlerdeki çalışma yaşamları ile kıyaslandığında, toplam asgari çalışma süresi

⁹⁴ <https://uniglobalunion.org/news/ilo-finds-professional-athletes-face-widespread-workplace-challenges/> (2023)

anlamında kısa sayılabilecek bir dönemdir. Ancak bunu bir avantaj gibi yorumlamak, bizi yanlış çıkarımlara götürebilir. Özellikle yüksek düzeyde fiziksel performans gerektiren spor dallarında yer alan ve geçimlerini salt bu şekilde sağlayan sporcular için, zirvede kalma süresi görece kısa olabilmektedir. Bir emekçi olarak sporcuların, emeğin yeniden üretimi için ihtiyaç duyacakları özel koşullar vardır. Sporcunun beslenmesinden uykusuna, tatilinden maç hazırlığına kadar her ayrıntı özen gerektirmektedir ve ancak bu şekilde sportif performans yükselmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde, kısa sayılabilecek bir faal çalışma yaşamı süresinde, ömrünün geri kalanındaki geçimini de teminat altına alacak bir gelire erişme gayesi, spor emekçilerinin üzerinde baskı unsuru olarak yer almaktadır. Buna bir de yüksek performans peşindeki sporcuların başına gelebilecek ani sakatlık durumları eklenirse, zaten kısıtlı olan çalışma yaşamının etkin kullanılamaması ve dahi sonlanması işten değildir. Bu riskler, sporcular açısından sağlık ve güvenlik konularının göz ardı edilmemesi gerektiğini hatırlatmaktadır. Bununla birlikte, sporcuların kendilerinin dahi bu risklerden ne kadar haberdar oldukları ve işveren ile olan ilişkilerinde bu hususları göz önünde tuttukları tartışmalıdır.

Türkiye’de sporcuların çalışma ilişkisi genel kanun niteliğindeki Borçlar Kanunu’nun Hizmet Sözleşmesi hükümleri uyarınca düzenleme alanı bulmaktadır. Sporcular, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununa göre 4/1-a maddesi kapsamında sigortalıdır. Sporu düzenleyen üst örgütler olan federasyonlar, sporcuların sigortalılığı ile sorumluluğun, işveren kulüplerce sağlanıp sağlanmadığını denetleyecek önlemleri alır. Bu denetimi, sporcuların lisanslarına ilişkin tescil ve vize işlemlerini yaparken sağladıkları kontrollerle gerçekleştirirler (Öner, 2011: 80).

Türkiye’de, sporcuların bağlı oldukları spor kulüplerinin dışında, milli takım düzeyinde gerçekleştirecekleri faaliyetlerde de sosyal güvenliği güvence altına almayı hedefleyen bir düzenleme mevcuttur. Buna göre (profesyonel futbolcular hariç) sporcular, Milli Takım Sigortalanmaları Hakkında Yönetmeliğin öngördüğü süre zarfında, bağlı oldukları federasyonlar tarafından Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne bildirilmelerini takiben Genel Müdürlükçe ve özel sigorta ile kaza, sakatlık ve hastalık risklerine karşı sigortalanmalıdır.

Türkiye’de profesyonel futbolculuğu düzenleyen Türkiye Futbol Federasyonu mevzuatında (PFSTT) sigortalılığa ilişkin doğrudan ayrıntılı hükümler olmamakla birlikte, sigorta koşulunun ihlali halinde PFSTT’ye göre haklı fesih mümkündür. Buna ek olarak PFSTT, futbolcular yaşayabilecekleri kaza, sakatlık, maluliyet ve ölüm halleri için özel sigorta şartı öngörmektedir. Ayrıca, futbolun üst uluslararası örgütü olan FIFA’nın talimatları, kulüplere sigorta yapmayı bir yükümlülük olarak getirmektedir. (Kızılkaya, 2019: 50).

Türkiye’de 2005 yılında yürürlüğe giren 155 nolu İş Sağlığı ve Güvenliği ve Çalışma Ortamına İlişkin ILO Sözleşmesi, kamuda çalışanlar da dâhil olmak üzere istihdam edilen herkesi kapsar.⁹⁵ Dünyada ve Türkiye’de, sporda iş sağlığı ve sosyal güvenlik uygulamalarında geçmişe göre ilerleme kaydedildiğini söyleyebilirsek de bunun tüm sporcuları kapsayan bir şemsiyeye dönüşmüş olduğunu söylemek ne yazık

⁹⁵ https://www.ilo.org/ankara/conventions-ratified-by-turkey/WCMS_377299/lang--tr/index.htm (2023)

ki mümkün değildir (Aydın vd, 2017: 1905). Aydın vd, (2017: 1896)'nin futbolcular üzerinde yaptıkları araştırmaya göre, sporcular arasında Türk futbolunda kulüplerin iş sağlığı ve güvenliği önlemlerine dikkat ettikleri yönündeki düşünce, yarının altında %44 olarak tespit edilmiştir. Bu oranların, alt liglere ve amatör dallara indikçe azalabileceğini öngörmek yanlış olmayacaktır.

Çalışmamızın izleyen bölümünde farklı spor alanlarına ilişkin çalışan ve spor kulüpleri arasındaki çalışma ilişkisini düzenleyen hizmet akitleri örnekleri değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:
SPORCULARIN TÜRKİYE'DEKİ HUKUKİ DURUMU VE SPORCU
SÖZLEŞMELERİ

3.1 Türkiye'deki Hukuki Duruma Bakış

Türkiye'de sporcuların çalışma ilişkilerinin Borçlar Kanunu hükümleri uyarınca düzenlendiğini bir önceki bölümde belirtmiştik. Buna ek olarak, Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından çıkarılan 14.12.2019 tarihli ve 30978 sayılı Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Yönetmeliği, tüm federasyonlar için sporcuların lisans, vize ve transfer işlemlerindeki usul ve esasları belirlemektedir. Spor federasyonları da bu yönetmeliğe dayanarak ve kendi ana statülerine uygun şekilde çıkardıkları talimatlarla, sporcuların ilgili spor dalına giriş, devam ve istihdam edilebilme şartlarının çerçevesini çizmektedirler. Spor endüstrisinde emeğin bir değişim değeri doğurabilmesinin aracı olan transfer süreci, bu talimatlarla düzenlenmektedir. Yine bu değişime aracılık eden önemli bir kavram olarak menajerlik kurumu da talimatlarda yerini almakta hatta sadece kendisine özgü talimatlara konu olabilmektedir. Federasyonlar, takım sporları veya ferdi sporlar için düzenledikleri tip sözleşmelerle, sporcularla kulüpler arasındaki sözleşme ilişkisi için bir model ortaya koymakta ve bu sözleşmelere, ilgili üst mevzuat hükümleri ile çelişmeyecek şekilde ekleme yapılmasına genellikle olanak tanımaktadırlar. İstisnai olarak ise tip sözleşmede değişiklik yapılmasına ve özel hükümler eklenmesine izin verilmemektedir. Bu bağlamda, sporcu ile işvereni arasındaki sözleşme ilişkisi, öncelikle yayımlanmış bir tip sözleşme varsa, buna göre kurulacak; tip sözleşmenin olmadığı ya da federasyonlarca belirlenen talimatlar ve

bunlara bağılı çıkarılan sözleşmelerde hüküm bulunmayan hallerde ise, temel çerçeve kanun olan Borçlar Kanunu hükümleri geçerli olacaktır. (Küçükgüngör, 1998: 10)

Profesyonel sporcu sözleşmeleri, profesyonel sporun ve sporculuğun doğası gereği belirli süreli olarak yapılmaktadır ve süre sonunda kendiliğinden sona ermektedir. Bunun yanında, tarafların karşılıklı anlaşarak veya tersi durumda, diğer tarafın sözleşme ilkelerini ihlal ettiğini ileri sürerek sözleşmeyi fesih talebinde bulunması söz konusu olabilir. Sözleşmeye aykırılık iddiasının, fesih aşamasına gelmeden çözümlenebilmesi için, ilgili federasyonlar bünyesinde oluşturulan kurullar ya da tahkim gibi mekanizmalar kanalıyla çözümlenmeye çalışılması da birer alternatif olmakla birlikte, bu yollarla çözülemeyen uyuşmazlıkların, ulusal mahkemeler ya da uluslararası tahkim kanallarıyla çözülmesi de mümkündür. Spor hukuku uyuşmazlıklarının çözümü konusunu, bu çalışma kapsamında yukarıda özetlenen boyutuyla sınırlı tutuyoruz. Çalışmanın izleyen kısımda takım sporları ve bireysel sporlara ilişkin tip sözleşmeleri karşılaştırmalı bir şekilde incelenecektir.

3.2 Sporcu Tip Sözleşmeleri ve Talimatlardaki Unsurların Karşılaştırması

3.2.1 Takım Sporları

Çalışmamızın bu bölümünde, Türkiye'deki, takım sporlarını bünyesinde barındıran federasyonlardan bazılarının yayımlamış oldukları sporcu tip sözleşmelerinin karşılaştırmalı bir incelemesini gerçekleştireceğiz. Takım sporları açısından, dört popüler spor olan futbol, basketbol, voleybol ve hentbol seçilmiştir. Sözleşmeler incelenirken, karşılaştırılan unsurlar olarak ücret, süre, bağımlılık, özel hükümler, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik unsurları üzerinden bir çözümleme ve karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır. Ele alınan spor dalları içinde, kanun itibarıyla

profesyonel olarak nitelenen tek dal futbol olmakla birlikte, fiili durumda artık profesyonellik nitelemesini, çatı örgüt değil sporcu bağlamında yapmak daha yerinde olacaktır. (Küçükgüngör, 1998: 4). Zira burada incelenen ve bunların ötesinde daha birçok spor dalı, ücret geliri elde eden ve dolayısıyla profesyonel kabul edilen sporcuların, spor kulüpleriyle olan ilişkilerini düzenleyen tip sözleşmeler üretmişlerdir.

Tablo. 3, dört spor dalının tip sözleşmelerinin, yukarıda sayılan unsurlar bağlamındaki içeriklerinin, genel bir görünümünü sunmaktadır. Unsurların ilki olan ücret, profesyonel sporcunun sunacağı hizmet karşılığında, kulüp tarafından yapılması öngörülen ödemeye ilişkin tutar, zaman planı ve koşulları ifade etmektedir. Süre, sözleşmenin geçerlilik süresidir ki kimi sözleşmelerde geçerliliğe ait üst sınırı da içinde barındırmaktadır. Burada iki sınırdan söz konusudur. İlki, sportif faaliyetin gerçekleştirildiği sezon takvimine bağlı olarak tanımlanan ve paralel şekilde bir transfer takvimini de tanımlayan, yıllık süredir. Diğeri ise bir profesyonel sporcunun kulüp ile ve tek bir sözleşme aracılığıyla kuracağı hukuki ilişkinin toplam süre sınırıdır. Örneğin, voleybolda yerli sporcular için sözleşmeler, sözleşmenin bitiş yılının 31 Mayıs'ına kadar yapılabilmektedir ve sporcu ile kulüp, tek seferde en fazla beş yıllık süre için anlaşabilmektedir. Temsilci (Menajer) unsuru, sözleşmenin kurulmasına sporcu ve işveren kulüp adına (veya her ikisi için de) aracılık eden temsilcilerin de sözleşmede taraf olarak yer almaları durumunu ifade etmektedir. Bağımlılık, sporcu ile işveren kulüp arasındaki ilişkiye bağlı olarak, sporcunun tüm emeğini o kulübe (milli takım gibi istisnalar dışında) özgülemesine karşılık gelir. Kulüplerin bu bağımlılık düzeyini artırmak amacıyla, sporcunun özel hayatına dahi kısıtlama getirecek hükümleri, tip sözleşmelerin özel hükümleri arasına eklediklerine

şahit olunmaktadır. Özel Hükümler, tip sözleşmenin tanımlamadığı başlıklarda, kulüp ile sporcunun ilgili mevzuat ile çelişmeyecek şekilde ek maddeler ekleyebilmesi olanağıdır. Eğitim unsuru, tip sözleşme ile kulübe, sporcunun gelişimi için eğitim ve gelişim olanaklarının sunulması yükümlülüğünün verilmesidir. Sağlık ve sosyal güvenlik unsuru ise kulübün, sporcu sağlığını gözetmesini ve özel sigorta yapılması da dâhil olacak şekilde, sosyal güvenliğe ilişkin tedbirlerin alınmasına ilişkin hükümlerin yer almasını ifade etmektedir.

Tablo 3: İçeriklerine Göre Sporcu Sözleşmeleri Karşılaştırması

	Ücret	Süre	Temsilci (Menajer)	Bağımlılık	Özel Hükümler	Eğitim	Sağlık ve Sosyal Güvenlik
Futbol ⁹⁶	X	X	X	X	X	X	X
Voleybol ⁹⁷	X	X	X	-	X	-	X
Basketbol ⁹⁸	X	X	X	X	-	-	X
Hentbol ⁹⁹	X	X	-	X	X	X	X

⁹⁶ <https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/000013/TFF/Profesyonel-Futbolcu-S%C3%B6zlesmesi.doc> (2023)

⁹⁷ https://tvf.org.tr/_dosyalar/Belge_Form_Dilekce/TEK_TIP_SOZLESME-06-10-2020.doc (2023)

⁹⁸ [https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-\(sozlesmeli-sporcular-icin\)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-basketbolcu.doc?sfvrsn=32](https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-(sozlesmeli-sporcular-icin)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-basketbolcu.doc?sfvrsn=32) (2023)

⁹⁹ <https://www.thf.org.tr/lib/uploads/92305fb2fb716af.docx> (2023)

Yukarıdaki tabloda genel unsurları yer alan, dört farklı takım sporuna ilişkin tip sözleşmeleri incelediğimizde, ortak ve farklı şekilde yer alan unsurların karşılaştırmalı bir çözümlemesini aşağıda sunmak isteriz.

Profesyonel sporculuğun doğal ve en önemli bileşeni olan ücret unsuru, tüm tip sözleşmelerde yer almaktadır. Ücretin ödenme şekli ve taslak takvimi de sözleşmelerde belirtilmiştir. Sözleşmede, aracı temsilci /menajer ücretine yer veren tek tip sözleşme, basketbolda görülmektedir. Böylelikle, tek sözleşme üzerinde aracının da alacakları tanımlanmış ve koruma altına alınmış olmaktadır.

Sporcu ile işvereni arasındaki sözleşme ilişkisinin kurulmasına aracılık eden temsilcilerin, genel adıyla menajerlerin, imzalarına futbol, basketbol ve voleybol tip sözleşmelerinde yer verilirken, hentbol sözleşmelerinde aracılardan imzaları yer almamaktadır.

İncelenen dört tip sözleşme arasında, sporcunun bağımlılık düzeyinin en yüksek seviyede vurgulandığı sözleşme, futbol ve hentbol sözleşmeleridir. Öyle ki başkaca bir özel hükme gerek kalmaksızın, sporcunun özel hayatına özen göstermesi, sağlığına dikkat etmesi gibi özel yaşam tarzına ilişkin başlıklar, tip sözleşmelere girmiştir. Bununla birlikte voleybol tip sözleşmesinde, sporcunun, sporculuk edimini yerine getirirken gözetmesi beklenen asgari yükümlülüklerle ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır.

Özel hükümler alanı, tip sözleşmelerde yer almayan ve genel mevzuat ile düzenlenmemiş hususların sözleşmeye dâhil edilebilmesi amacıyla tanımlanmış bir alan olup, içeriği ilgili mevzuatla çelişmeyecek şekilde düzenlenmeye açıktır. Sadece basketbol sözleşmelerinde, özel hükümlere yer ayrılmamıştır.

Eğitim, futbol ve hentbol sözleşmelerinde vurgulanırken, voleybol ve basketbol sözleşmelerinde yer almamaktadır. Hentbol ve futbol tip sözleşmeleri, sporcunun mesleğinde gelişimini sağlamak için dersler, konferanslar, kurslar düzenleyip, gerekli materyali sağlama sorumluluğunu kulüplere vermektedir.

Sağlık ve sosyal güvenlik unsuru, tüm tip sözleşmelerde ortak olarak yer alan bir diğer unsurdur. Bununla birlikte, hentbol ve basketbol tip sözleşmeleri, diğerlerinden farklı olarak, sporcuların ferdi kaza sigortası ile korunmasına da yer vermektedir. Basketbol sözleşmesi, sporcunun Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) kaydının, sözleşme imza tarihi itibarıyla başlatılmasını şart koşturmaktadır. Benzer şekilde, voleybol sözleşmesinde de SGK mevzuat hükümlerine atıfta bulunulmuştur. Futbol ve hentbol sözleşmeleri ise sağlık ve ferdi kaza sigortasına yer verirken, SGK yükümlülüklerine doğrudan yer vermeyip, ilgili talimata atıfta bulunarak dolaylı olarak çözümlenmiştir.

3.2.2 Bireysel Sporlar

Türkiye’de bireysel spor dallarının tabi olduğu federasyonların sporcu lisans, vize ve transfer talimatları incelendiğinde, büyük bir bölümünün, neredeyse aynı içeriğe sahip bir tek tip transfer sözleşmesi örneğine sahip oldukları görülmektedir.

İlgili federasyonların talimatlarına ek olarak sunulan bu sözleşmeler, temelde o spor dalının ve sporcunun amatör olduğunu varsayarak düzenlenmiştir. Bunun bir sonucu olarak, sözleşmelerde sporcunun, yapacağı sportif faaliyetler sonucunda bir ücret geliri elde etmekten çok, sadece antrenmanlar ve müsabakalar için zorunlu giderler olan ulaşım, barınma, malzeme, sigorta ve beslenme gibi giderlerinin karşılanacağı belirtilmiştir. Bu tip sözleşmelere örnek olarak boks ve halter spor dalları için hazırlanmış sözleşmeleri¹⁰⁰ gösterebiliriz. Her iki talimat da tip sözleşme örneklerinde sporcu ücretine yer vermezken, transferden kaynaklı olarak sporcunun eski kulübüne ödenmesi beklenen muvafakat ücretini düzenlemiştir. Ayrıca bir taahhütname örneği sunarak, sporcunun milli müsabakalar hariç olmak üzere kulübünün dışında başka hiçbir şekilde faaliyette bulunmayacağını, dolayısıyla bağımlılığını sözleşme ile güvence altına almıştır. Bu tip transfer sözleşmelerinde bitişe ilişkin bir tarih yer almadığı için, süresiz bir şekilde imzalanmakta olduklarını ifade edebiliriz. Bireysel spor dallarından güreş, halter ve boks ile aynı şekle sahip olan amatör sporcular için hazırlanmış bir transfer sözleşmesine, talimatı içinde yer verirken, ek olarak da bir kiralık sporcu sözleşmesi örneğini¹⁰¹ de sunmaktadır

¹⁰⁰

https://www.turkboks.gov.tr/uploads/turkboks.gov.tr/files/T%C3%BCrkiye_Boks_Federasyonu%C2%A0Sporcu%C2%A0Lisans%C2%A0Vize%C2%A0ve_Transfer_Talimat%C4%B1.pdf (2023)

https://halter.gov.tr/wp-content/uploads/2020/08/45153HALTER_FED._TALIMATI-1.pdf (2023)

¹⁰¹ <https://tgf.gov.tr/wp-content/uploads/2023/10/2021-SEZONU-KIRALIK-SPORCU-SOZLESMESI.pdf> (2023)

Atletizm¹⁰²de bir bireysel spor dalı olarak, ücret karşılığı olmayan sporcu faaliyetleri için diğer dallara benzer bir taslak sözleşme önermektedir. Buna karşın, Türkiye Atletizm Federasyonu tarafından yayımlanan sporcu lisans, vize ve transfer talimatında, ücret karşılığında sözleşme imzalayacak sporcular ve kulüplerin uyması gereken asgari koşullar ayrıntılandırılmıştır. Bu koşullar arasında, takım sporları tip sözleşmelerinde yer alan süre, ücret, sosyal güvenlik, özel hüküm unsurları yer almaktadır. Menajerlik, eğitim ve bağımlılık unsurları ise bulunmamaktadır.

Bireysel spor dalları içinde, farklılığa sahip olan bir dal olarak tenisi örnek göstermek mümkündür. Tenis için sunulmuş olan tek tip sözleşme örneği¹⁰³, yukarıda takım sporları için vermiş olduğumuz örneklerle benzer unsurlar içermektedir. Ücret ve süreye ilişkin unsurlara ek olarak, sporcu ve işveren kulübe yüklenecek sorumluluklar, karşılıklı kararlaştırılacak şekilde açık uçlu olarak bırakılmış ve özel hüküm ve şart eklemeye olanak tanınmıştır. Bununla birlikte, tenis tip sözleşmesinde temsilciler/menajerler anılmamış ve bağımlılık, sağlık, sosyal güvenlik ve eğitim unsurlarına yer verilmemiştir. Bu unsurların, açık olarak bırakılan sözleşme hükümleri hazırlanırken eklenebileceği söylenebilir.

¹⁰² [https://www.taf.org.tr/wp-](https://www.taf.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/sporcu_lisans_vize_transfer_talimati.pdf)

[content/uploads/2023/03/sporcu_lisans_vize_transfer_talimati.pdf](https://www.taf.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/sporcu_lisans_vize_transfer_talimati.pdf) (2023)

¹⁰³

<https://shgm.gsb.gov.tr/Public/images/SGM/Federasyon/Kuluplerin%20Sporcularla%20Ya.pdf> (2023)

Bireysel sporlar için önerilmiş sözleşme örneklerine ya da talimatların işaret ettiği asgari koşullara bakarsak, bu sözleşmelerin içeriklerinin günümüz spor endüstrisi koşullarındaki bir sporcu – kulüp arasındaki çalışma ilişkisinin bağımlılık boyutları ve sporcuların kulüpler karşısındaki pazarlık güçlerinin görece zayıflığı dikkate alındığında, çalışma sürecinde sporcuların çalışmaya dayalı tüm sosyal haklarının ILO’nun insana yaraşır iş yaklaşımına (ILO, 2019) uygun bir şekilde düzenlendiğini söylemek ne yazık ki olanaklı değildir.

3.3 Uluslararası Örnekler ve Karşılaştırma

Türkiye’de örgütlü spor federasyonları tarafından yayımlanmış tip sözleşmeleri inceledikten sonra, bunların uluslararası karşılıkları olan sözleşmelere de değinmek ve içerik bakımından bir karşılaştırma yapmak, spor endüstrisinin hukuki çerçevesini anlamamıza katkı sunacaktır.

Profesyonel sporun dünyadaki önde gelen ülkelerinden ABD’deki profesyonel basketbol ligi olan NBA için 2023 yılında gerçekleştirilmiş toplu sözleşme sürecinden sonra, benimsenen tip sözleşme¹⁰⁴ incelendiğinde, Türkiye’deki tip sözleşme örnekleri ile şekil ve içerik bakımından bir hayli farklı olduğu görülmektedir. Bu önemli farklılığın ilk nedeninin, Amerikalı basketbolcuların sahip olduğu örgütlenme ve toplu sözleşme olanakları olduğunu düşünmek, yanlış olmayacaktır. Spor hukukunun, profesyonel sporla birlikte yıllar içinde geliştiği ve örgütlenme olanağı ve gücüne

¹⁰⁴ <https://atlhawksfanatic.github.io/NBA-CBA/national-basketball-association-uniform-player-contract.html> (2023)

sahip sporcuların, iş mücadelelerinden gelen kazanımlarla zenginleşen sporcu haklarının daha çok yansıma olanağı bulduğu bu tip sözleşmeler, toplu sözleşmelerin¹⁰⁵ bir eki olarak bağlayıcı nitelik kazanmaktadır. NBA tip sözleşmesinden dikkat çekici başlıklar olarak, asgari ücret, tazminatlar, takas koşulları, sporcunun ve kulübün karşılıklı sorumlulukları ve fesih koşulları sayılabilirken, bunların ayrıntılı olarak düzenlenmekte olduğunu da vurgulamak gerekir. NBA tip sözleşmeleri, en fazla 4 yıl süre için geçerli olacak şekilde düzenlenmektedir.

Uluslararası spor endüstrisinden vereceğimiz diğer bir örnekse, dünya futbolunun önde gelen ülkelerinden İngiltere'nin Premier Ligi için öngörölmüş tip futbolcu sözleşmesidir.¹⁰⁶ TFF tip sözleşmesiyle karşılaştırıldığında, son derece kapsamlı olan bu sözleşme kulüp ve sporcunun karşılıklı sorumluluklarını ayrıntılı biçimde ele almaktadır. Sözleşmenin önemli başlıkları ve unsurları arasında, sorumluluklara ek olarak, halkla ilişkiler ve pazarlama, ücret ve giderler, hastalık ve sakatlık halleri, sosyal güvenlik, disiplin koşulları, fesih durumları, şikâyet prosedürü, temsil, tatiller gizlilik ve diğer hukuki unsurlar yer almaktadır. Sporcu örgütlülüğünün bir kazanımı olarak, profesyonel futbolcuların İngiltere'deki çatı örgütü olan PFA,

¹⁰⁵ <https://atlhawksfanatic.github.io/NBA-CBA/> (2023)

¹⁰⁶

https://ipmall.law.unh.edu/sites/default/files/hosted_resources/SportsEntLaw_Institute/Agent%20Contracts%20Between%20Players%20&%20Their%20Agents/6_PREMIER%20LEAGUE%20PLAYERS%20CONTRACT.pdf (2023)

olası şikâyet ve soruşturmalarda, futbolcuya eşlik ya da onu temsil etmektedir ve bu da tip sözleşmede güvence altına alınmaktadır.

Profesyonel futbolcuların dünya çâğındaki çatı örgütü olan FIFPRO, tip sözleşmeler konusunda dünyadaki farklı koşulların ve gerçeklerin varlığına dikkat çekmektedir ve profesyonel futbolcu sözleşmelerine uygulanması arzulanan asgari standartların, bu sözleşmelerde yer almasını teşvik etmeye çalışmaktadır.¹⁰⁷ Son yıllarda bu yolda önemli aşamalar kaydedilmiş olsa da hala gidilecek çok yol bulunmaktadır ve bunu uluslararası düzeyde standart hale getirmenin yolu, yerel düzeydeki otoritelerle ve tüm paydaşlarla işbirliğinden geçmektedir.

¹⁰⁷ <https://fifpro.org/en/supporting-players/conditions-of-employment/standard-player-contracts/> (2023)

SONUÇ

Spor, günümüz küresel kapitalist ekonomik sistemi içerisinde, ticarileşmiş bir olgu olarak ve her geçen gün büyüyerek, hatırı sayılır bir endüstri halini almıştır. Çalışmamız boyunca ele aldığımız haliyle sportif üretim sürecinin önemli bir bölümü, hizmet sektörü içerisinde gerçekleşmektedir. Çalışma ilişkilerinin genel kuramsal çerçevesi içerisinde yer alan aktörlerin, spor endüstrisi içerisinde de ifadelerini bulmaları doğaldır. Başta sporcular olmak üzere antrenörler ve diğer yardımcı personel, spor endüstrisinin işgücünü oluşturmaktadırlar. İşveren konumunda ise şahıslar, dernekler ya da şirketler tarafından örgütlenmiş kulüpler ve sportif etkinlikleri organize eden ligler, şirketler ve benzeri oluşumlar bulunmaktadır. Çağımız küresel kapitalist ekonomik sistemi içerisinde spor örgütleri, adeta birer fabrika gibi çalışmakta ve her geçen gün daha çok tüketiciye, daha farklı ürün çeşitleriyle ulaşmaktadırlar. Kapitalist üretim ilişkileri spor endüstrisinde de kendini gösterirken, bu endüstrinin emek gücünü sağlayan başta sporcular olmak üzere diğer çalışanların içinde bulundukları koşulları açıklamaya çalıştığımız bu çalışmanın sonunda, ortaya çıkan tabloyu dikkat bir biçimde tartışmak gerekmektedir.

Tarihsel anlamda ortaya çıkan sonuç, spor endüstrisinin baş döndürücü bir hızla geliştiği ve spor kavramına tarihin önceki hiçbir döneminde yüklenmemiş anlamları yüklediğidir. Kapitalizm, insana ve doğaya ilişkin her alanı hızla metalaştırırken spor da bundan payına düşeni almıştır. Günümüz sporu, *kitleselleşerek* ve *ticarileşerek* kazandığı yeni boyut çerçevesinde artı değer üretimi için eşsiz bir alan halini almıştır. Dahası, bu artı değer üretiminin büyük bölümü sporun hizmet sektörü içerisinde kalan bölümünde gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla artı değer

yaratımında kilit rollerde olanlar spor emekçileridir, sporculardır. Günümüz sporcularının, özellikle popüler spor dallarında yer alan ve üst düzey liglerde yarışma içerisinde bulunanların, elde edebildikleri astronomik ücret gelirleri dahi spor endüstrisinin sermayedarlarınca el konulan gelirin çok gerisinde kalmaktadır.

Kapitalist üretim ilişkilerinin yansımaları, artı değer üretimiyle ücret gelirleri arasındaki çelişkiyle sınırlı değildir. Çalışma ilişkileri dünyasında sıkça tartışılan ayrımcılık, emek göçü, çocuk emeği, sınıf bilinci ve örgütlülük gibi önemli başlıkların her birinin, spordaki çalışma ilişkilerinde de yansımaları söz konusudur. Sporda ayrımcılık konusu, güncelliğini korumaktadır ve istihdam olanaklarından, ücret farklılaşmasına kadar somut sonuçlara sahiptir. Bunu aşabilmek için, gerek cinsiyet gerekse ırk temelli ayrımcılıkla mücadele için planlı ve kararlı çabalar mevcuttur. Öncülüğünü futbolun ulusal ve uluslararası çatı örgütlerinin yaptıkları kampanyalar ve somut olaylara ilişkin uygulanan yaptırımlarla hem farkındalık oluşturmaya hem de tedbir alınmaya çalışılmaktadır. FIFA¹⁰⁸, UEFA¹⁰⁹, Premier League¹¹⁰ gibi yapıların yürüttükleri kampanyalar, buna örnektir. Spor endüstrisinde örgütlü mücadele olanakları genişledikçe, artık sporcular seslerini daha çok duyurmaya, sektördeki çarpıklıkları dile getirmeye ve hak taleplerini ifade etmeye başlamışlardır. Bu ifadelerin somutlaştığı bir metin olarak, World Players Association - Dünya Sporcular

¹⁰⁸ <https://www.fifa.com/social-impact/campaigns/no-discrimination> (2023)

¹⁰⁹ <https://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/video/0232-0e6797a8f3ca-990854aa55d4-1000--say-no-to-racism/> (2023)

¹¹⁰ <https://www.premierleague.com/footballandcommunity/NoRoomForRacism>

Birliği – WPA tarafından yayımlanan “Sporcu Hakları Evrensel Beyannamesini gösterebiliriz.”¹¹¹

Çalışmamızda, sporun bir çalışma biçimi olarak kurumsallaşma serüveni incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın unsurlarından hareketle, bu unsurların spor özelinde tarihsel ve kavramsal olarak nasıl somutlaştıkları ele alınmıştır. Sonuç olarak gelinen noktada sporun bir çalışma biçimi olarak hizmet sektöründe ve günümüz kapitalist sisteminde yerini aldığı açıkça gözlenmiştir. Küresel kapitalist sistem dünyanın hemen hemen her coğrafyasında, futbolun bayraktarlığında, sporu ticarileştirip sporcuları bu endüstrinin işçilerine dönüştürmeyi başarabilirken, işçileşen kitlelerin örgütlenme ve mücadele anlamında aynı dönüşüme ayak uydurabildiklerini söylemek güçtür. Bunun kısmen gerçekleşebildiğı ve spor endüstrisinin içindeki aktörlerin arasında iş mücadelesi araçlarının işletilebildiğı, başta ABD ve İngiltere gibi ülkelerde, sporcuların özlük haklarında ve çalışma koşullarında iyileşmelerin sağlanabildiğı görülmüştür. Ancak dünyanın geri kalanındaki sporcuların kat edecek daha çok mesafesi vardır. Bu yolda atılacak ilk adım, farkındalık kazanmak olmalıdır. Sporcular, endüstri içindeki konumlarını ve üretim sürecinde nerede bulunduklarını fark etmeksizin etkin bir iş mücadelesi yürütemeyeceklerdir. Bu farkındalığın kamuoyunda da geliştirilmesi önem taşımaktadır.

111

https://uniglobalunion.org/news_media/uploads/2020/01/universal_declaration_of_player_rights_14_dec_2017_0.pdf (2023)

Yıldız seviyedeki sporcuların sahip olduğu göz kamaştırıcı olanakların, spor endüstrisinin tüm emekçi sporcuları için geçerli olduğunu var saymak, fazlasıyla iyimser bir yaklaşım olur. Bu olanaklara erişmek ve bunda istikrar sağlamak, endüstrinin geneli ile kıyaslandığında, ancak bir azınlığa kısımet olabilmektedir. Geri kalanı ise her an dalgalanmaya açık bir kariyer içerisinde, sabit bir gelirden, sosyal güvenlikinden ve iş güvencesinden yoksun kalma potansiyeli ile karşı karşıyadır. Elit seviyedeki sporcuların parıltılı yaşamlarının kamuoyunda yarattığı algı da aslında spor emekçilerinin, örgütlenme çabalarının üzerinde sınırlayıcı bir etki yaratmaya açıktır. Proleterleşmiş kitleler, kendi içlerinden çıkan ve yine kendileri gibi emekçi olan sporcuların, ücret ve sosyal haklarındaki iyileşme taleplerini içeren mücadelelerine tepki gösterebilmektedirler. Bunların aşılabilmesi ve sporcuların örgütlü iş mücadelelerinin kitleselleşmesi, bu konudaki iç ve dış paydaşların bilinç düzeyinin yükseltilmesi ile sağlanabilecektir.

Küresel düzeyde endüstrileşen spor, uluslararası sermaye ve emek hareketliliklerine sahne olmaktadır. Belirli bölgelerde yoğunlaşan sermaye birikimleri, artık ticarileşmiş ve yatırım aracına dönüşmüş spor kulüplerinde hisse ve beraberinde yönetim değişikliklerine yol açmakta; bir dönemin yerel kulüpleri ulus ötesi sermayenin kontrolüne geçmektedir. Günümüzde en sık tartışılan konulardan birisi olan göç kavramının sporda da ilginç yansımaları vardır ve başlı başına bir çalışmaya konu edilebilir. Kar etmek amacıyla, ulusal ve uluslararası düzeyde hareket halinde olan sermaye, kendisine daha çok kar ettirecek emek gücünü iş ve dış işgücü piyasalarında taramakta ve bulduğu anda kendi işgücüne dâhil etmektedir. Bu kar etme güdüsü, bir takımın başarı hedefi ile meşrulaştırılmakta ve özellikle ulus ötesinden

getirilen işgücünün, kamuoyu tarafından benimsenmesini kolaylaştırmaktadır. Uluslararası göç bağlamında yereldekilerin tepkilerinin, konu spor olunca gösterdiği farklılaşma dikkat çekicidir.

Sporcuların, işverenleri olan kulüplerle aralarındaki ilişkiyi resmileştiren tip sözleşmelerin, spor endüstrisinin gelişkin olduğu ülkelerdeki tip sözleşmelerin gelişimi ve günümüzdeki içerikleri incelendiğinde, sporculuğun bağımlı çalışma statüsünde düzenlediği görülmektedir. Türkiye’deki ve dünyanın farklı ülkelerinde, görece daha az gelişmiş spor sektörlerindeki ilişkiler kurumsallaşma sürecindedir. Bu süreç, başta futbol olmak üzere, en popüler spor dallarından başlayarak tabana yayılmaktadır. Bu gelişmelerin gelecekteki önemli yansımalarını, sınıfsan aidiyet ve dayanışma bağlamında gösterecektir. Bu tartışmanın sporcuların örgütlülük düzeyleri üzerinde etkisinin olacağı kabul edilmelidir.

Sporun çalışma ilişkileri boyutunun da artık Türkiye’de artan sayıda akademik araştırmaya ve yayına konu ediliyor olması gerçeği de konunun sınıfsal bağlamda ele alınması gerekliliğinin bir başka yansımasıdır. Bununla birlikte, başta sporcu sendikacılığı olmak üzere iş güvenliği, işin düzenlenmesi gibi başlıkların uygulama tam anlamıyla yaşama geçemediğini görmek üzücüdür. Bu bağlamda sporcuların gelecekteki sınıfsal mücadele zemininin salt ücret pazarlığı olmaktan çok; işin düzenlenmesi, emek sürecinde sağlık ve güvenlik koşulları ile başta emeklilik haklarının kazanımı olmak üzere, sporun özel bir çalışma ilişkisi olması nedeniyle, sosyal haklarının bu özelliklere uygun bir şekilde düzenlenmesi olmalıdır. Spora ilişkin çalışmalar gelişmeye devam ederken, spor da dönüşmeye devam etmektedir. E-

spor kavramı tam da bu dönüşüme işaret eden bir kavram olarak hayatımıza girmiş ve geleneksel spor kulüplerini bile, tartışmalarla birlikte, bu alana yatırım yapar hale getirmiştir. Bu ve benzeri dönüşümleri irdelemeye ve sporcuların, kendi içlerinde bulundukları ortamı anlamlandırmalarına katkı sunacak çalışmaların, spor camiasının aktörleri tarafından doğrudan incelenmesi ve köklü bir dönüşüme katkı sunabilmesi ise en büyük dileğimizdir.

KAYNAKÇA

- Andreff, W., Szymanski, S., (2006) Handbook on the Economics of Sports, Edward Elgar Publishing Limited, Cheltenham
- Argan, M., Katırcı, H. (2002) Spor Pazarlaması, Nobel, Ankara
- Arıpınar, E. (2004) Ülkemin Sporü İçin, Kelebek, İstanbul
- Aydın, U. (2007) Profesyonel Sporda Sendikalaşma: PFA Örneği ve Türkiye, Türk-İş Yayınları, Ankara
- Aydin, U & Etcı, Hilmi. (2017) Türkiye'de Profesyonel Sporcuların Çalışma Koşulları ve Örgütlenme Eğilimleri Çalışma ve Toplum Dergisi, 2017. 1873-1912.
- Aydin, U. (2009) Trade Unions in Professional Sports. Sports Research Journal. 1
- Barry, M., Skinner, J., Engelberg, T. (2016) Research Handbook of Employment Relations in Sport. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK . Northampton, MA, USA
- Boniface, P. (2007), Futbol ve Küreselleşme, Çeviren: İsmail Yerguz, NTV Yayınları, İstanbul
- Bora, T. (2001) Takımdan Ayrı Düz Koşu, İletişim, Ankara
- Braverman, H. (2008), Emek ve Tekelci Sermaye, Çeviren: G. Akalın, Kalkedon Yayınları, İstanbul
- Cengiz, R., Işık, U. & Yıkılmış, G. (2021) Türkiye'de Profesyonel Futbolcuların Sendikalaşma Algıları, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 26. 10.53434/gbesbd.908025.
- Coates, D., & Humphreys, B. R. (2001). The Economic Consequences of Professional Sports Strikes and Lockouts. Southern Economic Journal, 67(3), 737–747. <https://doi.org/10.2307/1061462>

- Cronin, M., Holt, R. (2003) “The Globalisation of Sports” History Today, Vol.53 Issue 7, s.26
- Çelik, N. (2003) İş Hukuku Dersleri, Beta, İstanbul
- Çırka, S. (2017) “Küreselleşme Sürecinde Sporun Genel Bir Değerlendirmesi”, ABMYO Dergisi Sayı 45 - (127-145)
- Darby, P. & Akindes, G. & Kirwin, M. (2007). Football Academies and the Migration of African Football Labor to Europe. Journal of Sport & Social Issues - J SPORT SOC ISSUES. 31. 143-161
- Ece, C. & Çetin, S. (2021), Antik Yunanda Kadınlarda Spor Ve Hera Oyunları. Spor ve Rekreasyon Araştırmaları Dergisi, 24-37. DOI: 10.52272/srad.980672
- Ekmekci, R. (2013) “Küreselleşme ve Spor Endüstrisi”. Pamukkale Journal of Sport Sciences. S.91-117
- Elliott, R. (1991) Labor Economics: A Comparative Text, McGraw-Hill College,
- Emre, U. (2006) “Oyuncuyuz. Oynatmaya Az Kaldı”, Evrensel Gazetesi, 18/03/2006
- Fişek, K. (1980) Spor Yönetimi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No:445, Ankara
- Fişek, K. (2003) Sporun Anatomisi, Yazı-Görüntü-Ses, İstanbul
- Foster, G., Greyser, S.A., Walsh, B. (2006) The Business of Sports:Text and Cases on Strategy and Management, Thomson South-Western, Mason
- Gratton, C., Taylor P. (2000) Economics of Sports and Recreation, Taylor&Francis, London-New York
- Güven, Ö. (1992) Türklerde Spor Kültürü-Türk Kültüründen Görüntüler Dizisi-Sayı:16, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayınları-Sayı:57, Ankara
- Houlihan, B. (1997) Sport, Policy and Politics, Routledge, New York

- ILO (1990): International Standard Classification of Occupations (ISCO-88).
International Labour Office, Geneva.
- İnal, R. (2008). Küreselleşme ve Spor, Evrensel Basım Yayın, İstanbul
- Kahn, Lawrence M. (2000) “The Sports Business as a Labor Market Laboratory”,
Journal of Economic Perspectives—Volume 14, Number 3 Summer 2000-75–94
- Kızılcılık S, Erjem Y. (1996) Açıklamalı Sosyoloji Sözlüğü, Savaş Kitabevi, İzmir
- Kızılkaya, Y. (2019) Profesyonel Futbolcunun İş İlişkisinin Sona Ermesi – Yüksek
Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa
- Korkut, T.(2006) “Futbolda Sendika Tartışmaları” Evrensel Gazetesi, 07/01/2006
- Küçükgüngör, E. (1998), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dergisi, Cilt 2, Sayı 2, Ankara
- LaFeber, W. (2001) Michael Jordan ve Yeni Küresel Kapitalizm,
W.W.Norton&Company, New York
- Leeds, M., von Allmen, P. (2002) The Economics of Sports, Pearson Education,
Boston
- Leeds, M., von Allmen, P. (2005) The Economics of Sports: Second Edition, Pearson
Education, Boston
- Madden, J. & Crowe, M. (1998). Economic Impact of the Sydney Olympic Games.
European Regional Science Association, ERSA conference papers.
- Marshall, G. (1999) Sosyoloji Sözlüğü, Bilim ve Sanat, Ankara
- Marx, K. (1859 - 2003) Kapital: Kapitalist Üretimin Eleştirel Bir Tahlili 1. Cilt (çev.
A. Bilgi), 3. Basım, Eriş Yayınları

- Matuszak, M. (2022) The role of trade unions in sport - the essence, features and perspectives. *Journal of Education, Health and Sport*. 2022;12(10)66-71. eISSN 2391-8306. DOI
- Miller, L.K. (1997) *Sport Business Management*, Aspen Publishers, Maryland
- Önder, A. (2021) “Oyundan İşe, Oyunculuktan İşçiliğe: E-Spor Oyuncularının Emek Süreçlerine Dair Eleştirel Bir Değerlendirme”, *Emek Araştırma Dergisi*, 6(1), 61 - 76.
- Öner, S. (2011) *Sporda Sosyal Güvenlik, Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Petek, H. (2002) *Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi*, Yetkin Yayınları, Ankara
- Pierre, J., & Buisine, S. (2013). Social dialogue in the sports sector at EU level. *Transfer: European Review of Labour and Research*, 19(4), 581–595
- Richard, Lapchick E.(2005) “Diverse:Issues in Higher Education” Vol.22 Issue 20, Cox Matthews & Associates
- Rosen, S., Sanderson, A. (2001) “Labour Markets in Professional Sports” *The Economic Journal*, Vol. 111, No. 469, Features (Feb., 2001), pp. F47-F68, Blackwell Publishing for Royal Economic Society, Oxford
- Rosen, S., & Sanderson, A. (2001). *Labour Markets in Professional Sports*. *The Economic Journal*, 111(469), F47–F68. <http://www.jstor.org/stable/2667957>
- Rosen, S., Sanderson, A. (2000) “Labour Markets in Professional Sports” Working Paper 7573, National Bureau of Economic Research, Cambridge
- Rowe, D. (1996) *Popüler Kültürler, Rock ve Sporda Haz Politikası*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

- Sarııbrahimoğlu, Y.S., Bakanay, M.A., Tekin T.(2002) Spor Hukuku, Odak Ofset, Ankara
- Selik, M. (1982) Marksist Değer Teorisi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları: 484, Ankara
- Simson, V., Jennings, A. (1994) Olimpiyatlar Sahtekarlık ve Mafya, Milliyet Yayın, İstanbul
- Staudohar, P. D. (1998) “Salary Caps in Professional Team Sports”, U.S. Bureau of Labor Statistics Monthly Labor Review, Compensation and Working Conditions, Spring 1998
- Sunay, H. (2004) “Spor Kulüplerinde Şirketleşme (Bazı Avrupa Ülkeleri ve Türkiye’den Örnekler” Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi (Gazi BESBD), IX, 2 : 69 - 76
- Süzek, İş Hukuku (2003) İş Hukukunun Esasları, Beta Yayınevi, İstanbul
- Talas, C. (1990) Toplumsal Politikaya Giriş, İmge Kitabevi, Ankara
- Talimciler, A. (2008).Futbol Değil İş: Endüstriyel Futbol. İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi, 26,89-114
- Tutar, A. (2022) Profesyonel Futbolcu Sözleşmesinde Ücret, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya
- Voigt, D. (1998) Spor Sosyolojisi, Alkım, İstanbul
- Westerbeek, H., Smith, A. (2003) Sport Business in the Global Marketplace, Palgrave Macmillan, New York
- Winslow, E. (2021). Gender Pay Inequality in Professional Sports: How Policy Shapes A Consistent Divide. Honors thesis, Duke University

Yiannkis A. Greendorfer S.L.(1992) Applied Sociology of Sport, Human Kinetics Publishers, Champaign

Zimbalist, A.S.(1999) “Unpaid Professionals: Commercialism & Conflict in Big-Time College Sports” Ewing, New Jersey

İNTERNET KAYNAKLARI

[http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-](http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi)

[korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi](http://erzurum.gsb.gov.tr/HaberDetaylari/1/43917/balkanlarin-fatih-korkmaz.aspx#:~:text=Fenerbah%C3%A7e%20ad%C4%B1na%20spor%20ya%C5%9Fam%C4%B1n%C4%B1%20s%C3%BCrd%C3%BCren,arkada%C5%9F%C4%B1m%C4%B1z%2C%20kendisini%20kutluyorum%E2%80%9D%20dedi)
i. (Erişim tarihi:11.07.2023)

<http://news.bbc.co.uk/sport2/hi/football/europe/4751876.stm> (Erişim tarihi:11.07.2023)

http://www.ilo.org/public/english/bureau/inf/magazine/56/women_sports.htm
(Erişim tarihi:10.07.2023)

https://bigpara.hurriyet.com.tr/borsa/haber/besiktas-halka-aciliyor_ID402563/
(Erişim tarihi:12.07.2023)

<https://blog.gitnux.com/gender-pay-gap-in-sports-statistics/> (Erişim tarihi:13.07.2023)

<https://data.bls.gov/search/query/results?q=sport%20strike> (Erişim tarihi:16.07.2023)

<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/5902521/KS-RA-07-015-EN.PDF>
(Erişim tarihi:11.07.2023)

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=522&langId=en> (Erişim tarihi:16.05.2023)

<https://fifpro.org/en/supporting-players/safe-working-environments/fake-agents/didier-drogba-we-have-to-educate-players-about-fake-agents> (Erişim tarihi:12.07.2023)

<https://fifpro.org/en/supporting-players/safe-working-environments/human-rights/fifpro-statement-on-russia-s-invasion-of-ukraine/> (Erişim tarihi:21.06.2023)

https://fifpro.org/media/mz4bdm0p/ilo_didier-drogba_fifpro.pdf (Erişim tarihi:21.06.2023)

<https://salarysport.com/football/super-lig/fenerbah%C3%A7e-a.%C5%9F/> (Erişim tarihi:10.11.2023)

https://tvf.org.tr/_dosyalar/Talimatlar/Sporcu_Lisans/Turkiye_Voleybol_Federasyonu_Sporcu_Lisans_Vize_ve_Transfer_Talimati.pdf (Erişim tarihi:07.03.2023)

<https://uniglobalunion.org/news/ilo-affirms-athletes-must-be-protected-by-fundamental-principles-and-rights-at-work/> (Erişim tarihi:11.06.2023)

<https://weceurope.org/private-employment-industry/> (Erişim tarihi:10.08.2022)

https://www.active-leisure-alliance.eu/sites/default/files/sites/active-leisure-alliance.eu/files/documents/Eurofound_full_report_2013.pdf (Erişim tarihi:10.08.2022)

https://www.bls.gov/news.release/archives/union2_012022.htm#union_a03.f.1 (Erişim tarihi:10.08.2022)

<https://www.bls.gov/news.release/pdf/union2.pdf> (Erişim tarihi:10.06.2023)

<https://www.bls.gov/opub/mlr/cwc/salary-caps-in-professional-team-sports.pdf> (Erişim tarihi:10.01.2023)

<https://www.didierdrogbafoundation.org/en/our-mission> (Erişim tarihi:24.04.2023)

<https://www.easesport.eu/main-outcomes-of-social-dialogue-in-professional-sports/>
(Erişim tarihi:24.09.2022)

<https://www.ensonhaber.com/kralspor/transfer-dosyasi/arda-gulerin-transfer-hakmini-satan-genclerbirliği-firsati-kacirdi> (Erişim tarihi:12.07.2023)

<https://www.essa-sport.eu/project/uni-europa-sport/> (Erişim tarihi:12.07.2023)

<https://www.eurofound.europa.eu/about-eurofound> (Erişim tarihi:07.07.2023)

https://www.eurosport.com.tr/futbol/super-lig/2014-2015/fenerbahce-amator-branslarda-kuculmeye-gidebilir_sto4659830/story.shtml (Erişim tarihi:12.06.2023)

<https://www.fanatik.com.tr/galatasaray/galatasarayda-maas-krizi-kulube-ihtar-cekti-2309080> (Erişim tarihi:03.06.2023)

<https://www.fenerbahce.org/club/basarilar/atletizm> (Erişim tarihi:12.06.2023)

<https://www.fifa.com/social-impact/campaigns/no-discrimination> (Erişim tarihi:02.06.2023)

<https://www.forbes.com/lists/athletes/?sh=16c7faa85b7e>

<https://www.haberturk.com/yazarlar/serdar-ali-celikler-1034/3099784-amatorleri-kapatma-zamani> (Erişim tarihi:12.10.2023)

<https://www.ilo.org/public/english/bureau/stat/isco/docs/groupdefn08.pdf> (Erişim tarihi:25.05.2022)

<https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=4151&mevzuatTur=KurulmVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5> (Erişim tarihi:12.10.2023)

<https://www.mgmt.ucl.ac.uk/news/gender-equality-sports-%E2%80%93-why-gender-equal-pay-so-hard-achieve-sport> (Erişim tarihi:02.07.2023)

<https://www.mynet.com/fenerbahceden-tumere-konusma-yasagi-110100216628>

(Erişim tarihi:28.06.2023)

[https://www.plunkettresearch.com/statistics/Industry-Statistics-Estimated-Size-Of-](https://www.plunkettresearch.com/statistics/Industry-Statistics-Estimated-Size-Of-The-Entire-Sports-Industry-US-2010-2020/)

[The-Entire-Sports-Industry-US-2010-2020/](https://www.plunkettresearch.com/statistics/Industry-Statistics-Estimated-Size-Of-The-Entire-Sports-Industry-US-2010-2020/) (Erişim tarihi:21.04.2023)

[https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbolcu-](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbolcu-Temsilcileri-Talimati-24.08.2011.pdf)

[Temsilcileri-Talimati-24.08.2011.pdf](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbolcu-Temsilcileri-Talimati-24.08.2011.pdf) (Erişim tarihi:16.08.2022)

[https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbol-Menajerleri-](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbol-Menajerleri-ile-Calisma-Talimati.pdf)

[ile-Calisma-Talimati.pdf](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Futbol-Menajerleri-ile-Calisma-Talimati.pdf) (Erişim tarihi:17.10.2022)

[https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Profesyonel-](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Profesyonel-Futbolcularin-Statusu-ve-Transferleri-Talimati.pdf)

[Futbolcularin-Statusu-ve-Transferleri-Talimati.pdf](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/TALIMATLAR/Profesyonel-Futbolcularin-Statusu-ve-Transferleri-Talimati.pdf) (Erişim tarihi:17.01.2022)

<https://www.thestrikewave.com/original-content/nba-and-labor-movement> (Erişim

tarihi:03.09.2022)

[https://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/video/0232-0e6797a8f3ca-](https://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/video/0232-0e6797a8f3ca-990854aa55d4-1000--say-no-to-racism/)

[990854aa55d4-1000--say-no-to-racism/](https://www.uefa.com/uefachampionsleague/history/video/0232-0e6797a8f3ca-990854aa55d4-1000--say-no-to-racism/) (Erişim tarihi:11.06.2023)

www.money-week.com/file/2154/olympic-games.html (Erişim tarihi:24.10.2023)

<https://www.thf.org.tr/lib/uploads/92305fb2fb716af.docx> (Erişim tarihi:19.09.2023)

[https://tvf.org.tr/_dosyalar/Belge_Form_Dilekce/TEK_TIP_SOZLESME-06-10-](https://tvf.org.tr/_dosyalar/Belge_Form_Dilekce/TEK_TIP_SOZLESME-06-10-2020.doc)

[2020.doc](https://tvf.org.tr/_dosyalar/Belge_Form_Dilekce/TEK_TIP_SOZLESME-06-10-2020.doc) (Erişim tarihi:18.10.2023)

[https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/000013/TFF/Profesyonel-Futbolcu-](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/000013/TFF/Profesyonel-Futbolcu-S%C3%B6zlesmesi.doc)

[S%C3%B6zlesmesi.doc](https://www.tff.org/Resources/TFF/Documents/000013/TFF/Profesyonel-Futbolcu-S%C3%B6zlesmesi.doc) (Erişim tarihi:24.09.2023)

[https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-](https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-(sozlesmeli-sporcular-icin)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-basketbolcu.doc?sfvrsn=32)

[\(sozlesmeli-sporcular-icin\)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-](https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-(sozlesmeli-sporcular-icin)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-basketbolcu.doc?sfvrsn=32)

[basketbolcu.doc?sfvrsn=32](https://www.tbf.org.tr/media/docs/default-source/sicil-lisans/sicil-lisans-evraklari-(sozlesmeli-sporcular-icin)/s%C3%B6zle%C5%9Fme-basketbolcu.doc?sfvrsn=32) (Erişim tarihi:24.09.2023)

<https://athawksfanatic.github.io/NBA-CBA/national-basketball-association-uniform-player-contract.html> (Erişim tarihi:23.09.2023)

<https://shgm.gsb.gov.tr/Public/images/SGM/Federasyon/Kuluplerin%20Sporcularla%20Ya.pdf> (Erişim tarihi:23.09.2023)

<https://fifpro.org/en/supporting-players/conditions-of-employment/standard-player-contracts/> (Erişim tarihi:24.09.2022)

https://ipmall.law.unh.edu/sites/default/files/hosted_resources/SportsEntLaw_Institute/Agent%20Contracts%20Between%20Players%20&%20Their%20Agents/6_PREMIER%20LEAGUE%20PLAYERS%20CONTRACT.pdf (Erişim tarihi:24.04.2023)

<https://www.fotomac.com.tr/fenerbahce/2011/08/08/millilere-konusma-yasagi/amp> (Erişim tarihi:12.10.2018)

<https://www.theguardian.com/sport/blog/2012/sep/17/nhl-lockout-2012-season-delayed> (Erişim tarihi:17.01.2022)

<http://ec-oe.eu/wp-content/uploads/2017/09/Eurofound.pdf> (Erişim tarihi:11.06.2023)

<https://www.sporhukuku.org.tr/2018/06/27/profesyonel-sporcularin-is-kanunu-karsisinda-durumu/> (Erişim tarihi:21.04.2023)

<https://www.cnbc.com/2019/09/11/despite-equal-grand-slam-tournament-prizes-tennis-still-has-a-pay-gap.html> (Erişim tarihi:10.04.2023)

https://uniglobalunion.org/news_media/uploads/2020/01/ilo_gd_report_.pdf (Erişim tarihi:10.05.2023)

https://uniglobalunion.org/news_media/uploads/2020/01/universal_declaration_of_player_rights_14_dec_2017_0.pdf (Erişim tarihi:10.05.2023)

<https://www.forbes.com/sites/alisondurkee/2020/08/27/white-house-aides-jared-kushner-react-to-nba-strike-jacob-blake-absurd-and-silly/?sh=68d8c7283e7f>
(Erişim tarihi:22.10.2020)

<https://www.fenerbahce.org/haberler/voleybol-kadin/2021/4/voleybolcumuz-melissa-vargas-turk-vatandasi-oldu> (Erişim tarihi:17.06.2023)

<https://tgf.gov.tr/wp-content/uploads/2022/02/TURKIYE-GURES-FEDERASYONU-SPORCU-LISANS-VIZE-ve-TRANSFER-TALIMATI-.pdf>
(Erişim tarihi:21.09.2023)

<https://www.easesport.eu/> (Erişim tarihi:24.09.2022)

<https://olympics.com/ioc/history> (Erişim tarihi:21.12.2022)

<https://tr.euronews.com/2022/12/30/ronaldo-suudi-al-nassr-takimiyla-75-milyon-dolarlik-sozlesme-imzaladi#:~:text=Ronaldo%2C%20Suudi%20Al%20Nassr%20tak%C4%B1m%C4%B1yla%2075%20milyon%20dolarl%C4%B1k%20s%C3%B6zle%C5%9Fme%20imzalad%C4%B1,-Cristiano%20Ronaldo%20%2D%20%C2%A9&text=Portekizli%20y%C4%B1ld%C4%B1z%20futbolcu%20Cristiano%20Ronaldo,dolarl%C4%B1k%20bir%20s%C3%B6zle%C5%9Fme%20imzalad%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20bildirdi>
ldi. (Erişim tarihi:11.06.2023)

<https://projects.eose.org/wp-content/uploads/2023/02/European-Research-Report-2022.pdf> (Erişim tarihi:19.06.2023)

https://www.taf.org.tr/wp-content/uploads/2023/03/sporcu_lisns_vize_transfer_taimati.pdf (Erişim tarihi:24.09.2023)

<https://ec-oe.eu/> (Erişim tarihi:08.05.2023)

<https://euathletes.org/> (Erişim tarihi:16.05.2023)

<https://www.europeactive.eu/> (Erişim tarihi:24.06.2023)

<https://fifpro.org/en/> (Erişim tarihi:08.07.2023)

<https://europeanleagues.com/> (Erişim tarihi:09.07.2023)

http://www.osha.gov/pls/imis/sic_manual.html (Erişim tarihi:10.07.2023)

<http://www.aagpbl.org/> (Erişim tarihi:11.07.2023)

http://en.wikipedia.org/wiki/Sports_law (Erişim tarihi:12.07.2023)

<http://www.womenssportsfoundation.org/> (Erişim tarihi:16.07.2023)

<https://www.ecaeurope.com/> (Erişim tarihi:12.10.2023)

<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.2010956.pdf> (Erişim
tarihi:02.07.2023)

ÖZET

Spor, doğrudan ya da dolaylı olarak hayatımızın önemli bir parçasıdır. İster sağlıklı bir yaşam amacıyla sportif etkinliklerde bulunun, ister desteklediğiniz spor kulübünün müsabakalarını izleyin veya gazetelerin spor sayfalarının takipçisi olun, spor yaşamınıza bir şekilde girmiş demektir. Tarihi, insanlık tarihiyle eş tutulabilecek spor olgusu, yirminci yüzyılın son çeyreğinde önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bir zamanlar gündelik kaygılarımızdan uzaklaşmak için alternatif bir uğraşken, artık bir endüstri halini almıştır. Diğer tüm endüstriyel alanlarda olduğu gibi, spor endüstrisinin de emekçileri bulunmaktadır ve bu emekçileri sarmalayan çalışma ilişkileri dünyasının, kavramları ve kurumlarıyla tanınma ve açıklanma sürecinin başlangıcı henüz yenidir. Türkiye’deki durum göz önünde tutulduğunda ise “yeni” yerine “çok yeni” ya da “olgunlaşmamış” sözcüklerini kullanmak daha doğru olacaktır. Bu çalışma, küresel kapitalist ekonominin bir hizmet sektörü olan spor endüstrisindeki çalışma ilişkilerini kavramaya yönelik bir başlangıç çabasıdır.

ABSTRACT

Sport, directly or indirectly, is an important part of our lives. Whether you are in sportive activities for a healthy life, you watch the games of the sports club you support, or you follow the sports pages of the newspaper, all means that sports is in your life in one way. The fact of sports, which has a history equal to the history of humankind, had an important transformation at the last quarter of the twentieth century. Once it was an alternative occupation to apart from our daily anxieties, now it has become an industry. Like all other industrial fields, sports industry has its labourers and the beginning of the recognition and explanation process of the labour relations world, with its concepts and institutions, covering these labourers is still new. It will be more convenient to use the words of “very new” or “premature” instead of “new”, regarding the situation in our country. This work is a preliminary effort to figure out the labour relations in the sports industry, which is a service sector of the global capitalist economy.

EKLER

EK – 1

TÜRKİYE VOLEYBOL FEDERASYONU SPORCU LİSANS, VİZE VE TRANSFER TALİMATI TEK TIP SÖZLEŞME

- 1- Deplasmanlı Ligde yer alan veya almaya hak kazanan kulüpler ile bu ligde yer alacak sporcular arasında imzalanacak işbu Sözleşme Türkiye Voleybol Federasyonu Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Talimatına göre düzenlenmiştir. Sözleşme, Talimatta belirtilen tarihler arasında sporcu ile Kulübün yetkili temsilcileri arasında 2 nüsha olarak imzalanır. 2 nüsha olarak imzalanan sözleşme onaylanmak üzere Federasyona ibraz edilir. Onaylanan sözleşmenin bir Federasyonda kalır, bir nüshası kulübe iade edilir. Kulüp, kendisine verilen nüshanın onaylı bir örneğini sporcuya vermek zorundadır.
- 2- Kulüp ve sporcu birbirlerine her türlü tebligatı sözleşmede gösterilmiş olan adreslere Tebligat Kanunu hükümlerine göre yaparlar. Taraflar, adreslerde yapılacak değişikliği birbirlerine ve Federasyona bildirmek zorundadır. Aksi halde sözleşmede yazılı adreslere yapılan tebligat geçerli sayılır ve adres değişikliği dolayısıyla meydana gelen zararlar için talepte bulunulamaz.
- 3- Reşit olmayan sporcuların sözleşmeleri Türkiye Voleybol Federasyonu Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Talimatı hükümlerine göre düzenlenir.
- 4- Kulüp;
 - a) Sözleşmede belirtilen ücrete ait vergi yükümlülüklerini yerine getirecektir. İlgili mevzuat gereğince sporcunun mükellef olduğu vergilerden kulüp sorumlu değildir.
 - b) Sporcuyu Sosyal Güvenlik Kurumuna mevzuat hükümleri uyarınca kaydettirecektir.
 - c) Sigorta primini sporcunun sözleşmesinde belirtilen ücretine karşılık gelecek ve sözleşme süresini kapsayacak şekilde ödeyecektir.
- 5- Sözleşmede NET ücret belirtilmiştir. Sözleşmede gösterilmeyen veya noksan gösterilen ücretlerden dolayı taraflar hak iddia edemezler.
- 6- Her türlü mali ve idari ihtilaflar ile kulüplerin sporcularına verdikleri para cezaları Federasyon tarafından incelenir ve karara bağlanır.
- 7- Sözleşmeler en fazla 5 yıl için yapılabilir. Sözleşmelerin bitiş tarihinin yerli oyuncular için 31 Mayıs, yabancı oyuncular için transfer sertifikasında belirtilen süre olarak yazılması zorunludur.
- 8- Sözleşme, kulüp temsilcisi ile sporcu tarafından imzalanır. Sözleşmedeki maddeler eksiksiz olarak elektronik ortamda doldurulur. Sözleşmeye eklenecek özel hükümler olmasa dahi sözleşmenin diğer sayfası da taraflarca imzalanmak zorundadır.
- 9- İşbu Tek Tip Sözleşme asgari ücretten düşük bedelle imzalanamaz.
- 10- Türkiye Voleybol Federasyonu Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Talimatında belirtilen maddelere aykırı olan sözleşme hükümleri geçersizdir.
- 11- Sporcu ve/veya kulüp arasındaki transfere menajer aracılık etmişse işbu Tek Tip Sözleşmede menajerin de imzasının bulunması zorunludur.

Sporcu Adı, Soyadı ve İmzası	Sporcu adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası	Kulüp Temsilcisi Adı, Soyadı ve İmzası Kulüp Mührü	Kulüp adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası

İşbu Sözleşme, deplasmanlı liglerde yer alan kulüpler (aşağıda kulüp olarak anılacaktır) ile bu ligde oynayan ve oynayacak olan voleybolcular (aşağıda sporcu olarak anılacaktır) arasında imzalanmıştır.

KULÜBÜN

- 1 Unvanı, İli veya İlçesi :
2 DERBİS Kütük No :
3 Tebligat Adresi :
:

SPORCUNUN

- 3 Adı ve Soyadı :
4 T.C. Kimlik No :
5 Doğum Yeri :
6 Doğum Tarihi : / /
7 Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer :
8 Tebligat Adresi :
:
9 Bir Önceki Kulüp :
10 Sözleşmenin Başlangıç Tarihi :
11 Sözleşmenin Bitiş Tarihi : 31.05.20....
12 Sözleşme Bedeli :
:

13	Sözleşme Bedelinin	:	<table><tr><th><u>Miktarı</u></th><th><u>Ödeneceği Tarih</u></th><th><u>Miktarı</u></th><th><u>Ödeneceği Tarih</u></th></tr><tr><td>a) Peşin Bölümü</td><td>:</td><td></td><td></td></tr><tr><td>b) Bakiye Bölümü</td><td>:</td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr><tr><td></td><td></td><td></td><td></td></tr></table>	<u>Miktarı</u>	<u>Ödeneceği Tarih</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Ödeneceği Tarih</u>	a) Peşin Bölümü	:			b) Bakiye Bölümü	:																		
<u>Miktarı</u>	<u>Ödeneceği Tarih</u>	<u>Miktarı</u>	<u>Ödeneceği Tarih</u>																												
a) Peşin Bölümü	:																														
b) Bakiye Bölümü	:																														

İşbu sözleşmeyi birlikte hazırlayan ve .../.../20... tarihinde 2 nüsha olarak imzalayan bizler, bu sözleşmede yazılı matbu kısımları tamamen okuduğumuzu, Türkiye Voleybol Federasyonu Sporcu Lisans, Vize ve Transfer Talimatının bütün hükümleri hakkında bilgi sahibi olduğumuzu, talimatların taraflara yüklediği vecibeleri eksiksiz olarak yerine getireceğimizi ve bu sözleşmenin akdinden sonra yürürlüğe girecek talimatlar ile yapılacak bütün değişikliklerin dahi hakkımızda tatbikini kabul ettiğimizi, uyuşmazlıkların Federasyon tarafından incelenerek karara bağlanacağını ve bu kararlara aynen uyacağımızı kabul, beyan ve taahhüt ederiz.

Sporcu Adı, Soyadı ve İmzası:	Sporcu adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası:	Kulüp Temsilcisi Adı, Soyadı ve İmzası: Kulüp Mührü	Kulüp adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası:
-------------------------------	--	---	---

TEK TİP SÖZLEŞMENİN TASDİKİNE AİT BÖLÜM

İşbu sözleşme,tarihinde tasdik edilmiştir.

Türkiye Voleybol Federasyonu adına
Adı ve Soyadı
İmzası

Özel Şartlar:

Sporcu Adı, Soyadı ve İmzası:	Sporcu adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası:	Kulüp Temsilcisi Adı, Soyadı ve İmzası: Kulüp Mührü	Kulüp adına hareket eden temsilcinin Adı, Soyadı ve İmzası
--	---	--	---

EK - 2

PROFESYONEL FUTBOLCU SÖZLEŞMESİ

1 - TARAFLAR

A - FUTBOLCU BİLGİLERİ

Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
TC Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Yeri ve Tarihi (gün-ay-yıl)	
Ana Adı / Baba Adı	
Nüfusa Kayıtlı Olduğu Yer	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	
Telefon No.	
Futbolcunun Önceki Kulübü	

KANUNİ TEMSİLCİSİNİN (Profesyonel futbolcu 18 yaşın altında ise doldurulacaktır.)

Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
TC Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Yeri ve Tarihi (gün-ay-yıl)	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	

FUTBOLCU ADINA HAREKET EDEN FUTBOLCU TEMSİLCİSİNİN (Fiilen görev aldığı takdirde doldurulacaktır.)

Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
TC Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Yeri ve Tarihi (gün-ay-yıl)	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	

B - KULÜP BİLGİLERİ

Yasal Adı	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	
Yetkili Temsilcisinin Adı ve Soyadı	

Yetkili Temsilcisinin Kulüpteki Görev ve Unvanı	
KULÜP ADINA HAREKET EDEN FUTBOLCU TEMSİLCİSİNİN (Fiilen görev aldığı takdirde doldurulacaktır.)	
Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
TC Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Yeri ve Tarihi (gün-ay-yıl)	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	

2 - SÖZLEŞMENİN SÜRESİ

Sözleşmenin Başlangıcı (gün-ay-yıl)	
Sözleşmenin Bitişi	31.05.

3 - ÖDEMELER VE ÖZEL HÜKÜMLER

Net Aylık Ücret (Asgari ücretten az olmamak üzere)	
Kulüp Tarafından Taahhüt Edilen Diğer Ücretler ve Ödeme Şekli Ödeme vadeli yapılacak ise tutarları ve tarihleri açıkça belirtilecektir. Aksi halde Borçlar Kanunu'nun genel ilkeleri ile Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı hükümleri uygulanır.	
Özel Hükümler	

--	--

4 - KULÜBÜN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Kulüp,

- a) İşbu sözleşmede yer alan ücrete ilişkin tüm yükümlülüklerini zamanında yerine getirmek,
- b) Hastalık ve sakatlığa dair maddelerdeki esaslar dahilinde futbolcunun sağlığı ile ilgilenmek, müsabaka, antrenman, kamp ve seyahatlerde gerekli tedbirleri almak,
- c) Futbolcunun mesleğinde gelişimini sağlamak için dersler, konferanslar, kurslar tertip etmek, gerekli materyali sağlamak,
- d) FIFA, UEFA ve TFF Statü'lerine ve düzenlemelerine uymak, futbolun ahlaki prensiplerini gözetmek ve teşvik etmek,

ile yükümlüdür. Kulüp, bu sözleşmede belirtilen yükümlülüklerinin dışında, Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı'nın kendisine yüklemiş olduğu diğer yükümlülükleri de yerine getirir.

5 - FUTBOLCUNUN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Futbolcu,

- a) Profesyonel futbolcu sözleşmesinin kendilerine yüklediği edimleri yerine getirmek,
- b) Kulübün, yurt içinde ve yurt dışında yapacağı tüm müsabakalara ve antrenmanlara katılmak,
- c) FIFA, UEFA ve TFF Statü'lerine ve düzenlemelerine uymak, futbolun ahlaki prensiplerini gözetmek ve teşvik etmek,
- d) Beyanları ve davranışlarıyla TFF'nin ve paydaşlarının saygınlığını zedelememek,
- e) Kulübün onayı olmaksızın herhangi tehlikeli veya sportif bir faaliyete katılmamak,
- f) Kulübün yer alacağı müsabakalarda oynayabilmek ve kendisinden beklenen verimi ortaya koyabilmek için özel hayatına ve sağlığına gerekli dikkat ve özeni göstermek,
- g) Kulübün kendisine vermiş olduğu eşyaları kullanılabilir halde tutmak ve sözleşmenin sona ermesi ile birlikte bunları kulübe iade etmek,

- h) Kulüp Sağlık Kurulunun veya kulüp doktorunun isteği üzerine düzenli olarak sağlık taramalarına girmek ve tedavi uygulanmasına izin vermek,
- i) Acil durumlar haricinde kulüp sağlık kuruluşunun veya kulüp doktorunun ön bilgisi olmadan herhangi bir tıbbi tedavi uygulamamak,
- j) Antrenman ve müsabakalarda oyun kurallarına uygun hareket etmek ve sportmence davranmak, müsabaka görevlilerinin kararlarına saygı duymak ve bunlara riayet etmek,
- k) Futbolla ilgili bahis ve benzeri faaliyetlere dahil olmamak,

ile yükümlüdür. Futbolcu, bu sözleşmede belirtilen yükümlülüklerinin dışında, Profesyonel Futbolcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı'nın kendisine yüklemiş olduğu diğer yükümlülükleri de yerine getirir.

6 - SÖZLEŞMEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER

İşbu sözleşmeyi tadil eden anlaşmalar veya sözleşmeye yapılacak olan eklemeler yazılı olmadıkça tarafları bağlamaz.

7 - GİZLİLİK

FIFA, UEFA ve TFF Statü ve talimatları, herhangi bir mahkemenin talebi veya yasaların yetkili kıldığı diğer bir resmi makamın zorunlu kıldığı durumlar haricinde taraflar, bu anlaşmanın süresi içinde ve sonraki zamanlarda bu sözleşmenin süresi içinde bu anlaşmayla bağlantılı olarak ve/veya bu anlaşma uyarınca doğrudan veya dolaylı olarak alınan, elde edilen veya öğrenilen her türlü bilgiyi kesinlikle gizli tutulacaktır.

8 - TEBLİGAT

Taraflar adreslerinde olabilecek değişiklikleri, taahhütlü bir mektupla birbirlerine ve TFF'ye derhal bildirmek zorundadırlar. Aksi takdirde sözleşmede yer alan adreslere yapılacak tebligatlar geçerli sayılır.

9 - UYUŞMAZLIKLAR

Taraflar, işbu sözleşmeden doğan her türlü uyuşmazlığın çözümünde, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu Talimatı çerçevesinde Uyuşmazlık Çözüm Kurulu'nun yetkisini kabul edip etmemekte serbesttirler.

10 - SON HÜKÜMLER

Her iki tarafın katılımıyla, tek nüsha olarak tanzim edilen işbu sayfalık Profesyonel Futbolcu Sözleşmesi tarihinde birlikte okunup imzalanarak teati edilmiş ve TFF'ye tevdi edilmek suretiyle yürürlüğe girmiştir.

**Futbolcu, Kanuni Temsilcisi veya
Vekilinin
Adı, Soyadı ve İmzası**

**Kulüp Temsilcisinin
Adı, Soyadı, Unvanı ve İmzası**

--

--

**Futbolcu Adına Hareket Eden Futbolcu
Temsilcisinin Adı, Soyadı ve İmzası**

--

**Kulüp Adına Hareket Eden
Futbolcu Temsilcisinin Adı, Soyadı
ve İmzası**

--

(Sözleşme görüşmelerinde fiilen görev aldığı takdirde doldurulacaktır.)

SÖZLEŞMENİN TFF TARAFINDAN TASDİKİNE AİT KISIM

Ek Belgeler

☐

Sağlık Raporu

☐

Prof. Futbolcular Derneği Referansı
(Dekont)

☐

2 Adet Resim

☐

Emeklilik Hakkı Kazanma Ödentisi
(Dekont)

☐

Futbolcu İmza Beyannamesi

☐

Yetiştirme Tazminatı Ödeme Belgesi

☐

Kulüp İmza Sirküleri

☐

Kulüp Muvafakat Belgesi

☐

Futbolcu Taahhütnamesi

☐

Karşılıklı Vazgeçme Belgesi

☐

Alt Yapı Fonu Ödeme Belgesi

☐

Kulüp ve Futbolcu Tescil Taahhütnamesi

☐

İşlem Gideri (Dekont)

☐

Anne - Baba Muvafakati

İşbu sözleşme TFF tarafından/...../..... tarihinde tasdik ve tescil edilmiştir.

**Sorumlu TFF Bölge
Personelinin Adı, Soyadı ve
İmzası**

--

**TFF Bölge Müdürünün
Adı, Soyadı ve İmzası**

--

BASKETBOLCU TIP SÖZLEŞMESİ

Sözleşmeli Liglerde (**BSL, KBSL, TBL ve TKBL**) yer alan veya almaya hak kazanan kulüpler ile bu liglerde yer alacak basketbolcular arasında yapılacak işbu tek tip sözleşme, "Sözleşmeli Basketbolcular Tescil, Lisans ve Transfer Talimatı"na göre düzenlenmiştir. İş bu sözleşme, TBF liglerinde basketbolcu oynatan kulüpler ile bu liglerde oynanan ve oynayacak olan basketbolcular arasında yapılacak sözleşmelerde uygulanır.

Sözleşme, kulüp temsilcisi ile basketbolcu ve varsa aracı kişi tarafından imzalanır. Sözleşmedeki maddeler eksiksiz olarak bilgisayar ortamında doldurulur.

Sözleşmenin Federasyona ibrazı sırasında basketbolcunun ve varsa aracı kişinin imza sirküleri, kulüp temsilcisinin sözleşme imzalamaya yetkili olduğuna dair kulüp yönetim kurulu kararı ve imza sirkülerinin de sunulması gerekmektedir.

1. Tip sözleşme dışındaki sözleşmeler Federasyonca tescil ve kabul edilmez. Sözleşme basketbolcu, varsa aracı kişi ve kulüp yetkili temsilcisi arasında 1 nüsha Federasyon, 1 nüsha basketbolcu, 1 nüsha aracı kişi ve 1 nüsha kulüpte kalacak şekilde 4 nüsha olarak imzalanır. Kulüp, Federasyonca onaylanan sözleşmenin 1 nüshasını en geç 15 iş günü içerisinde basketbolculara vermek zorundadır. Sözleşmede aracı kişinin de imzasının bulunması halinde ve talep edildiği takdirde sözleşmenin bir nüshası aracı kişiye verilir.
2. Kulüp;
 - a) Sözleşmede gösterilen transfer ücretinden doğan tüm yükümlülüklerini yerine getireceğini, (Sözleşmede gösterilmeyen veya noksan gösterilen ücretlerden dolayı taraflar Federasyondan herhangi bir hak ve alacak talep edemezler.)
 - b) Lig takviminde yer alan All Star maçı, milli takım ya da lig tanıtımı ve bağlı etkinlikler için seçilen sözleşmeli basketbolcusuna, hiçbir hak ve ücret talep etmeksizin izin vermeyi ve etkinliklerde hazır bulundurmaya,
 - c) Sözleşmenin imza tarihinden itibaren, basketbolcuyu Sosyal Güvenlik Kurumu'na kayıt ettireceğini ve sözleşme süresince primlerini ödeyeceğini,
 - d) TBF'nin dopinge karşı verdiği mücadeleyle ilgili her türlü kural, talimat ve yasal mevzuattan haberdar olduğunu, basketbolcusunun doping kontrol testine girmesini, bu testlerin sonuçlarını kabul edeceğini ve kurallardan gerektirdiği şekilde davranacağını,
3. Basketbolcu;
 - a) Sözleşme süresince kulübüne karşı sorumluluklarını yerine getireceğini,
 - b) Lig takviminde yer alan All Star maçı, milli takım ya da lig tanıtımı ve bağlı etkinliklerinde, seçildiği takdirde, hiçbir ücret ve hak talep etmeksizin yer alacağını,
 - c) Federasyonun onayı dahilinde düzenlenen ve dijital platformlarda oynanabilen e-oyun da dahil olmak üzere her türlü oyun, aktivite, seminer vb. etkinliklerde isminin ve fotoğrafının kullanımına hiçbir ücret ve hak talep etmeksizin izin vermeyi,
 - d) TBF'nin dopinge karşı verdiği mücadeleyle ilgili her türlü kural, talimat ve yasal mevzuattan haberdar olduğunu, doping kontrol testine gireceğini, bu testlerin sonuçlarını kabul edeceğini ve kurallardan gerektirdiği şekilde davranacağını,

beyan ve kabul eder.
4. Kulüpler sözleşme süresince basketbolcularını Federasyon tarafından belirlenen alt limitler dahilinde ferdî kaza sigortası kapsamına almak ve ferdî kaza sigortası poliçesinin bir nüshasını Federasyona ibraz etmek zorundadır.
5. Basketbolculara ücretlerinin belirtilen tarihlerde ödenmesi zorunludur.
6. Sözleşme bitiş tarihinin Kadın Liglerinde 31 Mayıs, Erkek Liglerinde 30 Haziran olarak yazılması zorunludur.
7. Kulüp ve basketbolcu birbirlerine her türlü tebligatı, sözleşmede gösterilmiş olan adreslere Tebligat Kanunu hükümlerine göre yaparlar. Adreslerde yapılacak değişikliği birbirlerine ve Basketbol Federasyonu'na yazılı olarak bildirmek zorundadırlar. Aksi halde sözleşmede yazılı adrese yapılan tebligat geçerli sayılır. Sözleşmedeki tarafların adresleri aynı olamaz.

Basketbolcu (Adı Soyadı, İmza)

Aracı Kişi (Adı Soyadı, İmza)

Spor Kulübü Yetkilisi (Adı Soyadı, İmza)

Mühür

EK – 4

TÜRKİYE HENTBOL FEDERASYONU SPORCU TİP SÖZLEŞMESİ

1. TARAFLAR

SPORCU BİLGİLERİ	
Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
T.C. Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Tarihi (gün-ay-yıl)	
Tebliğat Adresi	
Telefon No.	
Sporcunun Önceki Kulübü	

SPORCUNUN KANUNİ TEMSİLCİSİNİN BİLGİLERİ (Sporcu 18 yaşın altında ise doldurulacaktır.)	
Adı ve Soyadı	
Uyruğu	
TC Kimlik No. / Pasaport No.	
Doğum Tarihi (gün-ay-yıl)	
Adresi (Tebliğata Elverişli)	

KULÜP BİLGİLERİ	
Yasal Adı	
Tebliğat Adresi	
Yetkili Temsilcisinin Adı ve Soyadı	
Yetkili Temsilcisinin Kulüp Unvanı	

2. SÖZLEŞMENİN SÜRESİ

Sözleşme Başlangıç Tarihi	
Sözleşme Bitiş Tarihi	

Ödeme Tarihi	Tutar	Ödeme Tarihi	Tutar
--------------	-------	--------------	-------

SÖZLEŞME YAPILIRKEN DİKKATE ALINACAK HUSUSLAR

KULÜBÜN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Kulüp,

- e) İşbu Sözleşme' de belirtilen ve sporcuya ödeneceği taahhüt edilen ücretlere ilişkin tüm yükümlülüklerini zamanında yerine getirmek,
 - f) Sözleşme süresince kulüpler sporcuyu ferdi kaza sigortası kapsamına almak ve ferdi kaza sigortası poliçesinin bir nüshasını Federasyon'a ibraz etmek,
 - g) Sporunun sağlığı ile ilgilenmek, müsabaka, antrenman, kamp ve seyahatlerde gerekli tedbirleri almak,
 - h) Sporunun mesleğinde gelişimini sağlamak için dersler, konferanslar, kurslar tertip etmek, gerekli materyali sağlamak,
 - i) Hentbol sporunun etik ve ahlaki prensiplerini gözetmek ve teşvik etmek,
- ile yükümlüdür. Kulüp, bu sözleşmede belirtilen yükümlülüklerinin dışında, Türkiye Hentbol Federasyonu mevzuatının kendisine yüklemiş

olduğu diğer yükümlülükleri de yerine getirecektir.

SPORCUNUN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sporcu,

- l) İşbu Sözleşme'nin kendisine yüklediği edimleri yerine getirmek,
- m) Kulübün, yurt içinde ve yurt dışında yapacağı tüm müsabakalara ve antrenmanlara katılmak,
- n) THF Statü ve düzenlemelerine uymak, hentbolun ahlaki prensiplerini gözetmek ve teşvik etmek,
- o) Beyanları ve davranışlarıyla THF'nin ve paydaşlarının saygınlığını zedelememek,
- p) Kulübün yer alacağı müsabakalarda oynayabilmek ve kendisinden beklenen verimi ortaya koyabilmek için özel hayatına ve sağlığına gerekli dikkat ve özeni göstermek,
- q) Kulübün kendisine vermiş olduğu eşyaları kullanılabilir halde tutmak ve sözleşmenin sona ermesi ile birlikte bunları kulübe iade etmek,
- r) Kulüp Sağlık Kurulunun veya kulüp doktorunun isteği üzerine düzenli olarak sağlık taramalarına girmek ve tedavi uygulanmasına izin vermek,
- s) Antrenman ve müsabakalarda oyun kurallarına uygun hareket etmek ve sportmence davranmak, müsabaka görevlilerinin kararlarına saygı duymak ve bunlara riayet etmek,
- t) Hentbol ile ilgili bahis ve benzeri faaliyetlere dahil olmamak,

ile yükümlüdür. Sporcu, bu sözleşmede belirtilen yükümlülüklerinin dışında, Türkiye Hentbol Federasyonu mevzuatının kendisine yüklemiş olduğu diğer yükümlülükleri de yerine getirir.

SÖZLEŞMEDE YAPILACAK DEĞİŞİKLİKLER

İşbu sözleşmeyi tadil eden anlaşmalar veya sözleşmeye yapılacak olan eklemeler yazılı olmadıkça tarafları bağlamaz.

GİZLİLİK

THF mevzuatı, herhangi bir mahkemenin talebi veya yasaların yetkili kıldığı diğer bir resmi makamın zorunlu kıldığı durumlar haricinde taraflar, bu anlaşmanın süresi içinde ve sonraki zamanlarda bu sözleşmenin süresi içinde bu anlaşmayla bağlantılı olarak ve/veya bu anlaşma uyarınca doğrudan veya dolaylı olarak alınan, elde edilen veya öğrenilen her türlü bilgiyi kesinlikle gizli tutulacaktır.

TEBLİGAT

Taraflar birbirlerine yapacakları her türlü tebligatı, işbu Sözleşme ile belirlenmiş olan adreslere Tebligat Kanunu hükümleri uyarınca gerçekleştirirler. Tebligat adreslerinde gerçekleşecek değişiklikleri, birbirlerine ve Federasyon'a derhal yazılı olarak bildirmek zorundadırlar. Aksi takdirde sözleşmede yer alan adreslere yapılacak tebligatlar geçerli sayılır.

SON HÜKÜMLER

Taraflar arasında işbu Tip Sözleşme dışında imza edilecek sözleşmeler THF Mevzuatı uyarınca THF tarafından tescil ve kabul edilmeyecek olup, her iki tarafın katılımıyla üç nüsha olarak tanzim edilen işbu Sporcu Tip Sözleşmesi tarihinde taraflarca birlikte okunup imzalanarak teati edilmiş ve THF'ye tevdi edilmek suretiyle yürürlüğe girmiştir.

TÜRKİYE TENİS FEDERASYONU
KULÜPLERİN SPORCULARLA YAPACAĞI
SÖZLEŞME ÖRNEĞİ

SÖZLEŞMENİN TARAFLARI HAKKINDAKİ BİLGİLER

SÖZLEŞMEYE TARAF KULÜBÜN BİLGİLERİ:

- 1-KULÜP ADI :
2-KULÜP ADRESİ :
3-VARSA SÖZLEŞMENİN İMZALANMASINDA KULÜP ADINA HİZMETLERİNDEN FAYDALANILAN
SPORCU TEMSİLCİSİNİN ADI SOYADI :

SÖZLEŞMEYE TARAF SPORCUNUN BİLGİLERİ:

- 1- ADI SOYADI :
2- DOĞUM YERİ :
3- DOĞUM TARİHİ :
4- BABA ADI :
5- NUFUSA KAYITLI OLDUĞU YER
VE NÜFUS CÜZDANI NO :
6- T.C KİMLİK NO :
7- LİSANS NO :
8- KULÜP DIŞI ADRESİ:
9- VARSA SÖZLEŞMENİN İMZALANMASINDA SPORCU ADINA HİZMETLERİNDEN
FAYDALANILAN SPORCU TEMSİLCİSİNİN
ADI SOYADI :
10- SPORCUNUN SÖZLEŞME YAPMADAN ÖNCEKİ STATÜSÜ :
AMATÖR ☐ PROFESYONEL ☐
11- SPORCUNUN BİR ÖNCEKİ KULÜP ADI :

SÖZLEŞMENİN GENEL ESASLARI :

- 1- İşbu Profesyonel Sporcu Sözleşmesi, Kulüp, Antrenör, Hakem ve Sporcu Lisans, Tescil ve Vize Talimatı'na uygun olarak hazırlanmıştır.
- 2- Taraflar adreslerinde olabilecek değişiklikleri, taahhütlü bir mektupla birbirlerine ve Federasyona bildirmek zorundadırlar. Aksi takdirde sözleşmede yer alan adreslere yapılacak tebliğat geçerli sayılır.
- 3- Bu sözleşmeden doğan tüm ihtilaflarda, Uyuşmazlık Çözüm Kurulu ve Tahkim Kurulu münhasıran görevli ve yetkilidir.

Sporcunun
Adı, Soyadı:

Kulüp Yetkilisi
Adı, Soyadı:

İmza :

İmza :

Sözleşmenin imza tarihi :

SÖZLEŞMENİN ŞARTLARI

1-ÜCRET :

A)AYLIK ÜCRET:

B)SPORCUYA YAPILACAK TRANSFER ÖDEMELERİ:

(Aylık ücret dışında, Sporcuya yapılacak para veya para ile ölçülebilir tüm ödemelerin buraya yazılması zorunludur.)

C)ÖDEME ŞEKLİ:

(Ödeme vadeli yapılacak ise tutarları ve tarihleri açıkça belirtilecektir. Aksi halde Borçlar Kanunu'nun genel ilkeleri ile Sporcuların Statüsü ve Transferleri Talimatı hükümleri uygulanır.)

2-SÖZLEŞME SÜRESİ :

A-SÖZLEŞMENİN BAŞLANGIÇ TARİHİ :

...../...../.....

B-SÖZLEŞMENİN BİTİŞ TARİHİ

...../...../.....

3- KULÜP YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

4- SPORCU YÜKÜMLÜLÜKLERİ:

5- ÖZEL HÜKÜMLER VE DİĞER ŞARTLAR:

Sporcunun

Adı, Soyadı :

İmza :

Kulüp Yetkilisi

Adı, Soyadı:

İmza:

Sözleşmenin imza tarihi:

SÖZLEŞMENİN FEDERASYONCA TASDİKİNE AİT KISIM

İşbu sözleşme, "Kulüp, Antrenör, Hakem ve Sporcu Lisans, Tescil ve Vize Talimatı" hükümleri doğrultusunda süresinde ve tescil için gerekli tüm belgeleri ile birlikte teslim alınarak Türkiye Tenis Federasyonuncatarihinde kayıtlara işlenmiştir.

Sorumlu Kişinin

Türkiye Tenis Federasyonu

Adı, Soyadı :

İmzası :

EK – 6

TÜRKİYE GÜREŞ FEDERASYONU SPORCU TRANSFER SÖZLEŞMESİ ÖRNEĞİ

Ek – 5

TRANSFER SÖZLEŞMESİ

Adı Soyadı :
T.C Numarası :
Yabancılar İçin Pasaport No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Baba Adı :
Ana Adı :

Yukarıda bilgileri yer alan sporcu kulübümüz ile müsabaka ve antrenmanlarla ilgili gerçekleşen ulaşım, konaklama, malzeme, sigorta, beslenme gibi zorunlu giderlerinin karşılanması hariç her hangi bir ücret ödenmeksizin Talimat hükümlerinde belirtilen şartlar ve süresince sporcu lisans alarak faaliyetlere katılacaktır.

İş bu sözleşme tarafımızca düzenlenerek imza altına alınmıştır....../.../20...

KULÜP YETKİLİSİNİN:

Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Kulüpteki Görevi :
Adresi :
İmzası :
Kulüp Adı-DERBİS No:

SPORCUNUN:

Adresi :
İmza :

18 YASINDAN KÜÇÜK İSE VELİ/VASİNİN:

Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Adresi :
İmzası :

**2021 SEZONU GREKO-ROMEN VE SERBEST GÜREŞ LİGLERİ KİRALIK
SPORCU SÖZLEŞMESİ**

İş bu sözleşme, Liglerde yer alan kulüpler (ki aşağıda kulüp olarak anılacaktır) ile bu ligde oynayan ve oynayacak olan Güreşçiler (ki aşağıda sporcu olarak anılacaktır) arasında addedilir.

SPORCUNUN KİRALANACAĞI LİĞİN ADI

_____ Ligi

SPORCUYU KİRALAYAN KULÜBÜN

1. Unvanı, İli veya İlçesi: _____
2. Tebligat Adresi: _____
3. Telefonu: _____
4. Faks: _____
5. E-mail: _____
- KİRALANAN SPORCUNUN**
6. T.C. kimlik No: _____
7. Adı soyadı: _____
9. Doğum yeri: _____
10. Doğum yılı, (Gün, Ay, Yıl): _____
11. Nüfusa kayıtlı olduğu yer: _____
12. Tebligat Adresi (Kulüp Dışı): _____
13. Bir Önceki Kulüp: _____
14. Aylık ücreti: _____
15. Sözleşme Başlangıç tarihi: _____
16. Sözleşme Bitiş Tarihi: _____

ÖZEL ŞARTLAR

İş bu sözleşmeyi birlikte hazırlayan ve imzalayan bizler, bu sözleşmede yazılı matbu kısımları tamamen okuduğumuzu, Güreş talimatlarının bütün hükümleri hakkında bilgi sahibi olduğumuzu, talimatların taraflara yüklediği vecibeleri eksiksiz yerine getireceğimizi, Türkiye Güreş Federasyonu'nun talimatlarına uyacağımızı ve bu sözleşmenin akdinden sonra yürürlüğe girecek talimatlar ile yapılacak bütün değişikliklerin dahi hakkımızda tatbikini kabul ettiğimizi beyan ve taahhüt ederiz.

Kiraya veren Kulüp Yetkilisinin

Kiralayan Kulüp Yetkilisinin

Adı Soyadı : _____
İmzası : _____
Mühür : _____

Adı Soyadı : _____
İmzası : _____
Mühür : _____

Sporcunun Adı Soyadı : _____

İmzası : _____

SÖZLEŞMENİN FEDERASYONCA TASTİKİNE AİT BÖLÜM

İş bu sözleşme, Federasyonumuzca/...../...../ tarihinde tasdik ve tescil edilmiştir.

Onay
Türkiye Güreş Federasyonu

TÜRKİYE ATLETİZM FEDERASYONU SPORCU TRANSFER SÖZLEŞMESİ ÖRNEĞİ

Ek-5

ÜCRET KARŞILIĞINDA SÖZLEŞME İMZALAYACAK SPORCULAR VE KULÜPLERE İLİŞKİN TRANSFER SÖZLEŞMESİNDE DÜZENLEMESİ GEREKEN ANA HATLAR

- a) Büyükler kategorisinde yarışmak kaydıyla, kros ligi ve en üst ligde yer alacak spor kulüpleri ve sporcuları arasında imzalanabilir.
- b) 16 yaşını doldurmuş sporcular veli/vasi izin belgesi ile 18 yaş ve üzerindeki sporcular ise kendisi büyükler kategorisinde yarışmak kaydıyla, kros ligi ve en üst lig için bu sözleşmeyi imzalayabilirler.
- c) Sözleşmenin süresi dört yıldan fazla olamaz. Sporcu ve kulübü arasında sözleşme süresi bitmeden yeni bir sözleşme imzalanabilir.
- ç) Sözleşmenin başlangıç ve bitiş tarihleri 01 Kasım-31 Ekim olarak belirtilmelidir.
- d) Büyükler kategorisinde yarışmak kaydıyla, kros ligi ve en üst ligde yer alacak yabancı sporcular sözleşme imzalayabilir.
- e) Sözleşmede yer alan bütün ödemeler net değerleri göstermek zorundadır. Asgari ücretin altında sözleşme imzalanamaz. Sözleşmeli sporcuların Sosyal Sigortaları ve Genel Sağlık Sigortası primleri sözleşme süresince kulübü tarafından yatırılır. Kulüpler, sözleşme tutarından doğan tüm mali vecibeleri yerine getirmek zorundadır.
- f) Sözleşmeli sporculara Sosyal Güvenlik Kurumunca iş görmezlik ödeneği ödendiği sürece, kulübü tarafından ücret tediyesi yapılması mecburi değildir. Ancak, kurumca karşılanmayan kısım kulübü tarafından ödenir. Bu süre altı ayı geçemez.
- g) Sözleşmede yer alan ödemelerin ne şekilde ve nasıl yapılacağı açıkça belirtilmelidir.
- ğ) Taraflar bu Talimat hükümlerine aykırı olmamak kaydıyla sözleşmeye özel şartlar koyabilirler.
- h) Sözleşmeler bu Talimatta belirtilen tarihler arasında sporcuyla ve kulübün yetkili temsilcisi arasında üç (üç) nüsha olarak imzalanır. Bir nüshası Federasyona gönderilir.
- ı) Sözleşme imzalamaya yetkili kulüp temsilcilerinin sözleşme tarihini kapsayan noterden tasdikli yetki belgeleri ve imza sirküleri de sözleşmenin bir nüshası ile birlikte Federasyona gönderilir.
- i) Tarafların birbirlerine yapacakları her türlü tebligat, Tebligat Kanunu hükümlerine göre, sözleşmede gösterilen adreslerine yapılır. Taraflar, adreslerinde olabilecek değişikliği taahhütlü birer mektupla birbirlerine ve Federasyona bildirmeye mecburdurlar. Taraflar, bildirilmeyen adres değişikliklerinden dolayı doğan zararları için hiçbir talepte bulunamazlar.
- j) Sözleşmede belirtilmeyen ücret talep edilemez.
- k) Sözleşme imzalayan sporcular geçici transfer hakkından yararlanamaz.
- l) Sözleşme süresinde silah altına alınan sporcuların askerlik süreleri sözleşme sürelerine dahil edilemez.
- m) Sporcular ve kulüpleri sözleşme şartlarındaki yükümlülüklerinin yanı sıra Federasyon tarafından yayımlanmış yarışma talimatı ve statülerdeki yükümlülüklerini de yerine getirmek zorundadır.
- n) Sözleşmeli sporcunun sözleşme süresi içerisindeki mesleki faaliyetlerinden doğan maluliyeti halinde kulübü sözleşme hükümlerini sözleşme bitimine kadar aynen yerine getirmek zorundadır.

TRANSFER SÖZLEŞMESİ

(Ücret Karşılığı Olmadan)

Adı Soyadı :
T.C Numarası :
Yabancılar İçin Pasaport No :
Doğum Tarihi :
Baba Adı :
Ana Adı :

Yukarıda bilgileri yer alan sporcu kulübümüz ile müsabaka ve antrenmanlarla ilgili gerçekleşen ulaşım, konaklama, malzeme, sigorta, beslenme gibi zorunlu giderlerinin karşılanması hariç her hangi bir ücret ödenmeksizin Talimat hükümlerinde belirtilen şartlar ve süresince sporcu lisansı olarak faaliyetlere katılacaktır.

İş bu sözleşme tarafımızca düzenlenerek imza altına alınmıştır..../.../20...

KULÜP YETKİLİSİNİN:

Kulüp Adı :
Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Kulüpteki Görevi :
Adresi :
İmzası :
Kulüp Adı-DERBİS No:

SPORCUNUN:

Adresi :
İmza :

18 YAŞINDAN KÜÇÜK İŞE VELİ/VASİNİN:

Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Doğum Tarihi :
Adresi :
İmzası :

EK – 8

TÜRKİYE BOKS FEDERASYONU SPORCU TRANSFER SÖZLEŞMESİ

ÖRNEĞİ

Ek – 5

TRANSFER SÖZLEŞMESİ

Adı Soyadı :
T.C Numarası :
Yabancılar İçin Pasaport No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Baba Adı :
Ana Adı :

Yukarıda bilgileri yer alan sporcu kulübümüz ile müsabaka ve antrenmanlarla ilgili gerçekleşen ulaşım, konaklama, malzeme, sigorta, beslenme gibi zorunlu giderlerinin karşılanması hariç her hangi bir ücret ödenmeksizin Talimat hükümlerinde belirtilen şartlar ve süresince sporcu lisans alarak faaliyetlere katılacaktır.

İş bu sözleşme tarafımızca düzenlenerek imza altına alınmıştır....../20...

KULÜP YETKİLİSİNİN:

Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Kulüpteki Görevi :
Adresi :
İmzası :
Kulüp Adı-DERBİS No:

SPORCUNUN:

Adresi :
İmza :

18 YASINDAN KÜÇÜK İSE VELİ/VASİNİN:

Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Adresi :
İmzası :

TÜRKİYE HALTER FEDERASYONU SPORCU TRANSFER SÖZLEŞMESİ

ÖRNEĞİ

Ek – 5

TRANSFER SÖZLEŞMESİ

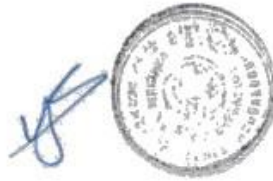
Adı Soyadı :
T.C Numarası :
Yabancılar İçin Pasaport No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Baba Adı :
Ana Adı :

Yukarıda bilgileri yer alan sporcu kulübümüz ile müsabaka ve antrenmanlarla ilgili gerçekleşen ulaşım, konaklama, malzeme, sigorta, beslenme gibi zorunlu giderlerinin karşılanması hariç her hangi bir ücret ödenmeksizin Talimat hükümlerinde belirtilen şartlar ve süresince sporcu lisans olarak faaliyetlere katılacaktır.
İş bu sözleşme tarafımızca düzenlenerek imza altına alınmıştır.../.../20...

KULÜP YETKİLİSİNİN:
Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Kulüpteki Görevi :
Kulüp Adı-DERBİS No:
Adresi :
İmzası :

SPORCUNUN:
Adresi :
İmza :

18 YASINDAN KÜÇÜK İŞE VELİ/VASİİNİN:
Adı Soyadı :
T.C Kimlik No :
Doğum Yeri ve Tarihi :
Adresi :
İmzası :

NBA TEK TİP SÖZLEŞME ÖRNEĞİ

NATIONAL BASKETBALL ASSOCIATION UNIFORM PLAYER CONTRACT

THIS AGREEMENT made this ____ day of _____, is by and between _____ (hereinafter called the “Team”), a member of the National Basketball Association (hereinafter called the “NBA” or “League”) and _____, an individual whose address is shown below (hereinafter called the “Player”). In consideration of the mutual promises hereinafter contained, the parties hereto promise and agree as follows:

TERM.

The Team hereby employs the Player as a skilled basketball player for a term of ____ year(s) from the 1st day of September ____.

SERVICES.

The services to be rendered by the Player pursuant to this Contract shall include: (a) training camp, (b) practices, meetings, workouts, and skill or conditioning sessions conducted by the Team during the Season, (c) games scheduled for the Team during any Regular Season, (d) Exhibition games scheduled by the Team or the League during and prior to any Regular Season, (e) if the Player is invited to participate, the NBA’s All-Star Game (including the Rookie-Sophomore Game) and every event conducted in association with such All-Star Game, but only in accordance with Article XXI of the Collective Bargaining Agreement currently in effect between the NBA and the National Basketball Players Association (hereinafter the “CBA”), (f) Play-In and playoff games scheduled by the League subsequent to any Regular Season, (g) promotional and commercial activities of the Team and the League as set forth in

this Contract and the CBA, (h) any NBAGL Work Assignment in accordance with Article XLI of the CBA, and (i) any service in the NBAGL pursuant to a Two-Way Contract.

COMPENSATION.

Subject to Paragraph 3(b) below, the Team agrees to pay the Player for rendering the services and performing the obligations described herein the Compensation described in Exhibit 1, Exhibit 1A, Exhibit 1B, or Exhibit 10 hereto, as applicable (less all amounts required to be withheld by any governmental authority, and exclusive of any amount(s) which the Player shall be entitled to receive from the In-Season Tournament Prize Pool and the Player Playoff Pool). Unless otherwise provided in Exhibit 1 (or, with respect to advances, in Exhibit 1, Exhibit 1A, or Exhibit 1B), such Compensation shall be paid in twenty-four (24) equal semi-monthly payments beginning with the first of said payments on November 1st of each year covered by this Contract (“contract year”) and continuing with such payments on the first and fifteenth of each month until said Compensation is paid in full.

The Team agrees to pay the Player \$4,500 per week, pro rata, less all amounts required to be withheld by any governmental authority, for each week (up to a maximum of four (4) weeks for Veterans and up to a maximum of five (5) weeks for First-Year Players (as defined in Article XX, Section 1(c) of the CBA)) prior to the Team’s first Regular Season game that the Player is in attendance at NBA training camp or Exhibition games; provided, however, that no such payments shall be made if, prior to the date on which he is required to attend training camp, the Player has been paid \$10,000 or more in Compensation with respect to the NBA Season scheduled to commence immediately following such training camp. Any Compensation paid by the Team pursuant to this subparagraph shall be considered an advance against any Compensation owed to the Player pursuant to Paragraph 3(a) above, and each of the first two (2) scheduled payments of such Compensation shall be reduced by fifty percent (50%) of the amount of such advance.

The Team will not pay and the Player will not accept any bonus or anything of value on account of (i) the Team's winning any particular NBA game or series of games or attaining a certain position in the standings of the League as of a certain date, other than the final standing of the Team, or (ii) the player's or Team's performance in any particular NBA game or series of games; provided, however, that the preceding prohibition shall not apply to bonuses otherwise allowable under the CBA payable on account of the Team's qualifying for or winning a particular playoff series and/or the player's or Team's performance in a particular playoff series.

EXPENSES.

The Team agrees to pay all proper and necessary expenses of the Player, including the reasonable lodging expenses of the Player while playing for the Team "on the road" and during the NBA training camp period (defined for this paragraph only to mean the period from the first day of training camp through the day of the Team's first Exhibition game) for as long as the Player is not then living at home. The Player, while "on the road" (and during the NBA training camp period, only if the Player is not then living at home and the Team does not pay for meals directly), shall be paid a meal expense allowance as set forth in the CBA. No deductions from such meal expense allowance shall be made for meals served on an airplane. During the NBA training camp period (and only if the Player is not then living at home and the Team does not pay for meals directly), the meal expense allowance shall be paid in weekly installments commencing with the first week of training camp. For the purposes of this paragraph, the Player shall be considered to be "on the road" from the time the Team leaves its home city until the time the Team arrives back at its home city.

CONDUCT.

The Player agrees to observe and comply with all Team rules, as maintained or promulgated in accordance with the CBA, at all times whether on or off the playing floor. Subject to the

provisions of the CBA, such rules shall be part of this Contract as fully as if herein written and shall be binding upon the Player.

The Player agrees: (i) to give his best services, as well as his loyalty, to the Team, and to play basketball only for the Team and its assignees; (ii) to be neatly and fully attired in public; (iii) to conduct himself on and off the court according to the highest standards of honesty, citizenship, and sportsmanship; and (iv) not to do anything that is materially detrimental or materially prejudicial to the best interests of the Team or the League.

For any violation of Team rules, any breach of any provision of this Contract, or for any conduct impairing the faithful and thorough discharge of the duties incumbent upon the Player, the Team may reasonably impose fines and/or suspensions on the Player in accordance with the terms of the CBA.

The Player agrees to be bound by Article 35 of the NBA Constitution, a copy of which, as in effect on the date of this Contract, is attached hereto. The Player acknowledges that the Commissioner is empowered to impose fines upon and/or suspend the Player for causes and in the manner provided in such Article, provided that such fines and/or suspensions are consistent with the terms of the CBA.

The Player agrees that if the Commissioner, in his sole judgment, shall find that the Player has bet, or has offered or attempted to bet, money or anything of value on any game or event in the NBA or NBAGL, the Commissioner shall have the power in his sole discretion to suspend the Player indefinitely or to expel him as a player for any Team, and the Commissioner's finding and decision shall be final, binding, conclusive, and unappealable.

The Player agrees that he will not, during the term of this Contract, directly or indirectly, entice, induce, or persuade, or attempt to entice, induce, or persuade, any player or coach who is under contract to any NBA Team to enter into negotiations for or relating to his services as a basketball player or coach, nor shall he negotiate for or contract for such services, except with the prior written consent of such Team. Breach of this subparagraph, in addition to the

remedies available to the Team, shall be punishable by fine and/or suspension to be imposed by the Commissioner.

When the Player is fined and/or suspended by the Team or the NBA, he shall be given notice in writing (with a copy to the Players Association), stating the amount of the fine or the duration of the suspension and the reasons therefor.

WITHHOLDING.

In the event the Player (i) is fined and/or suspended by the Team or the NBA (or, as applicable, the NBAGL or an NBAGL team) or (ii) fails or refuses, without proper and reasonable cause or excuse, to render the services required by this Contract or the CBA, the Team shall withhold the amount of the fine or, in the case of a suspension or a failure or refusal to provide services, the amount provided in Article VI of the CBA (or, as applicable, Article XLI of the CBA) from any Current Base Compensation due or to become due to the Player with respect to the contract year in which the conduct resulting in the fine occurred, the suspension was served, and/or the failure or refusal to play occurred (or a subsequent contract year if the Player has received all Current Base Compensation due to him for the applicable contract year). If, at the applicable time for withholding in accordance with the preceding sentence, the Current Base Compensation remaining to be paid to the Player under this Contract is not sufficient to cover such withholding, then the Player agrees promptly to pay the applicable amount directly to the Team. In no case shall the Player permit any such amount to be paid on his behalf by anyone other than himself.

Any Current Base Compensation withheld from or paid by the Player pursuant to this Paragraph 6 shall be retained by the Team or the League, as the case may be, unless the Player contests the withholding (or the basis therefor) by initiating a timely Grievance in accordance with the provisions of the CBA. If such Grievance is initiated and it satisfies Article XXXI, Section 14 of the CBA, the amount withheld from the Player shall be placed in an interest-bearing account, pursuant to Article XXXI, Section 10 of the CBA, pending the resolution of the Grievance.

HEALTH AND PHYSICAL CONDITION.

The Player agrees to report at the time and place fixed by the Team in good physical condition and to keep himself throughout each NBA Season in good physical condition.

If the Player, in the judgment of the Team's physician, is not in good physical condition at the date of his first scheduled game for the Team, or if, at the beginning of or during any Season, he fails to remain in good physical condition (unless such condition results directly from an injury sustained by the Player as a direct result of participating in any basketball practice or game played for the Team during such Season), so as to render the Player, in the judgment of the Team's physician, unfit to play skilled basketball, the Team shall have the right to suspend such Player until such time as, in the judgment of the Team's physician, the Player is in sufficiently good physical condition to play skilled basketball. In the event of such suspension, the Base Compensation payable to the Player for any Season during such suspension shall be reduced in the same proportion as the length of the period during which, in the judgment of the Team's physician, the Player is unfit to play skilled basketball, bears to the length of such Season. Nothing in this subparagraph shall authorize the Team to suspend the Player solely because the Player is injured or ill.

If, during the term of this Contract, the Player is injured as a direct result of participating in any basketball practice or game played for the Team, the Team will pay the Player's reasonable hospitalization and medical expenses (including doctor's bills), provided that the hospital and doctor are selected by the Team and that the Team shall be obligated to pay only those expenses incurred as a direct result of medical treatment caused solely by and relating directly to the injury sustained by the Player. The Team will also pay costs associated with a second opinion in accordance with Article XXII, Section 10 of the CBA. Subject to the provisions set forth in Exhibit 3, if in the judgment of the Team's physician, the Player's injuries resulted directly from playing for the Team and render him unfit to play skilled basketball, then, so long as such unfitness continues, but in no event after the Player has received his full Base Compensation for the Season in which the injury was sustained, the Team shall pay to the

Player the Base Compensation prescribed in Exhibit 1, Exhibit 1A, or Exhibit 1B to this Contract, as applicable, for such Season. The Team's obligations hereunder shall be reduced by (x) any workers' compensation benefits, which, to the extent permitted by law, the Player hereby assigns to the Team, and (y) any insurance provided for by the Team whether paid or payable to the Player.

The Player agrees to provide to the Team's coach, trainer, or physician prompt notice of any injury, illness, or other medical condition (including, for clarity, any illness or other medical condition related to mental health) suffered by him that is likely to affect adversely the Player's ability to render the services required under this Contract, including the time, place, cause, and nature of such injury, illness, or other medical condition.

Should the Player suffer an injury, illness, or other medical condition, he will submit himself to a medical examination, appropriate medical treatment by a physician designated by the Team, and such rehabilitation activities as such physician may specify. Such examination when made at the request of the Team shall be at its expense, unless made necessary by some act or conduct of the Player contrary to the terms of this Contract.

The Player agrees (i) to submit to a physical examination at the commencement and conclusion of each contract year hereunder, and at such other times as reasonably determined by the Team to be medically necessary, and (ii) at the commencement of this Contract, and upon the request of the Team, to provide a complete prior medical history.

The Player agrees to supply complete and truthful information in connection with any medical examinations or requests for medical information authorized by this Contract.

If the Player consults or is treated by a physician (including a psychiatrist) or a professional providing non-mental health related medical services (e.g., chiropractor, physical therapist) other than a physician or other professional designated by the Team, the Player shall give timely notice of such consultation or treatment to the Team and shall timely provide the Team with all information it may request concerning any condition that in the judgment of the Team's physician may affect the Player's ability to play skilled basketball.

If Player engages in two (2) or more training, workout, or rehabilitation sessions with a trainer, performance coach, strength and conditioning coach, or any other similar coach or trainer other than at the direction of the Team (each a “Third-Party Trainer”) during the Season, or five (5) or more such sessions with a Third-Party Trainer during the off-season, he shall give notice of such training, workout, or rehabilitation session to the Team prior to the first such training, workout, or rehabilitation session, provided that: (a) during the Season, if the Player does not initially plan to continue working with any Third-Party Trainer for two (2) or more sessions, such notice (and certification, if required pursuant to subsection (iii) below) must be provided no later than prior to the second such session; and (b) in the off-season, if the Player does not initially plan to continue working with any Third-Party Trainer for five (5) or more sessions, such notice (and certification, if required pursuant to subsection (iii) below) must be provided no later than prior to the fifth such session. This notice requirement shall not apply to workouts or training that exclusively involve jogging, road bicycling, swimming, yoga, Pilates, and/or dance; and the Player’s failure to comply with such notice requirement shall not itself constitute a material breach of this Contract. For clarity with respect to counting multi-day training or workout sessions under this paragraph, any such session(s) shall be counted to equal the number of days on which such training or workouts occurred. Subject to the Team’s other rights, and the Player’s other obligations, under the CBA and this Contract, including, for example, the Player’s obligations under this Paragraph 7 to report in good physical condition and to submit to treatment and rehabilitation specified by a physician designated by the Team, the Player will have the right in the off-season to work out with one or more Third-Party Trainers of his choosing and may not be disciplined for exercising that right.

If the Player is receiving services from a Third-Party Trainer that are consistent with athletic training and/or strength and conditioning services, then in addition to providing notice as required pursuant to subsection (ii) above, the Player shall also certify to the Team (including by providing supporting documentation upon request) that such Third-Party Trainer meets the applicable standards for team athletic trainers and/or team strength and conditioning coaches

set forth in Article XXII, Section 1 of the CBA, provided that this certification requirement in respect of a particular Third-Party Trainer shall not apply to the Player if he received services consistent with athletic training and/or strength and conditioning services from such particular Third-Party Trainer prior to the effective date of the CBA.

If the Player fails to comply with the notice requirement set forth in subsection (ii) above and/or the certification requirement set forth in subsection (iii) above, or if the Team were to determine that a Third-Party Trainer did not meet the applicable standards, the Player may not, unless approved by the Team, engage in training, workout, or rehabilitation sessions with such Third-Party Trainer.

If and to the extent necessary to enable or facilitate the disclosure of medical information as provided for by this Contract or Article XXII or XXXIII of the CBA, the Player shall execute such individual authorization(s) as may be requested by the NBA, the Team, or the Medical Director or SPED Medical Director of the Anti-Drug Program, or as may be required by health care providers who examine or treat the Player.

PROHIBITED SUBSTANCES/DOMESTIC VIOLENCE.

The Player acknowledges that this Contract may be terminated in accordance with the express provisions of (i) Article XXXIII (Anti-Drug Program) of the CBA or (ii) the Joint NBA/NBPA Policy on Domestic Violence, Sexual Assault, and Child Abuse, and that any such termination will result in the Player's immediate dismissal and disqualification from any employment by the NBA and any of its Teams. Notwithstanding any terms or provisions of this Contract (including any amendments hereto), in the event of such termination, all obligations of the Team, including obligations to pay Compensation, shall cease, except the obligation of the Team to pay the Player's earned Compensation (whether Current or Deferred) to the date of termination.

UNIQUE SKILLS.

The Player represents and agrees that he has extraordinary and unique skill and ability as a basketball player, that the services to be rendered by him hereunder cannot be replaced or the loss thereof adequately compensated for in money damages, and that any breach by the Player of this Contract will cause irreparable injury to the Team, and to its assignees. Therefore, it is agreed that in the event it is alleged by the Team that the Player is playing, attempting or threatening to play, or negotiating for the purpose of playing, during the term of this Contract, for any other person, firm, entity, or organization, the Team and its assignees (in addition to any other remedies that may be available to them judicially or by way of arbitration) shall have the right to obtain from any court or arbitrator having jurisdiction such equitable relief as may be appropriate, including a decree enjoining the Player from any further such breach of this Contract, and enjoining the Player from playing basketball for any other person, firm, entity, or organization during the term of this Contract. The Player agrees that this right may be enforced by the Team or the NBA. In any suit, action, or arbitration proceeding brought to obtain such equitable relief, the Player does hereby waive his right, if any, to trial by jury, and does hereby waive his right, if any, to interpose any counterclaim or set-off for any cause whatever.

ASSIGNMENT.

The Team shall have the right to assign this Contract to any other NBA Team, and the Player agrees to accept such assignment and to faithfully perform and carry out this Contract with the same force and effect as if it had been entered into by the Player with the assignee Team instead of with the Team.

In the event that this Contract is assigned to any other NBA Team, all reasonable expenses incurred by the Player in moving himself and his family to the home territory of the Team to which such assignment is made, as a result thereof, shall be paid by the assignee Team.

In the event that this Contract is assigned to another NBA Team, the Player (or his agent) shall forthwith be provided notice of such assignment by phone or email. With respect to an

assignment by trade, notice of the trade must be provided to the Player (or his agent) by phone or email either before conclusion of the trade call with the NBA or as soon as possible after the conclusion of the trade call (but in no event may such notification be made more than one (1) hour after the conclusion of the trade call or less than one (1) hour prior to the public announcement of the assignment). The Player shall report to the assignee Team within forty-eight (48) hours after said notice has been received (if the assignment is made during a Season), within one (1) week after said notice has been received (if the assignment is made between Seasons), or within such longer time for reporting as may be specified in said notice. The NBA shall also notify the Players Association of any such assignment as soon as practicable but in no event later than one (1) business day after such assignment occurs. The Player further agrees that, immediately upon reporting to the assignee Team, he will submit upon request to a physical examination conducted by a physician designated by the assignee Team.

If the Player, without a reasonable excuse, does not report to the Team to which this Contract has been assigned within the time provided in subsection (c) above, then (i) upon consummation of the assignment, the Player may be disciplined by the assignee Team or, if the assignment is not consummated or is voided as a result of the Player's failure to so report, by the assignor Team, and (ii) such conduct shall constitute conduct prejudicial to the NBA under Article 35(d) of the NBA Constitution, and shall therefore subject the Player to discipline from the NBA in accordance with such Article.

VALIDITY AND FILING.

This Contract shall be valid and binding upon the Team and the Player immediately upon its execution.

The Team agrees to file a copy of this Contract, and/or any amendment(s) thereto, with and as directed by the Commissioner of the NBA as soon as practicable by email, but in no event may such filing be made more than forty-eight (48) hours after the execution of this Contract and/or amendment(s).

If pursuant to the NBA Constitution and By-Laws or the CBA, the Commissioner disapproves this Contract (or any amendment(s) thereto) within ten (10) days from the first business day following the day on which this Contract (or amendment) is first received, as directed, in his office, this Contract (or amendment) shall thereupon terminate and be of no further force or effect and the Team and the Player shall thereupon be relieved of their respective rights and liabilities thereunder, provided that such ten (10) day period shall be fifteen (15) days for any Contract (or amendment) so received during the period each year from July 1 through the date that is fourteen (14) days following the last day of the Moratorium Period. If the Commissioner's disapproval is subsequently overturned in any proceeding brought under the arbitration provisions of the CBA (including any appeals), the Contract shall again be valid and binding upon the Team and the Player, and the Commissioner shall be afforded another ten (10) day period to disapprove the Contract (based on the Team's Room at the time the Commissioner's disapproval is overturned) as set forth in the foregoing sentence. The NBA will inform the Players Association if the Commissioner disapproves this Contract (or any amendment(s) thereto) no later than one (1) day following the date of such disapproval.

PROHIBITED ACTIVITIES.

The Player and the Team acknowledge and agree that the Player's participation in certain other activities may impair or destroy his ability and skill as a basketball player, and the Player's participation in any game or exhibition of basketball other than at the request of the Team may result in injury to him. Accordingly, the Player agrees that he will not, without the written consent of the Team, engage in any activity that a reasonable person would recognize as involving or exposing the participant to a substantial risk of bodily injury including, but not limited to: (i) sky-diving, hang gliding, snow skiing, rock or mountain climbing (as distinguished from hiking), water or jet skiing, whitewater rafting, rappelling, bungee jumping, trampoline jumping, and mountain biking; (ii) any fighting, boxing, or wrestling; (iii) using fireworks or participating in any activity involving firearms or other weapons; (iv) riding on electric scooters or hoverboards; (v) driving or riding on a motorcycle or moped or four-

wheeling/off-roading of any kind; (vi) riding in or on any motorized vehicle in any kind of race or racing contest; (vii) operating an aircraft of any kind; (viii) engaging in any other activity excluded or prohibited by or under any insurance policy which the Team procures against the injury, illness, or disability to or of the Player, or death of the Player, for which the Player has received written notice from the Team prior to the execution of this Contract; or (ix) participating in any game or exhibition of basketball, football, baseball, hockey, lacrosse, or other team sport or competition. If the Player violates this Paragraph 12, he shall be subject to discipline imposed by the Team and/or the Commissioner of the NBA. Nothing contained herein shall be intended to require the Player to obtain the written consent of the Team in order to enable the Player to participate in, as an amateur, the sports of golf, tennis, handball, swimming, hiking, softball, volleyball, and other similar sports that a reasonable person would not recognize as involving or exposing the participant to a substantial risk of bodily injury.

PROMOTIONAL ACTIVITIES.

The Player agrees to allow the Team, the NBA, or any League-related entity to take pictures of the Player, alone or together with others, for still photographs, motion pictures, television, or other Media (as such term is defined in Article XXVIII of the CBA), at such reasonable times as the Team, the NBA, or the League-related entity may designate. No matter by whom taken, such images may be used in any manner desired by either the Team, the NBA, or the League-related entity for publicity or promotional purposes for Teams or the NBA. The rights in any such images taken by the Team, the NBA, or the League-related entity shall belong to the Team, the NBA, or the League-related entity, as their interests may appear.

The Player agrees that, during any year of this Contract, he will not make public appearances, participate in radio or television programs, permit his picture to be taken, write or sponsor newspaper or magazine articles, or sponsor commercial products without the written consent of the Team, which shall not be withheld except in the reasonable interests of the Team or the

NBA. The foregoing shall be interpreted in accordance with the decision in *Portland Trail Blazers v. Darnell Valentine and Jim Paxson*, Decision 86-2 (August 13, 1986).

Upon request, the Player shall consent to and make himself available for interviews by representatives of the media conducted at reasonable times and shall participate in an NBA Player Day as described in Article XXXVII, Section 1(b) of the CBA.

In addition to the foregoing, and subject to the conditions and limitations set forth in Article II, Section 8 of the CBA, the Player agrees to participate, upon request, in all other reasonable promotional activities of the Team, the NBA, and any League-related entity. For each such promotional appearance made on behalf of a commercial sponsor of the Team, the Team agrees to pay the Player \$3,500 subject to Article II, Section 8 of the CBA, or, if the Team agrees, such higher amount that is consistent with the Team's past practice and not otherwise unreasonable.

If, with respect to any Season, the Player elects to be a Content Participant and authorize the use of his Player-Produced Content, as those terms are defined in and in accordance with Article XXXVII, Section 2(b)(ii) of the CBA, the Player hereby grants the Player-Produced Content License (as defined in such Article XXXVII, Section 2(b)(ii) of the CBA) to each of the NBA, each League-related entity that generates BRI (as defined in Article VII of the CBA), and the Team.

The Player agrees to participate, upon request of the Players Association (or its wholly owned affiliate), in up to four (4) personal appearances each Salary Cap Year on behalf of the Players Association (or its wholly owned affiliate). The terms of this Paragraph 13(f) are in favor of the Players Association in order to facilitate the Players Association's marketing and licensing programs for the benefit of the NBA players.

GROUP LICENSE AND LEAGUE PROMOTION.

For group licensing purposes only, the Player (i) exclusively grants to the Players Association the right to grant third parties the use of the Player's Player Attributes for Sponsorship Purposes and Product Licensing Purposes (as such terms are defined in the Group License

Agreement); and (ii) authorizes the Players Association to grant non-exclusive group license rights for Sponsorship Purposes to the NBA Entities in accordance with the Group License Agreement, effective as of October 1, 2023, between NBA Properties, Inc. and the Players Association (the “Group License Agreement”), in each case during the term of the CBA or the Group License as described in the Group License Agreement, if longer; it being understood that the only parties that may grant group licensing rights during the term of the CBA shall be the Players Association (or its wholly-owned affiliate) and, for Sponsorship Purposes, the NBA Entities and the Players Association (or its wholly owned affiliate).

The Player acknowledges that (i) the Players Association or its wholly owned affiliate has granted group license rights for Sponsorship Purposes to the NBA Entities in accordance with the Group License Agreement during the term of the CBA or the Group License as described in the Group License Agreement, if longer, and (ii) the Player has not granted and will not grant during the term of the CBA rights for group licensing purposes that are in conflict with the Players Association’s and NBA Entities’ rights and/or Paragraph 14(a) above.

The NBA, all League-related entities, and the Teams may use, and may authorize others to use, in League Promotions, the Player’s name, nickname, picture, portrait, likeness, signature, voice, caricature, biographical information, or other identifiable feature (collectively, “Player Attributes”). The NBA, all League-related entities, and the Teams shall be entitled to use the Player’s Player Attributes individually pursuant to the preceding sentence and may, but shall not be required to, use the Player’s Player Attributes in a group or as one of multiple players. As used herein, “League Promotion” shall mean any and all uses intended to publicize, promote, or market (including in any and all Media) (i) the NBA, any League-related entity that generates BRI, any Team, or any Player, (ii) any game in which a Team participates (including an Exhibition, Regular Season, Play-In, and playoff game), including the sale of tickets to any such game, (iii) any telecast or other exhibition or distribution of (x) any such game or (y) any NBA-related or Team-related program or content, (iv) any NBA or Team facility, platform, or event, including the sale of tickets to any such event, or public service

activity conducted by the NBA, a League-related entity that generates BRI, or a Team, or (v) the sport of basketball. For purposes of clarity, the foregoing rights of the NBA, League-related entities, and the Teams include the right and authority to use, and to authorize others to use, after the term of this Contract, any Player Attributes fixed in a tangible medium (e.g., filmed, photographed, recorded, or otherwise captured) during the term of this Contract solely for the purposes described herein.

Paragraph 14(c) above does not confer any right or authority to (i) use the Player's Player Attributes in a manner that constitutes an unauthorized Endorsement (as such term is defined and clarified in Article XXVIII of the CBA); (ii) use or authorize others to use the Player's Player Attributes (including in any program, content, platform, facility, or event) in a manner that constitutes an Unauthorized Sponsor Promotion (as such term is defined and clarified in Paragraph 14(e) below); or (iii) authorize others (including any NBA sponsor or Team sponsor) to use the Player's Player Attributes on any product, product packaging, service, or service-related materials sold or distributed by any third party, or any associated premiums.

An "Unauthorized Sponsor Promotion" shall mean a use of the Player's Player Attributes by a third party, or anyone on the third party's behalf (including, without limitation, the NBA, any League-related entity, or any NBA Team), to promote, market, or advertise the third party's product, service, or brand; provided, however, the term Unauthorized Sponsor Promotion does not include the use of the Player's Player Attributes (i) by, or on behalf of, a Telecaster (as defined in Paragraph 14(f) below) to promote the telecast or distribution of such NBA game, the fact that such third party is the telecaster or distributor of NBA content (e.g., an advertisement promoting MSG as the "Home for New York Sports" that includes a photograph of a Knicks player; or an ESPN advertisement promoting ESPN as the "Worldwide Leader in Sports" that includes footage of NBA players), or other sports-related programming of the Telecaster (but not related parties of the telecaster or distributor – e.g., the Player's Player Attributes may be used to promote an e-commerce company's video service that carries games and may carry other sports content, but may not be used to promote other products or

services of the e-commerce company), (ii) by, or on behalf of, a telecaster or distributor of NBA programs or content to promote such NBA programs or content, (iii) by a third party, or anyone on the third party's behalf, for use in the promotion of the sale of tickets to an NBA game or event, or (iv) by, or on behalf of, a third party to promote, market, or advertise the third party's product, service, or brand as part of a League Promotion or a promotional opportunity under Article XXVIII, Section 3(d)(y) of the CBA unless the execution (e.g., television advertisement, print ad, web ad) includes (x) more than (A) the third party's brand name and/or logo (either or both) (which use may not be persistent within such execution), provided that it shall not be considered persistent use of a third party's brand name and/or logo when used in conjunction with reference to the name and/or logo of the subject of such League Promotion for which the third party is a title or presenting sponsor (e.g., title sponsorship of the Slam Dunk Contest or a pre-game show) and (B) the subordinate and incidental promotion of the third party's products and services (e.g., not a call to action for a specific product or service), or (y) more than the subordinate and incidental promotion of the third party's products and services (it being understood that this clause (y) does not apply to an execution that includes the third party's brand name and/or logo, but clause (x) above does apply).

In addition to Paragraph 14(e)(i) above, it shall not be an Unauthorized Sponsor Promotion for a national, regional, local, or international telecaster or distributor of NBA games (such as ABC/ESPN, MSG, Bally Sports Ohio, or Tencent, Inc.) (each, a "Telecaster") to use Player Attributes to promote (i) itself and its sports programming or its other sports content and (ii) to the extent currently authorized by those contracts, its non-sports programming and content, in either case consistent with past practice as permitted under the 2017 CBA. The term Telecaster does not include related parties of the Telecaster. It shall be an Unauthorized Sponsor Promotion for the NBA, any League-related entity or any NBA Team to use the Player's Player Attributes as described in subparagraph (e), where such use (A) promotes the products, services, or brands of a third party that does not generate BRI, and (B) is not jointly licensed with the Players Association. Any dispute regarding whether a use of Player

Attributes is or is not an Unauthorized Sponsor Promotion shall be determined by the System Arbitrator on an expedited basis, as soon as possible following a hearing conducted within seventy-two (72) hours after commencement of the proceeding.

The Player does not and will not contest during or after the term of this Contract, and the Player hereby acknowledges, the exclusive rights of the NBA, all League-related entities that generate BRI, and the Teams (i) to telecast, or otherwise distribute, transmit, exhibit, or perform, on a live, delayed, or archived basis, in any and all Media, any performance by the Player under this Contract or the CBA (including in NBA games or any excerpts thereof) and (ii) to produce, license, offer for sale, sell, market, or otherwise, exhibit, distribute, transmit, or perform (or authorize a third party to do any of the foregoing), on a live, delayed, or archived basis, any such performance in any and all Media, including, but not limited to, as part of programming or a content offering or in packaged or other electronic or digital media. The foregoing does not confer any right or authority to use the Player's Player Attributes in a manner that constitutes an unauthorized Endorsement or Unauthorized Sponsor Promotion (as such terms are defined and clarified in Article XXVIII of the CBA and Paragraph 14(e) above) or any right which would violate Article XXVIII, Section 3(f) of the CBA. For purposes of clarity and without limitation, any use of a Player's Player Attributes that has been expressly authorized by the Player (not including in this Contract) shall not be an unauthorized Endorsement or an Unauthorized Sponsor Promotion.

TEAM DEFAULT.

In the event of an alleged default by the Team in the payments to the Player provided for by this Contract, or in the event of an alleged failure by the Team to perform any other material obligation that it has agreed to perform hereunder, the Player shall notify both the Team and the League in writing of the facts constituting such alleged default or alleged failure. If neither the Team nor the League shall cause such alleged default or alleged failure to be remedied within five (5) days after receipt of such written notice, the Players Association shall, on behalf of the Player, have the right to request that the dispute concerning such alleged default or

alleged failure be referred immediately to the Grievance Arbitrator in accordance with the provisions of the CBA. If, as a result of such arbitration, an award issues in favor of the Player, and if neither the Team nor the League complies with such award within ten (10) days after the service thereof, the Player shall have the right, by a further written notice to the Team and the League, to terminate this Contract.

TERMINATION.

The Team may terminate this Contract upon written notice to the Player if the Player shall:

at any time, fail, refuse, or neglect to conform his personal conduct to standards of good citizenship, good moral character (defined here to mean not engaging in acts of moral turpitude, whether or not such acts would constitute a crime), and good sportsmanship, to keep himself in first class physical condition, or to obey the Team's training rules;

at any time commit a significant and inexcusable physical attack against any official or employee of the Team or the NBA (other than another player), or any person in attendance at any NBA game or event, considering the totality of the circumstances, including (but not limited to) the degree of provocation (if any) that may have led to the attack, the nature and scope of the attack, the Player's state of mind at the time of the attack, and the extent of any injury resulting from the attack;

at any time, fail, in the sole opinion of the Team's management, to exhibit sufficient skill or competitive ability to qualify to continue as a member of the Team; provided, however, (A) that if this Contract is terminated by the Team, in accordance with the provisions of this subparagraph, prior to January 10 of any Season, and the Player, at the time of such termination, is unfit to play skilled basketball as the result of an injury resulting directly from his playing for the Team, the Player shall (subject to the provisions set forth in Exhibit 3) continue to receive his full Base Compensation), less all workers' compensation benefits (which, to the extent permitted by law, and if not deducted from the Player's Compensation by the Team, the Player hereby assigns to the Team) and any insurance provided for by the

Team paid or payable to the Player by reason of said injury, until such time as the Player is fit to play skilled basketball, but not beyond the Season during which such termination occurred; and provided, further, (B) that if this Contract is terminated by the Team, in accordance with the provisions of this subparagraph, during the period from the January 10 of any Season through the end of such Season, the Player shall be entitled to receive his full Base Compensation for said Season; or

at any time, fail, refuse, or neglect to render his services hereunder or in any other manner materially breach this Contract.

If this Contract is terminated by the Team by reason of the Player's failure to render his services hereunder due to disability caused by an injury to the Player resulting directly from his playing for the Team and rendering him unfit to play skilled basketball, and notice of such injury is given by the Player as provided herein, the Player shall (subject to the provisions set forth in Exhibit 3) be entitled to receive his full Base Compensation for the Season in which the injury was sustained, less all workers' compensation benefits (which, to the extent permitted by law, and if not deducted from the Player's Compensation by the Team, the Player hereby assigns to the Team) and any insurance provided for by the Team paid or payable to the Player by reason of said injury.

Notwithstanding the provisions of Paragraph 16(b) above, if this Contract is terminated by the Team prior to the first game of a Regular Season by reason of the Player's failure to render his services hereunder due to an injury or condition sustained or suffered during a preceding Season, or after such Season but prior to the Player's participation in any basketball practice or game played for the Team, payment by the Team of any Compensation earned through the date of termination under Paragraph 3(b) above, payment of the Player's board, lodging, and expense allowance during the training camp period, payment of the reasonable traveling expenses of the Player to his home city, and the expert training and coaching provided by the Team to the Player during the training season shall be full payment to the Player.

If this Contract is terminated by the Team during the period designated by the Team for attendance at NBA training camp, payment by the Team of any Compensation earned through the date of termination under Paragraph 3(b) above, payment of the Player's board, lodging, and expense allowance during such period to the date of termination, payment of the reasonable traveling expenses of the Player to his home city, and the expert training and coaching provided by the Team to the Player during the training season shall be full payment to the Player.

If this Contract is terminated by the Team after the first game of a Regular Season, except in the case provided for in subparagraphs (a)(iii) and (b) of this paragraph 16, the Player shall be entitled to receive as full payment hereunder a sum of money which, when added to the salary which he has already received during such Season, will represent the same proportionate amount of the annual sum set forth in Exhibit 1, Exhibit 1A, or Exhibit 1B hereto, as applicable, as the number of days of such Regular Season then past bears to the total number of days of such Regular Season, plus the reasonable traveling expenses of the Player to his home.

If the Team proposes to terminate this Contract in accordance with subparagraph (a) of this Paragraph 16, it must first comply with the following waiver procedure:

The Team shall request the NBA Commissioner to request waivers from all other clubs. Such waiver request may not be withdrawn.

Upon receipt of the waiver request, any other NBA Team may claim assignment of this Contract at such waiver price as may be fixed by the League, the priority of claims to be determined in accordance with the NBA Constitution and By-Laws.

If this Contract is so claimed, the Team agrees that it shall, upon the assignment of this Contract to the claiming Team, notify the Player of such assignment as provided in Paragraph 10(c) hereof, and the Player agrees he shall report to the assignee Team as provided in said Paragraph 10(c).

If the Contract is not claimed prior to the expiration of the waiver period, it shall terminate and the Team shall promptly deliver written notice of termination to the Player.

The NBA shall promptly notify the Players Association of the disposition of any waiver request.

To the extent not inconsistent with the foregoing provisions of this subparagraph (f), the waiver procedures set forth in the NBA Constitution and By-Laws, a copy of which, as in effect on the date of this Contract, is attached hereto, shall govern.

Upon any termination of this Contract by the Player, all obligations of the Team to pay Compensation shall cease on the date of termination, except the obligation of the Team to pay the Player's Compensation to said date.

DISPUTES.

In the event of any dispute arising between the Player and the Team relating to any matter arising under this Contract, or concerning the performance or interpretation thereof (except for a dispute arising under Paragraph 9 hereof or as provided in Paragraph 14 above), such dispute shall be resolved in accordance with the Grievance and Arbitration Procedure set forth in Article XXXI of the CBA.

PLAYER NOT A MEMBER.

Nothing contained in this Contract or in any provision of the NBA Constitution and By-Laws shall be construed to constitute the Player a member of the NBA or to confer upon him any of the rights or privileges of a member thereof.

RELEASE.

The Player hereby releases and waives any and all claims he may have, or that may arise during the term of this Contract, against (a) the NBA and its related entities, the NBAGL and its related entities, and every member of the NBA or the NBAGL, and every director, officer, owner, stockholder, trustee, partner, and employee of the NBA, NBAGL, and their respective

related entities and/or any member of the NBA or NBAGL and their related entities (excluding persons employed as players by any such member), and (b) any person retained by the NBA and/or the Players Association in connection with the NBA/NBPA Anti-Drug Program, the Grievance Arbitrator, the System Arbitrator, and any other arbitrator or expert retained by the NBA and/or the Players Association under the terms of the CBA, in both cases (a) and (b) above, arising out of, or in connection with, and whether or not by negligence, (i) any injury that is subject to the provisions of Paragraph 7 hereof, (ii) any fighting or other form of violent and/or unsportsmanlike conduct occurring during the course of any practice, any NBAGL game, and/or any NBA Exhibition, Regular Season, Play-In, and/or playoff game (in all cases on or adjacent to the playing floor or in or adjacent to any facility used for such practices or games), (iii) the testing procedures or the imposition of any penalties set forth in Paragraph 8 hereof and in the NBA/NBPA Anti-Drug Program, (iv) the provisions set forth in Paragraphs 13(f), 14(a), and 14(b) above, or (v) any injury suffered in the course of his employment as to which he has or would have a claim for workers' compensation benefits. The foregoing shall not apply to any claim of medical malpractice against a Team-affiliated physician or other medical personnel.

ENTIRE AGREEMENT.

This Contract (including any Exhibits hereto) contains the entire agreement between the parties and, except as provided in the CBA, sets forth all components of the Player's Compensation from the Team or any Team Affiliate, and there are no other agreements or transactions of any kind (whether disclosed or undisclosed to the NBA), express or implied, oral or written, or promises, undertakings, representations, commitments, inducements, assurances of intent, or understandings of any kind (whether disclosed or undisclosed to the NBA) (a) concerning any future Renegotiation, Extension, or other amendment of this Contract or the entry into any new Player Contract, or (b) involving compensation or consideration of any kind (including, without limitation, an investment or business

opportunity) to be paid, furnished, or made available to the Player, or any person or entity controlled by, related to, or acting with authority on behalf of the Player, by the Team or any Team Affiliate.

EXAMINE THIS CONTRACT CAREFULLY BEFORE SIGNING IT.

THIS CONTRACT INCLUDES EXHIBITS _____, WHICH ARE ATTACHED HERETO AND MADE A PART HEREOF.

IN WITNESS WHEREOF the Player has hereunto signed his name and the Team has caused this Contract to be executed by its duly authorized officer.

Dated: _____ By: _____

Title: _____

Team: _____

Dated: _____ By: _____

Player: _____

Player's Address:

A.0.1 EXCERPT FROM NBA CONSTITUTION

A.0.1.1 MISCONDUCT

The provisions of this Article 35 shall govern all Players in the Association, hereinafter referred to as "Players."

Each Member shall provide and require in every contract with any of its Players that they shall be bound and governed by the provisions of this Article. Each Member, at the direction of the

Board of Governors or the Commissioner, as the case may be, shall take such action as the Board or the Commissioner may direct in order to effectuate the purposes of this Article.

The Commissioner shall direct the dismissal and perpetual disqualification from any further association with the Association or any of its Members, of any Player found by the Commissioner after a hearing to have been guilty of offering, agreeing, conspiring, aiding, or attempting to cause any game of basketball to result otherwise than on its merits.

If in the opinion of the Commissioner any act or conduct of a Player at or during an Exhibition, Regular Season, Play-In, or Playoff game has been prejudicial to or against the best interests of the Association or the game of basketball, the Commissioner shall impose upon such Player a fine not exceeding \$100,000, or may order for a time the suspension of any such Player from any connection or duties with Exhibition, Regular Season, Play-In, or Playoff games, or he may order both such fine and suspension.

The Commissioner shall have the power to suspend for a definite or indefinite period, or to impose a fine not exceeding \$100,000, or inflict both such suspension and fine upon any Player who, in his opinion, (i) shall have made or caused to be made any statement having, or that was designed to have, an effect prejudicial or detrimental to the best interests of basketball or of the Association or of a Member, or (ii) shall have been guilty of conduct that does not conform to standards of morality or fair play, that does not comply at all times with all federal, state, and local laws, or that is prejudicial or detrimental to the Association.

Any Player who, directly or indirectly, entices, induces, persuades or attempts to entice, induce, or persuade any Player, Coach, Trainer, General Manager, or any other person who is under contract to any other Member of the Association to enter into negotiations for or relating to his services or negotiates or contracts for such services shall, on being charged with such tampering, be given an opportunity to answer such charges after due notice and the Commissioner shall have the power to decide whether or not the charges have been sustained; in the event his decision is that the charges have been sustained, then the Commissioner shall

have the power to suspend such Player for a definite or indefinite period, or to impose a fine not exceeding \$100,000, or inflict both such suspension and fine upon any such Player.

Any Player who, directly or indirectly, wagers money or anything of value on any game or event in the Association or in the NBA G League shall, on being charged with such wagering, be given an opportunity to answer such charges after due notice, and the decision of the Commissioner shall be final, binding, and conclusive and unappealable. The penalty for such offense shall be within the absolute and sole discretion of the Commissioner and may include a fine, suspension, expulsion, and/or perpetual disqualification from further association with the Association or any of its Members.

Except for a penalty imposed under Paragraph (f) of this Article 35: (i) any challenge by a Team to the decisions and acts of the Commissioner pursuant to Article 35 shall be appealable to the Board of Governors, who shall determine such appeals in accordance with such rules and regulations as may be adopted by the Board in its absolute and sole discretion, and (ii) any challenge by a Player to the decisions or acts of the Commissioner pursuant to Article 35 shall be governed by the provisions of Article XXXI of the NBA/NBPA Collective Bargaining Agreement then in effect.

A.0.1.2 EXCERPT FROM NBA BY-LAWS

5.01. Waiver Right. Except for sales and trading between Members in accordance with these By-Laws, no Member shall sell, option, or otherwise assign the contract with, right to the services of, or right to negotiate with, a Player without complying with the waiver procedure prescribed by this Constitution and By-Laws.

5.02. Waiver Price. The waiver price shall be \$1,000 per Player.

5.03. Waiver Procedure. A Member desiring to secure waivers on a Player shall notify the Commissioner or the Commissioner's designee, who shall, on behalf of such Member, immediately notify all other Members of the waiver request. Such Player shall be assumed to

have been waived unless a Member shall notify the Commissioner or the Commissioner's designee in accordance with Section 5.04 of a claim to the rights to such Player. Once a Member has notified the Commissioner or the Commissioner's designee of its desire to secure waivers on a Player, such notice may not be withdrawn. A Player remains the financial responsibility of the Member placing him on waivers until the waiver period set by the Commissioner or the Commissioner's designee has expired.

5.04. Waiver Period. If the Commissioner or the Commissioner's designee distributes notice of request for waiver, any Members wishing to claim rights to the Player shall do so by giving notice by telephone and in a Writing of such claim to the Commissioner or the Commissioner's designee within forty-eight (48) hours after the time of such notice. A Team may not withdraw a claim to the rights to a Player on waivers. Notwithstanding Article 40 of the NBA Constitution, Saturdays, Sundays, and legal holidays shall be included when computing the above-referenced waiver period.

5.05. Waiver Preferences. (a) In the event that more than one (1) Member shall have claimed the rights to a Player placed on waivers, the claiming Member with the lowest team standing at the time the waiver was requested shall be entitled to acquire the rights to such Player. If the request for waiver shall occur after the last day of the Season and before 11:59 p.m. eastern time on the following November 30, the standings at the close of the previous Season shall govern. (b) If the winning percentage of two (2) claiming Teams are the same, then the tie shall be determined, if possible, on the basis of the Regular Season Games between the two (2) Teams during the Season or during the preceding Season, as the case may be. If still tied, a toss of a coin shall determine priority. For the purpose of determining standings, both Conferences of the Association shall be deemed merged and a consolidated standing shall control.

5.06. Players Acquired Through Waivers. A Member who has acquired the rights and title to the contract of a Player through the waiver procedure may not sell or trade such rights for a period of thirty (30) days after the acquisition thereof; provided, however, that if the rights to such Player were acquired between Seasons, the 30-day period described herein shall begin on the first day of the next succeeding Season.

5.07. Additional Waiver Rules. The Commissioner or the Board of Governors may from time to time adopt additional rules (supplementary to those set forth in this Section 5) with respect to the operation of the waiver procedure. Such rules shall not be inconsistent with the provisions of this Section 5 and shall apply to but shall not be limited to the mechanics of notice, inadvertent omission of notification to a Member, and rules of construction as to time.

A.0.2 AGENT CERTIFICATION

(To be completed only if Player was represented by an agent who negotiated the terms of this Contract.)

I, the undersigned, having negotiated this Contract on behalf of _____, do hereby swear and certify, under penalties of perjury, that the terms of Paragraph 20 of this Contract (“Entire Agreement”) are true and correct to the best of my knowledge and belief.

Player Representative

(Print or Type Name of Player Representative)

State of

County of

On _____, before me personally came
_____ and acknowledged to me that he/she had executed the
foregoing Agent Certification.

Notary Public

A.1 UNIFORM PLAYER CONTRACT

A.1.1 Exhibit 1 — Compensation

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Season	Current Base Compensation	Deferred Base Compensation
--------	---------------------------	----------------------------

_____	_____	_____
-------	-------	-------

Payment Schedule (if different from Paragraph 3):

Current Base:

Deferred Base:

Signing Bonus (include dates of payment):

Incentive Compensation (include dates of payment):

Other Arrangements:

Initialed:

Player Team

A.1.1.1 Exhibit 1A — Compensation: Minimum Player Salary

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Season Current Base Compensation Deferred Base Compensation

This Contract is intended to provide for a Base Compensation for the _____
Season(s) equal to the Minimum Player Salary for such Season(s) (with no bonuses of any
kind) and shall be deemed amended to the extent necessary to so provide.

Payment Schedule (if different from Paragraph 3):

Other Arrangements:

Initialed:

Player Team

A.1.1.2 Exhibit 1B — Compensation: Two-Way Player Salary

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Season Two-Way Player Salary

This Contract is intended to provide for a Base Compensation for the _____ Season(s) equal to the Two-Way Player Salary for such Season(s) (with no bonuses of any kind) and shall be deemed amended to the extent necessary to so provide.

Payment Schedule (if different from Paragraph 3):

Standard NBA Contract Conversion Option: Team shall have the option to convert this Contract to a Standard NBA Contract (“Standard NBA Contract Conversion Option”). Team’s Standard NBA Contract Conversion Option may be exercised by providing written notice to Player that is either personally delivered to Player or his representative or sent by email or pre-paid certified, registered, or overnight mail to the last known address of Player or his representative with a copy to the Players Association and the NBA. If Team exercises the Standard NBA Contract Conversion Option, the Base Compensation amount set forth above in this Exhibit 1B will immediately become null and void and of no further force or effect, Player’s Compensation shall be equal to the Player’s applicable Minimum Player Salary for a term equal to the remainder of the original term of this Contract beginning on the date such option is exercised, and all other terms and conditions of this Contract, including the Base Compensation protection set forth in Exhibit 2 (if any), shall remain applicable.

Initialed:

Player Team

A.1.2 Exhibit 2 — Compensation Protection

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Season	Type of Protection	Amount of Protection	Additional Conditions or Limitations
_____	_____	_____	_____

Automatic Stretch Provision: In the event that the Team terminates this Contract (resulting in the Player’s separation of service from the Team), and the Team is obligated thereafter to make payments to the Player pursuant to this Exhibit 2, such payments shall be made in accordance with the following schedule:

If, as of the date of the Player’s separation from service, the aggregate amount owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 is five hundred thousand dollars (\$500,000) or less, such amount shall be paid in accordance with the semi-monthly installments prescribed by the payment schedule set forth in this Contract. Each installment shall equal the amount of Base Compensation that was due per pay period for the applicable Season immediately before the Player’s separation until the aggregate amount of the remaining Base Compensation owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 is paid in full.

If, as of the date of the Player’s separation from service, the aggregate amount owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 exceeds five hundred thousand dollars (\$500,000), such amount shall be paid as follows:

The Base Compensation, if any, owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 with respect to the “current season” (as defined below) at the time when the request for waivers on the Player is made shall be paid in accordance with the payment schedule set forth in this Contract. Each installment shall equal the amount of Base Compensation that was due per pay period immediately before the Player’s separation until the aggregate amount of the remaining Base Compensation owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 with respect to the current season is paid in full. For purposes of this Paragraph 2 only, the “current season” means the period from September 1 through June 30.

The remaining Base Compensation, if any, owed to the Player pursuant to this Exhibit 2 shall be aggregated and paid in equal amounts per year over a period equal to twice the number of NBA Seasons (including any Season covered by a Player Option Year) remaining on this Contract following the date upon which the request for waivers occurred, plus one NBA Season. For this purpose, if the request for waivers is made during the period from September 1 through June 30, the number of NBA Seasons remaining on this Contract shall not include the current season (as defined in subparagraph (i) above). The rescheduled payments described above shall be paid over the applicable number of NBA Seasons in equal semi-monthly installments on the pay dates prescribed by Paragraph 3(a) of this Contract.

For purposes of Section 409A of the Internal Revenue Code, each installment of the amount payable pursuant to this Exhibit 2 shall be treated as a separate payment.

Standard Conditions or Limitations: The Player's Base Compensation protection for each Season hereunder shall not be applicable if the Player's lack of skill, death, injury or illness, and/or mental disability (as applicable) results from the Player's:

participation in activities prohibited by Paragraph 12 of the Contract (as such Paragraph may be modified by Exhibit 5), which includes, among other things, engaging in any activity that a reasonable person would recognize as involving or exposing the participant to a substantial risk of bodily injury including, but not limited to (i) sky-diving, hang gliding, snow skiing, rock or mountain climbing (as distinguished from hiking), water or jet skiing, whitewater rafting, rappelling, bungee jumping, trampoline jumping and mountain biking; (ii) any fighting, boxing, or wrestling; (iii) using fireworks or participating in any activity involving firearms or other weapons; (iv) riding on electric scooters or hoverboards; (v) driving or riding on a motorcycle or moped or four-wheeling/off-roading of any kind; (vi) riding in or on any motorized vehicle in any kind of race or racing contest; (vii) operating an aircraft of any kind; (viii) engaging in any other activity excluded or prohibited by or under any insurance policy

which the Team procures against the injury, illness, or disability to or of the Player, or death of the Player, for which the Player has received written notice from the Team prior to the execution of this Contract; or (ix) participating in any game or exhibition of basketball, football, baseball, hockey, lacrosse, or other team sport or competition;
intentional self-inflicted injury, attempted suicide, and/or suicide;
abuse of alcohol;
use of any Prohibited Substance or controlled substance;
abuse of or addiction to prescription drugs;
conduct occurring during a commission of any felony for which the player is convicted (including by a plea of guilty, no contest, or nolo contendere);
participation in any riot, insurrection, or war or other military activities; or
failure to comply with the requirements of Paragraphs 7(d)-(i) of this Contract.

Additional Conditions or Limitations:

Initialed:

Player Team

A.1.3 Exhibit 3 — Prior Injury Exclusion

Player: _____

Team: _____

Date: _____

The Player's right to receive his Compensation as set forth in Paragraphs 7(c), 16(a)(iii), 16(b) of this Contract, or otherwise is limited or eliminated with respect to the following reinjury of the injury or aggravation of the condition set forth below:

Describe injury or condition:

Describe the extent to which liability for Compensation is limited or eliminated:

Initialed:

Player Team

A.1.4 Exhibit 4 — Trade Payments

Player: _____

Team: _____

Date: _____

In the event this Contract is traded by the Team executing the Contract to another NBA Team, the Player shall be entitled to receive from the assignor Team, within thirty (30) days of the date of such trade, the following payment:

Initialed:

Player Team

A.1.5 Exhibit 5 — Other Activities

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Notwithstanding the provisions of Paragraph 12 of this Contract, the Player and the Team agree that the Player need not obtain the consent of the Team in order to engage in the activities set forth below:

Initialed:

Player Team

A.1.6 Exhibit 6 — Physical Exam

Player: _____

Team: _____

Date: _____

The Player and the Team agree that this Contract will be invalid and of no force and effect unless the Player passes, in the sole discretion of the Team, exercised in good faith, in consultation with one or more of the Team's physicians, a physical examination in accordance with Article II, Section 13(h) of the CBA that is (i) conducted within three (3) business days of the execution of this Contract, and (ii) the results of which are reported by the Team to the Player within six (6) business days of the execution of this Contract. The Player agrees to supply complete and truthful information in connection with any such examinations.

Initialed:

Player Team

A.1.7 Exhibit 7 — Substitution for UPC Paragraph 7(b)

Player: _____

Team: _____

Date: _____

Paragraph 7(b) is hereby deleted and the following shall be substituted in place and instead thereof:

“7. (b) The Player agrees, notwithstanding any other provision of this Contract, that he will to the best of his ability maintain himself in physical condition sufficient to play skilled basketball at all times. If the Player, in the reasonable judgment of the physician designated for that purpose by the Team, is not in good physical condition at the date of his first scheduled game for the Team, or if, at the beginning of or during any Season, he fails to remain in good physical condition, in either event so as to render the Player unfit in the reasonable judgment of said physician to play skilled basketball, the Team shall have the right to suspend the Player for successive one-week periods until the Player, in the reasonable judgment of the Team’s physician, is in good physical condition; provided, however, that at the end of each such one-week period of suspension, if the Team notifies the Player, orally or in writing, that in its reasonable judgment it believes the Player is still not in good physical condition, and if the Player so requests, then the Player shall be examined by a physician or physicians designated for such purpose by the President, or any Vice President if the President is not available, of the American Society of Orthopedic Physicians, or equivalent organization (the “Reviewing Physician”), whose sole judgment concerning the physical condition of the Player to play skilled basketball shall be binding upon the Team and the Player for purposes of this Paragraph. The suspension of the Player shall be terminated promptly upon the failure of the Team to give the Player the notice required at the end of the one-week period or upon the finding of said Reviewing Physician that the Player is in physical condition sufficient to play skilled basketball. In the event of a suspension permitted hereunder, the Compensation (excluding any signing bonus or Incentive Compensation) payable to the Player for any Season during such suspension shall be reduced in the same proportion as the length of the period of

disability so determined bears to the length of the Season. Nothing in this Paragraph 7(b) shall authorize the Team to suspend the Player solely because the Player is injured or ill.”

Initialed:

Player Team

A.1.8 Exhibit 8 — Sign and Trade

Player: _____

Team: _____

Date: _____

The Player and the Team agree that this [Contract] [amendment] will be invalid and of no force and effect unless the [Contract] [amendment] is traded to the [assignee Team] within forty-eight (48) hours of its execution, and all conditions to such trade are ultimately satisfied.

Initialed:

Player Team

A.1.9 Exhibit 9 — One-Season, Non-Guaranteed Training Camp Contracts

Player: _____

Team: _____

Date: _____

The Player’s right to receive any Compensation under this Contract (other than Compensation in accordance with Paragraph 3(b) and/or Exhibit 10 if such exhibit is contained in this Contract) is eliminated in the event the Contract is terminated prior to the first day of the Regular Season covered by the Contract; provided, however, that if the Player is injured as a

direct result of playing for the Team and, accordingly, would have been entitled (but for this Exhibit 9) to Compensation pursuant to Paragraphs 7(c), 16(a)(iii), 16(b), or otherwise, the Team's sole liability (other than Compensation in accordance with Paragraph 3(b) and/or Exhibit 10 if such exhibit is contained in this Contract) shall be to pay the Player \$15,000 upon termination of the Player's Contract.

Initialed:

Player Team

A.1.10 Exhibit 10 — NBAGL Bonus and Two-Way Player Conversion

Player: _____

Team: _____

Bonus Amount*: _____

NBAGL Affiliate: _____

Conversion Protection Amount: _____

Date: _____

Contract Termination/NBAGL: In the event this Contract is terminated by the Team in accordance with the NBA waiver procedure prior to the first day of the NBA Regular Season, the Player shall be entitled to receive from the Team the Bonus Amount (if applicable) provided above, provided that the Player (a) signs with the NBAGL prior to the deadline set by the NBAGL for NBAGL teams to designate affiliate players, (b) is initially assigned by the NBAGL to the NBAGL affiliate listed above (or the NBAGL affiliate of any Team that acquires the Contract, if applicable) and timely reports to such affiliate, (c) does not leave the NBAGL (e.g., by buying out his contract with the NBAGL and signing a contract with an international team) prior to providing sixty (60) consecutive days of service during the NBAGL Season (the "60-Day Service Period"), provided that, in the event the player is signed

to one or more Contract(s) by the Team prior to completing the 60-Day Service Period, the Player shall still satisfy this clause (c) if he timely returns to the Team's NBAGL affiliate upon the completion or termination of such Contract(s) and completes the outstanding portion of the 60-Day Service Period, with such bonus payable (if applicable) within thirty (30) days of satisfying the above criteria. For clarity, a player will not satisfy clause (c) if at any time prior to completing the 60-Day Service Period he signs a contract with a professional basketball team other than the Team. In the event the Player fails to satisfy clause (c) because his contract with the NBAGL is terminated as a result of an injury resulting directly from his playing for the Team's NBAGL affiliate, such player shall nonetheless be entitled to receive from the Team the Bonus Amount.

Contract Termination During Regular Season: If this Contract is not terminated by the Team in accordance with the NBA waiver procedure prior to the first day of the NBA Regular Season, notwithstanding the absence of an Exhibit 2, the Contract shall be protected for lack of skill and injury or illness at an amount equal to the Conversion Protection Amount in this Exhibit 10.

Two-Way Player Conversion Option: Team shall have the option to convert this Contract to a Two-Way Contract ("Two-Way Player Conversion Option"); provided, however, that (a) such option must be exercised prior to the first day of the NBA Regular Season, and (b) may not be exercised if it would result in a violation of Article X, Section 4(d) of the CBA. Team's Two-Way Player Conversion Option may be exercised by providing written notice to Player that is either personally delivered to Player or his representative or sent by email or pre-paid certified, registered, or overnight mail to the last known address of Player or his representative with a copy to the Players Association and the NBA. If Team exercises the Two-Way Player Conversion Option, this Contract's Exhibit 1A will immediately become null and void and of no further force or effect and the Player's Compensation shall be equal to the Two-Way Player

Salary applicable for such Season. Further, upon conversion, the Player's right to the Bonus Amount (if applicable) set forth above pursuant to this Exhibit 10 will be rescinded and the Player's Contract, notwithstanding the absence of an Exhibit 2, shall be protected for lack of skill and injury or illness at an amount equal to the Conversion Protection Amount in this Exhibit 10. All other terms and conditions of this Contract shall remain applicable.

Standard NBA Contract Conversion Option: In the event the Two-Way Player Conversion Option is exercised by the Team, Team shall thereafter have the option to convert the Contract to a Standard NBA Contract ("Standard NBA Contract Conversion Option"). Team's Standard NBA Contract Conversion Option may be exercised by providing written notice to Player that is either personally delivered to Player or his representative or sent by email or pre-paid certified, registered, or overnight mail to the last known address of Player or his representative with a copy to the Players Association and the NBA. If Team exercises the Standard NBA Contract Conversion Option, the Base Compensation amount applicable to the Two-Way Contract as set forth in this Exhibit 10 will immediately become null and void and of no further force or effect, Player's Compensation shall be equal to the Player's applicable Minimum Player Salary for such Season beginning on the date such option is exercised, and all other terms and conditions of this Contract, including the Base Compensation protection set forth in this Exhibit 10, shall remain applicable.

*Bonus Amount must be equal to the Conversion Protection Amount and may only be included if Team has an NBAGL Affiliate.

Initialed:

Player Team

FA PREMIER LEAGUE TEK TİP SÖZLEŞME ÖRNEĞİ

No.

Form 13A

FA Copy	
League Copy	
Club Copy	
Player Copy	

PREMIER LEAGUE CONTRACT

AN AGREEMENT made the

Between **CHELSEA UvT**

whose registered office is at
(hereinafter referred to as "the Club") of the one part and

MICHELE COLUCCI of a professional association football player (hereinafter referred to as "the Player")
of the other part

WHEREBY it is agreed as follows:

1. Definitions and Interpretation

1.1 The words and phrases below shall have the following meanings:

"Agent" shall mean any person who represents negotiates on behalf of or otherwise acts for the Club or the Player (other than a solicitor giving professional legal advice only) in the context of either the registration or transfer of the registration of the Player or the employment and/or the terms of employment of the Player by the Club.

"Associated Company" shall mean any company which is a holding company or subsidiary (each as defined in Section 736 of the Companies Act 1985) of the Club or of any holding company of the Club.

"the Board" shall mean the board of directors of the Club for the time being or any duly authorised committee of such board of directors.

"Club Context" shall mean in relation to any representation of the Player and/or the Player's Image a representation in connection or combination with the name colours Strip trade marks logos or other identifying characteristics of the Club (including trade marks and logos relating to the Club and its activities which trade marks and logos are registered in the name of and/or exploited by any Associated Company) or in any manner referring to or taking advantage of any of the same.

"Club House" shall mean

"Club Rules" shall mean the rules or regulations affecting the Player from time to time in force and published by the Club.

"Code of Practice" shall mean the Code of Practice from time to time in force and produced jointly by the Premier League Limited and the PFA in conjunction with the FA.

"the FA Rules" shall mean the rules and regulations from time to time in force of the FA and including those of FIFA and UEFA to the extent they relate or apply to the Player or the Club.

"the FA" shall mean the Football Association Limited.

"FIFA" shall mean the Fédération Internationale de Football Association.

"Gross Misconduct" shall mean serious or persistent conduct behaviour activity or omission by the Player involving one or more of the following:

- (a) theft or fraud;
- (b) deliberate and serious damage to the Club's property;
- (c) use or possession of or trafficking in a Prohibited Substance;
- (d) incapacity through alcohol affecting the Player's performance as a player;
- (e) breach of or failure to comply with of any of the terms of this contract

or such other similar or equivalent serious or persistent conduct behaviour activity or omission by the Player which the Board reasonably considers to amount to gross misconduct.

"Holiday Year" shall mean a period of twelve months from 1st July in one year to 30th June in the next year.

"Internet" shall mean the global network of computer systems using TCP/IP protocols including (without limitation) the World Wide Web.

"the Laws of the Game" shall mean the laws from time to time in force governing the game of association football as laid down by the International Football Association Board (as defined in the statutes of FIFA).

"the League" shall mean the football league of which the Club is a member from time to time.

"the League Rules" shall mean the rules or regulations from time to time in force of the League.

"Manager" shall mean the official of the Club responsible for selecting the Club's first team.

"Media" shall mean any and all media whether now existing or hereafter invented including but not limited to any print and/or paper medium broadcast satellite or cable transmission and any visual and/or audio medium and including but not limited to the Internet any television or radio channel Website webcast and/or any transmission made by any mobile or mobile telephony standard or technology or other media or broadcasting service.

"PFA" shall mean the Professional Footballers Association.

"Permanent Incapacity" shall mean either (a) "Permanent Total Disablement" as defined in the League's personal accident insurance scheme or (b) incapacity of the Player by reason of or resulting from any injury or illness (including mental illness or disorder) where in the written opinion of an appropriately qualified medical consultant instructed by the Club ("the Initial Opinion") and (if requested in writing either by the Club at any time or by the Player at any time but not later than twenty one days after receipt from the Club of notice in writing terminating this contract pursuant to clause 8.1) of a further such consultant approved or proposed by the Player (and in the absence of either an approval or proposal within 28 days of the request nominated on the application of either party by the President ("the President") for the time being of the Royal College of Surgeons) ("the Further Opinion") the Player will be unlikely by reason of such incapacity to play football to the same standard at which the Player would have played if not for such incapacity for a consecutive period of not less than twenty months commencing on the date of commencement of the incapacity PROVIDED that if the Initial Opinion and the Further Opinion disagree with one another then if the Further Opinion was given by a consultant nominated by the President it shall prevail but if not then a third opinion ("the Third Opinion") from a consultant nominated by the President may be obtained on the application of either party and that opinion shall be final and binding for the purposes of this definition.

"Player's Image" shall mean the Player's name nickname fame image signature voice and film and photographic portrayal virtual and/or electronic representation reputation replica and all other characteristics of the Player including his shirt number.

"Player Injury" shall mean any injury or illness (including mental illness or disorder) other than any injury or illness which is directly caused by or results directly from a breach by the Player of his obligations under clause 3.2.1 of this contract or of any other of his obligations hereunder amounting to Gross Misconduct.

"Prohibited Substance" shall have the meaning set out in the FA Rules.

"the Rules" shall mean the statutes and regulations of FIFA and UEFA the FA Rules the League Rules the Code of Practice and the Club Rules.

"Strip" shall mean all versions from time to time of the Club's official football clothing including shirts shorts socks and/or training kit track suits headwear and/or any other clothing displaying the Club's name and/or official logo.

"UEFA" shall mean the Union des Associations Européennes de Football.

"Website" shall mean a site forming part of the Internet with a unique URL/domain name.

- 1.2 For the purposes of this contract and provided the context so permits:
 - 1.2.1 the singular shall include the plural and vice versa and any gender includes any other gender;
 - 1.2.2 references to person shall include any entity business firm or unincorporated association; and
 - 1.2.3 references to statutory enactments or to the Rules shall include re-enactments and amendments of substantially the same intent as the original referenced enactment or Rule.
- 1.3 The headings of this contract are for convenience only and not interpretation.
- 1.4 In the event of any dispute as to the interpretation of any of the provisions of this contract reference shall be made (where appropriate) for clarification to the Code of Practice but so that in the event of any conflict the provisions of this contract shall prevail. Subject thereto wherever specific reference to the Code of Practice is made in this contract the relevant terms and provisions thereof are deemed incorporated herein as if set out in full.

2. Appointment and duration

- 2.1 The Club engages the Player as a professional footballer on the terms and conditions of this contract and subject to the Rules.
- 2.2 This contract shall remain in force until the date specified in clause 2 of Schedule 2 hereto subject to any earlier determination pursuant to the terms of this contract.

3. Duties and Obligations of the Player

- 3.1 The Player agrees:
 - 3.1.1 when directed by an authorised official of the Club:
 - 3.1.1.1 to attend matches in which the Club is engaged;
 - 3.1.1.2 to participate in any matches in which he is selected to play for the Club; and
 - 3.1.1.3 to attend at any reasonable place for the purposes of and to participate in training and match preparation;
 - 3.1.2 to play to the best of his skill and ability at all times;
 - 3.1.3 except to the extent prevented by injury or illness to maintain a high standard of physical fitness at all times and not to indulge in any activity sport or practice which might endanger such fitness or inhibit his mental or physical ability to play practise or train;
 - 3.1.4 to undertake such other duties and to participate in such other activities as are consistent with the performance of his duties under clauses 3.1.1 to 3.1.3 and as are reasonably required of the Player;

- 3.1.5 that he has given all necessary authorities for the release to the Club of his medical records and will continue to make the same available as requested by the Club from time to time during the continuance of this contract;
- 3.1.6 to comply with and act in accordance with all lawful instructions of any authorised official of the Club;
- 3.1.7 to play football solely for the Club or as authorised by the Club or as required by the Rules;
- 3.1.8 to observe the Laws of the Game when playing football;
- 3.1.9 to observe the Rules but in the case of the Club Rules to the extent only that they do not conflict with or seek to vary the express terms of this contract;
- 3.1.10 to submit promptly to such medical and dental examinations as the Club may reasonably require and to undergo at no expense to himself such treatment as may be prescribed by the medical or dental advisers of the Club or the Club's insurers;
- 3.1.11 on the termination of this contract for any cause to return to the Club in a reasonable and proper condition any property (including any car) which has been provided or made available by the Club to the Player in connection with his employment.
- 3.2 The Player agrees that he shall not:
 - 3.2.1 undertake or be involved in any activity or practice which will knowingly cause to be void or voidable or which will invoke any exclusion of the Player's cover pursuant to any policy of insurance maintained for the benefit of the Club on the life of the Player or covering his physical well-being (including injury and incapacity and treatment thereof);
 - 3.2.2 when playing or training wear anything (including jewellery) which is or could be dangerous to him or any other person;
 - 3.2.3 except to the extent specifically agreed in writing between the Club and the Player prior to the signing of this contract use as his regular place of residence any place which the Club reasonably deems unsuitable for the performance by the Player of his duties other than temporarily pending relocation;
 - 3.2.4 undertake or be engaged in any other employment or be engaged or involved in any trade business or occupation or participate professionally in any other sporting or athletic activity without the prior written consent of the Club **PROVIDED THAT** this shall not:
 - 3.2.4.1 prevent the Player from making any investment in any business so long as it does not conflict or interfere with his obligations hereunder; or
 - 3.2.4.2 limit the Player's rights under clauses 4 and 6.1.8;
 - 3.2.5 knowingly or recklessly do write or say anything or omit to do anything which is likely to bring the Club or the game of football into disrepute cause the Player or the Club to be in breach of the Rules or cause damage to the Club or its officers or employees or any match official. Whenever circumstances permit the Player shall give to the Club reasonable notice of his intention to make any contributions to the public media in order to allow representations to be made to him on behalf of the Club if it so desires;
 - 3.2.6 except in the case of emergency arrange or undergo any medical treatment without first giving the Club proper details of the proposed treatment and physician/surgeon and requesting the Club's consent which the Club will not unreasonably withhold having due regard to the provisions of the Code of Practice.

4. Community public relations and marketing

- 4.1 For the purposes of the promotional community and public relations activities of the Club and/or (at the request of the Club) of any sponsors or commercial partners of the Club and/or of the

League and/or of any main sponsors of the League the Player shall attend at and participate in such events as may reasonably be required by the Club including but not limited to appearances and the granting of interviews and photographic opportunities as authorised by the Club. The Club shall give reasonable notice to the Player of the Club's requirements and the Player shall make himself available for up to six hours per week of which approximately half shall be devoted to the community and public relations activities of the Club. No photograph of the Player taken pursuant to the provisions of this clause 4.1 shall be used by the Club or any other person to imply any brand or product endorsement by the Player.

- 4.2 Whilst he is providing or performing the services set out in this contract (including travelling on Club business) the Player shall:
 - 4.2.1 wear only such clothing as is approved by an authorised official of the Club; and
 - 4.2.2 not display any badge mark logo trading name or message on any item of clothing without the written consent of an authorised official of the Club Provided that nothing in this clause shall prevent the Player wearing and/or promoting football boots and in the case of a goalkeeper gloves of his choice.
- 4.3 Subject in any event to clause 4.4 and except to the extent of any commitments already entered into by the Player as at the date hereof or when on international duty in relation to the Players' national football association UEFA or FIFA he shall not (without the written consent of the Club) at any time during the term of this contract do anything to promote endorse or provide promotional marketing or advertising services or exploit the Player's Image either (a) in relation to any person in respect of such person's products brand or services which conflict or compete with any of the Club's club branded or football related products (including the Strip) or any products brand or services of the Club's two main sponsors/commercial partners or of the League's one principal sponsor or (b) for the League
- 4.4 The Player agrees that he will not either on his own behalf or with or through any third party undertake promotional activities in a Club Context nor exploit the Player's Image in a Club Context in any manner and/or in any Media nor grant the right to do so to any third party.
- 4.5 Except to the extent specifically herein provided or otherwise specifically agreed with the Player nothing in this contract shall prevent the Player from undertaking promotional activities or from exploiting the Player's Image so long as:
 - 4.5.1 the said promotional activities or exploitation do not interfere or conflict with the Player's obligations under this contract; and
 - 4.5.2 the Player gives reasonable advance notice to the Club of any intended promotional activities or exploitation.
- 4.6 The Player hereby grants to the Club the right to photograph the Player both individually and as a member of a squad and to use such photographs and the Player's Image in a Club Context in connection with the promotion of the Club and its playing activities and the promotion of the League and the manufacture sale distribution licensing advertising marketing and promotion of the Club's club branded and football related products (including the Strip) or services (including such products or services which are endorsed by or produced under licence from the Club) and in relation to the League's licensed products services and sponsors in such manner as the Club may reasonably think fit so long as:
 - 4.6.1 the use of the Player's photograph and/or Player's Image either alone or with not more than two other players at the Club shall be limited to no greater usage than the average for all players regularly in the Club's first team;
 - 4.6.2 the Player's photograph and/or Player's Image shall not be used to imply any brand or product endorsement by the Player; and
 - 4.6.3 **PROVIDED** that all rights shall cease on termination of this contract save for the use and/or sale of any promotional materials or products as aforesaid as shall then already be

manufactured or in the process of manufacture or required to satisfy any outstanding orders.

- 4.7 In its dealings with any person permitted by the Club to take photographs of the Player the Club shall use reasonable endeavours to ensure that the copyright of the photographs so taken is vested in the Club and/or that no use is made of the said photographs without the Club's consent and in accordance with the provisions of this contract.
 - 4.8 The Player shall be entitled to make a responsible and reasonable reply or response to any media comment or published statements likely to adversely affect the Player's standing or reputation and subject as provided for in clause 3.2.5 to make contributions to the public media in a responsible manner.
 - 4.9 In this clause 4 where the context so admits the expression "the Club" includes any Associated Company of the Club but only to the extent and in the context that such company directly or indirectly provides facilities to or undertakes commercial marketing or public relations activities for the Club and not so as to require the consent of any Associated Company when consent of the Club is required.
 - 4.10 For the purposes of the Contracts (Rights of Third Parties) Act 1999 nothing in this clause 4 is intended to nor does it give to the League any right to enforce any of its provisions against the Club or the Player.
 - 4.11 Nothing in this clause 4 shall prevent the Club from entering into other arrangements additional or supplemental hereto or in variance hereof in relation to advertising marketing and/or promotional services with the Player or with or for all or some of the Club's players (including the Player) from time to time. Any other such arrangements which have been agreed as at the date of the signing of this contract and any image contract or similar contract required to be set out in this contract by the League Rules are set out in Schedule 2 paragraph 13.
5. **Remuneration and expenses**
- 5.1 Throughout his engagement the Club shall pay to the Player the remuneration and shall provide the benefits (if any) as are set out in Schedule 2.
 - 5.2 The Club shall reimburse the Player all reasonable hotel and other expenses wholly and exclusively incurred by him in or about the performance of his duties under this contract PROVIDED that the Player has obtained the prior authorisation of a director the Manager or the secretary of the Club and the Player furnishes the Club with receipts or other evidence of such expenses.
 - 5.3 The Club may deduct from any remuneration payable to the Player:
 - 5.3.1 fines imposed under the provisions of Part 1 of Schedule 1 hereto;
 - 5.3.2 any monies disbursed and/or liabilities incurred by the Club on behalf of the Player with the Players prior consent;
 - 5.3.3 any other monies (but not claims for damages or compensation) which can be clearly established to be properly due from the Player to the Club.
6. **Obligations of the Club**
- 6.1 The Club shall:
 - 6.1.1 observe the Rules all of which (other than the Club Rules) shall take precedence over the Club Rules;
 - 6.1.2 provide the Player each year with copies of all the Rules which affect the Player and of the terms and conditions of any policy of insurance in respect of or in relation to the Player with which the Player is expected to comply;

- 6.1.3 promptly arrange appropriate medical and dental examinations and treatment for the Player at the Club's expense in respect of any injury to or illness (including mental illness or disorder) of the Player save where such injury or illness is caused by an activity or practice on the part of the Player which breaches clause 3.2.1 hereof in which case the Club shall only be obliged to arrange and pay for treatment to the extent that the cost thereof remains covered by the Club's policy of medical insurance or (if the Club does not maintain such a policy) then to the extent that it would remain covered by such a policy were one maintained upon normal industry terms commonly available within professional football and so that save as aforesaid this obligation shall continue in respect of any examinations and/or treatment the necessity for which arose during the currency of this contract notwithstanding its subsequent expiry or termination until the earlier of completion of the necessary examinations and/or prescribed treatment and a period of eighteen months from the date of expiry or termination hereof;
- 6.1.4 The Club shall use all reasonable endeavours to ensure that any policy of insurance maintained by the Club for the benefit of the Player continues to provide cover for any examinations and/or treatment as are referred to in clause 6.1.3 until completion of any such examinations and/or treatment;
- 6.1.5 comply with all relevant statutory provisions relating to industrial injury and any regulations made pursuant thereto;
- 6.1.6 at all times maintain and observe a proper health and safety policy for the security safety and physical well being of the Player when carrying out his duties under this contract;
- 6.1.7 in any case where the Club would otherwise be liable as employer for any acts or omissions of the Player in the lawful and proper performance of his playing practising or training duties under this contract defend the Player against any proceedings threatened or brought against him at any time arising out of the carrying out by him of any such acts or omissions and indemnify him from any damages awarded and this obligation and indemnity shall continue in relation to any such acts or omissions during the currency of this contract notwithstanding its expiry or termination before such proceedings are threatened and/or brought;
- 6.1.8 give the Player every opportunity compatible with his obligations under this contract to follow any course of further education or vocational training which he wishes to undertake and give positive support to the Player in undertaking such education and training. The Player shall supply the Footballer's Further Education and Vocational Training Society with particulars of any courses undertaken by him; and
- 6.1.9 release the Player as required for the purposes of fulfilling the obligations in respect of representative matches to his national association pursuant to the statutes and regulations of FIFA.
- 6.2 The Club shall not without the consent in writing of the Player:
 - 6.2.1 take or use or permit to be used photographs of the Player for any purposes save as permitted by clause 4; or
 - 6.2.2 use or reveal the contents of any medical reports or other medical information regarding the Player obtained by the Club save for the purpose of assessing the Player's health and fitness obtaining medical and insurance cover and complying with the Club's obligations under the Rules.

7. Injury and Illness

- 7.1 Any injury to or illness of the Player shall be reported by him or on his behalf to the Club immediately and the Club shall keep a record of such injury or illness.
- 7.2 In the event that the Player shall become incapacitated from playing by reason of any injury or illness (including mental illness or disorder) the Club shall pay to the Player during such period of incapacity or the period of this contract (whichever is the shorter) the following amounts of

remuneration for the following periods:

- 7.2.1 in the case of a Player Injury his basic wage over the first eighteen months and one half of his basic wage for the remainder of his period of incapacity;
 - 7.2.2 in the case of any other injury or illness his basic wage over the first twelve months and one half of his basic wage for the remainder of his period of incapacity.
 - 7.3 In each case specified in clause 7.2 above there shall be paid to the Player in addition to his basic wage all or the appropriate share of any bonus payments if and to the extent that payment or provision for continuation of the same is specifically provided for in Schedule 2 or in the Club's Bonus Scheme.
 - 7.4 The payments made by the Club pursuant to clause 7.2 shall be deemed to include all and any statutory sick pay and/or any other state benefits payable by reference to sickness to which the Player may be entitled.
 - 7.5 Nothing in this clause 7 shall reduce or vary the entitlement of the Player to signing on fees and/or loyalty payments or any other payments of a similar nature due to him under this contract.
8. **Permanent or Prolonged Incapacity**
- 8.1 In the event that:
 - 8.1.1 the Player shall suffer Permanent Incapacity; or
 - 8.1.2 the Player has been incapacitated from playing by reason of or resulting from the same injury or illness (including mental illness or disorder) for a period (consecutive or in the aggregate) amounting to eighteen months in any consecutive period of twenty months;the Club shall be entitled to serve a notice upon the Player terminating this contract.
 - 8.2 The length of such notice shall be twelve months in the case of an incapacity by reason of a Player Injury and six months in every other case.
 - 8.3 The notice referred to in clause 8.1 may be served at any time after:
 - 8.3.1 the date on which the Player is declared to be suffering Permanent Total Disablement under the terms of the League's personal accident insurance scheme; or
 - 8.3.2 the date on which such Permanent Incapacity is established by the Initial Opinion; or
 - 8.3.3 in the case of any incapacity as is referred to in 8.1.2 the date on which the period of incapacity shall exceed eighteen months as aforesaid but so that the right to terminate pursuant to clause 8.1.2 shall only apply while such incapacity shall continue thereafter.
 - 8.4 In the event that after the service of any notice pursuant to clause 8.1.1 Permanent Incapacity is not confirmed by the Further Opinion (if requested) or (where relevant) by the Third Opinion then such notice shall lapse and cease to be of effect.
 - 8.5 In the case of any notice of termination given under this clause 8 the Club shall be entitled by further notice on or after serving notice of termination to terminate this contract forthwith on paying to the Player at the time of such termination the remainder of his remuneration and any other sums properly due to him under this contract and the value of any other benefits which would be payable or available to the Player during the remainder of the period of his notice of termination provided always that the Club's obligations pursuant to clause 6.1.3 shall continue to apply during the remainder of the said notice period and for any further relevant period as provided therein.
 - 8.6 Where the Club has made payment to the Player during any period of incapacity owing to illness or injury and the Player's absence is due to the action of a third party other than of another club player or match official in relation to any damage or injury sustained on or about the field of play or during training or practising giving the Player a right of recovery against that third party then if the

Player makes any claim against such third party the Player must where he is reasonably able to do so include as part of such claim from such third party a claim for recovery of any such payment and upon successful recovery repay to the Club the lesser of the total of the remuneration paid by the Club to the Player during the period of incapacity and the amount of any damages payable to or recovered by the Player in respect of such claim or otherwise by reference to loss of earnings under this contract under any compromise settlement or judgment. Any amounts paid by the Club to the Player in such circumstances shall constitute loans from the Club to be repaid to the Club to the extent aforesaid upon successful recovery as aforesaid.

9. **Disciplinary Procedure**

Except in any case where the Club terminates the Player's employment pursuant to the provisions of clause 10 hereof (when the procedure set out therein shall apply) the Club shall operate the disciplinary procedure set out in Part 1 of Schedule 1 hereto in relation to any breach or failure to observe the terms of this contract or of the Rules.

10. **Termination by the Club**

10.1 The Club shall be entitled to terminate the employment of the Player by fourteen days' notice in writing to the Player if the Player:

10.1.1 shall be guilty of Gross Misconduct;

10.1.2 shall fail to heed any final written warning given under the provisions of Part 1 of Schedule 1 hereto; or

10.1.3 is convicted of any criminal offence where the punishment consists of a sentence of imprisonment of three months or more (which is not suspended).

10.2 If the Club terminates the Player's employment for any reason under clause 10.1 the Club shall within seven days thereafter notify the Player in writing of the full reasons for the action taken.

10.3 The Player may by notice in writing served on the Club and the League at any time from the date of termination up to fourteen days after receipt by the Player of written notification under clause 10.2 give notice of appeal against the decision of the Club to the League and such appeal shall be determined in accordance with the procedures applicable pursuant to the League Rules.

10.4 If the Player exercises his right of appeal the termination of this contract by the Club shall not become effective unless and until it shall have been determined that the Club was entitled to terminate this contract pursuant to clause 10.1 but so that if it is so determined then subject only to clause 10.5.3 the Player shall cease to be entitled to any remuneration or benefits with effect from the expiration of the period of notice referred to in clause 10.3 and any payment made by the Club in respect thereof shall forthwith become due from the Player to the Club.

10.5 Pending the hearing and determination of such appeal the Club may suspend the Player for up to a maximum of six weeks from the date of notice of termination and if the Board so determine such suspension shall be without pay provided that:

10.5.1 the payment due to the Player in respect of the fourteen days' notice period under clause 10.1 is made to the Player forthwith;

10.5.2 pending the determination of the appeal an amount equal to the remuneration which would otherwise have been due to the Player but for the suspension without pay is paid to an escrow account held by the PFA as and when it would otherwise have become due for payment to the Player and following the determination of the appeal the PFA will either pay the money (including interest earned on the said account) to the Player or return it to the Club according to the appeal decision;

10.5.3 all other benefits for the Player under the provisions of clauses 6.1.3 and 6.1.4 of this contract shall be maintained and remain in force while the appeal is pending; and

10.5.4 during any such period of suspension the Club shall be under no obligation to assign to the Player any playing training or other duties and shall be entitled to exclude the Player from the Club's premises including its ground and training ground.

10.6 Upon any termination of this contract by the Club becoming operative the Club shall forthwith release the Player's registration.

11. **Termination by the Player**

11.1 The Player shall be entitled to terminate this contract by fourteen days' notice in writing to the Club if the Club:

11.1.1 shall be guilty of serious or persistent breach of the terms and conditions of this contract; or

11.1.2 fails to pay any remuneration or other payments or bonuses due to the Player or make available any benefits due to him as it or they fall due or within fourteen days thereafter and has still failed to make payment in full or make the benefits available by the expiry of the said fourteen days' notice.

11.2 The Club may within fourteen days of receipt of any notice of termination of this contract by the Player in accordance with clause 11.1 give written notice of appeal against such termination to the Player and to the League which shall hear such appeal in accordance with procedures applicable pursuant to the League Rules.

11.3 If the Club exercises its right of appeal pursuant to clause 11.2 the termination of this contract shall not become operative unless and until it shall have been determined that the Player was entitled to terminate this contract pursuant to clause 11.1.

11.4 Upon any termination of this contract by the Player becoming operative the Club shall forthwith release the Player's registration.

12. **Grievance Procedure**

In the event that the Player has any grievance in connection with his employment under this contract the grievance procedures set out in Part 2 of the Schedule 1 hereto shall be available to the Player.

13. **Representation of Player**

In any disciplinary or grievance procedure the Player shall be entitled to be accompanied by or represented by his Club captain or a PFA delegate and/or any officer of the PFA.

14. **Holidays**

For each Holiday Year the Player shall be entitled to take in the aggregate the equivalent of five weeks paid holiday to be taken at a time or times and for such days during the Holiday Year as shall be determined by the Club but so that (subject to the Club's first team and any international commitments) the Club shall not unreasonably refuse to permit the Player to take three of such weeks consecutively. Holidays not taken during any Holiday Year (or subject to agreement by the Club within one month of the end of such Holiday Year) may not be carried forward into any subsequent Holiday Year.

15. **Survival**

The provisions of this contract shall remain in full force and effect in respect of any act or omission of either party during the period of this contract notwithstanding the termination of this contract.

16. **Confidentiality**

This contract is to be treated as being private and confidential and its contents shall not be disclosed or divulged either directly or indirectly to any person firm or company whatsoever either by the Club the Player or any Agent of the Club or the Player except:

- 16.1 with the prior written agreement of both the Club and the Player; or
- 16.2 as may be required by any statutory regulatory governmental or quasi governmental authorities or as otherwise required by law or pursuant to the Rules including (where appropriate) any recognised stock exchange; or
- 16.3 in the case of the Player to his duly appointed Agent and professional advisers including the PFA; or
- 16.4 in the case of the Club to its duly appointed Agent and its professional advisers or to such of its directors secretary servants or representatives or auditors to whom such disclosure is strictly necessary for the purposes of their duties and then only to the extent so necessary.

17. **Arbitration**

Any dispute between the Club and the Player not provided for in clauses 9, 10, 11,12 and Schedule 1 hereof shall be referred to arbitration in accordance with the League Rules or (but only if mutually agreed by the Club and the Player) in accordance with the FA Rules.

18. **Specificity of Football**

The parties hereto confirm and acknowledge that this contract the rights and obligations undertaken by the parties hereto and the fixed term period thereof reflect the special relationship and characteristics involved in the employment of football players and the participation by the parties in the game of football pursuant to the Rules and the parties accordingly agree that all matters of dispute in relation to the rights and obligations of the parties hereto and otherwise pursuant to the Rules including as to termination of this contract and any compensation payable in respect of termination or breach thereof shall be submitted to and the parties hereto accept the jurisdiction and all appropriate determinations of such tribunal panel or other body (including pursuant to any appeal therefrom) pursuant to the provisions of and in accordance with the procedures and practices under this contract and the Rules.

19. **Severance**

- 19.1 If the Player shall not make an application to an Employment Tribunal for compensation in respect of unfair dismissal or redundancy as a result of not being offered a new contract either on terms at least as favourable as under this contract or at all then the following provisions of this clause 19 shall take effect.
- 19.2 If by the expiry of this contract the Club has not made to the Player an offer of re-engagement on terms at least as favourable to the Player as those applicable over the last twelve months of this contract (or the length of this contract if shorter) then subject to clauses 19.1 and 19.3 the Player shall continue to receive from his Club (as a separate payment representing compensation as more particularly referred to in the Code of Practice) a payment equal to his weekly basic wage (at the average amount of his weekly wage over the preceding 12 months of this contract or the whole of this contract if shorter) for a period of one month from the expiry of this contract or until the Player signs for another club whichever period is the shorter provided that where the Player signs for another club within that period of one month at a lower basic wage than such average then such payment shall in addition include a sum equal to the shortfall in such basic wage for the remainder of such period;
- 19.3 The maximum amount payable to the Player under sub-clause 19.2 is double the maximum sum which an Employment Tribunal can award from time to time as a compensatory award for unfair dismissal.

20. **Miscellaneous**

- 20.1 This contract and the documents referred to herein constitute the entire agreement between the Club and the Player and supersede any and all preceding agreements between the Club and the Player.
- 20.2 The further particulars of terms of employment not contained in the body of this contract which must be given to the Player in compliance with Part 1 of the Employment Rights Act 1996 are given in Schedule 2.

20.3 This contract is signed by the parties hereto in duplicate so that for this purpose each signed agreement shall constitute an original but taken together they shall constitute one agreement.

20.4 For the purposes of the Data Protection Act 1998 the Player consents to the Club the League PFA and FA collecting Personal Data including Sensitive Personal Data (both as defined in the said Act) about the Player. The Club's Data Protection Policy can be found in the Club's employee handbook.

21. **Jurisdiction and Law**

This contract shall be governed by and construed in accordance with English law and the parties submit to the non exclusive jurisdiction of the English Courts.

Schedule 1
Part 1
Disciplinary Procedure and Penalties

1. **Introduction**

The disciplinary procedure aims to ensure that the Club behaves fairly in investigating and dealing with allegations of unacceptable conduct with a view to helping and encouraging all employees of the Club to achieve and maintain appropriate standards of conduct and performance. The Club nevertheless reserves the right to depart from the precise requirements of its disciplinary procedure where the Club considers it expedient to do so and where the Player's resulting treatment is no less fair.

2. **Records**

All cases of disciplinary action under this procedure will be recorded and placed in the Club's records until deleted in accordance with paragraph 4.2. A copy of the Club's disciplinary records concerning the Player will be supplied to the Player at his request.

3. **The Procedure**

The following steps will be taken as appropriate in all cases of disciplinary action:

3.1 **Investigation**

No action will be taken before a proper investigation has been undertaken by the Club into the matter complained of. If the Club determines the same to be appropriate the Club may by written notice suspend the Player for up to fourteen days while the investigation takes place. If the Player is so suspended this contract will continue together with all the Player's rights under it including the payment of the Player's remuneration and benefits but during the period of suspension the Player will not be entitled to access to any of the Club's premises except at the prior request or with the prior consent of the Club and subject to such conditions as the Club may impose. The decision to suspend the Player will be notified in writing to the Player by the Club.

3.2 **Disciplinary Hearing**

3.2.1 If the Club decides to hold a disciplinary hearing about the matter complained of the Player will be given full details in writing of the complaint against him and reasonable notice of the date and time of the hearing. At the hearing the Player will be given an opportunity to state his case either personally or through his representative as provided for in clause 13 of this contract.

3.2.2 Subject as provided in paragraph 3.2.3 no disciplinary penalty will be imposed without first giving the Player the opportunity to state his case to the Manager or if the Player so requests to a director of the Club and where the Club considers it appropriate or where the Player requests the same without a disciplinary hearing.

3.2.3 A disciplinary hearing may proceed in the Player's absence and a disciplinary penalty may be imposed if he fails to appear at such hearing after having received proper notice thereof

3.3 **Appeals**

3.3.1 The Player shall have a right of appeal to the Board against any disciplinary decision. The Player should inform the Board in writing of his wish to appeal within fourteen days of the date of notification to him of the decision which forms the subject of such appeal. The Board will conduct an appeal hearing as soon as possible thereafter at which the Player will be given a further opportunity to state his case. The decision of the Board will be notified to the Player in writing within seven days and subject to paragraph 3.3.2 will be final and binding under this procedure.

3.3.2 In the event of any sanction being imposed or confirmed in excess of an oral warning the Player may by notice in writing served on the Club and the League within fourteen days of receipt by the Player of written notification of the decision of the Board give

notice of appeal against it to the League who will determine the matter in accordance with the League Rules.

- 3.3.3 If the Player exercises any right of appeal as aforesaid any sanction imposed by the Club upon the Player shall not take effect until the appropriate appeal has been determined and the sanction confirmed varied or revoked as the case may be.

4. **Disciplinary Penalties**

- 4.1 At a disciplinary hearing or on an appeal against a disciplinary decision the Club may dismiss the allegation or if it is proved to the Club's satisfaction may:
- 4.1.1 give an oral warning a formal written warning or after a previous warning or warnings a final written warning to the Player;
 - 4.1.2 impose a fine not exceeding the amount of the Player's basic wage for a period of up to two weeks for a first offence (unless otherwise approved by the PFA in accordance with the Code of Practice) and up to four weeks for subsequent offences in any consecutive period of twelve months but only in accordance with the provisions of the Code of Practice;
 - 4.1.3 order the Player not to attend at any of the Club's premises for such period as the Club thinks fit not exceeding four weeks;
 - 4.1.4 in any circumstances which would entitle the Club to dismiss the Player pursuant to any of the provisions of clause 10 of this contract dismiss the Player or impose such other disciplinary action (including suspension of the Player and/or a fine of all or part of the amount of the Player's basic wage for a period not exceeding six weeks).
- 4.2 Any warning or sanction given under this disciplinary procedure will be deleted in the Club's records after twelve months.

Part 2
Grievance Procedures

1. The Player shall bring any grievance informally to the notice of the Manager in the first instance. The Player may be required by the Manager to put any such grievance in writing. Having enquired into such grievance the Manager will then notify the Player of his decision.
2. If the grievance is not determined by the Manager to the Player's satisfaction the Player may within fourteen days thereafter serve formal notice of the grievance in writing on the secretary of the Club and the matter shall thereupon be determined by the chairman of the Club or by the Board as soon as possible and in any event within four weeks of the receipt of the notice.

Schedule 2
Supplemental Provisions and Employment Rights Act 1996

The following provisions shall apply to supplement the provisions of this contract and the information as set out herein in order to comply with the requirements of Part 1 of the Employment Rights Act 1996.

1. The Player's employment with the Club began on 1 September 2008
2. The date of termination of this contract is 30 June 2009
3. No employment with a previous employer shall count as part of the Player's continuous period of employment hereunder.
4. The Player's hours of work are such as the Club may from time to time reasonably require of him to carry out his duties and the Player shall not be entitled to any additional remuneration for work done outside normal working hours.
5. The place of employment shall be at the Club's ground and training ground but the Club shall be entitled to require the Player to play and to undertake his duties hereunder at any other place throughout the world.
6. No contracting out certificate pursuant to the Pensions Scheme Act 1993 is in force in respect of the Player's employment under this contract.
7. The Player shall become or continue to be and during the continuance of his employment hereunder shall remain a member of both the Cash Section and the Income Section of the Professional Footballers' Pension Scheme unless he notifies the Scheme Administrator in writing that he wishes to opt out of one or both of the sections. In respect of the Income Section he shall be liable to pay 3.75% of Basic Wage in each Scheme Year or such other amount as he notifies the Scheme Administrator in writing, subject to Revenue limits. In respect of both sections he shall be entitled to such benefits on such conditions as are set out in the Scheme's definitive trust deed and rules as amended from time to time.

The Player further agrees that the Club may disclose his name, address, gender, date of birth, National Insurance number, salary information and dates of commencement and termination of employment to the League and the trustees of the Scheme for the purposes of facilitating the administration of the Scheme.

8. **Remuneration**

The Player's remuneration shall be:

8.1 **Basic Wage:**

£5,400,000 (FIVE Millions Four Hundred Thousand Pounds)) payable by monthly instalments in arrears fromto 30 of June 2009.

8.2 **Such of the bonuses and incentives as the Player shall be entitled to receive under the terms of the Club's bonus and incentive scheme a copy of which is annexed hereto.**

9. The Player's normal retirement age is 35 years.
10. The terms and conditions of this contract form part of a number of collective agreements between the Club (through the League) and the Player (through the PFA) affecting the Player's employment and full details thereof are set out in the Code of Practice.
11. Any other provisions:
 - i) Nothing in this Agreement shall place an obligation on the Club to play the Player in any of the Club's first team fixtures or to play the Player in his preferred position.

- ii) The Player agrees that the Club shall be entitled to use, in a reasonable manner and so as not to bring the Player into disrepute, the name, the nickname, signature image, voice, film portrayal and other characteristics of the Player in connection with manufacture, selling, distribution, licensing and promotion of items of official Club merchandise relating to the Club and its players.
- iii) For the purposes of the Employment Rights Act 1996, the Player hereby authorises the Club to deduct from his remuneration hereunder any sums due from him to the Club including, without limitation, any overpayments, loans or advances made to him by the Club and the cost of repairing any damage or loss to the Club's property caused by him or any liability the Club may have (including rental payments due and owing) by virtue of the Player's occupation in a third party's property where the Club is the named tenant or where the Club has agreed to pay the deposit/rental payments for the property.
- iv) The first team Incentive Schedule will be notified to the Player on the commencement of this Agreement.
- v) The Club will pay relocation expenses to include legal expenses, stamp duty, estate agents fees and removal expenses etc ("Expenses") to a maximum of £8000 subject to the Club being invoiced directly from a third party for such Expenses and any other requirements the Club may impose.
- vi) In the event of an unlawful breach by the Player of this Agreement the Player and the Club acknowledge and agree that the market value of the Player at the time of such unlawful breach, as determined by the Dispute Resolution Chamber of FIFA, shall be used (in addition to the existing criteria as set out at Article 17 of the December 2004 FIFA Regulations for the Status and Transfer of Players) (as amended) when calculating the compensation due and payable by the Player to the Club for the Player's unlawful breach of Agreement. The Player agrees and acknowledges that such market value represents the actual loss sustained by the Club and the true and fair cost to the Club of replacing the Player as at the time of his unlawful breach of this Agreement. For the avoidance of doubt the market value shall be assessed at the time of the unlawful breach not at the date this Agreement was entered into. Nothing in this Agreement shall infer or imply an acceptance by the Club of the Players ability to terminate this Agreement.
- vii) The Player warrants and confirms that he has made a full and honest disclosure to the Club's doctor of his past and current medical history (including but not limited to all injuries suffered medical conditions and treatments) that could in any way affect his fitness and/or ability to play Premiership Football at any time during the term of this Agreement.
- viii) If any provision of this Agreement proves to be invalid or void or illegal it shall not in any way affect impair or invalidate any other provision and the remaining provisions shall remain in full force and effect.

SIGNED by the Player

_____ **in the presence of:**

(Witness signature) _____

(Address)

Occupation

SIGNED by the Player's parent or guardian (if the player is under 18)

_____ **in the presence of:**

(Witness signature) _____

(Address)

Occupation

SIGNED by name

_____ **for and on behalf of the Club in the presence of:**

(Witness signature) _____

(Address)

Occupation

Did the Player use the services of an Agent

Yes/No

If yes, name of Agent

Signature of Agent _____

Did the Club use the services of an Agent

Yes/No

If yes, name of Agent

Signature of Agent _____